This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

UC-NRLF
$B 277 612

Kvægbrugets Udvikling i Danmark,

særlig i

Sorø og Præstø Amter.

AF

Harald Goldschmidt.

DET KONGELIGE DANSKE LANDHUUSHOLDNINGS SELSKAB · 1769 ·

Digitized by Google

Grote.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

III. **Landboskrifter,** 1890.
udgivne med Understøttelse af
det Raben-Levetzauske Fond af det Kgl. danske Landhusholdningsselskab.

Meddelelser

om

Kvægbrugets Udvikling i Danmark

og særligt i

Sorø og Præstø Amter

i de sidste 25—35 Aar.

Konkurrenceafhandling

af

Harald Goldschmidt.

Kjøbenhavn.
Hovedkommission: Schubothes Boghandel.
Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri (F. Dreyer).
1890.

Digitized by Google

UNIV. OF CALIFORNIA

SF196 D4G6

MAIN LIBRARY-AGRICULTURE DEPT.
Dean's Office

Digitized by Google

Ved den Konkurrence, der nylig afholdtes om Lærerpladsen i Husdyrbrug ved Landbohøjskolen og om Konsulentpladserne i samme Fag ved Landhusholdningsselskabet, valgtes, som alt omtalt i det i Fjor udkomne 2det Bind af «Landboskrifter», D'Hrr. Landbrugskandidat, Dyrlæge *H. Goldschmidt*, Landbrugskandidat *A. Appel* og Dyrlæge *P. A. Mørkeberg* til de ledige Pladser. I Henhold til det af Bedømmelsesudvalget udtalte Ønske om Afhandlingernes Offentliggjørelse, udkom D'Hrr. *Appels* og *Mørkebergs* Arbejder i Fjor, og her meddeles nu Hr. *Goldschmidts* Afhandling henholdsvis som Nr. 2 og 3 af de Landboskrifter, der udgives af Landhusholdningsselskabet med Understøttelse af det Raben-Levetzauske Fond. De foreliggende Skrifter give saa gode Anvisninger om de Principer, der bør være de ledende ved en rationel Husdyravl, og indeholde tillige saa mange nyttige faktiske Oplysninger om de enkelte Besætninger i en stor Del af Landet og om vort Kvægbrugs Historie i de senere, ogsaa paa Husdyrbrugets Omraade, stærkt bevægede Aar, at de sikkert ikke alene i Nutiden ville læses med Interesse, men ogsaa for Fremtiden ville kunne tjene som vigtige Kildeskrifter om vort Kvægbrugs Udvikling.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, April 1890.

578247

Digitized by Google

Digitized by Google

Indhold.

Side

Forord . . . . I—VI.
Indledning . . . . 1.
Offentlige Foranstaltninger til Husdyravlens Fremme . . . . 5.
a. Statsforanstaltninger . . . . 5.
b. Foreningsforanstaltninger . . . . 9.
Kvægbrugets Udvikling:
A. Jylland . . . . 27.
1. Forskjellige Principer i den jydske Kvægavl . . . . 38.
2. Kvægavlens Udvikling i:
a. Thisted Amt . . . . 39.
b. Randers — . . . . 45.
c. Vejle — . . . . 47.
3. Oversigt over præmierede Kvægbesætninger i Jylland . . 52.
B. De danske Øer . . . . 54.
a. Fyn . . . . 54.
b. Lolland og Falster . . . . 60.
c. Sjællands Stift . . . . 66.
1. Bornholm . . . . 66.
2. Kjøbenhavns Amt . . . . 68.
3. Frederiksborg Amt . . . . 72.
4. Holbæk Amt . . . . 77.
5. Sorø og Præstø Amter . . . . 82.
I. Almindelig Oversigt . . . . 82.
II. Landøkonomiske Selskaber . . . . 131.
III. Kortfattede statistiske Oplysninger . . . . 145.
IV. Oversigt over nogle Kvægbesætninger i:
Sorø Amt . . . . 149.
Præstø Amt . . . . 183.
Bilag: De danske Landmandsforsamlinger, forsaavidt de vedrøre Kvægbruget . . . . 253.

Digitized by Google

Digitized by Google

Forord.

Idet jeg fremlægger efterfølgende Afhandling for Offentligheden, maa det være mig tilladt at gjøre Rede for den Plan, jeg har fulgt ved dens Udarbejdelse.

Da den Opgave, som er udtrykt i Bogens Titel, var stillet mig til Besvarelse, besluttede jeg, da Foraaret stundede til, strax at give mig i Lag med den mere praktiske Side af Sagen: Undersøgelsen af Kvægbestanden i Sorø og Præstø Amter. Jeg gik nemlig ud fra, at en samlet Oversigt over og en derpaa støttet Sammenligning mellem Individerne i de enkelte Besætninger ikke — eller dog kun vanskeligt — lod sig udføre, naar først Kreaturerne vare komne paa Græs.

Paa den anden Side indsaa jeg fuldt vel, at det fritgaaende, eller tøjrede, enkelte Dyr bedre end det med Bindsel fængslede lod sig bedømme som Individ betragtet. Det var derfor ogsaa oprindelig min Agt om muligt, naar Kvæget var kommet paa Græs, at gjentage min Undersøgelse af de Besætninger, jeg havde set paa Stald.

Jeg indsaa imidlertid snart, at jeg maatte opgive denne dobbelte Besigtelse. Skjønt jeg inden min Afrejse fra København havde noteret mig ikke saa ganske faa Gaarde, hvis Besætningers „Historie“ jeg vilde søge at sætte mig ind i, opdagede jeg snart, at Antallet af disse Gaarde ikke vilde forslaa, hvis jeg vilde have et blot nogenlunde fyldigt Indtryk af Kvægbestandens nuværende Tilstand i Sorø og Præstø Amter.

Digitized by Google

Det blev mig nemlig snart aldeles klart, at dette (Besætningernes nuværende Standpunkt) maatte blive det Punkt, om hvilket jeg maatte koncentrere mine Undersøgelser — og det af flere Grunde. For det Første opfattede jeg Opgaven saaledes, at det navnlig var Kvægbrugets Udvikling i store Træk, der ønskedes fremstillet, og dernæst opdagede jeg snart, at det egentlig kun var muligt at skaffe sig en paalidelig Opfattelse af Forholdene ved Selvsyn.

Det bekjendte Ordsprog: „Det Sete afhænger af Øjnene, som se“, randt mig stadig i Hu, og skjønt jeg selv ikke var særlig skeptisk lige over for de mundtlige Beretninger, som med stor Beredvillighed bleve givne mig, naarsomhelst jeg ønskede det, kom jeg dog ofte til at tænke: Mon Du selv vilde have faaet det samme Indtryk ved at betragte dette eller hint Dyr, eller denne eller hin Besætning. Da jeg fremdeles indsaa, at de, der mulig engang skulde læse mine Beretninger om de Oplysninger, jeg havde modtaget, kunde faa lignende Tanker, kom jeg til det Resultat, at det for mig især kom an paa at bruge Øjnene og dømme — eller bedømme — og saa give en af Andres Meninger uafhængig Fremstilling af, hvad jeg havde set.

Paa den anden Side var det klart, at de skriftlige Optegnelser, som jeg kunde faa Adgang til, kunde være af Værdi for mig ved Besvarelsen af den forelagte Opgave; og overalt, hvor jeg fandt Optegnelser, som jeg mente vare af almindelig Interesse, tog jeg derfor en Afskrift af dem.

Hvad her er bemærket maa selvfølgelig ikke opfattes, som om jeg havde ladet mig nøje med at se paa Besætningerne og kigge i Bøgerne. Nej, jeg har selvfølgelig søgt at faa saa mange mundtlige Oplysninger som muligt, men jeg har i Reglen modtaget dem med Reservation og i det Hele taget kun meget sjældent indladt mig paa at indhente andre end

Digitized by Google

saadanne, som kunde give mig et Begreb om Kvægbestandens Udvikling i store Træk. Jeg har derfor ikke lagt megen Vægt paa at faa Oplysninger om Enkeltheder, som f. Ex. Karakteristik af enkelte Dyr, som ikke mere fandtes i Besætningen o. Lign. Kun hvor en saadan Beskrivelse forelaa paa Papiret — Noget, der iøvrigt meget sjældent har været Tilfældet — har jeg gjort Brug af den.

Mine Spørgsmaal have i Reglen samlet sig om Følnende og Lignende:

Hvorlænge (siden naar) er der bleven „lagt til" her paa Gaarden?
Hvorfra stammer Besætningen oprindelig?
Have de benyttede Tyre været af „eget Tillæg"? Hvis ikke, hvorfra ere de da blevne anskaffede?

Desuden har jeg som oftest erkyndiget mig om Besætningens Sundhedstilstand, om Opdrætningsmethoden, om Fodermængden o. Lign. Endelig har jeg naturligvis søgt at indhente Oplysninger om Jordernes Beskaffenhed, Driftsmaaden etc. etc., Oplysninger, som jeg imidlertid kun har nedskrevet, naar særlige Omstændigheder gjorde dem interessante i mine Øjne. Den nogenlunde ensartede Beskaffenhed af Jordbund og Klima i Sorø og Præstø Amter har dertil gjort slige Specialoptegnelser temmelig overflødige.

I mine Undersøgelser har jeg, næst efter at søge at faa et almindeligt Indtryk af Besætningen, især koncentreret min Opmærksomhed paa saadanne Bygningstræk, som maatte siges at være karakteristiske og fælles for dens enkelte Individer. Enkelte Dyr, og navnlig Tyre, har jeg optaget en noget udførligere Beskrivelse af[1]).

---

[1]) Af Hensyn til, at jeg ved Afhandlingens Trykning har maattet foretage ikke saa ganske faa Afkortelser, ere en Del af disse gaaede ud over de i den skrevne Afhandling meddelte Beskrivelser af og Stamtavler over enkelte Individer.

Digitized by Google

Ved Betragtningen af Ungkvæget har jeg især lagt Mærke til de unge Dyrs Udvikling i Forhold til deres Alder, ligesom det har været af Interesse for mig at se, dels under hvilke Forhold Opdrætningen har fundet Sted (om der f. Ex. har været rigelig eller kneben Plads til Kalvene — om de stode bundne eller gik løse o. s. v.), dels hvorledes Udviklingen og Opdrætningsmaaden stode i Harmoni indbyrdes.

De skriftlige Optegnelser, som overalt, hvor de fandtes, bleve stillede til min Disposition, har jeg navnlig gjort Brug af ved at afskrive de Tal, der kunde give Oplysning om Gjennemsnitsmælkeudbyttet pr. Ko i hele Besætningen gjennem en saa lang Aarrække som muligt. Desuden har jeg enkelte Steder taget et mere udførligt Uddrag af Prøvemalkningsbogen for at se, om og i hvilken Grad Mængden af gode Malkere er tiltagen i Aarenes Løb.

Ved Siden af de nævnte Forarbejder har jeg i Løbet af Sommeren 1886 overværet omtrent alle de i Sorø og Præstø Amter stedfundne Dyrskuer; tillige var jeg tilstede ved Fællesdyrskuet for Sjællands Stift i Hillerød samt ved Fællesdyrskuet for Fyen i Odense.

Efter Afslutningen af disse Forarbejder af mere praktisk Natur har jeg gjennemlæst de udkomne Aargange af „Tidsskr. f. Landøk." og „Ugeskr. f. Landmænd"; desuden har jeg gjennemset de officielle Beretninger over de danske Landmandsforsamlinger samt enkelte andre Bøger[1]).

Denne „Gjennemlæsning" maa selvfølgelig ikke forstaas bogstaveligt. Jeg har nemlig kun dvælet ved og gjort Notitser fra de Artikler, Beretninger og Meddelelser, som jeg mente kunde være af Betydning for den foreliggende Opgave, og af

---

[1]) Jeg har dog kun enkelte Steder i Afhandlingen anført Kilderne til de givne Meddelelser.

Digitized by Google

de gjorte Notitser har jeg atter kun uddraget det aller Nødvendigste.

For Oversigtens Skyld har jeg saavidt muligt overalt i min Afhandling skilt det Almindelige fra det Specielle og har derfor ordnet den i de forskjellige Afsnit, som Indholdsfortegnelsen antyder.

Den trykte Afhandlings sidste og næstsidste større Afsnit indeholde henholdsvis et Uddrag af de danske Landmandsforsamlingers Historie og en Afskrift af de Optegnelser, jeg har gjort paa mine Rejser i Sorø og Præstø Amter. Førstnævnte (Uddraget) tjener navnlig som Bilag til Afsnittene, der omhandle Kvægbrugets Udvikling i hele Landet; af Sidstnævnte (Afskriften) har jeg i den „almindelige Oversigt“ over Kvægbrugets Udvikling i Sorø og Præstø Amter kun fremdraget enkelte Momenter som en Slags Illustrationer til den øvrige Text.

Naar mine Notitser fra de forskjellige Gaarde, jeg har besøgt, ikke ere ganske enslydende, hvad Stoffet angaar, saa ligger det simpelthen deri, at de Oplysninger, det har været muligt for mig at indhente, dels have været meget forskjelligartede, dels ofte have været meget mangelfulde, saaledes at jeg har maattet opgive at høste Nytten af en sammenlignende Cyklus af Notitser.

Skjønt jeg ikke har betragtet Meddelelser om Besætninger, som stadig remonteredes ved Indkjøb, for værdiløse, har jeg selvfølgelig især søgt at indhente Oplysninger (mundtlige og skriftlige) om Besætninger, der rekrutteredes ved Selvtillæg, og især om saadanne, i hvilke der er, hvad man kalder „Stamme“.

Naar jeg endelig langtfra overalt har anført Gaardens Størrelse, saa er det især, fordi Kreaturantallet stod i nogenlunde konstant Forhold til Ejendommens Areal (i Gjennemsnit en Ko for hver 4 Tdr. Land). Det kan dog ikke nægtes, at

Digitized by Google

der — navnlig hvad de mindre Gaarde angaar — er en Del Afvigelser fra denne Regel.

Inden jeg slutter denne Redegjørelse, skal jeg blot bemærke, at Arbejdet kun er blevet muligt for mig paa Basis af den overordentlige Imødekommenhed og Gjæstfrihed, jeg saa at sige overalt har truffet, og det er derfor ogsaa i stadig Erkjendelse af den Tak, jeg skylder Landmændene i Sorø og Præstø Amter for deres Beredvillighed til at være mig behjælpelig paa forskjellige Maader, at jeg har syslet med dette Arbejde.

Kjøbenhavn, December 1886.

Harald Goldschmidt.

Digitized by Google

UNIV. OF CALIFORNIA

Indledning.

Den almindelige Gjenoptagelse af alle fredelige Sysler, som fulgte efter Krigsaarene 1848, 49 og 50, havde i ikke ringe Grad Landbruget, Danmarks vigtigste Erhvervsgren, til Gjenstand, skjønt man ganske vist maa sige, at den Retning, Agerbrugets Udvikling siden Midten af Aarhundredet har taget, egentlig allerede har været antydet lige fra dets Begyndelse.

Paa den anden Side var selve den Fremgang i Landbruget, som direkte vedrørte Jordens Drift, ikke af gammel Datum, da Krigen udbrød og foraarsagede en foreløbig Standsning af en stor Del af de Foranstaltninger, som rundt omkring i Landet vare iværksatte med Agerbrugets Forbedring for Øje. Men efter at Hovedinteressen ikke mere havde Krigsbegivenhederne til Gjenstand, kunde man atter henvende hele sin Opmærksomhed paa Landvæsenet.

Den «Liggen Brak», som dette tildels havde maattet finde sig i gjennem faa Aar, havde imidlertid dog havt til Følge, at der var indtraadt en relativ Tilbagegang i dets forskjellige Grene, og man tager derfor ikke meget fejl, naar man gaar ud fra, at Tilstanden efter Krigen for Landvæsenets Vedkommende omtrent var en «status qvo ante».

Det følger næsten af sig selv, at den vaagnende Interesse for Landbruget i dets Helhed, som dybest bundede i alle de sociale Fremskridt, der havde fundet Sted her i Landet siden Landboreformerne i Slutningen af forrige

Digitized by Google

Aarhundrede, ikke mindst havde lagt sig for Dagen ved de Bestræbelser, der vare gjorte for at ophjælpe Kvægavlen.

Indtil henimod Midten af Aarhundredet maa man imidlertid sige, at Interessen for denne Gren af Landbruget nærmest var halv ubevidst.

Hvad man foretog sig for at forbedre Kvægavlen, var ligesom et Udslag af en Anelse om, at denne Landmandens daværende Bi- men nuværende Hoved-Indtægtskilde vilde komme til at spille en større Rolle, end den hidindtil havde gjort. Der var i Aaret 1850 i ethvert Tilfælde og mærkeligt nok næppe mange praktiske Landmænd, der tænkte sig Muligheden af, at Kornsalget, som dengang endnu var deres væsentligste Støtte, saa at sige fuldstændigt skulde blive afløst af Salget af Kjød og Mejeriprodukter.

Naar jeg siger «mærkeligt nok», saa er det bl. a. fordi den Lære, som Liebig og hans Tilhængere udbredte, i Virkeligheden var saa klar, at den var vel egnet til at aabne Blikket for, at Jordens Produktionsevne umuligt kunde vedligeholdes, hvis man vedblev med den udpinende Driftsmaade, man hidindtil havde gjort sig skyldig i — ganske vist uden at man selv anede det.

Da man imidlertid endelig og heldigvis betids nok vaagnede af Illusionen om, at Jorden var en uudtømmelig Kilde til Velstand, og da man begyndte at indse, at Jorden kun til en vis Tid giver mere, end den faar, gik det ogsaa snart op for Landmanden, at Gødningsproduktionen var Landbrugets egentlige og eneste varige Løftestang, og han saa sig om efter Gødningsproducenter uden strax at tænke paa, at han allerede i lange Tider havde betragtet de bedste, der stod til hans Raadighed — Køerne —, som et nødvendigt Onde, som der kun var den gode Side ved, at de kunde fortære den Halm, han avlede paa sin Jord, og til Gjengjæld give et lidet Kvantum Mælk. Der var næppe Mange, som anede, at de Dyr, man ikke saa mange Aar i Forvejen saa smaat havde tænkt paa at benytte som Gødningskonsu-

Digitized by Google

menter, inden et halvt Seculum var forløbet, skulde blive Landmændenes vigtigste og uundværligste Gødningsproducenter[1]).

Naar man derfor skal besvare Spørgsmaalet: «Hvad var Grunden til, at Kvægbruget efterhaanden blev Gjenstand for Landmændenes udelte Opmærksomhed?» maa Svaret absolut blive: «Trangen til mere og bedre Gødning, end man hidindtil havde havt!»

Som sagt, var man inden Aaret 1850 begyndt at indse, at man absolut maatte tage Reb i Sejlene. Da man imidlertid dengang ikke havde meget Begreb om, paa hvilken Maade Sagen heldigst skulde gribes an, prøvede man sig frem, og da man, efterat Samkvemmet mellem Danmark og de øvrige evropæiske Lande var begyndt at blive livligere, havde havt Lejlighed til at stifte Bekjendtskab med fremmede Landes Kvægracer, var et af de første Midler, man greb til, Indførsel af Kvæg, der hørte til Racer, som i deres Hjemstavn havde et vist Ry paa sig for deres Evne i Retning af at betale Foderet med Mælk; thi skjønt Gødningsproduktionen foreløbigt fremdeles var Hovedsagen, er det dog en Selvfølge, at man vilde have noget mere end Gødning for de Summer, man anvendte paa at anskaffe Individer af udenlandske Kvægracer.

At forbedre det indenlandske Kvæg, Landracerne, «ved dem selv», indlod man sig derimod forholdsvis sjælden paa, sandsynligvis fordi man ikke vidste, hvorledes Forbedringen skulde iværksættes.

Det var derfor ogsaa saare almindeligt ved 50erne at træffe alle mulige Grader af Blandinger, især af Schweizer- og Tyrolerkvæg, som dengang havde et særlig godt Navn paa sig.

Det varede imidlertid ikke meget længe, inden man indsaa, at den Rolle, Racen spillede, var langt underordnet den, Plejen spillede.

---

[1]) Se «Oekonomiske Annaler», 8. Bd., 1806, S. 384.

Digitized by Google

Følgen heraf var saa atter, at Fodringen, som stadigt hidindtil[1]) havde været mere end tarvelig, efterhaanden forbedredes, især efterat man havde indset, at Besætningens Størrelse burde afhænge af Sommergræsningens Rigelighed, eftersom Betingelsen for et sikkert Mælkeudbytte var en rigelig Ernæring hele Aaret rundt[2]).

Efterhaanden blev det ogsaa mere og mere almindeligt at lade Køerne kælve om Efteraaret, efterat det fra mange Sider var bevist, at de inden Nytaar kælvende Køer gave det største aarlige Mælkeudbytte[2]).

Man var da heller ikke længe om at opdage, at man var slaaet ind paa en rigtig Vej, omend man enkelte Steder — skjønt Forsøget med Indførsel af fremmede Racer éngang var mislykket — af Utaalmodighed over at se, hvor forholdsvis langsomt Landracerne forbedredes ved dem selv, forsøgte at skyde en Gjenvej ved at gjentage dette Forsøg (Indførsel af fremmede Racer).

Da en stor Del af de Foranstaltninger, der ad privat Vej ere iværksatte for at forbedre Kvægbruget, ere blevne støttede og ledede paa forskjellige Maader fra det Offentliges Side, skal jeg i det Følgende kortelig gjøre Rede for nogle af de Midler, man i Tidernes Løb, dels ad privat, dels ad offentlig Vej, har benyttet i Kvægavlens og Kvægbrugets Tjeneste. At berøre alle de Momenter, som have været af Betydning i saa Henseende, er vanskeligt og ligger udenfor den foreliggende Opgave alene af den Grund, at meget af, hvad der er gjort for at forbedre Agerbruget i Almindelighed, direkte eller indirekte har havt en Forbedring af Kvægbruget til Følge.

---

[1]) Det er en Selvfølge, at ovenstaaende Fremstilling af Kvægbrugets Tilstand ikke gjælder det paa hin Tid mest fremskredne Kvægbrug, men Landets Kvægbrug i det Hele taget.

[2]) Spørgsmaalet om «Vinterfodringens Afhængighed af Sommergræsningen» og om «Kælvningstiden» er saa udførlig behandlet i Buus's «Malkekøernes Behandling», at jeg ikke skal opholde mig ved det her.

Digitized by Google

Jeg maa imidlertid forudskikke den Bemærkning, at Grænsen imellem, hvad man kalder offentlige og hvad man kan kalde private Foranstaltninger, paa ingen Maade er skarp, men tværtimod maa sættes temmelig vilkaarligt.

Yderpunkterne: Foranstaltninger fra Statens Side og Foranstaltninger, iværksatte af den private Mand paa hans egen Ejendom (eller Forpagtning), staa ganske vist temmelig skarpt ligeoverfor hinanden, idet Staten kun har indtaget en rent støttende eller opmuntrende Position, som hidindtil ikke har antaget nogen obligatorisk Form, medens Kvægbrugets egentlige Fremskridt er en Følge af de Foranstaltninger, der ere fuldførte ved rent privat Initiativ; men alligevel vil jeg, idet jeg gaar over til at omtale de offentlige Foranstaltninger til Husdyravlens Fremme, komme til at berøre saa mange Forhold, der kun have faaet Betydning ved de private Foranstaltninger, de have givet Anledning til, at disse Sidste — tagne som et Afsnit for sig — helt kunne lades ude af Betragtning.

Endelig maa det pointeres, at der, naar man skal give en samlet Oversigt over Kvægbrugets Udvikling herhjemme, ikke kan være Tale om at gaa ind paa alle Detailler, da Midlerne, der ere anvendte, ikke have været de samme i Landets forskjellige Egne.

Offentlige Foranstaltninger til Husdyravlens Fremme.

Disse dele sig naturligt i

a) Foranstaltninger fra Statens Side og

b) Foranstaltninger fra Foreningers Side.

a) Statsforanstaltningerne

indskrænke sig egentlig til de Love, der i Tidernes Løb ere givne, og som have havt Husdyravlens, in casu Kvægavlens Fremme til Hensigt, og blandt disse Love indtager Loven af 31. Marts 1852 en fremragende Plads.

Medens det tidligere — inden 1849 — havde været fra Kongen, at Foranstaltninger, der havde Landbrugets

Digitized by Google

Fremme til Hensigt — skjønt undertiden dets Tilbagegang til Følge — udgik, blev det efter den nye Forfatning Staten, der i saa Henseende kom til at staa som den øverste ledende Myndighed.

De siden 1852 stedfundne Landmandsforsamlinger, paa hvilke Landets Landbrugstilstand saa temmelig var stillet offentlig til Skue, have uden Tvivl i Forbindelse med den vaagnende Interesse for Husdyrbruget bidraget til, at ovennævnte Lov blev vedtaget.

For at støtte de Bestræbelser, der fra forskjellige Sider vare paabegyndte for at hæve Husdyravlen her i Landet, bevilgedes iflg. den nævnte Lovs § 2 aarligt en vis Sum (7,600 Rdl.) til dens Fremme. Denne Sum skulde vel især anvendes til Fordel for Hesteavlen, men da ogsaa Kvæg-, Faare- og Svineavlen skulde nyde godt af den, og da de Beløb, som skulde anvendes til disse enkelte Grene af Husdyravlen, ikke vare fastslaaede, er det næsten en Selvfølge, at Kvægavlen, som dengang begyndte at paadrage sig Landmændenes særlige Opmærksomhed, ikke blev mindst begunstiget.

Lovens Hensigt var, at det nævnte Beløb skulde anvendes til Præmier for de bedste Tillægsdyr, og iflg. dens § 3 skulde hvert Amt tildeles et ligesaa stort Beløb, som dets Beboere bidroge til Præmier — dog ikke over 400 Rdl. aarlig. Beløbet skulde fordeles til Amternes landøkonomiske Foreninger i Forhold til de Summer, disse selv bidroge til Præmier.

En af de nærmeste Følger af den nye Lov var derfor ogsaa, at Antallet af Landboforeninger i de følgende Aar tiltog, og at Dyrskuer, som tidligere kun havde været afholdte af nogle af Foreningerne, for Fremtiden saa at sige kom til at høre til Dagens Orden.

Da fremdeles Besøget ved de tidligere enkelvis stedfundne Dyrskuer ikke havde været særlig stærkt, og især da næsten alle de ved Dyrskuerne fremstillede Dyr hidindtil vare sendte fra Gaarde, der vare beliggende i umiddelbar Nærhed af vedkommende Dyrskuepladser, vil

Digitized by Google

man kunne forstaa, at den nye Lov bevirkede baade, at Tilstrømningen til Dyrskuerne blev livligere (paa Grund af, at Præmierne enten bleve større eller tiltoge i Antal), og at Skuerne bedre end tidligere kom til at give et Billede af Kvægbrugets Standpunkt i Landets forskjellige Egne (fordi Dyrskuerne fandt Sted mange flere Steder end tidligere).

I en lang Aarrække var imidlertid et af Hovedresultaterne af de hyppige Dyrskuer det, at Landmændene lærte at bedømme Kvæget efter de ydre Ejendommeligheder, som man ønskede fremmede, og da netop omkring Aaret 1850 (egentlig nogle Aar i Forvejen) Kjendskabet til de Guénonske Kjendemærker («Spejlet») var begyndt at blive almindeligt, var det Udbytte, som Udstillere og Besøgende høstede af Dyrskuerne, ikke ringe.

Paa den anden Side indskrænkede det sig næsten ogsaa til denne Lærdom; thi skjønt Præmierne iflg. Lovens § 5 saavidt muligt kun skulde tildeles saadanne Dyr, som virkeligt bleve benyttede til Tillæg i Landet, bleve alligevel ofte Dyr, som kun havde Værdi som Brugsdyr, tilkjendte endogsaa de højeste Præmier, medens man i Reglen i en lang Aarrække — vistnok til langt ind i 60erne — de fleste Steder ikke havde Opmærksomheden tilstrækkelig henvendt paa de Dyr, der, paa Grund af, at de udviste Overenstemmelse mellem Præg og Evner, fortjente at opstilles som Typer paa virkelig værdifulde Avlsdyr.

Da fremdeles det Guénonske «System» næsten overalt blev benyttet ved Bedømmelsen af Kvæget[1]), og da dertil dette System paa mange Steder blev tillagt en overvejende Betydning, vil man kunne forstaa, at Bedømmelsen meget ofte ved sin Ensidighed bidrog til, at Dyr,

[1]) I Begyndelsen stod Vigtigheden af at sondre Kvæget i Malkekvæg og Fedekvæg ikke klart for Dommerne, saaledes som det vil fremgaa af, hvad der senere i denne Afhandling flere Gange er berørt.

Digitized by Google

som aldeles ikke kunde kaldes gode — langt mindre præmieværdige — bleve særligt hædrede.

Bedømmelsen gav derfor ogsaa Anledning baade til Vildledning for dem, der skulde lære, hvorledes et godt Avlsdyr skulde se ud, og til Ødelæggelse for de Besætninger, der benyttede slige præmierede «Spejl-Misfostre» til Avl.

Heldigvis varede det ikke saa grumme mange Aar, inden man de fleste Steder indsaa, at det ikke kunde gaa an at gaa for ensidigt tilværks, og den Skade, som var sket paa Grund af Benyttelsen af de uværdigt prisbelønnede Individer, har derfor næppe været særlig stor, skjønt den langtfra heller har været lig Nul.

Senere, da Principperne for Kvægavlen vare blevne bedre «sigtede», da man var begyndt at indse, at det var Dannelsen af konstante Stammer, der burde være det Maal, man skulde stræbe efter, kom Statsbidraget til at gjøre mere reel Gavn.

Hvad iøvrigt Dyrskuerne angaar, skal jeg andetsteds komme tilbage til dem; det har paa dette Sted blot været min Hensigt at antyde, at den Indflydelse, som Staten ved den nævnte Lov har havt paa Udviklingsgangen af Kvægbruget, iflg. Sagens Natur kun har kunnet være af ren ydre Karakter.

De Love til Husdyravlens Fremme, som senere ere vedtagne [1]), have for Kvægavlens Vedkommende været skrevne i samme Aand, som Loven af 31. Marts 1852.

De Forandringer, som efter Bortfaldelsen af denne «Grundlov» ere foretagne ved de nye Loves Fremkomst, have nærmest været af «pekuniær» Natur, idet de egentlig alene have bestaaet i en Forhøjelse af den Sum, som Staten bidrog for at ophjælpe Kvægbruget. Virkningen af de nye Love har derfor været en lignende, som den efter Loven af 1852: Forøgelse af Landboforeningernes og Dyrskuernes Antal.

---

[1]) Loven af 23. Januar 1862 og Loven af 2. Juli 1880.

Digitized by Google

En mere indirekte, omend ikke mindre vigtig Støtte fra Statens Side har Kvægbruget modtaget ved Anlæggelsen af Jærnbaner og Havne samt ved Statens Bidrag til Oprettelsen af Dampskibsforbindelsen paa England; men da jeg andetsteds kommer tilbage til disse Forhold, skulle de ikke nærmere omtales her.

Jeg gaar dernæst over til at omtale:

b) **Foreningsforantaltningerne.**

Disse danne egentlig et Slags Overgangsled mellem de alt omtalte Statsforanstaltninger og de private Foranstaltninger, idet paa den ene Side de landøkonomiske Selskaber kun have været i Stand til at anvende tilstrækkelige Summer paa at ophjælpe Husdyravlen paa Grundlag af den Hjælp, Staten har ydet dem, og paa den anden Side det private Initiativ, udgaaende fra de forskjellige Foreningers ledende Mænd, har været Rettesnor for Benyttelsen af de Midler, Selskaberne have anvendt for at naa de Maal, de til forskjellige Tider have sat sig. De private Foranstaltninger til Kvægavlens Fremme staa derfor ogsaa, som tidligere anført, i en saa nær Forbindelse med Foreningsforanstaltningerne, at Omtalen af disse Sidste uvilkaarlig fører en Fremstilling af hine med sig.

Inden Dyrskuerne efter Loven af 1852 vare blevne almindelige, virkede de fleste paa hin Tid existerende Landboforeninger især ved Afholdelse af Diskussionsmøder. De Sager vedrørende Kvægavlen, der ved disse Lejligheder bleve gjorte til Gjenstand for Drøftelse, ere at betragte som Udtryk for, hvad der til de forskjellige Tider har været Dagens «brændende Spørgsmaal» paa dette Omraade. I hvor høj en Grad disse Spørgsmaal virkelig have været «brændende», og hvilken Vanskelighed der har været forbunden med deres definitive Besvarelse, turde tydelig nok fremgaa af, at Størstedelen af dem endnu den Dag idag ere paa Dagsordenen.

En Del af dem maa man dog sige have fundet en

Digitized by Google

foreløbig eller en relativ Afgjørelse. Blandt disse kunne foruden de tidligere anførte — 1) Køernes Kælvningstid og 2) Vinterfodringens Afhængighed af Sommergræsningen — nævnes Spørgsmaalene: 3) Kohold eller Faarehold, 4) Rekruttering af Besætningerne ved Indkjøb eller ved Selvtillæg, 5) Forædling ved Krydsning med fremmede Racer eller ved bedre Opdræt og Pleje af Landracerne.

De sidste 3 Spørgsmaal, som ere blevne drøftede rundt omkring i Landets Landboforeninger, have henholdsvis fundet Svarene: Kohold, Selvtillæg og Forædling af Landracerne ved dem selv[1]). M. H. t. det ene af disse Spørgsmaal — Kohold eller Faarehold — er det ikke usandsynligt, at det atter kan blive Gjenstand for nærmere Undersøgelse; det har vistnok især været de dalende Uldpriser i Forbindelse med den stigende Interesse for Kvægbruget, der i sin Tid gjorde, at det Sidste blev særlig begunstiget, og det er derfor ikke umuligt, at Spørgsmaalet «Kohold eller Faarehold» nu, da Kjødproduktionen maa siges at være af stor Betydning (skjønt Kjødpriserne ganske vist lige i Øjeblikket ikke ere særligt fristende), og da Vigtigheden af en paa alle Omraader gjennemført Økonomi mere og mere gaar op for Landmændene, atter — omend i ændret Skikkelse — kan blive bragt paa Bane.

Medens de nævnte Spørgsmaal egentlig fik deres Afgjørelse i 50erne og i Begyndelsen af 60erne, er der andre, som f. Ex. Spørgsmaalet om, hvorvidt man skal specialisere Kvægets Anlæg eller holde paa dets Alsidighed, der maa siges endnu at være Stridspunkter, som næppe i den nærmeste Tid ville finde deres fuldstændige Afgjørelse. Det nævnte Spørgsmaal: «Specialisering eller ikke» har ganske vist for Øernes Vedkom-

---

[1]) Jeg maa atter fremhæve, at hvad der her siges, gjælder Landet i det Hele taget, samt at jeg, naar her tales om «Landracerne», regner Anglerracen blandt disse, bl. a. af den Grund, at Anglerkvæget, da det første Gang blev benyttet paa Øerne, virkelig var «dansk» Kvæg.

Digitized by Google

mende allerede i en lang Aarrække funden en i det mindste tilsyneladende Afgjørelse, medens det for Jyllands Vedkommende endnu maa siges at være «svævende»; men det forekommer mig, at den Tendens, der for Tiden gjør sig gjældende i Retning af at fordre kraftigt og velbygget Malkekvæg, er et Fingerpeg paa, at den Tid ikke er fjærn, da Hornkvægets relative Alsidighed vil blive sat som det Maal, der bør stræbes efter. Der er imidlertid løbet saa meget Vand i Stranden, siden dette Spørgsmaal første Gang var paa Bane, at man maa sige, at det egentlig er blevet et fuldstændigt nyt.

Det Opsving, hele Agerbruget kar taget i de sidste Decennier, har bevirket, at Spørgsmaalet om »Mellemformens» Bevarelse er helt forskjelligt fra Spørgsmaalet om Dannelsen af «Kvæg med Alsidighedspræg».

Den extensive Drift af Jorden og det irrationelle Kvægbrug i hine Tider bevirkede, at en Arbejden paa Mellemformens Fuldkommengjørelse dengang vilde have været fuldstændig frugtesløs herhjemme, medens det nuværende intensive Ager- og rationelle Kvægbrug frembyder Forudsætninger, der gjøre det muligt mange Steder her i Landet i det mindste midlertidigt at skabe Kvæg med forholdsvis højt udviklede Evner i forskjellige Retninger.

Men det maa paa den anden Side atter og atter fremhæves, at en saadan «paradisisk» Tilstand efter al menneskelig Beregning kun vil blive kortvarig.

Vore Jordbundsforhold og vort Klima ere faa eller ingen Steder af en saadan naturlig Beskaffenhed, at Kvæget, samtidig med at det tiltager i Størrelse og harmonisk Legemsbygning, kan vedligeholde Malkeevnen i den Grad, vi ønske det og absolut maa fordre det, hvis ikke det, vi i saa mange Aar have kæmpet for, og som har naaet et i Evropa enestaaende Standpunkt og Renommé, vort Mejerivæsen, skal gaa tilbage.

Det skal villigt indrømmes, vi trænge til at gaa mindre ensidigt frem i vore Bestræbelser for at skabe

Digitized by Google

stærkt ydende Malkeracer, end vi hidindtil have gjort, og navnlig gjælder det for os om i Tide at gjøre Alt, hvad der staar i vor Magt for at modstaa den farlige og snigende Fjende, Tuberkulosen. Men derfor maa vi ikke glemme, at ligesaa vist som Tuberkulose og Sundhed ere Kontraster, og ligesaa sikkert, som Sundhed er en nødvendig Betingelse for den Grad af Levedygtighed, vi fordre af vort Malkekvæg, ligesaa afgjort staar en højt udviklet Malkeevne og en fuldstændig harmonisk Legemsbygning skarpt ligeoverfor uden nogensinde at kunne naa hinanden. At Idealet har været tilstræbt af mange Kvægopdrættere, navnlig i Jylland, er sikkert, men ligesaa vist er det, at alle de Mange, der have næret saa store Forhaabninger, før eller senere have maattet opgive deres møjsommelige Sisyfosarbejde.

Et Spørgsmaal af mere aktuel Værdi, forsaavidt som det ikke giver sig i Kast med Umuligheder, er Kraftfodringsspørgsmaalet.

Dette har været paa Bane i umindelige Tider og vil vel stadig faa en ny Besvarelse. I Begyndelsen, da det for Alvor var fremme — i 40ne og 50erne, var det et meget vigtigt Principspørgsmaal.

Medens man tidligere næsten overalt her i Landet havde været meget sparsom m. H. t. det Foderkvantum og de Foderæmner, man bød Kvæget, blev dette nu mere og mere Landmændenes «Kjæledægge», og da det først var gaaet op for det store Flertal af Landmænd, at et rationelt Kvægbrug var en af Landbrugets vigtigste Løftestænger, kom der en Tid, da man næsten kappedes om at være den Første til at fodre Køerne med en Kraftfodermængde, der overgik den almindelige.

Det var imidlertid et Væddeløb med Forhindringer; man var meget hyppig for hastig i sine Bestræbelser for at komme ind som «Nummer 1». Mange snublede derfor ogsaa paa Halvvejen over en Forhindring og bleve nødte til at begynde forfra. «Barrièren» var i Reglen Misforholdet mellem Køernes Evne til at betale det dyre Kraft-

Digitized by Google

foder med Mælk og den anvendte Mængde Kraftfoder. Følgen af «Faldet» blev meget hyppig den, at Kvæget i Stedet for at udvikle sig yderligere i Retning af mælkeydende «Maskiner» snarere kom til at nærme sig Kjødkvæget i Form og Evner.

Heldigvis var der imidlertid mange besindige Landmænd, der enten ikke indlode sig paa det vovelige «Ridt» eller — hvis de vare i «Løbet» — i rette Tid holdt igjen og saa, efter et kortere eller længere Ophold foran Forhindringen, satte over den. De fuldtud besindige Landmænd, d. v. s. de, der stadig førte nøjagtig Kontrol over deres Køers Malkeevne og ikke fodrede stærkere, end det virkelig kunde betale sig, de «kom først ind», og Resultatet af deres «Gaaen paa Akkord» med Forholdene blev, at de tilsidst med Fordel kunde byde deres Køer en Kraftfodermængde, som endogsaa ikke saa lidt oversteg den, der havde tvunget saa mange af deres Kolleger til at begynde deres Arbejde forfra.

Ligesom det, som allerede antydet, var Misforholdet mellem Individernes Malkeevne og de store Fordringer, der saa ofte stilledes til dem ved store Kraftfoderkvanta, der var den væsentligste Aarsag til, at mange Landmænd stødte paa Vanskeligheder under deres Bestræbelser for at fremme Kvægbruget, saaledes var det selvfølgelig Mangelen paa Kjendskab til, hvorledes Malkeevnen skulde udvikles, der bidrog til, at det nævnte Misforhold fik praktisk Udslag. Det var først, da det gik op for Flertallet af de danske Landbrugere, at vore Husdyr, som vi behandlede som Maskiner, nødvendigvis ogsaa maatte være byggede som Maskiner, d. v. s. at deres «Mekanisme» nødvendigvis maatte være indrettet paa at fremstille netop det Produkt, vi forlangte, det var først da, at man begyndte at spore virkelig Fremgang. Og da man heldigvis snart fik Blikket op for, at «Maskinernes Mekanisme» — in casu Køernes Mælkeorganer — kun kunde udvikles til Fuldkommenhed, naar man ved Siden af at udvælge til Avlsdyr de mest produktive Individer stadig søgte at ud-

Digitized by Google

vikle Malkeanlægget yderligere 1) ved selve Malkningen, 2) ved en principmæssig Ledelse af Opdrættet og 3) ved en passende Fodring og Pleje, saa kronedes omsider Bestræbelserne med Held, og skjønt man langtfra kan paastaa, at «Slaget er vundet», saa kan man paa den anden Side heller ikke fragaa, at vi her i Danmark ere godt paa Veje til at gjøre vort Land til et Land, hvor Kvægbruget forstaas, og hvor Kvæget benyttes bedre end de fleste andre Steder.

Det er vanskeligt at opstille en Skala for de siden 1850 anvendte stigende Kraftfoderkvanta[1]), eftersom disse selv indenfor Landets enkelte Egne have varieret og endnu variere overmaade meget; i store Træk maa man dog sige, at det i Løbet af dette Tidsrum fra at bestaa af 1 à 2 ℔ (Kjærne) daglig pr. malkende Individ lidt efter lidt har naaet sin nuværende almindelige Højde, ca. 6—8 ℔ (blandet Kraftfoder), hvilket Kvantum imidlertid ikke saa ganske faa Steder overskrides med 50—75 pCt.

Sammensætningen af Kraftfoderet — som ligeledes ofte har været og endnu er Gjenstand for Diskussion — har ikke varieret mindre end Kvantiteten.

I Begyndelsen var der kun Tale om Kjærne, men snart kom Oljekagerne til at spille en vigtig Rolle, og de forskjelligartede kunstige Fabriksaffaldsprodukter, hørende under Kategorien «Oljekager» samt Klid, Mask, Maltspirer o. fl. ere i Tidernes Løb blevne anvendte i saa mange forskjellige Kvanta, at det vilde være et frugtesløst Arbejde her at gaa ind paa Enkeltheder i saa Henseende. Det maa være tilstrækkeligt at antyde, at man i Aarenes Løb dels har prøvet sig frem (ɔ: ved Sammenligning mellem anvendt Fodermængde og vunden Mælkemængde), dels har sammensat Kvægets Foder efter de Grundregler, man uddrog af — især tyske — Fodertabeller.

[1]) Ved Kraftfoder forstaas her udelukkende Sæd, Klid og Oljekager.

Digitized by Google

Man har saa at sige fuldstændig forladt Beregningen af den nødvendige Fodermængde efter Theorien om Høværdi, en Theori, som ogsaa stod paa saa svage Fødder, at den egnede sig fortrinlig til at benyttes som Vaaben i deres Hænder, som paastod, at Theori og Praxis ikke fulgtes ad. Læren om Vedligeholdelsesfoderet og Produktionsfoderet har man kun delvis holdt fast ved, og man betragter nu en Beregning efter Næringsstofforholdet (ɔ: Forholdet mellem Æggehvidestoffer og kvælstoffrie Stoffer) som en forholdsvis god Rettesnor, naar den da anvendes med Kritik. I Øjeblikket anser man et Foder, i hvilket Næringsstofforholdet vexler fra 1 : 5 til 1 : 7, som det bedst tjenlige for Kvæget.

Det behøver kun at antydes, at ligesom det egentlige Kraftfoder-Spørgsmaal har været meget omdebatteret, saaledes er Spørgsmaalet om Roefodringen blevet saa godt gjennempløjet, at vi nu endelig ere naaede saa vidt, at vi i Virkeligheden ikke med absolut Sikkerhed vide, om Rodfrugter spille en saa fremragende Rolle ved Fodringen af Malkekøer, som vi hidindtil have været saa temmelig overbeviste om. Forhaabentlig vil Spørgsmaalet i en ikke fjærn Fremtid faa en afgjørende Besvarelse. Jeg tvivler ikke om, at denne vil komme til at gaa i Retning af, at Roefodring, naar den holdes indenfor visse Grænser, og naar den staar i Forhold til Køernes Malkeevne paa den ene og Mængden af anvendt andet Foder (især Kraftfoder) paa den anden Side, er et ligesaa udmærket og økonomisk fordelagtigt Middel til at forøge Mælkeudbyttet, som det utvivlsomt er et uerstatteligt Middel ved Kreaturopdræt og -fedning.

Selve Rodfrugtdyrkningen har, siden man begyndte at henvende sin Opmærksomhed paa Runkelroerne, Gulerødderne, Turnips o. s. v.[1]) fra Begyndelsen af 50erne,

---

[1]) Det var navnlig da Kartoffeldyrkningen efter Kartoffelsygdommens Optræden 1845 saa ofte mislykkedes, at vi herhjemme med Iver kastede os over Roedyrkning.

Digitized by Google

udbredt sig meget langsomt og er egentlig først i Løbet af omtr. de sidste 10 Aar bleven temmelig almindelig.

Spørgsmaal vedrørende Foderets Tilberedning have ligesom de tidligere nævnte Foderspørgsmaal mangfoldige Gange været fremme.

Besvarelsen er faldet højst forskjellig ud, hver Gang det har været paa Tale i Landboforeningerne; det synes imidlertid, som om det for Tiden er mest «moderne» at give Kraftfoderet tørt eller højst udrørt i den fra Vandingen levnede Vandmængde, saaledes at Tilberedningen forøvrigt indskrænker sig til at være mekanisk[1]). Ligesom den Tilberedning (Sætten i Støb, Kogning o. lign.), hvorved Foderets Næringsstoffer enten blive kemisk omdannede eller lettere tilgængelige for Fordøjelsesvædskerne, tildels er bleven opgiven for det egentlige Kraftfoders Vedkommende, saaledes er man ogsaa for Roernes Vedkommende de allerfleste Steder gaaet et Skridt tilbage og i Stedet for at sønderskære Roerne mere eller mindre, er det nu almindeligt at give dem hele.

Hvad Halmen angaar, da gives en Del af den vel endnu enkelte Steder efter at være skaaren i Hakkelse (sammen med Kraftfoderet), men ogsaa denne Tilberedning er nu sjældnere at træffe, end tidligere.

Det er højst sandsynligt, at man har gjort Ret i at slaa ind paa denne for Kvægets Fordøjelsesorganer mere naturlige Vej. Den vidt drevne Tilberedningsmethode, der vel er paa sin Plads, saalænge den anvendte Kraftfodermængde kun er ringe og paa Steder, hvor Besætningen stadig omsættes, og Individerne «malkes fede», er vistnok absolut forkastelig, naar man vil, at Dyrenes Fordøjelsesorganer skulle holde ud i en Række af Aar; desuden tale de Resultater, man ad experimentel fysiologisk Vej er kommen til, ogsaa for, at det er mest økonomisk at give

[1]) Herfra maa dog undtages Masken, som i Reglen nedkules og derved undergaar en mælkesur Gjæring ligesom nedsyltet Grøntfoder.

Digitized by Google

Kraftfoderet tørt og uden at blande det med større Mængder voluminøst Foder.

Hvad Fodringen med det naturligste Foder, Græsset, angaar, da er ogsaa den paa en Maade undergaaet visse Forandringer i Tidens Løb, men da dette Spørgsmaal mere direkte hører under Spørgsmaalet «Græsmarkernes Behandling», skal jeg ikke komme nærmere ind paa det her.

Staldfodringsspørgsmaalet, som i ikke mindre Grad, end flere af de alt berørte, endnu staar paa Dagsordenen, er maaske det, der mindst af dem alle kan kaldes nyt.

Allerede i Begyndelsen af dette Aarhundrede gjordes det til Gjenstand baade for Drøftelse og for praktisk Udførelse, men skjønt man derfor skulde synes, at det allerede for længe siden kunde have naaet sin Afgjørelse, maa man kalde det et Spørgsmaal, som det er Fremtiden forbeholdt fuldtud at løse. Det har ikke til alle Tider hørt til de mest omdiskuterede Spørgsmaal, men er periodisk dukket frem, saaledes især efter tørre Aar, da Foderknapheden mange Steder har vejet stærkt i Vægtskaalen til Fordel for Indførsel af Sommerstaldfodring; men naar den øjeblikkelige Fare var overstaaet, er Spørgsmaalet i Reglen atter sunket tilbage i Forglemmelsens Dyb.

Fra 1840 til 60 var det saaledes næsten ikke paa Tale, og først efter de tørre Sommere 1857, 58 og 59 kom det atter til Ære; senere er det flere Gange blevet berørt, men aldrig blevet gjort til Gjenstand for en almindelig Diskussion.

Der er skrevet «mangt og meget» for at fremhæve de lyse og mørke Sider ved Sommerstaldfodringen (blandt de Første har selvfølgelig Hensynet til Gødningen og blandt de Sidste Hensynet til Individernes Sundhed været mest fremhævet); men vi ere endnu ikke naaede meget vidt. Sommerstaldfodring anvendes ganske vist ikke faa Steder, og navnlig er delvis Sommerstaldfodring ikke sjælden; men almindelig er denne Fremgangsmaade paa ingen Maade endnu og bliver det vel heller næppe for det Første. Næsten overalt, hvor gjennemført eller delvis

Digitized by Google

Sommerstaldfodring anvendes, er man kommen til den — vistnok rigtige — Erkjendelse, at Græsgangene maa være gode, og at man maa anvende tørt Foder og Kraftfoder (Kjærne og Oljekager) ved Siden af Græsset; men saalænge som ikke Vexeldrift er bleven almindeligere, end den nu er, vil Sommerstaldfodringen næppe faa fast Bopæl her i Landet og omvendt — saalænge man ikke indfører Sommerstaldfodring, saalænge vil Vexeldrift næppe med Fordel kunne drives.

I nær Forbindelse med de ovennævnte Fodrings-Spørgsmaal staar Spørgsmaalet om Kalveopdræt, men da Fremgangsmaaden i saa Henseende altid har været og endnu er overordentlig forskjellig, skal jeg ikke paa dette Sted komme nærmere ind derpaa, men kun henvise til, hvad i saa Henseende vil findes bemærket andetsteds i dette Arbejde (se Bilaget).

Af ikke liden Interesse er Spørgsmaalet om den mest passende Kælvningstid for Kvierne. Det har mangfoldige Gange været paa Bane i de forskjellige Landboforeninger, og Meningerne om, hvorvidt den 2aarige eller den 3aarige Kælvningstid bør foretrækkes, have været meget delte. Ogsaa i Praxis viser Meningsforskjellen sig, idet man nogle — og maaske de fleste — Steder for Tiden foretrækker at lade Kvien kælve, naar den er 2 Aar gl., medens man andre Steder (og maaske mest i Jylland) holder den 3aarige (eller omtrent 3aarige) Kælvningstid for den mest passende. I den aller nyeste Tid er man — synes det — bleven noget bange for, at den tidlige Kælvning skal kunne have skadelig Indflydelse paa Kvægets Levedygtighed, og specielt, for at den skal kunne give Individerne et forøget Anlæg til Lungesyge. Skjønt det imidlertid næsten ligger udenfor al Tvivl, at den stærke Udvikling som Kjøns- og Mælkeorganerne blive Gjenstand for, naar Kvierne bedækkes i en Alder af lidt over 1 Aar, vel bidrager noget til, at Organismen lider Afbræk i H. t. andre Organsystemers Udvikling, bør man dog ikke kaste hele Skylden for eventuel Svagelighed over paa den tidlige

Digitized by Google

Kælvning, især da der er en høj Grad af Sandsynlighed for, at Anlæget til Tuberkulose mindst lige saa meget skyldes Mangler ved Udvalget af Avlsdyr og ved Opdrætningen.

I ethvert Tilfælde har Kælvning i en ung Alder, saavidt man baade ad theoretisk og praktisk Vej hidindtil har havt Lejlighed til at iagttage, været et saa vigtigt Middel til at udvikle Køernes Malkeevne, at man ikke er berettiget til uden videre at kaste dette Middel overbord.

Foreløbig vil det derfor vistnok være fornuftigst først at forsøge, om man ikke ved at rette ovennævnte Mangler kan opnaa, at Individernes Levedygtighed kommer udenfor Fare; men ved Siden heraf er der alligevel god Grund til at underkaste Spørgsmaalet: «Bør Kvierne kælve, naar de ere 2, eller naar de ere 3 Aar gamle?» en grundig Undersøgelse; thi selv om man har havt Ret i at holde paa den tidlige Kælvning, saalænge man kun beregnede den dermed forbundne eventuelle Fordel efter det Mælkekvantum, Køerne under saadanne Omstændigheder ydede, saa er det ikke utænkeligt, at en Undersøgelse ogsaa af Mælkekvaliteten kunde give Anledning til, at man maatte anbefale Kælvning i en senere Alder end 2aars Alderen. For at Undersøgelser desangaaende skulle føre til et paalideligt Resultat, er det naturligvis nødvendigt at benytte de til Forsøget udtagne Forsøgsdyr gjennem deres hele Levetid. Jeg skal imidlertid ikke her komme nærmere ind paa denne Sag, men kun fremhæve, at jeg betragter det for at være et Spørgsmaal, som paa Grund af sin Vigtighed bør løses i den nærmeste Fremtid.

Medens saaledes Spørgsmaalet om Kviernes Kælvningstid maa siges at have antaget en hel ny Form, er der et andet Spørgsmaal, som vistnok er det, der hyppigst af alle er blevet gjort til Gjenstand baade for privat og offentlig, mundtlig og skriftlig Strid, og som i den allernyeste Tid synes at skulle nærme sig sin Afslutning og for saavidt ogsaa kan siges at være indtraadt i en ny Fase, eftersom dets Besvarelse hidindtil har hvilet paa

Digitized by Google

Gisninger. Jeg sigter hermed til Kastningsspørgsmaalet.

Der er vistnok ikke den tilsigtede eller tilfældige Side af den specielle Pleje, Opdrætningsmaade, Fodringsmaade o. s. v., som ikke er trukken frem, naar Talen var om at «opdage» Aarsagen til Kastningen, og skjønt Læren om Aarsagerne til denne for vore Mælkeribesætninger saa ødelæggende og derfor af enhver Landmand saa frygtede «Landeplage», er ualmindelig righoldig, og skjønt det, man har angivet som Aarsag til samme Plage, paa ingen Maade kan siges at være grebet ud af Luften, er der dog en høj Grad af Sandsynlighed for, at en stor og maaske den største Del af Kastningstilfældene for Fremtiden med forholdsvis Lethed vil lade sig føre tilbage til Aarsagen Smitte.

Man har allerede i flere Aar ifølge nogle af Bräuer, Lehnert og Johne[1]) anstillede Forsøg vidst, at Kastning kunde opstaa ved Smitte. I den allernyeste Tid er imidlertid Franskmanden Nocard[2]) paa Grundlag af en Række Undersøgelser kommen til det Resultat, at Kastningen (naar den optræder epizootisk) skyldes en bestemt lavere Organisme, og hvis det virkelig forholder sig saaledes, er der Haab om, at Kastningen i en ikke fjærn Fremtid vil komme til at miste i ethvert Fald noget af sin frygtede Skikkelse, eftersom den første Betingelse for sikkert at kunne helbrede en Sygdom jo er Kjendskab til Sygdommens sande Væsen.

Et Forsøg paa Forebyggelse af Kastning er der iøvrigt allerede gjort ved den af Bräuer anvendte profylaktiske (forebyggende) Methode, som bestaar i en hver 14de Dag gjentaget subcutan (under Huden) Indsprøjtning i Flankerne af 2—3 Pravatz'ske Sprøjter fulde af en 2% holdig Karbol-

---

[1]) Se henholdsvis: Wochenschrift f. Thierheilk. u. Viehz. 1884, S. 429; Bericht üb. d. Veterinärwes. in Königr. Sachsen 1878, S. 95 og 1872, S. 134.

[2]) Journal d'agriculture pratique 1886, tome II, Nr. 43, pag. 631, hvor N.s Arbejde er refereret.

Digitized by Google

syreopløsning[1]). Midlet skulde benyttes i Drægtighedens 5.—7. Maaned, men hvorvidt det er absolut sikkert, skal jeg lade være usagt. De Forebyggelsesmidler, vi herhjemme i Aarenes Løb have anvendt mod Kastningen, have ikke vist synderlig Virkning, og forsaavidt Kastning virkelig skyldes en Bakterieform[2]), kan man ikke undre sig derover, da man, selv hvor man har forsøgt at gjennemføre et nogenlunde strængt Afspærringssystem, dog de allerfleste Steder har benyttet Redskaber i Bakteriernes Tjeneste, f. Ex. ved at anvende den samme Tyr til Bedækning baade af Kastere og Ikke-Kastere.

I nær Forbindelse med Kastningsspørgsmaalet staar Spørgsmaalet om Dødeligheden blandt Kalvene, som ogsaa har været meget omdebatteret og været Gjenstand for alle mulige Gisninger, hvad Aarsagsforholdet angaar. M. H. t. Læren om denne Sygdoms Aarsager er der heller næppe nogen Tvivl om, at den er meget omfangsrig, skjønt der er en høj Grad af Sandsynlighed for, at ogsaa her Hovedaarsagen er Smitte ved en lavere Organisme, og de Nocardske Undersøgelser over Kastningsbacillen tyde endogsaa paa, at denne og den Mikroorganisme, som er den egentlige Aarsag til den epizootiske Kalvedødelighed, ere de samme.

Naar alligevel flere af de Midler, man har anvendt mod Dødelighed blandt Kalve — og især det gamle: Patning af Moderen — undertiden have vist sig virksomme, beror det rimeligvis paa, at de (i nævnte Tilfælde den bacilfrie Mælk) have bibragt det unge Dyr tilstrækkelig Modstandskraft mod vedkommende lavere Organismes Paavirkning.

At Dødelighed blandt Kalvene trods de anvendte Midler ofte har gjort uberegnelig Skade i de Besætninger, hvor Sygdommen er optraadt, er bekjendt nok, og det er at haabe, at Forebyggelsen af saavel den smitsomme Kalve-

[1]) Wochenschr. f. Thierheilk. u. Viehz. 1884, Jarhg. XXVIII, Nr. 49.

[2]) Det er en Selvfølge, at Undersøgelser herhjemme først maa foreligge, inden vi for vort Vedkommende anerkjende den Nocardske Kastningsbacil.

Digitized by Google

dødelighed som af Kastning hos Køerne i Fremtiden vil lette Arbejdet for Kvægopdrætterne.

Der er jo næppe nogen Tvivl om, at den meget ensidigt udviklede Malkeko har en vis Disposition til Kastning, men paa den anden Side spiller denne Tilbøjelighed maaske en mindre Rolle, end man hidindtil har ment, og i ethvert Tilfælde vil den komme til at blive mindre følelig, hvis man kan holde Lejlighedsaarsager, som Smitte, borte.

Ovenfor har jeg saa kort, som jeg har formaaet, søgt at give en Fremstilling af de Kvægspørgsmaal, der til forskjellige Tider have været af størst Interesse for Landbrugerne.

Hvad angaar de Foranstaltninger til Kvægavlens Fremme, som ere blevne iværksatte af de forskjellige Landboforeninger, da kan jeg fatte mig i Korthed, da de dels ville blive omtalte flere andre Steder i dette Arbejde, dels allerede ere antydede i det Foregaaende.

En af de Retninger, i hvilke de landøkonomiske Selskaber have lagt en Hovedvirksomhed for Dagen, er ved at lade afholde Dyrskuer. Som tidligere nævnt, var det især efter Loven af 31. Marts 1852, at Dyrskuerne baade bleve talrigere og gave et bedre Billede af Landets Kvægavl, end tidligere. Det er ligeledes nævnt, at den Nytte, Dyrskuerne i Begyndelsen stiftede, væsentlig gik i belærende Retning.

Først i Slutningen af 60erne begyndte Hensynet til de udstillede Individers Betydning for Avlen at gjøre sig mere fornuftigt gjældende ved Bedømmelsen af Dyrene og senere, da det i 70erne blev mere og mere almindeligt at udsætte Præmier for Samlinger, var Vigtigheden af Dannelsen af Stammer gaaet fuldstændigt op for Landmændene, og i det sidste Tiaar er der ogsaa opstaaet et forholdsvis stort Antal konstante Kvægstammer rundt omkring i Landet.

Der har forøvrigt ved forskjellige og ikke faa Lejligheder været talt og skrevet om Dyrskuernes Betydning,

Digitized by Google

af hvilken Grund jeg heller ikke skal opholde mig længere ved denne Sag; kun skal det fremhæves, at selv om den Nytte, Dyrskuerne have gjort, i enkelte Henseender — og i enkelte Egne — maaske kan synes at være noget tvivlsom, saa have de dog været et meget virksomt Middel ved Udviklingen af Landets Kvægbrug og navnlig de mindre Kvægbrug til deres nuværende ret fremragende Standpunkt. Det er en Selvfølge, at f. Ex. Umuligheden af en absolut ensartet (ɔ: paa aldeles de samme Principper baseret) Bedømmelse af Kvæget hele Landet over maaske undertiden har været en mindre heldig Side ved de mange smaa Dyrskuer, men det er paa den anden Side højst sandsynligt, at netop den Omstændighed, at Dyrskuedommerne i Reglen have boet indenfor den Dyrskue afholdende Forenings Omraade, har bidraget til, at Bedømmelsen ikke er bleven for ensidig, og at de lokale Forhold kunde tages med i Betragtning.

At endelig Dyrskuerne virkelig have gjort Gavn, synes ogsaa at fremgaa af, at de nu for Tiden enkelte Steder i ethvert Fald delvis ere afløste af Præmiering af hele Kvæghold[1]) — en Foranstaltning, som maa kaldes meget tidssvarende paa Grund af den indgaaende Undersøgelse, ikke alene Individerne, men ogsaa deres Produkter, Pleje, Fodring o. s. v., med andre Ord hele vedkommende Kvægholds Rentabilitet bliver gjort til Gjenstand for.

Hvis derfor Præmiering af hele Kvæghold i Fremtiden skal blive almindelig, vil denne Fremgangsmaade bl. A. have den gode Side, at de Præmie-æskende nødes til at føre nøjagtigt Regnskab over deres Køer.

Ligesom man ved at overvære de lokale Landboforeningers Dyrskuer kunde faa et Indblik i Kvægavlens Standpunkt paa vedkommende begrænsede Egn, saaledes have de

[1]) M. H. t. denne Foranstaltning henvises til et senere Afsnit, ligesom ogsaa Fedekvægskuerne som en speciel Art Dyrskuer ere behandlede andetsteds i dette Arbejde.

Digitized by Google

ved de store Landmandsforsamlinger afholdte Dyrskuer kunnet give en Forestilling om den Udvikling, hele Landets Kvægavl undergik med visse Aars Mellemrum. (Se Forord).

Fra at være en Foranstaltning af underordnet og lokal Betydning ere Dyrskuerne komne til at udgjøre Hovedinteressen ved Landmandsmøderne; og lige til 1878 bleve de forholdsvis hyppigt afholdte Landmandsforsamlinger et ypperligt Middel til med ikke for lang Tids Mellemrum at kunne kontrollere Kvægavlens Udvikling; men efter at efterhaanden flere og flere Landboforeninger have sluttet sig sammen, saa at tilsidst de store Landsdele Jylland, Sjælland og Fyn hver have faaet sin Fællesforening[1]), som foranstalter aarlige Fællesdyrskuer, ved hvilke Lejligheder der især finder Repræsentation af de ved de lokale Dyrskuer prisbelønnede Dyr Sted, ere Landmandsforsamlings-Dyrskuerne lidt efter lidt blevne til et Slags med en større Aarrækkes Mellemrum benyttede «Prøvestene» for den Udvikling, Kvægbruget i de enkelte større Provinser i Mellemtiden har været Gjenstand for.

Det fortjener i det Hele taget at fremhæves, at den Gavn, der er stiftet, ved at de enkelte og i massevis existerende Landboforeninger have slutet sig sammen, er ganske overordentlig stor.

I et lille og i naturlig Beskaffenhed saa ensartet Land, som Danmark, er en saadan Samvirken dertil absolut nødvendig, hvis Landbrugets Udvikling i Almindelighed som Kvægbrugets i Særdeleshed skal skride ensartet frem uden at støde paa Hindringer, der ikke alene kunne bevirke en Stansning, men, hvad værre er, et Systemskifte, som det kan have skjæbnesvangre Følger for den enkelte Landsdel at indlade sig paa.

---

[1]) Den jydske Fællesforening stiftedes 1874, det første jydske Fællesdyrskue fandt Sted 1874; den sjællandske Fællesforening stiftedes 1880, det første sjæll. Fællesdyrskue fandt Sted 1882; den fynske Fællesforening stiftedes 1881, det første fynske Fællesdyrskue fandt Sted 1882.

Digitized by Google

Foruden ved Afholdelse af Dyrskuer, hvilken Foranstaltning saa at sige alle Landboforeninger have sat i Scene, have ikke saa faa af dem virket for Kvægavlens Fremme ved Indkjøb og Bortsalg af gode Avlsdyr. Især har Anglerracen ved denne Foreningsvirksomhed faaet en ikke ringe Udbredelse paa Øerne, ligesom enkelte jydske Foreninger — bl. A. den jydske Fællesforening — ved Bortsalg af jydsk Kvæg af anerkjendt god Stamme have bidraget ikke saa lidt til Forbedringen af den jydske Kvægrace i flere Egne, hvor denne Race stod paa et forholdsvis lavt Standpunkt.

Mange, ja maaske de fleste af de indtil henimod 70erne stiftede landøkonomiske Selskaber have fremdeles søgt at ophjælpe Kvægbruget ved Udstationering af gode Springtyre, men mærkeligt nok har denne, som man i Grunden skulde vente, særdeles heldige Foranstaltning saa at sige overalt stødt paa Hindringer, som have bevirket dens Stansning. Muligvis har den altfor ringe Vægt, Bonden indtil den allernyeste Tid har lagt paa Handyret, bidraget til, at vedkommende Selskaber efter kortere eller længere Tid have maattet ophøre med den nævnte Virksomhed, og det er heller ikke usandsynligt, at det pekuniære, skjønt vistnok som oftest lille Offer, der vel i Reglen har været forbundet med Benyttelsen af de udstationerede Tyre, har været en tilstrækkelig Aarsag for Flertallet af de mindre Landejendomsbesiddere til at foretrække deres egne eller deres Bys som oftest usle Springtyre.

Der er heldigvis aldeles ingen Grund til at frygte, at den Skjæbne, der er bleven «Udstationering af Tyre» til Del, ogsaa skal ramme de efter 1880 oprettede Tyreforeninger[1]). Den i de senere Aar saa stærkt vakte Interesse for Kvægsagen i Almindelighed, som for Tyresagen i Særdeleshed, fremdeles den Omstændighed, at

[1]) Hidindtil have disse Foreninger, skjønt den første blev oprettet paa Mors (se senere), vundet mest Bifald og Udbredelse paa Øerne, især paa Sjælland og Møen.

Digitized by Google

Brugerne af Tyren ere Medejere af samme, samt endelig den, at ogsaa Køerne, Landmændenes gamle Yndlinge, komme i næsten overordnet Betragtning ved hele Organisationen af Tyreforeningerne, borger for, at denne vor Tids nyeste og for Kvægavlen særdeles gavnlige Foranstaltning vil gaa en sikker Fremtid imøde.

Den i de senere Aar mere almindeligt end tidligere udbredte Stambogsføring, som Kammerraad Andersen allerede for næsten en Menneskealder siden saa varmt anbefalede, maa sluttelig nævnes blandt de Foranstaltninger, der ville faa en varig Betydning for Kvægavlens fremtidige Forbedring.

Det er en Selvfølge og allerede tidligere antydet, at Landboforeningerne, foruden ved at gaa i de ovenfor omtalte og flere lignende Kvægbruget direkte vedrørende Retninger, ved mangfoldige Foranstaltninger af mere almindelig landøkonomisk Karakter indirekte have virket for Kvægavlens Fremme. I første Række blandt denne Slags Foranstaltninger maa nævnes de, som have havt Mejeribrugets Udvikling til Hensigt: Afholdelse af Smørudstillinger, Ansættelse af Mejeriassistenter, Foredrag over Spørgsmaal vedrørende Mejerivæsenet osv. osv. ere alt Foranstaltninger, som have havt en ikke ringe Betydning i saa Henseende.

Indførelsen og Udbredelsen af de forskjellige nymodens Mejerisystemer: først, i Slutningen af 60erne Vandmejerierne, saa Ismejerierne og endelig i den nyeste Tid Centrifugemejerierne har i Forbindelse med de i Mængde stadig tiltagende Fælles- og Andelsmejerier ikke lidet bidraget til det Opsving, Kvægbruget har taget i de sidste Decennier.

De Forsøg, som det kgl. Landhusholdningsselskab til forskjellige Tider har ladet anstille til Belysning af mangfoldige Mejerivæsenet vedrørende Forhold samt den Virksomhed, som dette Selskab ved Opmuntringer og paa forskjellige andre Maader har udfoldet med hele Landbrugets Fremme for Øje, ere paa den ene Side bekjendte

Digitized by Google

nok, og paa den anden Side gjør netop deres Mangfoldighed det for vidtløftigt paa dette Sted at dvæle ved dem.

* * *

Jeg har ovenfor bestræbt mig for at give et Overblik over de Momenter, der især have været af Betydning for Udviklingen af Landets Kvægbrug i det Hele taget, og skal nu i Betragtning af, at de særlige lokale Forhold, som have været ledende i Landets forskjellige Egne, gjøre en samlet Fremstilling af disse mindre værdifuld, i det Følgende holde mig til Kvægbrugets og Kvægavlens Udvikling i Landets forskjellige Provinser. Denne Fremstilling er, hvad Udførligheden angaar, for de fleste danske Landsdeles Vedkommende holdt indenfor temmelig snævre Grænser og hovedsagenlig baseret paa Meddelelser, hentede fra Litteraturen; kun for Sorø og Præstø Amters Vedkommende har jeg af Hensyn til den mig stillede Opgave behandlet Spørgsmaalene mere udtømmende.

A. Jylland.

Medens de Kvægracer, som findes paa de danske Øer, saa at sige alle ere af fremmed — hovedsagenlig Angler — Herkomst, udmærker en stor Del af Kvæget paa den jydske Halvø sig ved at være af virkelig dansk Race.

Som Følge af sine mange gode Egenskaber har den jydske Kvægraces Renommé allerede i lange Tider været grundfæstet ikke alene her i Landet, men ogsaa i Udlandet — særligt i Tyskland og England.

I Begyndelsen af Aarhundredet blev det jydske Kvæg saaledes meget søgt af vore Naboer, og sandsynligvis ere disses Kjendskab til dette Kvægs Fortrinlighed af endnu ældre Datum. Det kan derfor heller ikke forundre os, at det, hver Gang der i Tidernes Løb har været Tale om en Forbedring af Danmarks Kvægavl i det Store, nærmest har været den jydske Kvægavl, man har tænkt paa. Paa den anden Side er denne Omstændighed rigtignok et utvetydigt

Digitized by Google

Bevis paa, at det jydske Kvægs Fortrinlighed ikke var saa stor, at den ikke kunde ønskes forøget; og da de Midler, man til forskjellige Tider har anset for de bedste, naar der skulde være Tale om en Forbedring — eller, som man i sin Tid gjærne udtrykte sig, en «Forædling» — af en eller anden Husdyrrace, ikke altid have været uden Fare for vedkommende Races Bestaaen, vil man let kunne forstaa, at den jydske Kvægrace ikke sjælden har gjennemgaaet faretruende «Børnesygdomme» og været Gjenstand for mere eller mindre «livsfarlige» Operationer. Der sigtes hermed navnlig til de Bestræbelser, der gjentagne Gange ere gjorte — og tildels endnu gjøres — for ved Krydsning med fremmede Racer at forøge det jydske Kvægs Fortrinlighed i en eller anden eller om muligt alle Retninger. Som Helhed betragtet, er det jydske Kvæg da heller ikke gaaet ganske uskadt gjennem sine «Børnesygdomme»: I mange Egne af den jydske Halvø bærer Kvægbestanden tydelige Mærker af disse, og i ikke faa Egne af Jylland er den stedegne Race bukket fuldstændigt under i Kampen med indførte fremmede Racer, saaledes at det egentlig kun er en Følge af enkelte klartseende Mænds Bestræbelser for at bibeholde den jydske Landrace, at man endnu finder denne — ganske vist i forbedret Skikkelse — udbredt over en stor Del af Halvøen.

Allerede Thaer[1]) roste det jydske Kvæg meget, men det lader ikke til, at Jyllands Landmænd have ment, at hans Ros var berettiget.

I det Mindste fremgaar det tydeligt af de foreliggende spredte Meddelelser om Jyllands Kvægavl (i Tidsskr. for Landøkon.), at der — vistnok især i 20rne — har fundet en ikke saa lidt udstrakt Blanding Sted med Schweizer-, Tyroler- og tildels holstensk Marsk-Kvæg.

J. V. Neergaard fandt det derfor ogsaa tidssvarende i Aaret 1831[2]) at anbefale den jydske Kvægraces

[1]) Thaers Annalen der niedersächsischen Landwirthschaft. 2. St. 1. Jahrg.

[2]) Tidsskr. f. Landøk. 1. Bd., 1831, S. 278.

Digitized by Google

Forbedring ved sig selv saa varmt, at han endog bl. A. indbød Landmændene til at sammenskyde en Sum, der skulde benyttes til hans (J. V. Neergaards) Ejendoms Forrentning, mod at han (N.) forpligtede sig til paa denne sin Ejendom at virke for det jydske Kvægs Forbedring. Skjønt dette Projekt ikke vandt saa god Tilslutning, som N. havde haabet, blev det dog realiseret. N. foretog sig en 2 Maaneders Rejse til Jylland og indkjøbte her en lille Samling Køer samt en Tyr, hvilke Individer skulde danne Grundlaget for hans jydske Kvægavl. Uheldigvis (?) blev Forsøget forsaavidt ikke gjennemført, som Foretagendet efter 4 Aars Forløb paa Grund af flere uheldige Omstændigheder maatte opgives. Det er dog ikke sandsynligt, at den jydske Kvægavl har lidt nogen direkte Skade derved; thi hvor smuk end Tanken om den jydske Kvægraces Forædling kan siges at have været —, der var dog en meget slem Anstødssten mod dens Realisation ved den af N. anbefalede Fremgangsmaade: Neergaards Ejendom laa nemlig i Nærheden af Kjøbenhavn, og der er derfor liden Sandsynlighed for, at det jydske Kvæg som Helhed vilde være blevet bedre, selv om N. havde havt mere Held med sin jydske Kvægavl paa Sjælland, end han havde.

Da det ligger udenfor al Sandsynlighed, at personlig pekuniær Fordel har været N.s Drivfjeder, da han fremsatte ovennævnte Forslag, er det rimeligt, at han har set Sagerne i et meget mørkt Lys, saa at endogsaa han, som fuldtud var overbevist om de naturlige Forholds Indflydelse paa Racedannelsen, hellere end at se den jydske Race bukke under, uden at Nogen gjorde Forsøg paa at vedligeholde den, vilde blive sine Principper og Anskuelser i den Grad utro, at han vilde gjøre sig selv til Leder af et virkelig fortvivlet og unyttigt Foretagende.

Neergaard stod dog heldigvis ikke saa ene i sine Bestræbelser for at opretholde den jydske Kvægrace, som han maaske selv troede. Flere af de jydske Landboforeninger, saaledes bl. A. «Randers Amts Husholdningsselskab», virkede med samme Maal for Øje, ligesom der

Digitized by Google

ogsaa af og til fremtraadte private Mænd, der gjorde sig til ivrige Talsmænd for den jydske Races Bestaaen. Bl. A. gav en »jydsk Landboer«[1]) i Aaret 1849 ved at fremkomme med et motiveret Forslag om den jydske Races Forædling samt ved at anbefale Midlerne til Forslagets Realisation Anledning til, at der i det kgl. Landhusholdningsselskab blev ført vidtløftige Forhandlinger for nærmere at undersøge dette Forslag; men da man i Selskabet kom til det Resultat, at Forslagsstilleren havde set for ensidigt paa Sagerne, idet man mente, at han havde taget for meget Hensyn til Studehandelen og for lidet til Mejerivæsenet, og da desuden Meningerne angaaende den jydske Races Udarten vare delte, og Anskuelserne angaaende Aarsagerne til Udartningen vare forskjellige og tildels stode i Modstrid med hverandre, lod man sig foreløbig nøje med at forsøge at indhente nærmere Oplysninger gjennem de jydske landøkonomiske Selskaber.

Ved den første Landmandsforsamling kom man derefter til et for den jydske Races Bestaaen ret gunstigt Resultat[2]), men efter den 3die Landmandsforsamling i Aarhus 1847 begyndte en for Jyllands Kvægavl farefuld Periode, efter Forkastelsen af et Forslag, der var indgivet til Kongen efter den 2den Landmandsforsamling i Odense, og som gik ud paa at anbefale saadanne Foranstaltninger, som kunde tjene til den ægte jydske Kvægraces Forbedring ved sig selv.

Selve Forslagets Forkastelse var dog ikke det Værste,

---

[1]) Den »jydske Landboer« fremhævede, at Kvæget navnlig i Sydjylland var aftaget i Kvalitet, og mente, at bl. A. Ligegyldighed for Tyrenes Vedkommende var en meget væsentlig Aarsag til Tilbagegangen. — Han raadede derfor til Indkjøb og Udstationering af ægte jydske Tyre fra de nordlige Egne (Salling, Thy og Mors), hvor Kvæget endnu var godt.

[2]) En efter den 1ste Landmandsforsamling nedsat Komite afgav saaledes en Betænkning, som bl. A. gik ud paa at fraraade Indblanding af fremmed Blod i den jydske Kvægrace.

Digitized by Google

men da Indførsel af og Krydsning med fremmede (engelske) Kvægracer ifølge en kongelig Svarskrivelse for Fremtiden skulde begunstiges, udebleve Følgerne af den Opmuntring, Krydsningsvennerne i Jylland — takket være daværende Stutmester Bardenfleth — derved havde faaet, heller ikke, og i den paafølgende Periode indførtes ikke saa ganske faa Individer af fremmede — især engelske og skotske — Kvægracer, og efter at Spørgsmaalet angaaende den jydske Races Forbedring ikke havde været fremme hverken paa den 4de eller 5te Landmandsforsamling, blev Krydsningsspørgsmaalet først gjort til Gjenstand for en Diskussion ved Landmandsforsamlingen i Aalborg 1856. Ved denne Lejlighed var der Mange, som — efter at have set nogle af Krydsningsavlens gode Resultater — fremdeles raadede til Krydsning med de nævnte Racer, men der var dog heldigvis ikke Faa, der holdt paa den rene jydske Race.

Det var dog først efter Landmandsmødet i Horsens 1861, at denne Races Velyndere fik Overtaget over Krydsningstilhængerne, og efter at man i Horsens havde anerkjendt, at det jydske Kvæg egnede sig til at forbedres ved sig selv, er Forbedringen — om end med enkelte Afbrydelser — senere skreden langsomt, men sikkert fremad. En af de Mænd, der allerede efter Aalborgmødet 1856 optraadte som Forsvarer af den jydske Race, var Prosch, og efter at P. havde indset, at dette Kvæg var i Besiddelse af Egenskaber, der gave det en betydelig Overvægt fremfor fremmede Racer, arbejdede han lige til sin Død paa at indprente Jyderne sine Anskuelser i saa Henseende. At disse vare rigtige, fremgik klart af det Opsving, den jydske Kvægavl efterhaanden tog, og naar den jydske Kvægrace for Tiden indtager en værdig Plads blandt de evropæiske Hornkvægracer, maa Æren herfor for en stor Del tilskrives Prosch.

Det var imidlertid ikke alene i Retning af at modarbejde Krydsning med engelsk Kvæg, at P. har en saa stor Fortjeneste. Han kæmpede nemlig ligesaa meget for

Digitized by Google

at gjøre det klart for Kvægbrugerne, at det kun var muligt at opnaa virkelig gode, ɔ: økonomisk fordelagtige, Resultater af Kvægbruget, naar man arbejdede paa at uddanne Kvæget i ensidig Retning — enten til Malkekvæg eller til Fedekvæg. Hidindtil havde man nemlig, idet man ikke vurderede det jydske Kvægs Evner baade som Malkedyr og som Fedekvæg paa rette Maade, arbejdet paa at bringe begge disse Evner til Fuldkommenhed; først efter en Masse fejlslagne Forhaabninger opgav man, ɔ: de virkelig dygtige Opdrættere, Tanken om Muligheden af at bevare en «Mellemform», hvis man vilde have et virkelig stort Udbytte af sit Kvæg.

Ønsket om at kunne faa baade i Pose og i Sæk kan dog langtfra siges at være opgivet af alle jydske Landmænd; tværtimod er det senere gjentagne Gange blevet offenligt udtalt, og der er vistnok kun liden Sandsynlighed for, at det vil blive fuldstændig udslukket i en nogenlunde nær Fremtid.

Det er bekjendt nok, at den Betydning, Prosch's Virksomhed har havt for Kvægbrugets Udvikling og Forbedring i Jylland — som i Landet i det Hele taget — væsenligt beroede paa hans sjældne Gave i Retning af at udbrede sunde og praktiske Regler, der vare baserede paa de Avlens almindelige Love, som Prosch anerkjendte, efter at han havde vejet de Beviser, der ere blevne førte for samme.

En mere direkte Indflydelse paa Udviklingsgangen have selvfølgelig de praktiske Kvægopdrættere havt, som hyldede Prosch's Anskuelser, og som, paa Grund af at mange af dem vare i hyppig Berøring med de mindre Jordbrugere, kunde paavirke disse paa forskjellige for Kvægbrugets Fremskridt gavnlige Maader, ligesom de ogsaa ved at foregaa Bønderne med et godt Exempel i Retning af at drive et rationelt Kvægbrug kunde vise dem, at de Theorier, de hyldede, støttede sig til og støttedes af praktiske Erfaringer.

Enkelte Selskaber (som f. Ex. Aktieselskabet «Taurus»,

Digitized by Google

der bestod fra 1874—77) har ogsaa virket til Gavn for den jydske Races Forbedring, og i de enkelte Egne af Jylland have fremdeles de lokale Landboforeninger, som i Tidernes Løb stadig ere tiltagne i Antal, kunnet lede Kvægbruget i det for vedkommende Egn mest fordelagtige Spor. Sammenfattende alle disse mindre Foreninger har endelig Foreningen af jydske Landboforeninger siden sin Stiftelse 1874 havt en overordentlig gavnlig Indflydelse paa Udviklingen af Agerbruget og specielt af Husdyrbruget i Jylland[1]).

Det er her ikke Stedet at anføre alle de gavnlige Foranstaltninger, den jydske Fællesforening har sat i Scene, og jeg skal derfor kun nævne nogle af de Midler, denne Forening har benyttet og endnu benytter for at hæve den jydske Husdyravl.

I første Række skal nævnes de jydske Fællesdyrskuer, som omfatte baade Slagtekvægsudstillinger og Udstillinger af Avlsdyr, og som have fundet Sted lige fra 1874. Udstillingerne af fedt Slagtekvæg have navnlig havt en meget gavnlig Indflydelse, efterhaanden som de Oplysninger angaaende Fremgangsmaaden ved Fedningen, som ledsage de fremstillede Dyr, ere blevne saa udførlige, at ogsaa de Besøgende kunne lære noget i saa Henseende. Tillige have enkelte Udstillere ved Slagtekvægskuerne (f. Ex. Branth, S. Elkjær) leveret glimrende Beviser for den jydske Studs Evner i Retning af tidlig Modenhed. Ved at lade udarbejde en jydsk Stambog samt ved at indlede udførlige Undersøgelser angaaende enkelte fremragende jydske Kvægstammers Dannelse (Birkelse og Rosvang) har Foreningen søgt at udbrede Kundskaber, der især have havt og ville kunne faa Interesse for dem, der ville grundlægge en Kvægstamme paa deres Ejendom. Endelig har Husdyrudvalget, som har sat Bevarelsen af de rene Landracer som sit Hovedformaal, ved at kjøbe

1) Æren for Sammenslutningen mellem de jydske Landboforeninger tilkommer Heide fra Kjærsgaard.

Digitized by Google

og bortauktionere unge Tyre af Malkerace (i Sommeren 1884) virket for Udbredelsen af gode Avlsdyr af den jydske Race. Desværre led flere af de ovennævnte og lignende Foranstaltninger et føleligt Afbræk, da Konsulent Jessen, som havde sat ikke saa faa af dem i Scene, afgik ved Døden i Sommeren 1885.

Prosch stod altsaa ikke ene, og hans Lærdomme faldt i god Jordbund, saaledes at man med Føje kan sige, at det er ved et ihærdigt Arbejde paa Grundlag af de Principer for Avlen, som Prosch og hans Meningsfæller hyldede og udbredte, at alle de nuværende mere eller mindre fremragende Stammer af jydsk Malkekvæg ere dannede. Desværre maa man egentlig indskrænke sig til at tale om Stammer af jydsk Malkekvæg; den ensidige Udvikling til Kjødkvæg har i det Mindste hidindtil stødt paa overordentlig store Vanskeligheder. Haabet om Dannelsen af «jydsk Korthorn» maa næsten siges at være opgivet, efter at Jessen — efter den sidst afholdte Landmandsforsamling i Aalborg — har udtalt sin Tvivl om Muligheden af at danne en ensidig udviklet jydsk Kjødrace, der kan stilles ved Siden af Korthornsracen. Og i Virkeligheden existerer der vistnok ikke en eneste jydsk Kvægbesætning, som kan siges at være af udpræget Kjødrace.

Det forekommer mig imidlertid, at den Fremgang, det jydske Kvæg faktisk har udvist i Retning af tidlig Modenhed, er en Borgen for, at den jydske Kvægrace er i Besiddelse af i det Mindste én af de Egenskaber, som give Korthornet dets Værdi, og paa den anden Side nærer jeg den Anskuelse, at det jydske Kvæg ogsaa i Henseende til Legemsformen og Evnen til at lægge Kjød paa sig netop paa de Steder, hvor Kjødet er af højst Værdi, vil kunne uddannes til at blive Korthornet en værdig Konkurrent. Man kan vistnok i ethvert Tilfælde rolig stille sig paa det Standpunkt, Jessen indtog ved den 14de Landmandsforsamling i Svendborg, og med J. indrømme, at det maa blive Enkeltmands Sag at ar-

Digitized by Google

bejde paa Dannelsen af en sortbroget Kjødrace, der blandt Kjødkvæget kan komme til at indtage en ligesaa fremragende Stilling, som det sortbrogede Kvæg allerede indtager blandt Malkekvægracerne.

Jessen, mener jeg, har ogsaa havt ganske Ret i at paastaa, at en Udvikling af Malkeevnen og Triveligheden samtidig med, at den gode Form — rigtignok kun saavidt muligt — bevares, vil være den rette Vej til at forøge Udbyttet af de Besætninger, som benyttes til Studetillæg. Men jeg er tilbøjelig til i mine Forhaabninger til den jydske Races gode Evner at gaa et Skridt videre, end J., og overskride den Grænse, han standsede ved, idet det er min Overbevisning, at der engang og maaske i en ikke fjærn Fremtid vil komme en dansk «Colling», som vil blive Grundlægger af en Kvægstamme, hvis Efterkommere ville komme til at stifte lige saa megen Gavn i Danmark, som det engelske «shorthorn» har stiftet Gavn i England og — kunde man næsten fristes til at sige — Skade i Danmark. Jeg anser det for sandsynligt, at «den danske Colling» vil komme til at gaa en lignende Vej, som sin engelske Navne. Ligesom man i England som Udgangspunkt benyttede en udpræget Malkerace, saaledes er jeg temmelig sikker paa, at der her blandt det ensidigt udviklede jydske Malkekvæg findes Individer, som, idet de forene en høj Grad af Trivelighed med en forholdsvis god Legemsbygning, ville kunne egne sig til at benyttes som Grundlag for Dannelsen af en Korthornet jævnbyrdig dansk Kjødrace. I ethvert Tilfælde mener jeg, at man — efter at Forsøget paa at danne en saadan ved at gaa den tilsyneladende korteste Vej, ɔ: fra Mellemformen til Kjødformen, er strandet — bør prøve, om man ikke ved at benytte Malkekvægstypen som Gjennemgangsled kan komme Idealet nærmere.

Af en vis Aarsag maa denne tilsyneladende Omvej ogsaa absolut foretrækkes for den lige Vej. En af de Vanskeligheder, der frembyde sig for den, der søger at omdanne «Mellemformen» til «Kjødformen», er jo nemlig

Digitized by Google

den Svækkelse af Kjønsvirksomheden, det udprægede Kjødkvæg saa let bliver Gjenstand for. Ufrugtbarhed og Anlæg til Fedme ere jo to næsten uadskillelige Følgesvende. Nu er, som bekjendt, Mellemformskvægets eller det Naturtilstanden nærmest staaende Kvægs Frugtbarhed ikke saa lidt mindre end det udprægede Malkekvægs; Følgen heraf er atter, at Faren for Mangel paa Frugtbarhed bliver mindre, eller rettere, at Modvægten mod denne Fare bliver større, naar man begynder Arbejdet med en Race, med hvis særlige Evner der netop følger stærkt udviklet Frugtbarhed.

Med andre Ord, naar man som Udgangspunkt benytter det ensidigt udviklede Malkekvæg, som forener en af de vigtigste Fordringer, man stiller til Kjødkvæg, nemlig Trivelighed, med en høj Grad af Frugtbarhed, saa har man det i meget højere Grad i sin Magt lidt efter lidt at kunne omdanne Legemsformen og at kunne lede Stofskiftet og Stofafsætningen i Legemet i en ny Retning, end naar man gaar ud fra «Mellemformen», der hverken i Trivelighed eller i Frugtbarhed kan maale sig med Malkekvæget.

* * *

Jeg har ovenfor i korte Træk omtalt de Principer, som have været de ledende i den jydske Kvægavl i det Hele taget, samt kortelig antydet en af de Veje, denne i Fremtiden efter min Mening bør slaa ind paa, og skal nu i det Følgende holde mig mere direkte til de Udviklingsstandpunkter, det jydske Kvæg til forskjellige Perioder har indtaget.

Da der imidlertid ikke overalt paa den jydske Halvø har hersket de samme Principer for Avlen, idet denne bl. A. nogle Steder har været baseret paa Krydsning og andre Steder paa Renavl, er det nødvendigt at behandle Resultaterne af disse forskjellige Avlsprinciper hvert for sig, og man kommer derfor, naar man vil fremstille den Udvikling, som Kvægavlen i Jylland har undergaaet i de

Digitized by Google

seneste Decennier, til at sondre mellem de forskjellige Egne af den jydske Halvø, som have været Skueplads for den særlige Retning, Udviklingen har taget, indtil Kvægavlen har naaet sit nuværende Standpunkt.

I saa Henseende vil det være hensigtsmæssigst at skjelne mellem

I. de Egne, hvor Kvægbruget har været baseret paa Opdræt af Fedekvæg, og

II. de Egne, hvor Mejeribruget har været det Bestemmende med Hensyn til Kvægets særlige Udvikling.

Skjønt man paa ingen Maade kan afskære nogen skarp Grænse mellem disse to Lokaliteter — bl. A. af den Grund, at Fedningen egentlig overalt i Jylland spiller og altid har spillet en mere eller mindre fremragende Rolle — ville dog de nævnte to Egne af Halvøen nogenlunde falde sammen med henholdsvis

1) Vestjylland og

2) Østjylland;

men indenfor den Ramme, som denne Inddeling danner, maa man imidlertid atter skjelne mellem

A. de Besætninger, som ere baserede paa Renavl; disse dele sig atter i

a. Besætninger af jydsk Race,

b. — - fremmede Racer,

og

B. de Besætninger, som ere enten baserede paa eller dannede ved Krydsningsavl.

Det vilde blive for vidtløftigt her at gjennemgaa Kvægbrugets Udvikling i de enkelte jydske Amter, og da tilmed de Oplysninger, Litteraturen giver om Udviklingsgangen i de forskjellige Egne af Jylland, ere temmelig mangelfulde og spredte, er jeg ogsaa af den Grund henvist til at gaa noget anderledes frem i min Beskrivelse af Kvægbrugets Udvikling i Jylland, end jeg vil gjøre det for Landets øvrige Provinsers Vedkommende.

I Henhold til foran nævnte Inddeling skal jeg derfor indskrænke mig til næstefter 1) at nævne de Amter, hvis

Digitized by Google

Kvægavl falder sammen med denne Inddeling, 2) lidt udførligere at dvæle ved Udviklingen i et Par enkelte Amter, som kunne betragtes som Repræsentanter for vedkommende særlige Form af Kvægavlen; sluttelig skal jeg 3) nævne en Del af de Gaarde og Byer, hvis Kvæg i Følge Dyrskueberetninger og Beretninger fra Landmandsforsamlingerne ere særlig bekjendte.

1. Forskjellige Principer i den jydske Kvægavl.

Disse, tror jeg, ville være bedst overskuelige, naar jeg — gaaende ud fra forannævnte Inddeling — anvender en skematisk Form, idet jeg dertil særlig vil understrege de Amter, hvis Kvægbrug fornemmelig falder sammen med Inddelingen.

A. **Renavl**

a. **jydsk Race**

α. jydsk Malkerace	**Hjørring**	Amt	(**Vendsyssel**)
	Aalborg	—	
	Randers	—	
	Viborg	—	
	Aarhus	—	(nordl. Del)
β. jydsk Kjødrace	**Thisted**	—	
	Viborg	—	(**Salling**)
	Ringkjøbing	—	

b. **fremmede Racer**

α. Malkerace	**Aarhus**	—	(sydl. Del)
	Vejle	—	
	Ringkjøbing	—	
β. Kjødracer	Thisted	—	
	Aarhus	—	
	Ringkjøbing	—	
	Vejle	—	
	Ribe	—	

B. **Krydsningsavl**

Vejle	—	
Ribe	—	

2. Kvægavlens Udvikling i Thisted-, Randers- og Vejle-Amt.

Som Exempel paa de forskjellige Retninger, Kvægavlen i Jylland har taget, skal jeg i det Følgende noget

Digitized by Google

nærmere omtale Kvægavlens Udvikling i Thisted Amt, Randers Amt og Vejle Amt.

Anmærkning. Den følgende Fremstilling af Kvægbrugets Udvikling i de nævnte og Landets øvrige Amter er hovedsagenlig baseret paa de i de landøkonomiske Tidsskrifter i Aarenes Løb fremkomne Meddelelser fra Landboforeningerne og fra Landets forskjellige Egne. Af de nævnte Meddelelser har jeg kun medtaget dem, som jeg mente især egnede sig til at give en Forestilling om Udviklingen i det Store og Hele taget.

a. Thisted Amt.

Den nordvestlige Del af Jylland har allerede tidlig været bekjendt for sit gode Fedekvæg, men det er dog i Thy ligesom overalt ellers i Landet først efter at Jorderne ved «Grundforbedringernes» Gjennemførelse have naaet et højere Kulturtrin, at det jydske Kvæg har erhvervet sig et velfortjent Ry som Slagtekvæg.

Det har ganske vist ogsaa, inden den nævnte Fremgang i Agerbruget fandt Sted, været til Thy, at man skulde begive sig for at se særlig gode Repræsentanter for de jydske Stude, men det er dog først efter at hele Opdrætningsmethoden er bleven forandret, og efter at Samfærdselsmidlerne ere blevne forøgede og forbedrede, at de jydske Stude have forladt Jylland i fuldfedet Stand.

Tidligere udførtes de nemlig halvfede, for inden Slagtningen at opnaa den nødvendige Slagtevægt paa de rige Græsgange i Marsken. Denne «Arbejdsdeling» havde sin Grund i den særlige Fremgangsmaade, der anvendtes ved Opdrætningen af Studene. Lige indtil i 60erne gik den for sig paa den Maade, at Dyrene fra Fødselen, indtil de — 5 à 6 Aar gamle — afgik til Marsken, passerede igjennem flere Hænder; de mindre Gaardmænd lagde Kalvene til og opfødte dem, til de vare blevne omtrent 1 Aar gamle; de større Gaardejere kjøbte derefter Studene og brugte dem til Arbejde; dette kunde gjentage sig et Par Gange, saa at Dyrene, naar de — hvad der var temmelig almindeligt — tilsidst

Digitized by Google

landede paa de jydske Herregaarde, kunde have været i 3 à 4 forskjellige Mænds Eje forinden.

Som sagt, bleve de i al den Tid brugte til Arbejde, og det Foder, de bleve nærede med, egnede sig ogsaa nogenlunde for Arbejdsdyr; det var nemlig meget sjældent — vistnok lige til langt ned i 50erne —, at Studene bleve fodrede med Andet end Hø og Halm; undertiden kunde de vel faa lidt Kjærne, men den fik de saa for det Meste i Straaet. Da dertil Ernæringen i Mælkealderen heller ikke paa nogen Maade var rigelig, kan man nok forstaa, at Studene, naar de endelig havnede i Herregaardene, hvor det var Meningen, at de skulde «fedes», ikke just vare Pragtexemplarer af Dyr [1]). Imidlertid bragte de en god «Ladning» med sig: de vare 1) Typer paa den «personificerede» Sundhed, og 2) vare de meget nøjsomme. Den bedre Pleje og den noget rigeligere Fodring paa Herregaardene i Forbindelse med Fritagelsen (hel eller delvis) for Arbejde havde derfor let ved at «slaa an» paa de alt Andet end forvænte Dyr.

Heller ikke paa Herregaardene bleve de imidlertid overvættes godt fodrede; det var nemlig — som overfor omtalt — ikke Meningen, at de skulde fuldt fedes, og

---

[1]) I Tidsskrift for Landøkon. 1867 (Meddelelser fra en landøkonomisk Rejse af R. Fenger) anføres, at en Gaardmand i det nordlige Thy fodrer Studekalvene paa følgende gode Maade:

De første 6 Ugor 8—10 Potter sød Mælk daglig, i de følgende 4 Maaneder 12—14 Potter skummet Mælk daglig samt Hø og Kjærne. Ungkvæg, plejet paa denne Maade, siges, naar det er i en Alder af 3 Aar, at være ligesaa godt udviklet, som 5 Aars Dyr pleje at være, naar de opfødes paa almindelig Maade. Det har imidlertid vistnok været en enestaaende Undtagelse, at Ungkvæget allerede i 60erne er ernæret saa godt. Det har vist været almindeligere, at Kalvene ere blevne fodrede efter den «gammeldags Opfødning», som opgives at være følgende: 8—10 Dage nymalket Mælk, 6 Potter daglig; indtil 12 Ugers Alderen omtrent 8 Potter skummet Mælk daglig, senere Græs og malet Korn indtil 5 Aars Alderen; og selv denne Opfødningsmaade har næppe hørt til de daarligste.

Digitized by Google

Foderet egnede sig iøvrigt heller ikke særligt til dette Øjemed, eftersom Rodfrugter vare en Sjældenhed og Kjærne i Straaet lige det Modsatte.

Skjønt den tarvelige Fodring ikke paa nogen Maade var særegen for Thy — ja Fodringen af Kvæget (baade af Studene og Malkekvæget) var vistnok endog indtil ind i 60erne bedre i Thy, end i de fleste andre Egne af Jylland — varede det dog temmelig længe, inden der skete nogen væsentlig Forbedring i saa Henseende. Det var ganske vist bl. A. ved et Møde i det thylandske landøkonomiske Selskab 1858 blevet tilraadet at ernære Studene godt fra den tidlige Alder samt at bruge Rodfrugter, men ved Landmandsforsamlingen i Horsens 1861 kom man til det Resultat, at det betalte sig bedst at udføre Studene i halvfedet Stand og at fodre med den daarligste, utærskede Sæd. Fremgangen i Fodrings- og Opdrætningsmaaden var derfor foreløbig ikke meget stor.

Naa, saa længe største Parten af Studene, som ovenfor nævnt, skulde gaa igjennem saa mange Hænder, og især saalænge de halvfede Dyr skulde drives den lange Vej til Marsken for der at fuldfedes, har den tarvelige Opfødning vel havt sine gode Sider, dels fordi den kunde betragtes som en forberedende Fedning, dels fordi den lange Marsch, hvis Dyrene havde været bedre i Stand, end de vare, kun vilde have bevirket, at endnu mere Fedt, end Tilfældet var, var kommen til at ligge paa de jydske Chausséer. Endnu i Slutningen af 60erne — skjønt allerede den direkte Dampskibsforbindelse med England var kommen i Stand 1865 — udførtes ikke faa Stude landværts.

Prisen var den Gang paa bedste Slags Stude 180—220 Kr. pr. Stk. og paa Middelstude 100 til 160 Kr.

Efter den Tid ere Forholdene stadig forbedrede, Fedningen af Studene er bleven ledet efter mere og mere rationelle Principer, efter at man har ophørt med at opfodre Sæd i Straaet og i Stedet derfor givet knust Sæd i Forbindelse med Oljekager, ligesom ogsaa Rodfrugtdyrk-

Digitized by Google

ningen, der begyndte at udbrede sig, ydede en god Hjælp; efterhaanden afløstes Kornsalget[1]) næsten ganske af Salg af fuldfedet Slagtekvæg, og Fodringen med Rodfrugter blev en meget væsentlig Støtte for Fedningen.

Følgen af den forbedrede Fremgangsmaade ved Studefedningen var, at Dyrene kunde udføres i en yngre Alder end tidligere, og da tillige Transportmidlerne lidt efter lidt forbedredes[2]), efter at den direkte Dampskibsforbindelse paa England var kommen i Stand, og Kreaturhandelen paa England var bleven frigiven (1869), bleve Priserne paa Fedekvæg bedre, saa at den Slags Stude, der i Slutningen af 60erne havde kostet 180—220 Kr. Stk., ved Aaret 1876 opnaaede en Pris af 250—280 Kr. pr. Stk. og tilmed gjennemgaaende vare 1 Aar yngre.

Det er imidlertid først efter at Samfærdselsmidlerne i Slutningen af 70erne og Begyndelsen af 80erne ere blevne yderligere forbedrede og forøgede ved Anlæggelse af et mere udstrakt jydsk Jernbanenet, at Fedningen af Stude i Jylland — som specielt i Thyland — har naaet det fremragende Standpunkt, den nu for Tiden indtager. Det er navnlig i Retning af tidlig Modenhed, at det jydske Fedekvæg er gaaet saa betydeligt frem i Løbet af de senere Aar, at Studene, som tidligere først ved 5 Aars Alderen opnaaede den tilstrækkelige Slagtevægt, nu kunne exporteres, naar de ere ca. 2½ Aar gl.; den Omstændighed, at Dyrene heller ikke mere som tidligere skifte Ejer flere Gange, men i Reglen fedes paa det Sted, de ere tillagte, har selvfølgelig heller ikke været uden Betydning i H. t. Fremgangen, hvad Studefedningen angaar.

Det er ovenfor gjentagne Gange antydet, at der ikke kan være Tale om at drage nogen skarp Grænse mellem

---

[1]) Som Illustration til det stigende Kornforbrug til Fedning og Mejeribrug kan anføres, at der i Thyland i 1875 blev opfodret 50,000 Tdr. Korn eller Kornvarer mere end i 1872 (U. f. L. 1876. 5 R., 1 Bd., S. 337 o. flg.).

[2]) I Begyndelsen af 70erne anlagdes Esbjerg Havn.

Digitized by Google

de Egne af Jylland, hvor Kjødproduktionen, og de Egne, hvor Mælkeproduktionen er Maalet for Kvægbruget, ligesaalidt som mellem de Landsdele, hvor Renavl, og de, hvor Krydsningsavl har fundet Sted i Tidernes Løb. Dette gjælder om Jylland i det Hele taget, og Thisted Amt danner ingen Undtagelse fra denne almindelige Regel.

Ved Siden af Studefedningen er derfor Mejeribruget — ogsaa i Thyland — efterhaanden kommen til at indtage et mere og mere fremragende Standpunkt; især gjælder dette det nordlige Thy, medens Sydthy med Mors[1]) i Spidsen snarere er gaaet i den modsatte Retning, saa at man her ikke alene ikke har ladet sig nøje med at fede Stude, men endog er naaet forholdsvis vidt i sine Bestræbelser for at danne Stammer af ensidigt udviklet Kjødkvæg.

Det er fremdeles en Selvfølge, at Korthornet har været — og tildels endnu bliver — benyttet i en Egn, hvor, som i Nordvestjylland, Kvægfedning spiller en fremragende Rolle. Og ligesom denne engelske Kjødrace næsten alle andre Steder i Jylland har gjort megen Skade, saaledes har Thylands — og især Sydthys — Kvægavl ikke heller gaaet Ram forbi.

Det var egentlig først i Slutningen af 60erne og i Begyndelsen af 70erne, at Korthornskvæget i sin Fremrykken sydfra naaede Thy, men det var ogsaa omtrent det uheldigste Tidspunkt, man kan tænke sig; man var dengang lige begyndt paa et bedre Opdræt osv., og da man nu saa, hvor langt Studene af ren jydsk Race i Retning af tidlig Udvikling og heldig Legemsform stode tilbage for Korthornsstude eller Stude af blandet Korthorn og jydsk Race, er det let forstaaeligt, at Mange ikke kunde modstaa Fristelsen til at krydse med Korthornskvæg,

---

[1]) Det fortjener at anføres, at Morsø landøk. Selskab i en lang Aarrække har virket for den jydske Kvægavls Forbedring, samt at den første Tyreforening egentlig er dannet paa Mors (i Sejerslev-Ejerslev-Jordsbys Kommune).

Digitized by Google

skjønt de jydske Landmænd allerede ved Landmandsforsamlingen i Horsens 1861 vare komne til den Erkjendelse, at den jydske Race bedst egnede sig til Forbedring ved sig selv.

Da man fremdeles var ubetænksom nok — i Thy som overalt i Jylland — til at lade de bedste jydske Køer bedække af Korthornstyrene, og da der desuden heller ikke var Mangel paa Sangvinikere, der i Begejstringen over at se de mange (?) udmærkede Halvblodsdyr, benyttede enkelte af disse til Avl, vil man kunne forstaa, at der af flere Grunde ikke er Anledning til at glæde sig over, at Korthornet fik Indpas i Jylland.

Selvfølgelig har Korthornskvæget ogsaa gjort nogen Nytte og vil vel i Fremtiden komme til at gjøre endnu mere Nytte. Den Gavn, denne Race har stiftet, beror nærmest paa, at Korthornskvæget altid har staaet som det Ideal, den jydske Landmand skulde søge at naa i sine Bestræbelser for at danne en jydsk Kjødrace. Der har imidlertid desværre kun været forholdsvis Faa, der have været stærke nok til at nøjes med at betragte Idealet — de Fleste have for tidlig grebet efter det, og Følgen af deres Mangel paa Modstandskraft har været Skuffelse: før eller senere have de nemlig opdaget, at Korthornsracen ikke lader sig omplante paa jydsk Grund, og at Korthornsblandinger ved at benyttes til Avl kun have bidraget til at ødelægge en hel Del af de gode Elementer, som fandtes indenfor den jydske Race.

Det er altsaa en i høj Grad tvivlsom Gavn, Korthornsracen — i ethvert Fald i en lang Aarrække — har stiftet; den Nytte, den i Fremtiden vil komme til at stifte (og forøvrigt allerede i mange Aar enkelte Steder og i nogle Aar en stor Del Steder har stiftet), vil navnlig, foruden fremdeles at staa som et «Ideal», være at gjøre Tjeneste ved Produktionen af Slagtekvæg, men det er at haabe, at Korthornskvægets Benyttelse til Produktion af Halvblods-Avlsdyr snart maa være en «Saga blott».

Digitized by Google

b. Randers Amt.

At Kvægbruget indtager et blandt de jydske Kvægbrug temmelig fremragende Standpunkt i dette Amt, skyldes vistnok for en meget stor Del «Randers Amts-Husholdningsselskab», som lige fra Aarhundredets Begyndelse (det blev stiftet 1810) har sat sig til Maal at virke for Kvægavlens Forbedring og særlig for «den ægte, gode, jydske Kvægraces Vedligeholdelse og Forædling». Det var ogsaa dette Selskab, som i Slutningen af 20rne afholdt det første Skue for Levedyr her i Landet.

Ved Udstationering af Tyre af ægte jydsk Race har Selskabet endvidere søgt at vække Interessen for et godt Husdyrhold; denne Foranstaltning, som fandt Sted i Begyndelsen af 40ne, blev imidlertid efter faa Aars Forløb opgivet, da den ikke skjønnedes at have gjort den tilsigtede Nytte.

Imidlertid fortsattes Bestræbelserne for at forbedre den jydske Race, og det gode Exempel, som Randers Amtsh. Selsk. gav, viste sig bl. A. ved, at «Landbof. f. Kalø Vig», der blev stiftet i Begyndelsen af 60erne, i flere Aar virkede i samme Retning som hint Selskab, ved at indkjøbe og bortauktionere Tyre af ren jydsk Race; Hensigten hermed var især at standse Uskikken ved at holde Bytyre, som jo sjælden vare Pragtexemplarer.

«Landboforeningen for den nordøstlige Del af Randers Amt» fulgte derimod i en Aarrække ikke ganske den af Amts-Husholdningsselskabet anviste Vej. Grunden hertil maa muligvis bl. A. søges i, at der ved denne Forenings Dyrskue 1853 var fremstillet en Ayrshiretyr fra Sødringsholm, som blev præmieret. I de nærmest følgende Aar hædredes denne Tyrs Afkom med Præmier, saa at der blandt de prisbelønnede Dyr flere Gange var Blandinger af Ayrshire- og jydsk Kvæg. Og skjønt det i en Dyrskueberetning fra 1856 som dadlende Bemærkning hedder, at Kvæget i Randers-Egnen er af

Digitized by Google

mange forskjellige Racer — hvoraf det altsaa fremgaar, at Kvægavlen ikke overalt i Randers Amt var særlig rosværdig —, blev det dog bestemt, at Kvæget ved Dyrskuet 1857 skulde være enten af jydsk eller af Ayrshirerace, og til Dyrskuet 1858 havde alle Racer lige Adgang, og ved Bedømmelsen skulde der tages Hensyn baade til Fede- og til Malkeanlæget. Ved de følgende Dyrskuer præmieredes Handyr af jydsk og af blandet jydsk og Ayrshirerace, men denne Sidste har dog senere, saavidt vides, ingen videre Indflydelse havt paa Kvægbesætningerne i Randers Amt.

At Principerne for Kvægavlen iøvrigt forholdsvis længe have staaet klart for Landmændene i dette Amt, synes at fremgaa af, at det ved et Diskussionsmøde i Amts-Husholdningsselskabet 1866 blev fremhævet, 1) at der i mange af Jyllands for Kreaturopdræt egnede Egne ikke kunde være Tale om at opdrætte forædlede Racer, men kun Kvæg, som var beregnet paa en længere Udviklingsperiode, 2) at Indførsel af Korthornstyre strængt taget burde fraraades, skjønt man vel kunde bruge Fuldblodstyre af denne Race til Avl af Slagtekvæg, naar man gav de unge Dyr god Pleje og rigelig Ernæring under Opvæxten, samt 3) at det jydske Kvæg kunde forbedres ved et bedre Udvalg af Tillægsdyr (og ved Uddeling af større Præmier til gode Tillægsdyr).

Et Forslag, der samtidig fremsattes, om at indkjøbe og udstationere Tyre fandt derimod ikke Medhold.

Ved Dyrskuet 1867 var Inddelingen af Kvæget ogsaa særdeles god og tydede paa, at det ikke alene var i Theorien, at de ledende Mænd i Randers Amt lagde en betydelig Vægt paa Racerenhed (og Afstamning). Næst efter at inddele Kvæget efter Malkerace og Federace, stilledes nemlig den Fordring, at Dyrene skulde være af jydsk Race, idet alle andre Racer bortvistes.

Senere (1881) har Randers Amtsh. Selsk. sammen med de andre Ldbf. i Randers Amt vedtaget at erklære det for i høj Grad ønskeligt, at det i de forskjellige For-

Digitized by Google

eninger blev opstillet som Hovedregel, at kun Tillægsdyr af rene Racer kunde præmieres, medens alle Blandinger fuldstændig skulde udelukkes, samt at kun Handyr og Samlinger — men ikke enkelte Køer — skulde præmieres. Desuden anbefaledes det at afholde aarlige Tyreskuer i Randers.

Disse Forslag ere senere blevne realiserede ikke blot i Randers Amt, men ogsaa mange andre Steder i Jylland, ligesom ogsaa den jydske Fællesforening har iværksat Foranstaltninger, som gaa i lignende Retninger, og Randers Amt maa derfor siges at have en stor Del af Æren for Indførelsen af mange af de Forbedringer, som have havt og i Fremtiden yderligere ville faa en uberegnelig Betydning for hele den jydske Halvøs Kvægavl.

Skjønt Randers Amt paa Grund af ovennævnte forskjellige Foranstaltninger efterhaanden er kommen til at indtage en i H. t. Kvægbrugets Standpunkt ret fremskudt Stilling blandt de jydske Amter, maa man dog ikke tro, at Amtet har været helt uberørt af de Strømninger i Husdyravlen — navnlig i Retning af fremmede Racers og specielt Korthornsracens Indblanding — som Jylland i det Hele taget har været Skueplads for; kun ere de Bevægelser paa dette Omraade, der i enkelte andre Egne af Halvøen have bevirket større eller mindre Omkalfatringer, gaaede hen over Randers Amt uden at efterlade dybe og — saaledes som det mange Steder er Tilfældet — varige Spor.

I saa Henseende staar vistnok Kvægavlen i en stor Del af

c. Vejle Amt

som et «afskrækkende» Exempel, og der er stor Sandsynlighed for, at Vejle Amt alt i en længere Aarrække har været værdigt til at opstilles som «Bussemand» for de Kvægbrugere, der vare ivrige efter at forbedre det jydske Kvæg ved Hjælp af fremmede Racer.

I ethvert Fald have allerede i Begyndelsen af 50erne

Digitized by Google

— saavidt man kan læse mellem Linjerne i de foreliggende Beretninger fra Amtets Landboforenings Møder — Meningerne angaaende Kvægavlsspørgsmaal været lige saa delte, som Kvægracerne i Vejle Amt have været forskjellige.

Ved en Generalforsamling i Vejle Amts (nye) landøkonomiske Forening i Aaret 1853 drejede Hovedforhandlingerne sig om Regler for Præmieuddeling; man var ikke ganske enig, om man skulde have Fede- eller Malkekvæget for Øje: de bestaaende Udvalg for Husdyravlen lagde især Vægt paa Fedekvæget, men i Forsamlingen var der Mange, der tillagde Malkekvæget størst Betydning.

Man erkjendte vel, at udmærket Mælkerigdom og særlig Fedeevne vanskeligt (altsaa ikke umuligt!) lode sig forene, men vilde dog ikke udsætte Præmier særskilt for Malkekvæg og Slagtekvæg, men vilde overlade det til Dommerne «at tage Hensyn til alle de Egenskaber, der bestemme Dyrets Værd».

Man bestemte, at ingen Race skulde udelukkes fra Præmieæskningen (det Modsatte havde vel ogsaa bidraget til, at mange af Foreningens Medlemmer havde udmeldt sig!).

At man dog ikke var ganske blind for det mislige i Nødvendigheden af denne Bestemmelse, synes at fremgaa af, at det blev vedtaget, at de højere Præmier skulde forbeholdes de nogenlunde(!) rene Racer, og at — under lige Omstændigheder — det ublandede jydske Kvæg (hvoraf der næppe har været meget i Vejle Amt) skulde have Fortrinet.

Ved en Generalforsamling i 1885 var et Spørgsmaal om Auktion over udmærkede Tillægsdyr paa Dagsordenen, men der blev dog ingen Beslutning fattet desangaaende. Derimod blev det vedtaget at modtage Kreaturhandler Bruhns (nuværende Gaardejer Bruhn, Liunge i Sorø Amt) Vejledning i at bedømme Malkekvæget efter Guénons Kjendemærker.

At der selv indenfor de forskjellige Racer ikke har

Digitized by Google

været særlig fremragende Individer, fremgaar af, at der om et Dyrskue 1860, ved hvilket de præmierede Dyr vare af Angler-, Ayrshire- og jydsk Race, berettes, at Tyrene stode under, hvad man var vant til at se; om Køerne, af hvilke der blandt 50 fremstillede præmieredes 20, siges: «ved ingen af dem fandtes saadanne udtalte Racemærker, at Bedømmelseskomiteen fandt Anledning til at afgive nogen Beskrivelse over dem til Protokollen.»

Et Forslag om Dannelsen af et Aktieselskab til Anskaffelse og Udstationering af Tyre blev senere hen — i Begyndelsen af 60erne — forkastet.

I Begyndelsen af 70erne anskaffede derimod Landboforeningen nogle faa Tyre, der bleve solgte efter i kort Tid at have været Foreningens Ejendom.

Kvægavlen i Vejle Amt har iøvrigt næppe gjort noget væsentligt Fremskridt i Løbet af 60erne; den Omstændighed, at det 1868 blev bestemt for Fremtiden at præmiere Samlinger af Kvæg af «Eget Opdræt», kan dog opfattes som Bevis paa, at der i Amtet har været enkelte mere fremragende Kvægbesætninger, men som Helhed betragtet har Tilstanden næppe været mønsterværdig.

Det skal dog bemærkes, at Inddelingen af Kvæget ved Dyrskuerne nu ikke var slet saa primitiv som i 50erne, idet der sondredes mellem Malkekvæg og Fedekvæg, men denne endnu temmelig simple Klassifikation vedblev rigtignok lige til 1874, da Kvæget ved Dyrskuerne deltes i a) Malkekvæg af jydsk, Angler- og blandede Racer og b) Fedekvæg af jydsk, Korthorns- og blandede Racer; de fleste Præmier uddeltes til Malkekvæg. At imidlertid Blandingsindivider stadigt have spillet en fremragende Rolle i Vejle Amt, fremgaar bl. A. af et Foredrag, som Prosch den 4de Novbr. 1876 holdt i Vejle: «Om Kvægbestanden i det sydlige Jylland og dens Udsigter i den nærmeste Fremtid» [1]). Prosch, der, inden han holdt det nævnte Foredrag, havde overværet Egnens Dyrskuer, siger om Kvæget

[1]) Se: «Nutidens Strømninger i Husdyravlen», S. 38 o. flg.

Digitized by Google

i det sydlige Jylland: «Forgjæves spejde vi efter Noget, som vi kunne sætte som den for Egnen ejendommelige eller blot mest udbredte Race[1]); der er intetsteds noget Fællespræg at opdage, men vi træffe kun en broget Samling af de forskjelligste Former og Anlæg.

De fleste Individer bære vel et vist Præg af at være Malkedyr, men hos mange er dette Præg meget svagt, og det er denne Mangel, som gjærne henviser de paagjældende Individer til Afdelingen «Kjød- eller Fedeslags», hvilket deres Bygningsforhold ellers ikke vilde aabne dem nogen direkte Adgang til.

Efter Farverne at dømme maa man i det nordslesvigske Kvæg, i det egentlig jydske Kvæg fra Østsiden, i Ribeegnens særlige Stammer samt i Korthornet søge Kilderne til de hyppigst optrædende Blandingsformer, dog saaledes, at Blandingsforholdet ofte er meget vanskeligt at skjønne og nærmest hviler paa Gisninger».

At Tilstanden ikke overalt i Sydjylland var lige slet, fremgaar af, at Prosch udtalte, at «Billedet i Vesteregnen er langt uheldigere end paa Østkysten, medens omvendt Ribe-Engenes Fedme kan udjævne mange Svagheder».

Prosch udleder de daarlige Forhold ikke fra Mangel paa god Pleje, men mener, at den manglende Fasthed i Plan og Formaal er en Følge af Handelsaanden, som i Sydjylland har været begunstiget ved Grænseforholdene.

P. siger, at Egnens Husdyrstand allerede for 20 Aar siden (altsaa i Midten af 50erne) var ham paafaldende paa Grund af de blandede og uensartede Besætninger, og at der i Perioden mellem Landmandsforsamlingen i Horsens (1861) og 1870 var kommet et nyt Blandingsæmne — Korthornet — til, samt at det var sjældent, at man saa

---

[1]) Udhævelserne ere af mig. H. G.

Digitized by Google

tydeligt, som netop dér paa Egnen (og især paa Vesteregnen), saa den Skade, Korthornet havde gjort!

For at hjelpe paa de daarlige Forhold tilraadede P. et kyndigt Udvalg af det i en bestemt Retning mest Udprægede til Stammernes Fornyelse og fraraadede Alt, hvad der hedder Krydsning.

Desværre er P.s Raad næppe bleven fulgt; i ethvert Fald kunde man ikke i den nærmest følgende Tid spore Virkninger heraf. Saaledes bemærkede bl. A. 2 Medlemmer fra Vejle-Egnen — da der ved Delegeretmødet i Viborg 1880 i Foreningen af jydske Landboforeninger blev advaret mod Benyttelsen af Halvblodskvæg til Avl —, at det var nødvendigt at fortsætte med Blandingsavlen i det sydlige Jylland, fordi der dér ingen rene Racer fandtes. Det er derfor desværre heller ikke rimeligt, at der i de aller sidste Aar er sket nogen væsentlig Forandring m. H. t. Kvægavlens Standpunkt i Sydjylland.

Paa den anden Side er der en Mulighed for, at det «Interessentskab til Opdræt og Salg af Tyrekalve», som 1881 blev dannet i «Vejle Amts Vesteregns Landboforening», i de forløbne Aar dog ved sin Virksomhed har bidraget til, at Forholdene ikke ere blevne værre, end de i Forvejen vare. Som omstaaende Oversigt over en Del mere bekjendte jydske (eller rettere i Jylland existerende) Kvægbesætninger antyder, er der i Vejle Amt ikke mange bekjendte Besætninger af ren jydsk Race, og forsaavidt som det jydske Kvæg derfor i Sydjylland i Fremtiden skal komme til at udgjøre Hovedmassen af Besætningerne, vil man kunne indse, at det er et meget stort Arbejde, der vil være forbundet med en saadan fuldstændig Revolution af det Bestaaende.

Digitized by Google

3. Oversigt over en Del ved Dyrskuer præmierede Kvægbesætninger af forskjellige Racer i Jylland.

Amt.	Jydsk Race. [K = Kjødrace.]	Angler-Race.	Nordslesvigsk Race.	Ayrshire-Race.	Hollandsk Race.	Korthorns-Race.
Hjørring.	Dronninggaard. Birkelse.					
Thisted.	Rosvang. Nandrup } Mors K Rolstrup } Mors K Solbjerg } Mors K	Rosvang.				Vestervig Kloster.
Aalborg.	Waarst. S. Elkjær. (Birkelse.) Kirketerp. Stenild.					
Randers.	Klausholm. Ørumgaard. Holbækgaard. Drastrup. N. Onsild. Tjæreby.	(Rosenholm.) Voxnæsgaard.	(Rosenholm.)			

Digitized by Google

Viborg.	Frijsendal. Vorning. Hem. Hem. K	Fussingø.				
Aarhus.	Tamsgaard. Borupgaard. Rodstenseje. Marselisborg (musegraa Stamme).	Mattrup. Thomasminde. Frijsenborg. Kjærsgaard. Constantinsborg.	Søbygaard.	Rask. Tyrrestrup. Gliebing Mølle.	Stensballegaard.	Graa-Møller.
Ringkjøbing.	Rydhauge. Ryssensten. K					
Vejle.	Østerhaab.	Møgelkjær. Bygholm. Ørumgaard. Bret. Christiansminde pr. Horsens. Engelsholm.				Henneberg Ladegaard.
Ribe.						Frederiks-Minde.

Digitized by Google

B. De danske Øer.

a. Fyn.

Det fynske Kvæg har i Sammenligning med Kvæget paa Sjælland og flere andre af de danske Øer allerede tidligt indtaget et ret fremragende Standpunkt. Omtrent hvergang der i Tidernes Løb (i de sidste to Tredjedele af dette Aarhundrede) herhjemme har været Tale om Forbedring af en eller anden Landsdels Kvægavl, har der været dem, der anbefalede en Forbedring ved Hjælp af det fynske Kvæg. Tidspunktet for den gamle fynske Kvægraces Dannelse og denne Races egentlige Herkomst kjendes uheldigvis ikke bestemt. Allerede i Aaret 1831 havde «Fyns Stifts patriotiske Selskab» udsat en Præmie for en Afhandling, der skulde give Oplysning om de fynske Heste- og Kvægracer, men Præmien æskedes desværre ikke, saa at Selskabet ved Hjælp af Dyrskuer maatte forsøge at faa de ønskede Oplysninger. Da der imidlertid ikke foreligger Meddelelse fra Dyrskuerne, som kan klare Spørgsmaalet: «Hvilke Elementer have bidraget til Dannelsen af den fynske Kvægrace», er det egentlig kun en Gisning — som rigtignok i høj Grad har Sandsynligheden for sig — naar det paastaas, at det fynske Kvæg nærmest er af Anglerafstamning.

At Indførelsen af det Anglerkvæg, der har afgivet det oprindelige Grundlag for Dannelsen af den gamle fynske Kvægrace, maa have fundet Sted i en forholdsvis tidlig Periode, synes at fremgaa af en Udtalelse i Følgebladet til Fyns Stifts Avis (Nr. 64 fra 1845), hvori det hedder: «hos flere Landmænd i Fyn findes Køer fra Angel, men endnu for unge til med Sikkerhed at bedømmes». Allerede i 40ne var nemlig det fynske Kvæg godt anskrevet, og de Anglerkøer, der 1845 er Tale om, have derfor næppe været de virkelige «Stamholdere», men maa snarere betragtes som Elementer, der ere benyttede til en «Opfriskning» af Anglerblodet.

Digitized by Google

Indblanding med Anglerkvæg har iøvrigt ogsaa fundet Sted gjentagne Gange paa et senere Tidspunkt; saaledes foranstaltede blandt Andet Fyns Stifts patriotiske Selskab 1858 en Bortlodning af indkjøbte Anglerkøer, og Svendborg Amts landøkonomiske Selskab har flere Gange iværksat en lignende Foranstaltning, ligesom det endnu den Dag idag er temmelig almindeligt, at Kvægbesætningerne paa Fyn rekrutteres med Kvæg fra Angel. Ved Siden af dette har der imidlertid paa Fyn været andre Kvægracer, saaledes se vi blandt Andet, at der ved det af Svendborg Amts landøkonomiske Selskab i Aaret 1861 foranstaltede Dyrskue blev præmieret Tyre af jydsk og af skotsk Race. Den Sidste var fra Ravnholt, hvortil der — vistnok i Begyndelsen af 50erne — var indført Ayrshirekvæg, der i Førstningen syntes at skulle lykkes, men som senere blandedes med andre Racer[1]).

Desuden har der navnlig fra omtr. Midten af 70erne fundet en ikke saa ringe Indblanding af nordslesvigsk Blod Sted. Derimod er der kun faa Gaarde, som have jydsk Besætning, hvorimod Breitenburgerkvæget og Korthornet have været forsøgt flere Steder. Foruden ved Indkjøb og Bortsalg af gode Avlsdyr har der paa Fyn været forsøgt en Forbedring af Kvæget ved Udstationering af Anglertyre; men som omtrent alle andre Steder her i Landet mødte denne Foranstaltning (som bl. A. fandt Sted i Begyndelsen af 70erne) ikke den nødvendige Tilslutning, hvorfor Foretagendet blev opgivet efter faa Aars Forløb. Der har — ligeledes i Begyndelsen af

---

[1]) Ved Landmandsforsamlingen (den 6te) i Aalborg 1856 blev det under Diskussionen af et Spørgsmaal vedrørende »Krydsning med engelsk Kvæg« anført, at Ayrshirekvæget, som var indført flere Steder, kun havde vist sig heldigt paa Ravnholt (og i Vendsyssel). Ved den 11te Landmandsforsamling i Kjøbenhavn 1869, hvor der var udstillet Kvæg fra Ravnholt, fremgik det (af Kataloget), at det oprindelig rene Ayrshirekvæg var blevet krydset med Nordslesvigere, samt (af Præmielisten og Bedømmelsen) at denne Blanding ikke var særlig udmærket.

Digitized by Google

70erne — været gjort Forsøg paa at iværksætte Fællesdyrskuer for Fyn[1]), men da der Intet anføres i Literaturen om at noget Saadant fandt Sted i den nærmest følgende Tid, er det sandsynligt, at Fællesdyrskuet i Odense 1882, som var det første, der afholdtes, efter at den fynske Fællesforening var stiftet 1881, har været det første Resultat af en Samvirken i denne Retning af de fynske Landboforeninger.

Efter den Tid er der foruden Fællesdyrskuerne iværksat Præmiering af hele Kvæghold. Idéen til denne Foranstaltning skyldes «det nordlige Fyns Landboforening», hvor den fremkom i Aaret 1880. Den fandt livlig Tilslutning, især fra de mindre Landbrugeres Side, men blev dog først realiseret 1884, efter at allerede Kjøbenhavns Amts Landboforening havde optaget Tanken om og iværksat denne særdeles tidssvarende Foranstaltning.

* * *

Indenfor det Territorium, som Fyns Stift omfatter, har Øen **Langeland** trods sine ualmindelig gode Jordbundsforhold i lange Tider indtaget et med Hensyn til Kvægavl forholdsvis meget lavt Standpunkt. Endnu i 70erne vare de paa Dyrskuerne udstillede Dyr — og især Tyrene — temmelig tarvelige, og der fandtes Individer af alle Slags Lød og Racer.

I Begyndelsen af 80erne var Tilstanden næppe stort bedre, eftersom Gjennemsnitsudbyttet af 12000 Køer paa Langeland (ifølge et af Mælkerikonsulent S. Hansen i «Langelands landøkonomiske Forening» holdt Foredrag) kun var 81 Pd. Smør pr. Ko. Senere er det muligt, at Forholdene ere forbedrede, efter at der 1883 er dannet et «Aktieselskab til Kvægavlens Forbedring» paa Langeland; dette Selskab begyndte med at ind-

---

[1]) Fyns Stifts patriotiske Selskab udsendte 1870 en Indbydelse til ved Delegerede at forhandle om et Fællesdyrskue.

Digitized by Google

kjøbe 5 Tyre fra Lolland og Falster, og forhaabentlig vil dets Virksomhed ad Aare kunne spores.

* * *

En Modsætning til Langeland danner sikkert den under Svendborg Amt hørende Ø, **Ærø.** I det Mindste var Interessen for godt Kvæg temmelig tidligt vakt paa denne Ø, og allerede i Begyndelsen af 60erne (om ikke tidligere) foranstaltede «Ærø Landboforening» Bortsalg af Anglerkvæg, ligesom ogsaa Gundersløvholmkvæget ved samme Tid fik Indpas paa Øen.

Der findes saa godt som ingen Efterretninger om Kvægavlens senere Skjæbne paa Øen, men der er jo Sandsynlighed for, at Interessen for denne Gren af Agerbruget, der saa tidligt har ledet Landmændene paa Øen til at anskaffe Kvæg af gode Racer, ikke er bleven svækket i Aarenes Løb.

* * *

Ser man bort fra de forholdsvis faa og spredt forekommende Besætninger af fremmed Kvæg paa Fyn, er, som tidligere antydet, det meste Kvæg paa denne Ø af den saakaldte fynske Race. Denne kan dog ikke paa nogen Maade kaldes en absolut karakteristisk Kvægrace, dertil er der altfor mange fynske Kvægstammer af vidt forskjelligt Præg. I én Henseende er der dog en vis Ensartethed, og det er i Henseende til Lødden, der som Regel er mørkerød. Forøvrigt kan man træffe saavel Kvægstammer som enkelte Individer, der absolut have Anglerkvægets Præg, baade hvad Størrelse, Finhed og Malketegn angaar, og paa den anden Side træffer man ikke sjælden Individer saavelsom hele Besætninger med et Præg, der nærmest minder om det nordslesvigske Kvægs.

Hyppigst forekommer maaske dog en Slags Mellemproportional mellem disse 2 Kvægracer (forsaavidt som man kan kalde det nordslesvigske Kvæg for en Kvægrace). Denne «Mellemproportional» forener en Del af Nord-

Digitized by Google

slesvigernes Kropførlighed med noget af Anglernes Præg og deres mere konstant udviklede Malkeævne. At Anglerkvægets gjennemgaaende fine Præg imidlertid ikke gjenfindes hos dette fynske Kvæg, er sikkert, og især ere Hovedet og Hornene ikke saa lidt grovere end hos Anglerne, ligesom ogsaa Legemsbygningen hos Individer af fynsk Race er betydelig mere knokkelstærk og Lemmerne afgjort grovere, men til Gjengjæld ogsaa mere velstillede end hos Anglerkvæget. Paa den anden Side have Fynboerne meget af den Tørhed og Magerhed i Forbindelse med Løshed i hele Bygningen, som karakteriserer Anglerne.

Den kraftigere Ernæring under Opvæxten og maaske Kælvning i en noget ældre Alder — men vel ogsaa mange Steder det nordslesvigske Blod — har uden Tvivl bidraget til, at det fynske Kvæg med Hensyn til Størrelse overgaar det angelske. Den hensigtsvarende Behandling af saavel de unge som de gamle Individer har bevirket, at der i den fynske Kvægrace findes saamange Individer, som fortjene at opstilles som Typer paa og Repræsentanter for «det røde danske Malkekvæg».

Det vilde være forbundet med en Del Vanskelighed at opremse alle de Gaarde, hvis Besætninger maa siges at høre til de bedste paa Fyn og — tildels maaske — i hele Landet. Det maa være tilstrækkeligt at bemærke, at der vanskeligt ved noget Dyrskue findes flere smukke og ensartede Samlinger af Malkekvæg — og det baade fra de større og de mindre Besætninger — end de, der for Exempel vare fremstillede ved Fællesdyrskuet i Odense i Sommer (1886).

Kvægstammer, som den bekjendte Ryslingestamme, Holevstammen, Nybøllegaard-, Hvedholm-, Ejersminde-, Højby-, Ladby-, Sanderumgaard-, Brændekilde-Væde-Stammerne og mange flere[1]) have

[1]) Paa Ravnholt findes der nu ogsaa rødt fynsk Kvæg; de fra denne Ejendom i Sommer udstillede Samlinger hørte dog ikke til de bedste paa Dyrskuet.

Digitized by Google

allerede i mange Aar havt et saa godt Renommé ogsaa udenfor Fyn, at Individer fra disse Stammer ere blevne benyttede rundt omkring i Landet ved mangfoldige Lejligheder, hvor der begyndtes paa Dannelsen af Malkestammer.

Hvis man paa Grundlag af det Indtryk, man maatte faa ved at overvære Dyrskuet i Odense i Sommer, skulde fremhæve en svag Side ved den fynske Kvægavl, vil det være den forholdsvise Mangel paa virkelig udprægede Tyre af Malkerace, som synes at karakterisere de ellers saa fortrinlige Besætninger paa Fyn. Der var ved Dyrskuet i Sommer samlet c. 50 Tyre af forskjellig Alder og fra forskjellige Stammer, men saa godt som intet af disse Dyr var imponerende ved sin Fortrinlighed, og største Delen af dem havde mere eller mindre fremtrædende Mangler. Hvad der især meget almindelig kunde udsættes var Grovhed af Hoved, Horn og Lemmer; og højbenede, smalle og fladribbede Individer kunde man ogsaa finde.

Det er ikke Meningen ved Ovenstaaende at udtale en Fordømmelsesdom over de fynske Tyre — en saadan Dom vilde let kunne omstødes ved at appellere til de existerende fynske Malkekvægsstammer, som jo hverken have kunnet dannes eller bestaa uden gode Handyr — men Hensigten er kun at paapege en Mangel, som ganske sikkert let vil kunne afhjælpes, hvor der er saa mange og saa gode Avlsdyr af Hunkjønnet, og heller ikke er en absolut Mangel paa gode Handyr, som paa Fyn.

I en anden Retning leverede Dyrskuet i Odense derimod smukke Beviser paa godt Kvægbrug; der var nemlig fremstillet henved 20 Køer fra Husmænd med indtil 1 Tønde Hartkorn, og blandt disse Dyr var der flere ganske overordentlig smukke, udprægede, men dog — som fynske Køer betragtede — nærmest fine Individer. I det Hele taget fik man det Indtryk, at Kvægbruget paa Fyn gjennemgaaende ɔ: baade paa de store og de smaa Gaarde indtager et særdeles respektabelt Standpunkt. De Mejeriberetninger, der til forskjellige Tider i de senere Aar ere

Digitized by Google

fremkomne, tyde ogsaa paa, at det ikke blot er, hvad det Ydre angaar, at det fynske Malkekvæg er rosværdigt, men at det Ydre svarer til de Evner, denne Kvægrace sidder inde med. At den i en forholdsvis tidlig Periode temmelig udstrakte Rodfrugtdyrkning paa Fyn og de sammesteds i Begyndelsen af 70erne oprettede Sukkerfabriker samt de allerede i Midten af 70erne i et ret betydeligt Antal oprettede Fællesmejerier ikke have været uden Indflydelse paa Kvægavlens og Kvægbrugets Standpunkt paa Fyn, er en Selvfølge.

b. Lolland og Falster.

Der er næppe nogen Landsdel i Danmark, hvor Interessen for Kvægbruget saa tidligt[1]) har været vakt, og hvor der fra de ledende Mænds Side er blevet gjort saameget for Kvægavlens Forbedring som paa Lolland og Falster.

Initiativet er i saa Henseende navnlig udgaaet fra «Maribo Amts økonomiske Selskab», men indenfor dette Selskab har uden Tvivl lige fra 40ne Tesdorpf været det egentlig ledende Element. Desuden har Buus — indtil han kom til Rosvang — som Tesdorpfs Forvalter i en lang Aarrække trolig staaet T. bi i hans Bestræbelser for at ophjælpe Agerbruget i Maribo Amt (og specielt paa Falster), og ikke mindst har han ved de ualmindelig klare og «vækkende» Foredrag, som han til forskjellig Tider har holdt for Falsters Landmænd, aabnet deres Blik for mangfoldige Forhold, der spille en overmaade stor Rolle i det mere fremskredne Landbrug. Naar Lolland-Falsters Kvægbrug derfor indtager en fremragende Stilling i Landet, saa tilkommer vistnok Størstedelen af Æren Tesdorpf og Buus, der baade ved Raad og Daad og ved det Exempel, de have givet Landmændene i Maribo

---

[1]) Dyrskuet ved Engestofte den 29. Septb. 1831 var et af de første Dyrskuer, der afholdtes her i Landet.

Digitized by Google

Amt, saa sikkert have ledet Udviklingen — ikke alene af Kvægbruget, men af Agerbruget i det Hele taget — i et heldigt Spor.

Et af de Midler, det landøkonomiske Selskab har benyttet til Husdyravlens, in casu Kvægavlens Fremme, er ved Indkjøb og Bortsalg af Kvæg at give Landmændene Lejlighed til at forskaffe sig gode Avlsdyr af anerkjendt gode Racer.

I denne Retning har Selskabet allerede virket i 40ne, idet det lod sælge først jydsk og senere (i Slutningen af 40ne) angelsk og tildels jydsk Kvæg i ikke saa ringe Antal. Salget af ædle Husdyr, der — saavidt man kan skjønne — foreløbig blev afbrudt i Krigsaarene, synes en Tidlang at være blevet afløst af en af Selskabet iværksat Udstationering af Tyre af konstant Race. Disse Tyre vare tillagte af Jordbrugere af 100 Td. Land og — efterat være fyldte 2 Aar — stillede til Selskabets Disposition[1]).

Fra 1853 (indtil 1857 incl.) bortsolgtes atter aarlig fra 40—100 Stk. Anglerkvæg. Dette Bortsalg skete ved Auktion og fandt Sted sammen med de i Amtet afholdte Dyrskuer.

Om Dyrskuet 1853 hedder det allerede, at Antallet af de fremstillede Kreaturer var større end sædvanligt, og at det Hele vidnede om den tiltagende Interesse.

Dyrskuet 1854 roses meget for de udmærkede Kreaturer, samtidig med at det beklages, at Bøndergaardene staa tilbage for Hovedgaardene.

1856 blev det besluttet, at kun Dyr, der kunde stifte Gavn ved at bidrage til godt Afkom, skulde præmieres, og 1857 udtalte Tesdorpf, at det ikke var længere end 20 Aar siden, at man paa Falster betragtede Kvæget

---

[1]) Denne Foranstaltning har jeg ikke funden direkte omtalt i Literaturen, men det berettes, at der 1874 fremkom et Forslag desangaaende for at forsøge at fortrænge de »usle Bytyre«, og at Forslaget vandt saameget Bifald, at der nedsattes en Komité til at sætte det i Værk.

Digitized by Google

som et nødvendigt Onde, men at Fremskridtet fra den Tid for Hovedgaardenes Vedkommende var forbavsende, ligesom det ogsaa sporedes hos Gaardmændene.

Ligesom «Maribo Amts økonomiske Selskab» tidlig havde indset, at Anglerkvæget var det, der burde gives Fortrinet, naar der var Tale om at indføre fremmede Racer, saaledes fremgaar det ogsaa af de Diskussionsmøder, der fandt Sted — bl. A. af et i Slutningen af Aaret 1857 —, at Landmændene i Maribo Amt vare af samme Mening, ligesom ogsaa, at de ansaa, at den bedste Maade at rekruttere Besætningerne paa var ved eget Tillæg.

For Tidsrummet 1858—68 findes i «U. f. L.» ingen udførligere Meddelelse om det landøkon. Selskabs Virksomhed, men der er ingen Grund til at tro, at Udviklingen ikke er gaaet videre i samme gode Spor, paa hvilket den alt var inde.

At Selskabet 1868 gjenoptog det tidligere Indkjøb og Bortsalg af Anglerkvæg, hvilken Foranstaltning endnu finder Sted[1]), kan ikke betragtes som et Udtryk for, at der har fundet nogen Tilbagegang Sted, eftersom man samtidigt af Dyrskueberetningerne ser, at der allerede den Gang maa have været flere gode Kvægstammer paa Lolland-Falster, idet der var fremstillet ikke saa faa Samlinger af Hornkvæg[2]). Desuden vare de fleste Dyr af Anglerrace, og kun enkelte af lollandsk, jydsk eller blandet Race, og de udstillede Køer sagdes at være af udmærket Godhed.

Derimod udtaltes det i Beretningen om Dyrskuet 1868, at gode Tyre fandtes sjældnere end ønskeligt, og skjønt denne Mangel desværre ikke er noget ualmindeligt endog i vore Dage, søgte Selskabet dog at afhjælpe den,

---

[1]) Paa en Generalforsamling 1872 var der vel Tale om at ophøre med Indkjøbet af Kvæg fra Angel, men Tesdorpf raadede til foreløbigt at vedblive dermed.

[2]) De præmierede Samlinger vare fra: Maribo Ladegaard, Pederstrup, Ourupgaard, Corselitze, alle af Anglerrace.

Digitized by Google

ved at udstationere 4—5 ældre Tyre. Da disse Tyre imidlertid bleve meget lidt benyttede, blev det paa en Generalforsamling i Oktober 1871 besluttet at ophøre med Udstationeringen og at sælge de 3 Tyre, som Selskabet endnu dengang ejede. Senere — paa en Generalforsamling i 1883 — blev det vedtaget, at der hos dertil skikkede Gaardmænd skulde opdrættes 6—10 Tyrkalve af gode Stammer. Disse Tyre skulde saa sælges sammen med Anglerkvierne, naar de vare 1½ Aar gl.

Fra 1868 blev der afholdt Dyrskuer tre forskjellige Steder i Amtet. Der var en Tid forsøgt afholdt et Fællesdyrskue hvert tredje Aar, men paa Grund af at Tilslutningen til dette ikke var større, end ved ét af de sædvanlige tre Dyrskuer, var dette atter blevet opgivet. — Der skjelnedes nu (i det Mindste fra 1870[1]) mellem Besætninger 1) fra Husmænd, 2) fra Gaarde med under 30 Køer og 3) fra Gaarde med over 30 Køer.

Dyrskueberetningerne fra 70erne og 80erne vidne fremdeles om, at den Fremgang i Maribo Amts Kvægbrug, som var en Følge af den Interesse, det landøkonomiske Selskab og dets toneangivende Ledere næsten havde indpodet i Lollands og Falsters Jordbrugere, ikke har været forbigaaende, og Resultatet af denne Interesse har derfor ogsaa været, at Kvægbruget paa de nævnte Øer — og især paa Falster — staar saa højt som vistnok intet andet Sted her i Landet.

Det er næsten unødvendigt at tilføje, at ligesom Tesdorpf har været det egentlig ledende Element, saaledes har T.s Kvægstamme, Ourupgaardkvæget, stadig staaet blandt Maribo Amts mest fremragende Malkestammer; men foruden at det Kvæg, der udgik fra Ourupgaard, allerede i en lang Aarrække er blevet benyttet som Grundlag for mangfoldige andre Kvægstammers Dannelse, ikke alene paa Lolland-Falster, men ogsaa i Landets øvrige

[1]) Ifølge en Meddelelse fra Tesdorpf paa et Delegeretmøde i Juni 1870.

Digitized by Google

Egne, have Ourupgaard og T.s andre Ejendomme været en Slags Planteskoler og Forsøgsgaarde baade paa Kvægavlens og Mejeribrugets Omraade.

Fedningsspørgsmaal, Spørgsmaal angaaende forskjellige fremmede Kvægracers Betydning for vort Land o. m. a. ere her altid blevne optagne med en enestaaende Interesse og ere blevne gjorte til Gjenstand for udførlige og grundige Undersøgelser, saaledes at Tesdorpf ogsaa ad denne Vej har ydet de danske Landmænd uvurderlige Tjenester.

I det Følgende skal tilføjes Navnene paa nogle af de Gaarde (og Byer), hvis Besætninger maa antages at høre til de bedste paa Lolland-Falster, eftersom Samlinger fra disse Besætninger ved Dyrskuerne fortrinsvis ere blevne hædrede med Præmier.

Præmierede Samlinger af Malkekvæg.

1868. Maribo Ladegaard.
Pederstrup.
Ourupgaard.
Corselitze.

1869. Fuglse.
Skovnæs.
Juellinge.
Aalstrup.
Idestrup.
Ourupgaard.

1870[1]). Maribo Ladegaard.
Christianssæde.
Vesterborg.
Halsted.
Ourupgaard.
Corselitze.

1871. Knuthenborg.
Fuglse.
Skovnæs.
Ourupgaard.
Corselitze.
Abildtorpegaard[2]) (Rosenlund-Stammen).
Halsted.

1874. Skovnæs.
Stensø (Rosenlundafstamning).
Ulriksdal.
Abildtorpegaard.
Nøbbet.
Ourupgaard.
Corselitze.

---

[1]) Ved dette Dyrskue var for første Gang udsat Præmie for Husmandskøer.

[2]) Rosenlund-Stammen har i det Hele taget været meget søgt paa Lolland. I en Mejeriberetning fra Lolland-Falster for Aaret 1876 (Tidsskr. f. Landøkonomi 1877) siges den at være spredt over en stor Del af Stiftet og at udmærke sig ved sin Konstanthed, navnlig for Tyrenes Vedkommende.

Digitized by Google

1875 [1]. Ourupgaard.
Vesterborg.
Fabriken Lolland.
Skovnæs.
Aalstrup.
1877. Ourupgaard.
Stensø.
Juellinge.
Aalstrup.
1878. Ourupgaard.
Juellinge.
Vesterborg.

Desuden er der fra Slutningen af 70erne præmieret Tyre og Køer bl. A. fra Holeby og Elkenøre.

Elkenørekvæget er af Ourupgaardafstamning og lader til at skulle komme til at faa en Del Indflydelse paa Sjællands (navnlig Sorø og Præstø Amters) Kvægavl, eftersom der i de sidste Aar er anskaffet flere Tyre fra Elkenøre til Sydsjælland (Thurebylille, Rosenfeldt, Møen og maaske flere Steder).

Som Illustration til Kvægbrugets Standpunkt paa Lolland-Falster i Slutningen af 60erne og i Begyndelsen af 70erne skal efterfølgende (fra Fagtidsskrifterne hentede) Oversigt over Udbyttet af nogle Gaardes Kohold vedføjes:

Udbytte af Kohold.

Herred:	1868.		1869.		1870.		1871.		1872.	
	Antal Gaarde.	Pd. Smør pr. Ko.	Antal Gaarde.	Pd. Smør pr. Ko.	Antal Gaarde.	Pd. Smør pr. Ko.	Antal Gaarde.	Pd. Smør pr. Ko.	Antal Gaarde.	Pd. Smør pr. Ko.
Falsters Nørre . .	6	87,5	6	134,7	1	167,3	3	153,6	7	135,8
— Sønder .	5	150,0	5	167,2	3	162,9	7	166,9	5	179,2
Lollands Fuglse .	5	116,0	2	123,8	4	122,7	10	128,3	6	130,1
— Musse .	4	95,7	3	96,7	—	—	6	118,0	8	139,5
— Sønder .	3	89,0	5	100,5	5	99,1	7	105,7	6	97,2
— Nørre . .	3	77,0	3	100,2	—	—	7	92,4	9	116,8

[1]) Fra 1875 afholdtes ifølge Beslutning paa en Generalforsamling 1874 kun et Fællesdyrskue i Stedet for de tidligere afholdte tre mindre Dyrskuer.

Digitized by Google

Det vil af omstaaende Tabel fremgaa, at Resultatet er gunstigst for Falsters Vedkommende, og man maa ogsaa i det Hele taget sige, at Kvæget paa Falster staar nok saa højt som paa Lolland.

At Dræningens Indførelse og de deraf følgende sikrere Korn-Afgrøder ikke have været uden Betydning for Udbyttet af Kvægbesætningerne, turde tydelig nok fremgaa af, at

Udbyttet af Kohold

paa drænet Jord i	1870	var	146,1 Pd. Smør	og	1872:	148,5 Pd. Smør
- udrænet —	- —	-	110,9 —	-	—	123,7 —

Til Slutning skal anføres, at Gjennemsnitsudbyttet af 1117 Køer fra ialt 13 Gaarde for Aaret 1880 var 5180 Pd. Mælk pr. Ko, hvilket maa kaldes et fortrinligt Resultat.

Det store Antal Fællesmejerier i Maribo Amt[1]) har sandsynligvis bidraget ikke saa ganske lidt til, at Udbyttet af Kvæget i denne Landsdel har været forholdsvis større end i nogen anden dansk Provins, ligesom ogsaa den efter Sukkerfabrikernes Oprettelse tiltagende Rodfrugtdyrkning heller ikke har været af ringe Betydning i saa Henseende.

c. Sjælland.

1. Bornholm.

Paa denne Ø, der udgjør et af de til Sjællands Stift hørende Amter, har Kvægavlen, saavidt man kan skjønne, i 50erne indtaget et ret fremragende Standpunkt; i ethvert Fald var det gamle bornholmske Kvæg ikke daarligt som Malkekvæg betragtet. Desuden tyder den Omstændighed, at der havde fundet Indførsel Sted af forskjellige fremmede Racer, saasom: Holstenere, Schweizere og Tyrolere, paa, at man allerede dengang havde saa megen Interesse for Kvæget, at man ansaa en Forbedring eller

[1]) 1881 var Antallet af Fællesmejerier paa Lolland c. 20 og paa Falster c. 15.

Digitized by Google

«Forædling» af den bornholmske Landrace for ønskelig — omend man ikke just kan sige, at Forædlingsmaterialet var heldigere end det, man dengang valgte de fleste andre Steder her i Landet. Krydsningen med de nævnte Kvægracer har heller næppe havt det forønskede gunstige Resultat, eftersom det paa en Generalforsamling i «Bornholms landøkonomiske Forening» 1860 blev udtalt, at det bornholmske Malkekvæg var godt, hvor det ikke var blandet med de nævnte udenlandske Kvægracer.

Ved samme Lejlighed bemærkedes, at Kvæget næppe i nogen anden Del af Danmark havde en saa fin Hud og saa stort Spejl — Egenskaber, der jo i de Tider stode i temmelig høj Kurs. Paa «godt Foder» (dette har vel dengang været c. et Par Pd. Kjærne foruden Hø og Halm) sagdes det bornholmske Kvæg at kunne malke 3000 Pd. (1500 Potter) Mælk aarlig. Uagtet det bornholmske Kvæg som Følge af Sultfødning paa Højlyngen var smaat, fraraadedes Indførsel af Anglerkvæg, og man blev enig om, at de bornholmske Køer maatte anses for fordelagtige og passende for Landets Forhold.

Alligevel kunde man ved Dyrskuet 1861 se Tyre af blandet Schweizer- og Anglerrace (og af Gunderslevholmstammen) blive præmierede ved Siden af Handyr af blandet Schweizer- og Landrace (der uddeltes ingen Præmier til Hundyr). Ved Dyrskuet 1862 præmieredes Tyre af Gunderslevholmstamme, af blandet bornholmsk og jydsk, af blandet bornholmsk og Angler- og af Landrace samt Køer af jydsk og af bornholmsk Race, og ved Dyrskuet 1863 Tyre af Angler-, jydsk og blandet Angler- og bornholmsk og Køer af bornholmsk, jydsk og blandet(?) Race. Det fremgaar heraf, at det jydske Kvæg ogsaa er blevet benyttet en Del paa Bornholm, og vistnok især efter at det paa en Generalforsamling 1864 var blevet udtalt, at den jydske Ko gav federe Mælk, end den angelske. Men at man trods Udtalelsen ved Generalforsamlingen 1860 (se ovenfor) dog ikke kastede Vrag paa Anglerne turde

Digitized by Google

vistnok fremgaa af, at det ved en Diskussion i Aaret 1864 anbefaledes at lægge til paa de bedste Køer, «selv om det ikke var Anglere». Iøvrigt tilraadedes samtidigt en kraftig Fodring i Forbindelse med Forbedring af Græsmarkerne og en hensigtsmæssig Benyttelse af Mælken.

Efter 60erne har Anglerkvæget udbredt sig mere og mere paa Øen, saaledes at man ved Dyrskuet 1880 saa ikke mindre end 15 Anglertyre udstillede. Af disse præmieredes 4, af hvilke de 2 vare indkjøbte som Kalve paa Gundersløvholm, desuden præmieredes ved samme Dyrskue 3 af 4 udstillede Samlinger af «eget Tillæg». Køerne rostes især, medens Tyrene lode en Del tilbage at ønske. Af Samlinger, uden Hensyn til hvor de vare tillagte, udstilledes ligeledes 4, af hvilke de 2 vare af Angler-, 1 af jydsk og 1 af bornholmsk Race. Af disse Samlinger skal den bornholmske have været den smukkeste, skjønt Tyren nok var for grov.

Ifølge Ovenstaaende er det sandsynligt, at Kvægavlen paa Bornholm for Tiden indtager et ikke lavt Standpunkt. Hvorvidt det bornholmske Kvæg som Følge af Øens særlige naturlige Beskaffenhed udmærker sig ved nogen Ejendommelighed fremfor det røde Kvæg paa de andre danske Øer, skal jeg ikke kunne sige, da jeg aldrig har været paa Bornholm — dog er det ikke rimeligt, at Anglerkvægets særlige Præg har undergaaet andre Forandringer, end det ved en modificeret Pleje og Opdrætningsmethode ogsaa andre Steder i Landet har været Gjenstand for.

2. **Kjøbenhavns Amt.**

Kvægbruget i dette Amt og navnlig i dets østlige og nordlige Del, som idetmindste tildels kan betragtes som Hovedstadens Mælke- og Kjød-Reservoir eller -Fabrik, har vistnok i meget lange Tider og ganske sikkert i de sidste Decennier indtaget en Særstilling, som dog Frederiksborg Amts Kvægbrug ikke har staaet helt udenfor. Det er højst sandsynligt, at der allerede i en forholdsvis tidlig Periode har været flere gode Malkekøer i Kjøbenhavns

Digitized by Google

Amt, end i nogen anden Egn af Landet. Paa den anden Side er der vistnok kun faa Landsdele herhjemme, hvor der i den Grad som i Kjøbenhavns Amt er lagt overvejende Vægt paa Individet som Brugsdyr betragtet, samtidig med at dets Værdi som Tillægsdyr har spillet en underordnet Rolle; m. a. O.: Kvægavlen er kommen til at staa i anden Række, Kvægbruget i snævrere Forstand i første.

Det har dog ikke skortet hverken paa Interesse for Kvægavlen eller paa Mænd, der — som f. Ex. Valentiner til Gjeddesdal — med Iver have arbejdet paa Kvægavlens Forbedring, og navnlig i Amtets vestlige og sydlige Del have disse Mænd havt en god Virkeplads for deres Bestræbelser i saa Henseende; og naar Opfordringer til at lægge Kreaturer til for at søge at danne Malkestammer ikke — eller kun i ringe Grad — ere blevne fulgte af Jordbrugerne nord- og østpaa, saa ligger det ganske simpelt i, at det for disse — økonomisk set — altid har svaret bedst Regning saavidt muligt hele Aaret rundt at holde rigtmalkende Køer, og da saadanne sjælden findes blandt unge Individer, kan man godt forstaa, at Selvtillæg af Malkekvæg har maattet vige Pladsen for Indkjøb af fuldvoxne Kreaturer. Da hertil kommer, at Kjødleverancen til Hovedstaden ogsaa skulde finde Sted fra Landmændene i Kjøbenhavns nærmeste Omegn, er det fremdeles indlysende, at det maatte være af Vigtighed for Leverandørerne at lægge Vind paa Kreaturer, der med en saa høj Grad af Malkeevne som muligt forenede Kropførlighed. Da nu vort Land — i det Mindste indenfor dets nuværende Grænser — ikke ejer nogen Kvægrace, som i særlig høj Grad udmærker sig i disse 2 forskjellige Retninger, omend der indenfor Landets Racer findes enkelte Individer, som egne sig til dette dobbelte Øjemed, saa vil man kunne forstaa, at det næst efter at udpille saadanne enkeltvis forekommende Kreaturer har været nødvendigt at ty til andre Landes Kvægracer. — Dette har ogsaa i det Mindste lige fra 50erne været Tilfældet. Ballum-

Digitized by Google

Racen har saaledes bl. A. maattet levere en meget stor Del af Materialet, uden at dog Racer som den jydske eller den fynske have været udelukkede.

Man kan for Kjøbenhavns Amts Vedkommende sondre mellem 2 forskjellige Slags Gaarde:

1) Gaarde, der jævnlig ombytte Besætningen; disse dele sig atter i
   a) de Gaarde, der holde en Besætning, som udelukkende er baseret paa Kjødproduktion, og
   b) de, hvis Kvægbesætning holdes baade for Kjød- og Mælkeproduktionens Skyld.

Af disse to Slags Gaarde ere temmelig sikkert de sidste de almindeligste, og til dem kan man regne Brænderistaldene i selve Hovedstaden.

2) Gaarde, som holde en fast Besætning, og hvor der lægges til. Disse findes navnlig i Amtets vestlige og tildels i dets sydlige Egne, og her have ogsaa andre og mere udprægede Malkeracer end Ballumracen været benyttede.

Allerede i 50erne kunde man derfor paa de Dyrskuer, som Amtets Landboforening lod afholde, ved Siden af de større Racer, der som nævnt især repræsenteredes af Ballumkvæget eller Blandinger af dette, bl. a. se Køer og Tyre af Anglerrace udstillede, og (ifølge Beretning om Dyrskuet 1858 i U. f. L.) kunde man allerede i Slutningen af 50erne spore en «Stræben efter at danne konstante Stammer». — At ogsaa Gundersløvholmkvæget under disse Omstændigheder har været benyttet, kan man næsten tænke sig til, og ved Dyrskuerne kunde man derfor allerede i 60erne forefinde Individer af ren eller blandet Gundersløvholm-Stamme.

I én Henseende synes Kjøbenhavns Amt allerede tidligt at have været mere fremmeligt end flere af Sjællands andre Amter, og det er i Retning af at lægge Vind paa ensartet, i det mindste ensartet farvet Kvæg. Ved Dyrskuet 1860 (se U. f. L.) vare saaledes alle de præmierede Dyr af rød Lød, og denne Lød har ved de senere

Digitized by Google

Dyrskuer stadigt været mest fremherskende. Hvorvidt denne Ensartethed er mere end tilsyneladende, og hvorvidt der virkelig er naaet noget Maal ved den omtalte Stræben efter at danne konstante Stammer, kan man ikke have nogen bestemt Mening om, naar man ikke har havt Lejlighed til personligt at gjøre sig bekjendt med Kvægbesætningerne i Amtet. — At man imidlertid er berettiget til at antage, at der i det Mindste ingen særlig fremragende Malkestamme er dannet i Kjøbenhavns Amt, fremgaar af, at ingen saadanne ere blevne fremhævede eller særligt udmærkede ved de hidtil stedfundne større Dyrskuer. Findes der alligevel udmærkede Stammer i Kjøbenhavns Amt, maa man beklage, at ingen eller saa godt som ingen er bleven repræsenteret ved Dyrskuerne. Skulde man nævne nogle Egne i Amtet, hvor der dog synes at være seværdigt Malkekvæg, vilde det være i Sengeløse, i Allersløv, i Særløse og enkelte andre Steder. — Desuden er der vel enkelte større Gaarde, hvis Besætninger høre til Landets bedre.

Medens Kjøbenhavns Amt altsaa ikke indtager nogen fremragende Plads, hvad Kvægavlen angaar, har Amtet flere Gange viist, at det gaar i Spidsen, hver Gang der har fundet Reformer Sted, eller nye Tanker ere blevne realiserede paa Kvægbrugets Omraade.

Det var saaledes «Kjøbenhavns Amts Landboforening», der tidligere end nogen anden Forening herhjemme bragte Afholdelsen af et særligt Skue for fedt Slagtekvæg i Stand, og efter at et saadant Fedeskue første Gang havde fundet Sted 1873, er der senere med ét eller faa Aars Mellemrum afholdt et lignende i Kjøbenhavn, ligesom ogsaa de jydske Landboforeninger snart optoge Tanken og iværksatte lignende Skuer i Jylland (det første jydske Fedeskue fandt Sted i Aarhus allerede 1874).

Da det fremdeles gik op for de ledende Mænd, at de sædvanlige aarlige Dyrskuer ikke vare til stor Nytte i Kjøbenhavns Amt, foreslog Dyrskueudvalget 1880, at der skiftevis hvert andet Aar skulde afholdes Dyrskuer

Digitized by Google

for Tillægsdyr i Vesteregnen og Præmiering af hele Kvæghold (en Præmiering, ved hvilken der toges Hensyn til Udbyttet af Kvægbesætningerne). Tanken om denne Fremgangsmaade var — som tidligere nævnt — egentlig fremkommen i «det nordlige Fyns Landboforening», men den blev første Gang realiseret — efter at det nævnte Forslag 1881 var vedtaget — i Kjøbenhavns Amt. De Kvæghold, der præmieredes 1882, vare fra Rødevejrmøllegaard (Dall), Kirkebjerggaard (Sørensen) og Petersdal paa Amager (Vestergaard). Ved den anden Præmiering af hele Kvæghold 1884 prisbelønnedes Besætninger paa Langkjærgaard (H. Nielsen), i Særløse (Chr. Nielsen) og i Ramløselille (Morten Hansen).

Endelig fortjener det at fremhæves, at det vistnok var i Kjøbenhavns Amt, at de første Fællesmejerier her i Landet bleve oprettede; dette fandt allerede Sted i Begyndelsen af 60erne, og at det Exempel, som hermed var givet, er blevet efterfulgt af mangfoldige andre, og at Oprettelsen af Fællesmejerier har havt en uberegnelig Betydning for Kvægavlen — navnlig paa de mindre Gaarde — her i Landet, er bekjendt nok.

3. Frederiksborg Amt.

Forsaavidt man er berettiget til at drage Slutninger af de i Literaturen fremkomne Beretninger om Dyrskuerne i Frederiksborg Amt og af Forhandlinger, der have fundet Sted i «Frederiksborg Amts Landboforening», kan man ikke sige Andet, end at der kun er faa Landsdele i Danmark, hvor de Kvægbruget vedrørende Forhold have været underkastede flere Svingninger, end i dette Amt.

Kvægbrugets Tilstand i de forskjellige Perioder siden 1850 har, efter de nævnte Beretninger at dømme, i korte Træk været følgende:

I 50erne indtog det et temmelig lavt Standpunkt; der var dengang kun faa — eller maaske ingen — fremragende Besætninger i Amtet, skjønt enkelte, som f. Ex.

Digitized by Google

den gamle Faurholmstamme[1]), endnu besad et vist Ry. Frederiksborg Amts Landboforening havde ganske vist baade i det foregaaende Decennium (fra 1844 til 1847) og i 50erne foranstaltet en Bortlodning af «gode Tillægsdyr», men disse gode Dyrs «Godhed» har næppe været meget fremragende. I ethvert Tilfælde blev der i Slutningen af 50erne taget bedre fat paa at bringe gode Elementer ind i Amtets Kvægbesætninger, og det blev bestemt

1) at ophøre med Præmiering af Hornkvæg,
2) indtil videre at anvende et vist Beløb til Indkjøb af Anglertyre, som saa skulde udstationeres omkring i Amtet, samt,
3) at indkjøbe og bortavktionere Anglerkøer og Anglerkvier.

Af de hidtil stedfundne Dyrskuer synes det ogsaa at fremgaa, at der ikke kan have været nogen særdeles god og i ethvert Fald ikke nogen meget ensartet Grundvold at bygge videre paa. De fremstillede Dyr vare gjærne af alle mulige Farver og Racer; saaledes kan nævnes, at Lødden paa de Tyre, der præmieredes 1856, var sortdraget, rødhjelmet, sort-blakplettet, mørkrød og rødbroget, og de prisbelønnede Køer vare røde, sorte eller sortbrogede. Ja endnu ved det, foreløbig[2]) sidste, Dyrskue 1859 blev der præmieret Tyre af jydsk og af Angler Race og Køer af jydsk, fynsk og sjællandsk Race.

At fremdeles Meningerne, med Hensyn til hvilken Race der burde foretrækkes, have været meget delte, fremgaar dels af, at Spørgsmaalet: «Hvorvidt bør man i

---

[1]) Det var i sin Tid Meningen, at Faurholmstammen skulde spille samme Rolle for Kvægavlen, som den frederiksborgske Hesterace spillede for Hesteavlen. At Resultatet imidlertid ikke har svaret til Forventningerne, fremgaar bl. a. af en Udtalelse af Neergaard i hans «statistisk-økonomisk Beskrivelse over Østerflakkebjerg Herred» 1830, hvor han siger, at Faurholmstammen er udartet.

[2]) Ved en Generalforsamling den 13. Decbr. 1859 blev det vedtaget, kun at afholde Dyrskuer for Heste.

Digitized by Google

Amtet lægge Vind paa Fedekvæg, og hvilken Race maa anses for bedst hertil og hvilken til Malkekvæg», blev sat paa Dagsordenen paa et Møde i Begyndelsen af Aaret 1858, dels af, at dette Spørgsmaal blev besvaret saa forskjelligt, at Nogle holdt paa en Blanding af Schweizer- og holstensk Race, idet denne skulde være skikket saavel til Fedning som til Malkning, medens Andre mente, at man skulde bruge det jydske Kvæg til Fedning og Anglerkvæget til Malkning, og atter Andre, at «Kvæget mellem Haderslev og Kolding» var det bedste Malkekvæg, og Korthornet det Eneste, der burde kjøbes, naar man skulde have Fedekvæg. Naa, man kom dog, som det synes, ganske godt ud over Vanskelighederne, og efter at der fra Aaret 1859—1862 (incl.) stadigt var indkjøbt og bortavktioneret eller udstationeret Kvæg af Anglerrace, begyndte man atter at afholde Dyrskuer, efter at Indkjøbet af Anglerkvæg var ophørt.

For at lokke til Afbenyttelsen af de udstationerede Anglertyre (hvilken Foranstaltning, skjønt den fandt Sted efter en ikke saa lille Maalestok, ikke havde vundet megen Tilslutning) blev det paa en Generalforsamling i Frederiksborg Amts Landboforening foreslaaet kun at præmiere Ungkvæg fra 1—3 Aars Alderen, der bevislig var faldet efter ægte Anglertyre. — Forslaget gik ganske vist ikke igjennem i uforandret Skikkelse, men det blev dog bestemt, at følgende Klasser skulde præmieres:

1) Ungkvæg under 3 Aar af alle Slags Racer,
2) Ungkvæg under 3 Aar af rent og ublandet Anglerblod,
3) Ældre Tyre af rent og ublandet Anglerblod.

Tillige vedtoges det, at Præmierne til de to sidstnævnte Klasser skulde være størst.

Ved de følgende Dyrskuer var Anglerkvæget temmelig rigeligt repræsenteret, og det synes, at Fremgangen i Frederiksborg Amts Kvægbrug har været forholdsvis god i det Mindste indtil Begyndelsen af 70erne.

Digitized by Google

Om Dyrskuet 1871 hedder det saaledes: «af Hornkvæg var der mødt 71 Stkr., den smukkeste Samling Frederiksborg Amt endnu har fremvist. Der var ikke 10 Stkr., som vare uværdige for et Dyrskue». Det synes især at være Besætningerne i den vestlige Del af Frederiksborg Amt, der have hævet sig over det almindelige Niveau; thi om Dyrskuet 1871 hedder det fremdeles: «... til Amtets bekjendte ældre Stammer vestfra var der kommen nye Individer fra den østlige Del».

Ved dette Dyrskue vare de præmierede Samlinger[1]) fra Annissegaard, fra Petershvile, Kraagerup (Schou) og Niverød (Jensen). Disse Samlinger vare henholdsvis af blandet Angler- og jydsk, af Angler-, af blandet sjællandsk og Angler- og af sjællandsk Race.

Det fremgaar bl. A. heraf, at Kvæget paa Annissegaard[2]), der dog 1869 ved Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn blev præmieret blandt Anglerkvæg, var blevet blandet med jydsk Kvæg, sandsynligvis fordi det i Kjøbenhavn af Dommerne blev beskyldt for at være «ængstelig fint».

At den relative Fremgang, som vistnok har fundet Sted i en kort Periode, imidlertid ikke er vedbleven, fremgaar af, at det paa en Generalforsamling 1879 blev besluttet at indkjøbe for 5000 Kr. Anglerkvæg, «for at bøde paa den Tilbagegang i Mælkeribesætningerne, der synes at være indtraadt». I Juli 1879 solgtes derefter 17 ægte Anglertyre for den gode Gjennem-

---

[1]) Allerede 1863 præmieredes Samlinger første Gang.

[2]) I «Tidsskrift for Landøkonomi» fra 1877 findes en Meddelelse fra det nordøstlige Sjælland, hvori det bl. A. hedder, at Stammen paa Annissegaard, der regnes blandt de mest udprægede og ensartede Stammer dér paa Egnen, er bleven krydset med en Blanding af Angler- og Faurholmrace, fordi man var bange for Lungesyge. I samme Meddelse siges, at de indførte Anglere have grundfæstet deres Rénommé i Amtet baade som Malke- og som Fedekvæg, samt at der i Amtet findes en fortrinlig Federace, der formentlig stammer fra den gamle Faurholmrace.

Digitized by Google

snitspris af 318 Kr., og Kjøberne forpligtede sig til at fremstille dem ved Dyrskuet 1880. Ved dette vare ogsaa de 15 udstillede, og de 11 af dem fik Præmie. Det synes imidlertid, at Tilbagegangen i Amtets Kvægbestand er skreden videre. Om Dyrskuet 1881 hedder det nemlig, at der kun var et Par fortrinlige Anglertyre (af de i 1879 indkjøbte), og at det er betegnende for Forholdene i Frederiksborg Amt, at den overvejende Del af det udstillede Hornkvæg tilhørte Klassen «andre Racer» (ɔ: ikke Anglerrace), samt at det var «en broget Blanding uden ensartet, for Egnen ejendommeligt Præg», der var fremstillet.

Ved en Generalforsamling 1882 fremkom der Forslag om kun at præmiere Dyr, som vare fødte og opdrættede i Amtet. En Korrespondent til «U. f. L.» mente, at der bag ved dette Forslag stod Spørgsmaalet: «Ren-Avl eller Krydsningsavl», idet Forslaget gik ud paa, at Dyr, der ikke vare fødte i Amtet, men som antoges at ville styrke og befæste den Form (?), som i en Aarrække var tilstræbt ved Krydsning af den oprindelige nordsjællandske Kvægstamme med Angler- og fynsk Kvæg, skulde kunne tildeles Karakteren «præmieværdig». Da der imidlertid i Amtet i Forvejen fandtes saa mange forskjellige Racer, at der ikke var meget Haab om «Renavl», kan man vanskelig forstaa, hvad Korrespondenten (som iøvrigt blev imødegaaet i «U. f. L.») har tænkt sig; men skjønt hans Hensigter vistnok have været meget rosværdige, idet han nærmest gjorde sig til Talsmand for «Renavl», saa spiller den hele Sag kun for saa vidt en Rolle, som den illustrerer den tilstedeværende Trang til et mere principmæssigt Kvægbrug, end der hidtil havde fundet Sted i Amtet.

Desværre er Trangen næppe senere bleven synderlig afhjulpen: Ved Dyrskuet 1884 beskyldes Malkekvæget for at have et «karakterløst» Præg, og ved Dyrskuet 1885 siges Udstillingen af Hornkvæg at være «mere karakteriseret ved Kvantiteten end ved Kvaliteten». — Ved de sjællandske Landboforeningers Fællesdyrskue i Hillerød i Sommer (1886), hvor af 61 anmeldte Tyre de

Digitized by Google

27 og af 24 Samlinger de 15 vare fra Frederiksborg Amt, fik kun 2 Tyre (deraf var den ene den i Stambogen S. 228 optagne Tyr «Tordenskjold 2») og én Samling (fra Sophienborg (Saxtorph)) Præmie.

Det er endelig ikke meget lovende Fremtidsudsigter for Kvægavlen i Frederiksborg Amt eller meget smigrende for dets Kvægbrugere, at den Tyr, der 2 Aar i Træk (1885 og 1886) er bleven anset for Amtets bedste — nemlig ovennævnte Tyr «Tordenskjold 2» — er bleven solgt til en Tyreforening paa Møen.

Naar Tyreforenings-Sagen naar til Frederiksborg Amt, og naar Amtets Landbrugere ville slutte sig sammen, er der dog Haab om, at «det kan blive godt engang endnu».

4. Holbæk Amt.

Vanskelighederne ved at udtale en Dom over Noget, som man ikke har havt Lejlighed til personlig at sætte sig ind i, forøges selvfølgelig yderligere, naar de skriftlige Meddelelser, der staa til Ens Disposition, ere mangelfulde. Det er ogsaa kun med et vist Forbehold, at jeg kan berette Noget om Kvægbrugets Udvikling i Holbæk Amt. Ifølge de i «U. f. L.» foreliggende Dyrskuereferater, som desværre ikke strække sig længere end til Begyndelsen af 70erne, maa man sige, at Kvægbruget i nævnte Amt længe har staaet paa et temmelig lavt Standpunkt. — Det præmierede Hornkvæg, som i 50erne var af højst varierende Lød (sort, «sortgjæret», rød, sortskjoldet, blakket og «rødgjæret»), og som siges (ved Dyrskuet 1858) at være daarligt repræsenteret, er endnu i 60erne af alle mulige Farver og vel ogsaa af forskjellige Racer. Om Dyrskuet 1868 siges saaledes: «Holbæk Amt har i en lang Aarrække været bekjendt for sine gode Heste .... Hornkvæget staar imidlertid paa et meget lavt Standpunkt hos Amtets mindre Jordbrugere». Det er derfor ikke sandsynligt, at der, efter at det paa en Generalforsamling i «Holbæk Amts økonomiske Forening» 1864 var vedtaget at præmiere «Samlinger af Kvæg af eget Tillæg eller eget Op-

Digitized by Google

dræt», er sket nogen særlig smuk Repræsentation af Amtets Kvægstammer —; i modsat Fald vilde vel vedkommende gode Stammer være blevne nævnte i Dyrskueberetningerne.

Hvorvidt den Udstationering af Tyre, der har fundet Sted ifølge en Bestemmelse paa en Generalforsamling 1869, har havt nogen gavnlig Indflydelse, meldes der Intet om, men det er højst usandsynligt, at denne Fremgangsmaade har vundet bedre Tilslutning i Holbæk Amt end i Landets øvrige Amter.

At Kvæget i Holbæk Amt endogsaa paa et endnu senere Tidspunkt har været meget uensartet og afvigende fra, hvad der allerede paa den Tid var det Almindelige paa Sjælland, turde vistnok fremgaa af, at Inddelingen ved Dyrskuet 1871 for de ældre Tyres Vedkommende var i a) slesvigsk eller fynsk Race og b) jydsk eller anden Landrace.

Fra Slutningen af 70erne (1877) hedder det i en landøkonomisk Meddelse fra Egnen mellem Kallundborg og Slagelse til «Tidsskr. f. Landøkon.», at Sansen for et bedre Husdyrhold udbreder sig, men at der ikke har været Tale om Dannelsen af Stammer; kun paa Knabstrup og Philipsdal (begge i Holbæk Amt) har der i flere Aar været arbejdet derpaa; paa Philipsdal siges fremdeles i nogle og 30 Aar at være arbejdet paa Dannelsen af en jydsk Malkestamme.

I det Hele taget synes det altsaa, at den jydske Race har været meget søgt i Holbæk Amt, og de ikke særlig gode Jordbundsforhold i dette Amt egne sig maaske ogsaa ganske godt for denne Race.

Med Hensyn til Kvægbrugets Udvikling i Amtet i de seneste Aar synes det, som om der er kommen lidt mere Liv i Sagerne; i det Mindste hedder det i en Beretning fra Odsherred 1880, at Besætningerne forbedres paa nogle Gaarde, dels ved bedre Fodring, dels ved Opdræt eller Indkjøb sædvanlig af rødt fynsk Kvæg; dog siges det tillige, at solide Stammer mangle, at det især falder

Digitized by Google

vanskeligt at faa gode Tyre af «eget Tillæg», og at gode Køer ikke sælges fra Besætningerne.

Fra 1881 hedder det i Meddelelsen fra Odsherred, at Sansen for godt Kvæg er meget levende, at kun Udskudskøer komme paa Markedet, og at der indføres ikke faa fortrinlige, især fynske Køer. Endelig siges der 1882 i Beretningen fra samme Herred, at det lader til, at det røde fynske Kvæg skal gaa af med Sejren, og at Kvægavlen lider mest ved Anvendelsen af unge, mindre gode Tyre, samt at i en lille By, Klint, nogle Gaardmænd hver have kjøbt en Tyrekalv af god Stamme, for at den af disse, der falder bedst ud, kan blive Bytyr.

Hvorvidt denne Fremgang i Kvægbruget eller i ethvert Tilfælde denne vaagnende Interesse for samme, som tydeligt skinner igjennem disse Meddelelser, ogsaa har forplantet sig til Amtets øvrige Herreder, skal jeg lade være usagt.

Ved Fællesdyrskuet i Hillerød i Sommer kan man ikke sige, at Holbæk Amt var særligt hverken fyldigt eller smukt repræsenteret i Retning af Hornkvæg. Der var kun fremstillet 1 Samling (fra Aunsøgaard), der imidlertid ingen Præmie fik, hvorimod der blandt de fra Amtet i ringe Antal fremstillede Tyre faldt 2 Præmier, den ene (4de Pr.) til en Tyr «Octavius 5» fra Eskildstrup (P. Madsen), den anden (9de Pr.) til Tyren «Octavius 4» fra Nygaard i Odsherred (A. Jensen); begge Tyre vare af Gundersløvholm Afstamning.

Fra Knabstrup var der fremstillet en Tyr, der var Søn af Tyren «Garibaldi» paa Alsløvgaard (se senere), men den blev ikke prisbelønnet.

*
* *

Kvægavlen paa den under Holbæk Amt hørende Ø, **Samsø**, har i lange Tider indtaget en Særstilling.

Allerede i den første Halvdel af dette Aarhundrede — og muligvis endnu tidligere — har Samsøkvæget besiddet et vist Ry paa Grund af sin Fortræffelighed i

Digitized by Google

Retning af Malkeevne. Det var forøvrigt temmelig smaat og ildebygget og har vel nærmest været at betragte som lokaliseret jydsk Kvæg, hvilket det ogsaa lignede i Henseende til Lødden, som var sortbroget eller graa.

I 40ne siges imidlertid «den forræderiske Hertug Christian af Augustenborg» at have indført Kvæg af sachsisk Herkomst, som ødelagde det oprindelige Samsøkvæg.

Efter den Tid ere Bestræbelserne derfor ogsaa gaaede ud paa at redde Stumperne af den gamle Race og at forbedre den. Forbedringen er allerede begyndt senest i 50erne og er navnlig mange Steder forsøgt ved at krydse med Ayrshirekvæg.

I saa Henseende indtager Besætningen paa Bisgaard en fremragende Stilling, idet der her holdtes (og holdes) en saa godt som ren Ayrshirestamme. Dennes Dannelse skriver sig vistnok fra Begyndelsen af 50erne og har fundet Sted ved gjennemført Krydsning af Landracen med Ayrshirekvæg; i det Mindste siges der i 1873 om Besætningen paa Bisgaard, at den maa betragtes som ren, at der nok findes enkelte Halvblodsdyr (Ayrshire-Angler), men at Resten indeholder $^{7}/_{8}$ eller $^{15}/_{16}$ Ayrshireblod og $^{1}/_{8}$ eller $^{1}/_{16}$ Landraceblod. En Tyr, der i sin Tid har spillet en fremragende Rolle paa Samsø, var Ayrshiretyren «Walter Scott», der fik Præmie ved flere Landmandsforsamlinger (i Slutningen af 60erne og Begyndelsen af 70erne). Den har igjennem sit Afkom ogsaa havt Indflydelse paa Dannelsen af Stammen paa Bisgaard.

Foruden Ayrshirekvæget er imidlertid ogsaa Anglerkvæget blevet benyttet paa Samsø; saaledes bestod b. A. Besætningen paa Brattingsborg, der ligesom Bisgaard hører under Grevskabet Samsø, allerede i Begyndelsen af 60erne — og maaske før — af Anglerkvæg, og ved Dyrskuerne i 60erne kunde man ved Siden af Ayrshireblandinger og Individer af Samsørace finde Anglerkvæg præmieret. Det er dog sandsynligt, at det navnlig har været de større Gaarde, der med Held have benyttet Angler- og

Digitized by Google

Ayrshirekvæget; i det Mindste hedder det paa et langt senere Stadium (1880), at Bestræbelserne for at gjenoprette den gode Samsø-Malkerace paa de mindre Gaarde endnu stadigt ere fremme; fremdeles siges det, at der er indført nogle jydske Tillægsdyr for at give Samsøkvæget noget mere Anlæg til Fedme. Hvorvidt Samsøkvæget, som i ethvert Tilfælde var godt Malkekvæg, paa dette senere Stadium har været særlig slet i andre Retninger, skal ikke kunne siges, men i ethvert Tilfælde maa Blanding med jydsk Kvæg vistnok siges at have været en meget fornuftig Fremgangsmaade, naar Samsøkvæget skulde forbedres, eftersom disse to Kvægracer, som ovenfor antydet, maa antages at staa hinanden meget nær; paa den anden Side er Ønsket om at bibringe Samsøkvæget Anlæg til Fedme mindre forstaaeligt.

Forøvrigt hedder det i en senere Meddelelse (til T. f. L.), at Bestræbelserne for at samle Resterne af den gamle Samsø-Kvægstamme lykkedes godt for enkelte fremragende Gaardmænd, men samtidig beklages det, at Fodringen og Udvalget af Køerne endnu mange Steder er slet, og at de forskjellige Racer og Stammer blandes for meget indbyrdes.

I en sidste Meddelelse (fra 1883) siges der, at adskillige Bøndergaarde have gode Besætninger, mest af Samsørace, saa at det synes, som om de Anstrængelser, de mindre Landbrugere paa Samsø i en Aarrække have gjort for at gjenoprette Samsøkvægets gode Renommé, i det Mindste nogle Steder ere blevne kronede med Held.

Digitized by Google

5. Sorø og Præstø Amter.

I. Almindelig Oversigt.

Medens de nordsjællandske Amter staa forholdsvis isolerede hvad Agerbruget og Kvægbrugets Udvikling angaar, udgjøre i saa Henseende Sorø og Præstø Amter et mere sammenhængende Hele.

Naar man derfor skal give en Fremstilling af Kvægbrugets Udvikling i disse Amter for den sidste Menneskealders Vedkommende, nødes man for at undgaa Gjentagelser til at omtale dem under Et.

Ved at kaste et Blik paa Kortet over Sorø og Præstø Amter vil man se, at den Lighed, der er mellem Agerbruget i disse to sydsjællandske Amter, staar i et vist Aarsagsforhold til disse Amters Form og indbyrdes Beliggenhed.

Som to totandede Kamme gribe de nemlig ind i hinanden. Drager man en Linje fra Sydvest til Nordost, vil den to Gange skære Sorø og 2 Gange Præstø Amt; lader man Linjen udgaa fra Sorø Amts Øster-Flakkebjerg Herreds sydvestlige Hjørne med Retning mod Kjøge, vil den efter at have passeret nævnte Herred gaa gjennem Tybjerg Herred (Præstø Amt), Ringsted Herred (Sorø Amt) og endelig gjennem Bjeverskov Herred (Præstø Amt).

Fremdeles ere til en vis Grad Jordbundsforholdene saa temmelig ens i Sorø og Præstø Amter; i begge findes Sjællands bedste Jorder, som vistnok kun overtræffes i Godhed af Lolland og Falsters. Jordbundens Beskaffenhed er især ualmindelig ensartet i Sorø Amt, hvor atter Slagelse- samt Ø. og V. Flakkebjerg Herred navnlig udmærke sig ved det temmelig ligeligt fordelte Lerunderlag, medens i Amtets østlige Del (Alsted H. og Ringsted H.) Kalk-, Ler- og Sandmergel er mere pletvis fordelt.

Digitized by Google

I Præstø Amt, hvor Terrænet er noget mere bakket og bølget end i Sorø Amt, ere Jorderne ligeledes særdeles frugtbare; kun findes i den sydlige Del af Tybjerg H. en Del Sandbakker, især i Omegnen af Næstved; Sandbakkerne strække sig mod Nordost og mod Syd og omkranse et Bælte, hvor Lerjorden er fremherskende; de nordlige Sandjorder ere de daarligste. Fremdeles ere Jordbund og Terrænforhold mindre heldige paa Høje Møen, og Klimaet saavel her som i Amtets østlige Del, Stevns H. (som forøvrigt hører til de frugtbarere Dele), er temmelig barskt.

Klimaet, som jo tildels menes at være afhængigt af Skovenes Antal og Udstrækning samt Havets Nærhed, er ellers temmelig ensartet i Sorø og Præstø Amter, da Skovene ere nogenlunde ligeligt fordelte, og da der intetsteds er langt til Havet.

Der findes i de nævnte to Amter ikke megen Eng; de største Engstrækninger findes vistnok imod Øst i Omegnen af Stevns Aa, som adskiller Stevns H. fra den øvrige Del af Sjælland, samt langs Susaaen, der i største Delen af sit Forløb danner Grænsen mellem Sorø og Præstø Amter, idet den omtrent fuldstændigt omflyder Tybjerg H., der som tidligere omtalt kiler sig ind mellem Øster Flakkebjerg og Ringsted Herreder[1]).

Det er ifølge Ovenstaaende altsaa ikke saa mærkeligt, naar den ydre Lighed mellem de sydsjællandske Amter har bevirket, at ogsaa Agerbruget og indenfor dette Kvægbruget har gjennemløbet omtrent de samme Faser i begge Amter.

At specielt Kvægbrugets Udvikling har været noget nær den samme overalt i Sydsjælland, beror fremdeles paa den særlige Omstændighed, at Gundersløvholm, den Gaard, hvis Navn er saa bekjendt i den danske Kvægavls

---

[1]) Hvad Sorø og Præstø Amters naturlige Beskaffenhed — Jordbundsforhold, Terrænforhold, Klima o.s.v. iøvrigt angaar, henvises til den detaillerede Beskrivelse i Amtsbeskrivelserne over Sorø og Præstø Amter.

Digitized by Google

Historie, ved sin Beliggenhed, omtrent i Midten af Sydsjælland og nøjagtigt paa Grænsen mellem denne Landsdels to Amter, har været det Hovedkvarter, hvorfra Kvægavlens Udvikling i Sorø og Præstø Amter for en meget stor Del og i en lang Aarrække er bleven ledet under Kammerraad Andersens Overopsyn.

Man kan derfor heller ikke, naar man skal give en Fremstilling af Kvægbrugets Udvikling i Sydsjælland, undlade at nævne denne Mand, som ved sin næsten enestaaende Ihærdighed og Utrættelighed og ved sin exceptionelle Uegennyttighed og Taalmodighed har bidraget saa uendelig meget til, at Kvægbruget — ikke alene i Sorø og Præstø Amter, men saa at sige i hele Landet — i den sidste Menneskealder har taget det Opsving, som Tilfældet er. Thi Ingen kan nægte, at Kammerraad Andersen har havt stor Indflydelse paa den Retning, Kvægbrugets Udvikling har taget, ved, paa Grundlag af sine «gunderslævholmske» Erfaringer, at udbrede Kjendskab til Guénons Lære, Principer for Udvalg af Stamdyr, Regler for Stambogsføring o. s. v. o. s. v.

Jeg skal her ikke yderligere motivere, hvorfor Landmændene ere Kammerraad Andersen saa megen Tak skyldige, men indskrænke mig til foreløbigt at henvise til, hvad der nedenfor vil blive anført om «Gunderslevholm» og den Indflydelse, som det gunderslevholmske Kvæg har udøvet her i Landet.

Paa den Tid, da denne Indflydelse begyndte at gjøre sig gjældende, — nogle Aar før 1850 — stod Kvægavlen i Sydsjælland egentlig paa temmelig svage Fødder, omend der vistnok som Følge af de Bestræbelser, der fra forskjellige Sider vare gjorte for at forbedre den, fandtes ikke saa faa gode Malkekøer, ja maaske flere end i den øvrige Del af Sjælland. Men, som næsten overalt her i Landet paa hin Tid, der var ingen Ensartethed udbredt over Kvægbestanden, og baade i det Hele taget og indenfor de enkelte Besætninger kunde man finde Individer af forskjellige Racer — saavel indenlandske som fremmede. Man kunde finde

Digitized by Google

«mørkrødt tøndersk» Kvæg ved Siden af Køer fra Thisted Egnen, fynske, jydske, sjællandske, holstenske, «danske» og samsøske Køer Side om Side med Kvæg af Tyroler- og af Bernerrace.

Især havde de Sidste været meget yndede i en længere Tid, og det var meget almindeligt at træffe Blandinger af Landracerne og disse fremmede Kvægslag. Af indenlandske Kvægracer havde allerede den Gang den fynske et ganske godt Renommé, men især vare Køer af jydsk Race, som i hin Periode skattedes paa Grund af deres mange og gode Evner, ikke saa lidt udbredte i Sydsjælland, hvor de endog enkelte Steder havde fortrængt det i Forvejen indførte fynske Kvæg.

Som Kuriosum skal nævnes Besætningernes Herkomst paa en Del Gaarde i Sorø og Præstø Amter ved Aaret 1840[1]).

Gaardens Navn.	Kvægracens Herkomst.
Ringstedkloster.	Bernerrace.
Valsølille og Skjoldnæsholm.	Køer af «Eget Tillæg» (?), Tyre fra Frederiksborg (vistnok Faurholm) og andre Racer.
Sørup.	Jydsk og fynsk Race.
I *Bingstrup Pastorat.*	Kvæget forædlet med Schweizerrace.
Mørup.	Jydske og fynske Racer.
Valdbygaard.	Forskjellige «gode Racer».
Espe.	«Dansk Race».
Frederikslund.	Sjællandsk Race, fremmede Tyre (?).
Gjerdrup.	Jydske, holstenske, samsøske Køer, jydske Tyre.
Lyngbygaard.	Jydsk Race.
Gyldenholm	Forskjellige «udmærkede» Kvægracer.
Holsteinborg.	Mørkrødt tøndersk Kvæg samt Køer fra Thistedegnen.
Basnæs.	Sjællandsk Race.

[1]) Se Amtsbeskrivelserne over Sorø og Præstø Amter (1840 og 1839).

Digitized by Google

Gaardens Navn.	Kvægracens Herkomst.
Saltø.	Sjællandsk, fynsk og jydsk Race.
Gundersløvholm.	Køerne indkjøbte i Assensegnen, blandede lidt med holstensk Race, forbedrede med Bernertyre.
Førsløv.	Jydsk og fynsk Race.
Kastrupgaard.	Køer af blandede Racer, Tyre af Bernerrace.
Marienborg.	Tyrolerrace.
Paa nogle af Hovedgaardene i *Baarse og Hammer H.*	Fynske Malkekøer.
Paa andre i samme Herreder.	Kvæg af Bernerrace.
Øster Egitsborg Præstegaard.	Holstensk Race.
Bredeshave.	Holstensk Race.
Bekkeskov.	Køer af fynsk Race, Tyre fra Frederiksborg Ladegaard.
I *Bjeverskov H.*	Jydsk, fynsk og Bernerrace.

o. s. v. o. s. v.

Som man ser, var det et meget blandet Selskab, og paa enkelte Undtagelser nær var det vistnok heller ikke det «bedste» Selskab, for saa vidt som kun faa af de nævnte Racer paa den Tid og efter vore Begreber udmærkede sig særligt som Malkekvæg. Udbyttet af Køerne har derfor heller næppe været stort, en Netto-Indtægt af 20 à 30 Kr. maatte dengang kaldes meget god; de fleste Steder var den betydelig mindre, og kun paa et enkelt Sted, f. Ex. hos Valentiner paa Søholm[1]), hvor Køerne vare af flere (mest sjællandsk) Racer, og hvor Smørudbyttet 1841 skal have været 125 Pd. Smør pr. Ko, har Indtægten af Køerne været større.

De Foranstaltninger, som de dengang existerende landøkonomiske Selskaber i Sydsjælland — Sorø Amts landøkonomiske Selskab og Præstø Amts Landboforening — i 40ne foretoge for at forbedre Kvægavlen, gik især ud paa at skaffe bedre — ikke sjællandske — Kvægracer, og

[1]) Tidsskrift for Landøkonomi 1844, S. 199. Erfaringer i Mejerivæsenet, Foredrag i Kjøbenhavns Amts Landboforening d. 8. Sept. 1842 af Valentiner, Gjeddesdal.

Digitized by Google

navnlig søgte man at skaffe det jydske og fynske Kvæg en større Udbredelse, end det hidindtil havde havt.

Begge Selskaber virkede i saa Henseende i Forening fra 1843—47 ved Afholdelse af «Kreatur- og Vare-Udstillinger» i Næstved. Der indkjøbtes aarlig 100 à 150 Stkr. Kvier og Tyre (1843 ogsaa nogle Køer) af Malkerace, som saa solgtes ved Avktion eller bortloddedes. Kvæget indkjøbtes i de første Aar udelukkende i Jylland, og kun i 1846 og 1847 udstilledes nogle faa Anglerkvier[1]).

Omtrent ved samme Tid foranstaltede Landboforeningerne selvstændige Dyrskuer, hvor der udsattes Præmier for Malkekvæg[2]). At man satte store Forhaabninger til de fremmede Racer, fremgaar af, at Præmierne ved Dyrskuerne i Præstø Amt vare beregnede paa «de med fremmed Blod forædlede Husdyr». Men iøvrigt begyndte man samtidigt at gaa mere principmæssigt frem ved Bedømmelsen af de udstillede Dyr, end tidligere.

Ved Siden af de for Fremtiden saakaldte «gamle Mærker», til hvilke man henregnede Mælkeorganernes Størrelse, Mælkeaaren, Mælkehullet, Huden o. s. v., kom nu Guénons Mærke, Spejlet, til at spille en i Begyndelsen overordnet, men senere mere sideordnet Rolle.

Spejltheorien eller rettere Spejltheorierne, som for Danmarks Vedkommende begyndte at faa Indflydelse paa Kvægavlen i Slutningen af 40ne, og som fandt en ivrig Forsvarer i Guénons danske Repræsentant, Kammeraad Andersen, have siden den Tid givet Anledning til forforskjellige mer eller mindre «haarde» Skjærmydsler. Jeg skal imidlertid ikke her indlade mig paa at berette Spejltheoriernes Historie, lige saa lidt som jeg skal give mig til nøjere at undersøge, hvilken af disse Theorier, der har mest Sandsynlighed for sig. Jeg skal kun bemærke, at

---

[1]) Se Meddelelse om Sorø Amts landøkonomiske Selskabs Virksomhed fra 2. Sept. 1833 til 2. Sept. 1883.

[2]) Hvad Landboforeningernes Virksomhed angaar henvises iøvrigt til et senere Afsnit.

Digitized by Google

det nu betragtes som afgjort, at det ikke paa nogen Maade gaar an at bedømme Malkeværdien alene paa Grundlag af Spejlets Størrelse, Form og Finhed, og at det heller ikke engang kan kaldes forsvarligt at tillægge Guénons Mærke en overvejende Betydning.

Som det allerede tidligere er nævnt, at Bedømmelsen af Køerne efter «Spejlet» gav Anledning til, at mange, rent ud sagt slette Individer ved Dyrskuerne bleve hædrede med de bedste Præmier, saaledes er man berettiget til at fremhæve, at den — heldigvis for Størstedelen kun forbigaaende — Skade, som denne Ensidighed bevirkede, i særlig høj Grad blev tilføjet Kvægavlen i Sorø og Præstø Amter, hvor Guénons Lære havde ikke saa faa Tilhængere.

Paa den anden Side har Udbredelsen af denne Lære havt saa mange gode Sider, at man helt kan se bort fra den relative Skade, den har givet Anledning til. Medens der nemlig hørte et vist «praktisk» Blik for at kunne bedømme Kvæget efter de «gamle Mærker», kunde Enhver nu, efter at Spejlet var «opdaget», uden stor Vanskelighed blive en forholdsvis «dygtig» Kvægkjender, og den Tilfredsstillelse, der følger med Følelsen af at være «kompetent», bidrog mere, end de Fleste maaske selv anede, til at Interessen for Kvæget blev vakt og næret.

Da der fremdeles — uden Hensyn til om Spejlet spiller den store Rolle, som Guénon paastod, eller ej — fandtes mange Individer, som forenede virkelig udmærkede Egenskaber, baade i Bygning og Malkeevne, med et stort og fint Spejl, vil man kunne forstaa, at Spejllæren ogsaa har gjort Gavn, ved at bidrage til, at saadanne fortrinlige Individer bleve bevarede for Avlen.

Naar man imidlertid nu for Tiden vil se paa Forholdene, som de ere i Sorø og Præstø Amter (og mange andre Steder her i Landet, f. Ex. paa Fyn), saa kommer man rigtignok til at stille sig lidt skeptisk lige over for Guénons Lære. Medens man nemlig tydeligt skimter den Reaktion, som den overdrevne Læggen Vægt paa Spejlet har givet Anledning til, kan man slet ikke øjne den

Digitized by Google

Skade, som maatte blive Følgen af en Bortseen fra Guénons Lære, hvis denne Lære virkelig var fuldstændig rigtig.

Nogle af de bedste og som Malkestammer mest anerkjendte Besætninger i disse Amter (f. Ex. Førsløvs og Lystrups Besætninger) tilfredsstille i ethvert Tilfælde ikke de Fordringer, man maatte stille i H. t. Individernes Forsyning med Spejl, hvis man var Tilhænger af Guénons Lære, og det, at der ved Dannelsen af disse Stammer er taget lidet eller intet Hensyn til Spejlet, egner sig just heller ikke til Støtte for hans Theori.

Iøvrigt skal jeg ikke yderligere søge at rokke Troen paa Guénons Lære, thi som antydet, jeg anerkjender dens fulde Berettigelse, saalænge Kvægavlen staar paa et forholdsvis lavt Standpunkt, og paa den anden Side betragter jeg den Tid som et tilbagelagt Standpunkt, da man nøjedes med at løfte Halen paa Køerne, for at se om de vare værd at kjøbe eller benytte som Avlsdyr.

I Sydsjælland var det altsaa mindst i lige saa høj Grad som de fleste andre Steder her i Landet Individet som Brugsdyr, og ikke dets Betydning for Avlen, man paa Grundlag af den antydede ensidige Bedømmelse kom til at sætte højst.

At der ogsaa forløb en Del Aar, forinden man ved Dyrskuerne tog tilbørligt Hensyn til Vigtigheden af at støtte Fremkomsten af en for det sydlige Sjælland egen Kvægrace, fremgaar tydeligt nok af, at man — i det Mindste til henimod Midten af 50erne og maaske navnlig i Sorø Amt — paa Dyrskuerne kunde se Køer af alle mulige Lød udstillede og hædrede med Præmie[1]).

Imidlertid begyndte man nu mod Slutningen af 50erne at reducere den Betydning, man havde tillagt Spejlet, og

[1]) Karakteristisk i saa Henseende er en Beretning fra 1855 i Sorø Amts landøkonomiske Selskab, hvori det hedder, at »Dyrskuerne i de senere Aar have fundet et betydeligt Opsving, saa at der nu virkelig præsenteredes mange gode Dyr af alle Racer«.

Digitized by Google

samtidig blev det mere og mere almindeligt paa Dyrskuerne at træffe Køer af ensfarvet rød Lød. Som Repræsentant for det røde Malkekvæg begyndte Anglerkvæget, som hidindtil kun havde faaet Indpas paa enkelte store Gaarde (f. Ex. Valdbygaard og Gundersløvholm), at vinde Udbredelse i Sydsjælland. Paa samme Tid begyndte ogsaa paa Dyrskuerne, som naturligvis efter Loven af 31. Marts 1852 havde faaet en forøget Interesse, Individer fra Besætninger, der senere fik en betydelig Indflydelse paa hele Kvægavlen i Sorø og Præstø Amter, at blive fremstillede og præmierede.

Enkelte Besætninger, saasom Valdbygaards og især Gundersløvholms, havde allerede forinden erhvervet sig et vist Ry, efter at Repræsentanter fra dem vare blevne udmærkede paa de store Landmandsforsamlinger; men nu dukkede efterhaanden Kvæget fra Suserup Mølle, fra Øbjerggaard, Englerup Mølle, Ljunge (Gaardejer Bruhn), Rønnede Mølle, Fuglebjerggaard, Førsløv, Lystrup o. s. v. o. s. v. frem fra det almindelige, temmelig lave Niveau, og da Sansen for godt Malkekvæg, takket være Foreningernes og private Mænds ihærdige Bestræbelser, var ret levende hos Bønderne i Sydsjælland, bleve Kalve af de bekjendte gode Besætninger ivrigt søgte af de mindre Landbrugere, og Besætningerne forbedredes derved efterhaanden mere og mere.

Det er selvfølgeligt ikke muligt at sige bestemt, naar de nævnte Gaardes Besætninger begyndte at spille en fremragende Rolle i de sydsjællandske Amter, men man tager næppe meget Fejl, naar man sætter Perioden 1855—65 som den, i hvilken de Flestes Renommé ikke alene var størst, men ogsaa bevirkede mest Gavn; en enkelt af de nævnte Besætninger (Lystrups) er dog dannet senere, men paa den anden Side er det den, der nu for Tiden spiller den største Rolle. Suserup-, Englerup- og Rønnede Møllers Kvægstammer existere ikke mere som saadanne, skjønt man i flere af Sydsjællands bedste Besætninger finder Individer, hvis Herkomst kan føres tilbage

Digitized by Google

til disse «Møllestammer». Om Øbjerggaard-Stammen gjælder omtrent det Samme, skjønt der paa selve Øbjerggaard endnu findes enkelte Individer, som nok fortjene at benyttes som Stamholdere for en «ny» Øbjerggaardstamme.

Førsløvstammen florerer endnu, men fortjener en større Udbredelse, end den har; Gundersløvholm-Stammen, ja den deler Skjæbne med Stammerne fra Suserup, Englerup og Rønnede og er som selvstændig Stamme nu «en saga blott». Derimod mærker man endnu og vil sandsynligvis i lange Tider mærke Gundersløvholmkvægets betydelige Indflydelse paa Kvægavlen i Sydsjælland, hvor der findes et meget stort Antal Besætninger, hvis Individer paa mødrene eller fædrene Side stamme fra Gundersløvholm.

Paa den anden Side træffes kun faa Kreaturer, som ere «Fuldblods Gundersløvholmere». Da der imidlertid paa Gundersløvholm saa godt som ingen Individer af den gamle Stamme findes, og da G., som nævnt, saavel i geografisk Henseende, som hvad Kvægavlen angaar, henholdsvis danner og har dannet Midtpunktet i Sydsjælland, tror jeg, at det vil være ret hensigtsmæssigt her at give en kort Fremstilling af Gundersløvholmkvægets Historie.

At give Plads for denne paa dette Sted og ikke stille den sammen med de andre af Sydsjællands omtalte Kvægbesætninger mener jeg er berettiget, for saa vidt som den Gundersløvholm-Besætning, jeg i det Følgende skal dvæle ved, skjønt den ikke hører til Sydsjællands nuværende Kvægbestand, dog er beslægtet med Flertallet af de senere omtalte Repræsentanter for denne.

Brudstykker af Gundersløvholmkvægets Historie.

Det er allerede foran nævnt, at Besætningen paa Gundersløvholm omkring 1840[1]) bestod af Køer, der vare

[1]) Gundersløvholm har allerede i 20rne hørt til Sydsjællands bedste Gaarde, saavel i det Hele taget, som specielt hvad Kvæg-

Digitized by Google

indkjøbte i Assensegnen, blandede med holstensk Race og forbedrede ved Bernertyre.

Sandsynligvis har dette «mixtum compositum-Kvæg» ikke ganske tilfredsstillet de Fordringer, man dengang stillede til sine Malkekøer, og i ethvert Tilfælde bestod Besætningen paa Gundersløvholm, da Kmrd. Andersen faa Aar senere (1843) kom til denne Gaard, hovedsagenlig af jydske Køer. Imidlertid var man heller ikke tilfreds med denne Race, og efter nogle Aars Forløb — i Aarene 1846 og 47 — indkjøbtes aarlig 12 à 15 Stkr. Kvæg fra Angel, og senere, under Krigen, fynske Køer. Indkjøb af Anglerkvæg har desuden fundet Sted et Par Gange senere, saaledes 1858 og en Gang i 60erne, men hver Gang kjøbtes kun nogle faa Individer. Det i 1846 gjorte Indkjøb var imidlertid saa heldigt, at det kom til at afgive Grundlaget for Gundersløvholmstammen.

Denne er nemlig udgaaet fra følgende Individer[1]):

1. Tyren Gamle Angler, født 1845 i Byen Egeberg, var meget mørk, næsten sortrød uden Aftegn med aldeles hvide Horn. Med Undtagelse af, at dens Hoved var meget for stort, var den i enhver

---

bruget angaar. Saaledes skriver Neergaard i «Statistisk-økonomisk Beskrivelse over Øster Flakkebjerg Herred», at der 1824—27 paa G. holdtes 250—300 Fedestude samt 50 udmærkede Malkekøer foruden 50—300 Faar; da Gaarden bestod af et Areal af 128 Tdr. Hartkorn, var denne Besætning at kalde ualmindelig stor i Forhold til, hvad der ellers var almindeligt i Herredet. Kun enkelte andre Gaarde, saaledes Thybjerggaard, der paa 18 Tdr. Hartk. (250 Tdr. Ld. Ager og 20 Tdr. Ld. Eng) holdt 83 Køer om Sommeren og 120—130 Køer om Vinteren, samt Førsløvgaard med 181 Kvæghøveder paa 124 Tdr. Hartk. og Kastrupgaard med 46 Kvæghøveder, 7 Kalve og 14 Faar paa 14 Tdr. Hartk. (160 Tdr. Ld.) stode paa et lignende Standpunkt som Gundersløvholm. Iøvrigt vare Kvægbesætningerne paa Gaardene i Ø. Fl. Herred paa det nævnte Tidspunkt smaa — i Gjennemsnit holdtes en Ko, et Par Stkr. Ungkvæg og 12 Faar pr. Td. Hartk. —, men i det Hele taget vare Besætningerne paa Hovedgaardene og de mindre Avlsbrug dengang meget bedre end Bøndergaardenes.

[1]) Det nærmest Efterfølgende er for største Delen en Udskrift af «Stambog for Gundersløvholms Kvægtillæg».

Digitized by Google

Henseende fortrinligt bygget og havde udmærket fin Hud og Spejl (3die Klasse 2den Orden). 1851 ved Sorø Amts Landboforenings Dyrskue opnaaede den som Hovedpoints 19¼ mod 24 Points som Maximum.

Det var en meget ivrig Springtyr, men da Tyren gik løs mellem Køerne, opnaaede den kun en Alder af 7 Aar.

2. Koen Nr. 14 A, rød uden Aftegning, født 1841 i Byen Struxdorf, var i Et og Alt lig Afbildningen i Kammeraad Andersens Bog om Guénons Kjendemærker — har altsaa været en gjennemgaaende fint bygget, om end alligevel ret kraftig, udpræget Malkeko, der dog maaske kunde have taalt lidt bedre Dybde saavel hvad Brystet som Bagpartiet angaar. Dens Spejl var af 1ste Klasse 2den Orden. I Gjennemsnit af 7 Aar malkede den 2192 Potter (4384 Pd.) Mælk aarlig (1ste Aar kastede den, sidste Aar var den Overløber). Den fik 1853 i Sorø 39½ Points mod 48 som Maximum.

3. Koen Nr. 29 A, født 1841, mere mørkrød end 14 A og noget sværere af Form, men i Henseende til Malkeevne fuldt saa fortrinlig. Spejlet 1ste Klasse 2den Orden. Den malkede i 8 Aar i Gjennemsnit 2216 Potter (4432 Pd.) Mælk aarlig (kastede 2 Gange, var overløben 1 Gang).

Denne Ko fødte i Reglen brogede Kalve, »hvorved netop bevises dens virkelig rene Anglerafstamning«. Ved Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn 1852 fik den 3die Præmie.

Disse 3 Individer vare kjøbte i Efteraaret 1846 i Thumby Sogn, Struxdorf Herred i Angel af Kvæghandler, nu Gaardejer Bruhn i Ljunge, som selv er født i Angel. Fra dem stamme omtrent alle de Tyre, der senere have spillet nogen Rolle baade paa Gundersløvholm og i andre Egne af Sjælland. De vigtigste af disse Tyre ere følgende 22:

Nr. 1. Kongepræmietyren (se de samv. sjæll. Foreningers Stambog, S. 256), født 1850.

I Beskrivelsen i Stambogen staar bl. A., at Tyren, da den 1860 blev dræbt paa Grund af »Alder og Affældighed«, ved Aabningen efter Døden viste sig »sund og frisk i enhver Hensende«.

Denne Udtalelse er det imidlertid nødvendigt at føje en lille Bemærkning til. I »U. f. L.«, 9de Bd., 1860, S. 258, staar der nemlig om Kongepræmietyren, at det ved Aabningen viste sig, at den med Undtagelse af nogle Knuder i Lungen, »hidrørende fra Forkjølelsestilfælde og Overanstrengelse paa Rejsen«, var frisk og sund i enhver Henseende.

Skjønt det vel er muligt, at »Knuderne« kunne have havt den i Ugeskriftet anførte Aarsag, saa ligger det dog ikke udenfor Mulig-

Digitized by Google

hedens Grænser, at Tuberkelbaciller have været den virkelige Aarsag til deres Existens. I ethvert Tilfælde gjør den Omstændighed, at Gundersløvholmkvæget just ikke altid har udmærket sig ved «Sundhed og Friskhed» det berettiget at fremdrage ovennævnte Kjendsgjerning, der saa nøje vedkommer Gundersløvholmstammen, hvis Stamfader Kongepræmietyren næsten kan siges at være. M. H. t. de mest fremragende Individer blandt Kongepræmietyrens Afkom henvises til Stambogen og Efterfølgende.

Nr. 2. Egeberg, født 28de Oktbr. 1853.

Fader: Kongepræmietyren. — Moder: Nr. 29 A.

Egeberg var «rødbroget», noget for stærkt udviklet paa Grund af for rigelig Fodring i Begyndelsen. Spejlet 3die Klasse 1ste Orden. Den blev præmieret i Præstø Amt. Dens Afkom udmærkede sig ved Mælkerigdom.

Dens Skelet findes paa «Alnarp»; det bærer Spor af et «Vrid» i Ryggen, som Tyren fik ved at trække haardt paa Laden. Tyren dræbtes den 22de Juni 1864 paa Grund af Lamhed, der viste sig at være en Følge af ovennævnte Beskadigelse, efter hvilken der havde dannet sig en Fistel, der var paa Vej til at naa Rygmarven; dens Lunger vare fuldstændig sunde.

Nr. 3 A. Irenius, født 5te April 1857.

Fader: Egeberg. — Moder: Nr. 60 a (?)

Nr. 60 a (?): Fader: En Anglertyr. — Moder: Nr. 200.

Nr. 200: Fader: En Anglertyr. — Moder: Nr. 108. (Ægte Angler.)

Irenius var rødbroget, Bygningen lignede Faderens (Egeberg), Hovedet var godt, men Hornene meget store. Den var ikke paa Dyrskuerne, men blev benyttet til Kjørsel og kun undtagelsesvis til Avl.

Nr. 3 B. Apollo, født 9de Febr. 1854.

Fader: Kongepræmietyren. — Moder: Nr. 154 a, lyserødhjelmet, sjællandsk Race, Kongepræmiekvien i Kjøbenhavn 1852.

Digitized by Google

Apollo var rødbroget, Spejlet 3die Klasse 1ste Orden. A. blev Fader til mange fortrinlige Kviekalve. 1857 og 58 fik den 1ste Pr. i Præstø Amt (med 54 og 59 Points) samt ved Landmandsforsamlingen i Aalborg 1856 2den Pr. blandt yngre Tyre. I Aaret 1859 blev den ondskabsfuld og maatte afskaffes.

Nr. 4. Gundersløvholm, født 19. Jan. 1856.

Fader:	Moder:
Kongepræmietyren.	Nr. 142 a, »Gammel Rejnstrup« Ko, blev 23 Aar gammel,

rød, lidt broget, velstillede Ben, Hovedet noget stort, men Hornene fine og velstillede, Haarlaget blødt og fint, men Huden noget tykkere end Faderens. Spejlet 3die Klasse 1ste Orden.

Blandt G.s Afkom var der mange særdeles gode Kviekalve. G. var ikke paa Dyrskuerne og blev brugt til al Slags Kjørsel.

Nr. 5. Frejer, født 12te Marts 1857.

Fader:	Moder:
Kongepræmietyren.	Nr. 14 C.

F. skal have været særdeles god, meget lig Faderen (se sjæll. Stambog, S. 260).

Nr. 6. Octavius, født 30te April 1857.

Fader:	Moder:
Kongepræmietyren.	Nr. 118 a. Ægter Angler, kjøbt 1847.

O. var sortrød uden Aftegn, Bygningen god, men noget for dyb i Forparten, Hovedet meget smukt og fint, Hornene fine og velstillede, Hud og Haarlag mindre godt end »Frejer«s; Spejlet 3die Klasse 1ste Orden.

Den fik 1ste Præmie i Sorø og Præstø Amter, solgtes 1862 til Søbo (Barner).

Nr. 7. Garibaldi, født 30te Mai 1858.

Fader:	Moder:
Kongepræmietyren.	Nr. 127 a.

Moder Nr. 127 a.:

Fader:	Moder:
Skjelbytyren, rødbroget fortrinlig Præmietyr. Dens Moder en Præmieko.	Nr. 74 a. Kongepræmieko fra Flensborg.

Digitized by Google

G. var rødstjernet, Bygningen god, men Bovene og Knoglerne i det Hele noget for svære, nærmest foranlediget ved fejlagtig Behandling under Opvæxten. Spejlet 3die Klasse 2den Orden.

G. solgtes til Giesegaard den 17de Jan. 1862 og tilkjendtes samme Aar 3die Præmie i Sorø Amt, men blev i Løbet af et Par Aar for svær til Brug.

Nr. 8. Bakewell I., født 21de Febr. 1859.

M. H. t. Afstamningen, Beskrivelsen og andre Bemærkninger henvises til sjæll. Stambog, S. 258 og 259, hvortil dog skal føjes, at Tyren 1866 angrebes paa Lungerne «som Følge af et Ribbensbrud i 1863».

Nr. 9. Guénon, født 30te Marts 1858.

Fader: Frejer (se foran).

Moder: Nr. 113, rødbroget Ko.

- Fader: Egeberg (se foran).
- Moder: Nr. 65, rød Ko.
  - Moder: Skovrider H.s Præmieko.

Rød uden Aftegn. Bygningen god, men Forparten for dyb; Hornene noget store. Spejlet 3die Klasse 1ste Orden. 1862 1ste Præmie blandt yngre Tyre i Præstø Amt, 1862 4de do. blandt alle Tyre. — G. leverede gode Kalve.

I Foraaret 1863 var den udstationeret til Fribedækning i Rønnede og paa Falkensteu. I Vinteren 1864 fik den en Beskadigelse af Testiklerne. Efter Slagtningen viste dens Lunger sig fuldkommen sunde.

Nr. 10. Prins Albert, født 12te April 1860.

Fader: Egeberg (se foran).

Moder: Nr. 107.

- Fader: «Gamle Angler» (se foran).
- Moder: Nr. 174, fortrinlig sjæll. Ko.

Rødbroget som Faderen, højbenet, kun undtagelsesvis brugt til Bedækning.

Digitized by Google

Nr. 11. Hroar, født 27de Marts 1862.

Fader:	Moder:
Bakewell I. (se foran).	Nr. 14 b. Ægte Anglerko, kjøbt 1858.

Mørkrød uden Aftegn. Bygningen meget god, Hovedet noget stort og Huden mindre god. Spejlet 3die Klasse 3die Orden, men fint, blødt og regelmæssigt. 1863 2den Præmie blandt yngre Tyre ved Landmandsforsamlingen i Odense. 1864 1ste Præmie blandt yngre Tyre i Præstø Amt. 1865 3die Præmie i Sorø Amt.

Hroar kom til Gyldenholm, da Helge (se nedenfor) var bleven noget svær. Hroars Afkom var særdeles godt.

Nr. 12. Helge, født 5te Maj 1862.

Fader: Frejer (se foran).
Moder: Nr. 26 b, f. 1854, rød med lille Stjerne.
- Fader: En Anglertyr.
- Moder: Nr. 4 a, født 1851, rødbroget.
  - Fader: En Anglertyr.
  - Moder: Nr. 29 a.

Helge, der altsaa var en Halvbroder til Bakewell I. [hvis Fader (Kongepræmietyren) var Helges Bedstefader] var rød uden Aftegn. Dens Bygning var meget god, den havde mere Malkepræg end Hroar, men var som ung lidt højbenet. Spejlet var af 4de Klasse 2den Orden og meget fint. I Sommeren 1864 blev den laant til Frydendal (v. Deurs) og i Foraaret 1865 solgt til Gyldenholm (Neergaard), men kom atter tilbage til Gundersløvholm 1866. Den solgtes 1867 til Fedning, da dens Afkom udviklede sig for stærkt.

Nr. 13. Frode, født 16de Marts 1860.

Fader: Frejer (se foran)
Moder: Nr. 8, født 1855.
- Fader: Angler Nr. 6, f. 1852.
  - Fader: Gl. Angler, f. 1845.
  - Moder: Gamle Nr. 6 (?) f. 1841.
- Moder: Nr. 4 a, f. 1851, rødbroget.
  - Fader: En Anglertyr.
  - Moder: Nr. 29 a.

Digitized by Google

F. var mørkrød, lidt høj af Bygning og havde arvet Forældrenes mindre smukke Hoved. Spejlet 3die Klasse 2den Orden. — Den solgtes som Kalv til Bistrup Parcelgaard (Brønnicke), fik 1ste Præmie i Kjøbenhavns Amts Landboforening, laantes til Gundersløvholm, fremstilledes i Odense 1863, manglede 2 à 3 Points i at kunne opnaa Præmie dér, efter en Beskadigelse af venstre Testikkel. I Efteraaret 1863 solgtes den fra Bistrup Parcelgaard.

Nr. 14. Odin, født 1860.

Fader:	Moder:
Kongepræmietyren (se foran).	En udmærket slesv. Ko tilh. Møller Høier i Holløse Mølle.

O. var rød uden Aftegn og den af Bakewells Brødre, der kom denne nærmest, og den stod egentlig kun tilbage m. H. t. Hovedets Form, Bagbenenes Stilling og Spejlet, som hos Odin havde et Par Pletter. O.s Moder var derhos den fortrinligste Ko, Kmrd. Andersen havde set. Tyren blev solgt af Møller Høier til en Bonde, blev strax efter Fødselen passende opfødt og senere igjen kjøbt af Høier til Konkurrence i Rønnede 1863, hvor den, da Bakewell ikke konkurrerede, fik 1ste Præmie. I Odense 1863 fik den 3die Præmie og havde samme Points-Antal som 2den Præmie Tyren, men Høier, der var Dommer, ønskede den nedsat til Nr. 3.

1864 vare Bakewell og Odin de bedste Tyre i Præstø Amt.

O. blev 1864 solgt til Bavelse (Forpagter Brohm) og fik 1865 1ste Præmie i Sorø Amt.

Afkommet paa Bavelse var udelukkende godt, og Tyren fik megen Betydning for Besætningen, kun faldt der, ligesom senere efter dens Søn «Bowick» paa Gundersløvholm, ikke faa hjelmede Kalve efter den.

Nr. 15. Augustus, født 10de April 1863.

Fader:	Moder:	
Bakewell I. (se foran).	Nr. 70, f. 1859.	
	Fader:	Moder:
	Kongepræmietyren (se foran).	Nr. 14 B, f. 1853, kjøbt i Angel 1858.

Tyren A. var mørkrød uden Aftegn; den fødtes 6 Uger for tidligt, men udviklede sig ikke destomindre særdeles godt og blev smuk og velbygget, men da Nr. 70 de to følgende Aar bragte fortrinlige Tyrekalve ved Bakewell I. (se nedenfor), solgtes A. i Efteraaret 1865 til Holmegaard paa Langeland (Fabricius), hvor den i flere Aar gjorde megen Nytte og efterlod sig et godt Afkom.

Digitized by Google

Baade Tyr og Køer i Samling i Svendborg 1878[1]) vare Afkom efter «Augustus».

Nr. 15 a. Mac Clintock, født 7de Decbr. 1864.

Fader:	Moder:
Bakewell I.	Nr. 70, f. 1859
(se foran).	(se foran).

M. C. var rødbroget og udviklede sig meget stærkt, hvorfor den ej kom videre i Betragtning ved Dyrskuerne, efter at den som 2-aarig havde taget 1ste Præmie ved «Landboforeningen for mindre Landbrugere i Sorø og tilgrænsende Amter». Den blev derfor, allerede da den var 4 Aar gammel, solgt til Fedning.

Nr. 16. Mac Combie, født 8de Novbr. 1865.

Fader:	Moder:
Bakewell I.	Nr. 70
(se foran).	(se foran).

Tyren var rød uden Aftegn, men blev ligesom Broderen for svær af Bygning, og da den derhos var mindre god som Springtyr samt tillige blev noget ondskabsfuld, blev den i Foraaret 1869 solgt til Fedning.

Den tilkjendtes ligesom Broderen én Gang Præmie i Sorø Amt. Grunden til begge Brødrenes stærke Udvikling maa dog for en Del antages at hidrøre fra for stærk Opfødning fra Begyndelsen, da de vare tillagte saa tidlig paa Foraaret.

Nr. 17. Lodieu, født 21de Januar 1865.

Fader:	Moder:
Bakewell I.	Nr. 8
(se foran).	(se foran).

L. var rød uden Aftegn. Da den var 2 Aar, mistede den ved et Uheld et Horn, men iøvrigt udviklede den sig godt. Den havde et ualmindelig stort, fint og regelmæssigt Spejl (den var opkaldt efter Franskmanden Lodieu, der havde sluttet sig til Jægermester Smidts Forklaring af Oprindelsen til Spejlets første Fremkomst hos Malkekvæget[2]).

---

[1]) Antagelig den Samling fra Fabricius paa Korsebølle, der i Svendborg fik Extrapræmie, og om hvilken det bemærkedes, at Køerne vare ensartede, dog ikke med særlig fremragende Mælkeorganer, og at Tyren var god.

[2]) Lodieu mente som bekjendt, at Spejlet var opstaaet som Følge af Stramningen af Huden i Mellemkjødet under Malkningen.

Digitized by Google

Tyren Lodieu var paa mødrende Side nær beslægtet med Bakewell (Bakewell og Lodieu havde begge Koen Nr. 4 A til Bedstemoder paa mødrene Side); den solgtes til Gaardejer Christen Rasmussen ved Vejle og fik 1868 2den Præmie i Vejle Amts Landboforening.

Nr. 18. Bowick, født 10de Maj 1864.

Fader:	Moder:
Odin, f. 1860	Nr. 29 B.
(se foran).	(se foran).

B. var rødhjelmet og udviklede sig noget for stærkt med Undtagelse af Hornene, som holdt sig ualmindelig fine. Den gav meget Afkom med uheldigt Lød (hvide Hoveder), fik 2den Præmie i Sorø Amt 1866 og 3die Præmie baade i Sorø og Præstø Amt 1867. Den solgtes til Fedning 1868.

Nr. 19. Bakkebølle I., født 16de Maj 1864.

Fader:	Moder:
Bakewell I.	Nr. 7,
(se foran).	rød Angler,
	kjøbt 1860.

B. var rød uden Aftegn, solgtes 1864 som Kalv til Hans Hansen, Bakkebølle ved Vordingborg, kjøbtes tilbage 1867. Den udviklede sig godt, men var lidt for dyb fortil, Speilet var ualmindelig stort, fint og regelmæssigt.

B. konkurrerede ved Sorø Amts landøkonomiske Selskabs Dyrskue i Slagelse 1868 baade enkeltvis og i Samling og fik henholdsvis 3die og 1ste Præmie.

1869 konkurrerede B. først i Præstø Amts Landboforening, hvor den baade enkeltvis og i Samling med 7 Køer fik 1ste Præmie. Ved Landmandsmødet og det kgl. Landhusholdningsselskabs Hundredaarsfest 1869 fik den 1ste Præmie blandt Anglerkvæg og var med i den Samling, der tog 2den Præmie. Ved Sorø Amts landøkonomiske Selskabs Dyrskue 1869 konkurrerede den kun i Samling og fik 1ste Pr.

Nr. 20. Bakewell II., født 18de April 1867.

Fader:	Moder:
Bakewell I.	Nr. 4 B
(se foran).	(se foran).

B. konkurrerede første Gang ved Præstø Amts Landboforenings Dyrskue 1869 og fik 2den Præmie. Ved Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn 1869 fik den 1ste Præmie blandt yngre Tyre, hvorimod den ved Sorø Amts landøkonomiske Selskabs Dyrskue i Ringsted maatte nøjes med 3die Præmie. Baade der og i Rønnede vare dens Overmænd, m. U. af én Tyr, dog alle af Gundersløvholm-Stamme.

Digitized by Google

UNIV. OF CALIFORNIA

Det var altsaa et ganske anseligt Antal Tyre af mere eller mindre fremragende Betydning, der i Løbet af 17 Aar (1850—67) bleve lagte til paa Gundersløvholm, men desuden blev der aarlig solgt ca. 20 Tyrkalve fra denne Gaard.

Fra $18^{61}/_{62}$—$18^{67}/_{68}$ var det aarlige Tillæg af Tyr- og Kviekalve følgende:

Aar:	Antal Tyrkalve:	Antal Kviekalve:
$18^{61}/_{62}$	23	54
$18^{62}/_{63}$	23	60
$18^{63}/_{64}$	22	50
$18^{64}/_{65}$	14	45
$18^{65}/_{66}$	4	32
$18^{66}/_{67}$	25	44
$18^{67}/_{68}$	25	40

Ialt fra 1861—68 tillagt 136 Tyrkalve og 325 Kviekalve.

Solgte:

Aar:	Tyrkalve:	Kviekalve:
$18^{61}/_{62}$	20	31
$18^{62}/_{63}$	20	26
$18^{63}/_{64}$	15	18
$18^{64}/_{65}$	10	15
$18^{65}/_{66}$	4	15
$18^{66}/_{67}$	19	24
$18^{67}/_{68}$	14	20

Ialt fra 1861—68 solgtes 102 Tyrkalve og 149 Kviekalve.

For at give et Begreb om, hvilken Udbredelse Gundersløvholmkvæget fik, skal jeg nævne de Gaarde og Byer, som i Tidsrummet 1861—68 anskaffede Kalve fra Gundersløvholm.

Alkestrup.
Alsted.
Aunsøgaard.
Bakkebølle.
Bavelse.
Benløse.
Bensløv.
Bistrupgaard.
Blangsløv.
(«Bornholms Landbof.»)
Bramstrup.
Bregninge Præstegrd.
Broxø.
Dalmose.
Damgaarden v. Sorø.
Castrupgaard.
Falkensten.
Fensmark.
Fladsaagaard.
Flaenstrup.
Flakkebjerg.
Fodby.
Fritzholm.
Frydendal.
Førsløv.
Gaunø.
Gudum.

Digitized by Google

Gyldenholm.
Gyrstinge.
Hallebygaard.
Højby i Odsherred.
Hannesborg paa Fyn.
Harrestedgaard.
Herlufmagle.
Hindholm Højskole.
Hjortholm.
Holløse.
Holsted.
Hømb.
Hønsinge i Odsherred.
Høve.
Jersie.
Kjørup.
Knabstrup.
Langebeksgaard.
(»Langelands Landbof.»)
Lau.
Lindholm.
Lille Frederikslund.
Lolland?
Manderup.
Mortenstrup.
Nybølle.
Nyrupgaard.
Ny Lellinge.
Næsbyholm.
Nøbølle.
Olufskjær.
Oregaard.
Ourupgaard.
Petersminde pr. Fuglebjerg.
Reersløv.
Reinstrup.
Rettestrup Mølle.
Rosenfeldt.
Roskilde.
Ry Mark pr. Skanderb
Skaderedegaard.
Skovsgaard.
Skudderløse.
Slagelse.
Snesløv.
Sophiesminde.
Soldatergaarden, Bornholm.
Staunstrup.
Suserup.
Søbo.
Søbygaard, Aarhus.
Søgaard.
Thomasminde.
Toftegaard.
Tystebolig.
Ulstrupgaard.
Vallensved.
Vallø.
Veddum pr. Hobro.
Vemmeløse.
Vemmetofte.
Vennelyst.
Viborggaard.
Vig, Odsherred,
Oremandsgaard.
Øresø Mølle.
Ørumgaard ved Vejle.

Salget af Kalvene foregik i de nævnte Aar mest ved Avktion (den 1ste Avktion over Tillægskalve paa Gundersløvholm fandt Sted i Marts 1855), og Priserne, der betaltes, varierede for Tyrkalve fra omtrent 10—35 Rdl. og paa Kviekalve fra 5—20 Rdl., Priser, der næppe ere blevne overtrufne andetsteds her i Landet, endog langt senere end i 60erne.

Det er en Selvfølge, at Gundersløvholmkvæget fik en betydelig større Udbredelse end til de nævnte Gaarde og Byer. Der er næppe et eneste Amt her i Landet, hvor ikke Kvæg af Gundersløvholmstammen har været benyttet, og det er højst sandsynligt, at denne Stamme har Descendenter i mange af vore mest anerkjendte Anglerkvægstammer baade i Jylland og paa Øerne, uden at man just derfor kan paastaa, at det er Gundersløvholmblodet som saadant, der — snarere end den Interesse, vedkommende Kjøbere af Gundersløvholm-

Digitized by Google

kalve have næret for Kvægavlen, — har bragt den vedkommende Kvægstamme til at indtage et mere eller mindre fremragende Standpunkt. At ikke alle de nævnte 22 Tyre lige meget have leveret Bidrag til Udbredelsen af Gundersløvholmstammen i det nævnte Tidsrum, fremgaar af efterfølgende Tabel.

Tillagte Tyr- og Kviekalve (T. og K.) faldne efter de ovenfor omtalte Tyre.

Tyrens Navn.	18⁶¹/₆₂		18⁶²/₆₃		18⁶³/₆₄		18⁶⁴/₆₅		18⁶⁵/₆₆		18⁶⁶/₆₇		18⁶⁷/₆₈		Ialt.	
	T.	K.	T.	K.	T.	K.	T	K.	T.	K.	T.	K.	T.	K.	T.	K.
Egeberg	〃	4	2	1	〃	1	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2	6
Irenius	〃	8	〃	4	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	12
Gundersløvholm. .	〃	3	〃	〃	〃	1	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4
Frejer	15	19	5	20	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	20	39
Garibaldi.	1	12	1	1	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2	13
Bakewell I.	7	5	14	25	15	26	13	21	3	24	19	25	〃	〃	71	126
Guénon.	〃	〃	〃	7	4	13	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4	20
Prins Albert. . . .	〃	〃	1	〃	〃	1	〃	1	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1	2
Hroar.	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	5	1	6	〃	〃	〃	〃	1	11
Helge	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4	8	〃	〃	4	8
Frode	〃	〃	〃	〃	2	2	〃	〃	〃	1	〃	〃	〃	〃	2	3
Odin	〃	〃	〃	〃	1	2	〃	8	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1	10
Augustus	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4	〃	〃	〃	4
Mac Clintock . . .	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	8	10	8	10
Mac Combie . . .	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2	〃	2	〃
Lodieu	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1	2	1	3	2	5
Bowick	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1	5	13	19	14	24
Bakkebølle.	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1	4	1	4

Foruden de i Tabellen nævnte Kalve ere de, som mangle i det ovenfor anførte Tal (136 Tyr- og 325 Kviekalve), tillagte efter Tyre, der vare Sønner eller Brødre til de navngivne.

Det vil af Tabellen fremgaa, at Tyren Bakewell indtager en meget fremragende Stilling, idet der efter den er tillagt ikke mindre end 71 Tyrkalve og 126 Kvie-

Digitized by Google

kalve, altsaa henholdsvis ca. 52 pCt. og ca. 59 pCt. af alle tillagte Kalve. Derefter kommer dens Halvbroder Frejer og dens Halvbroder Odins Søn, Bowick, med det største Antal Kalve. Ogsaa i en anden, omend mindre prisværdig, Henseende indtager Bakewell en fremragende Plads; medens der nemlig blandt de i Aarene $18^{61}/_{62}$—$18^{67}/_{68}$ tillagte 136 Tyrkalve og 325 Kviekalve ialt var 33 Tyrkalve og 95 Kviekalve, som vare røde med Aftegn (altsaa henholdsvis ca. 25 pCt. og ca. 30 pCt. af alle de tillagte Kalve), var der blandt Bakewells store Afkom 22 Tyrkalve og 37 Kviekalve, som havde Aftegn (altsaa henholdsvis ca. 31 pCt. og ca. 30 pCt. af Bakewells Sønner og Døtre). Mødrene til Bakewells Afkom vare Køer, der stammede dels fra Anglere (især vare mange af Kalvene faldne paa Køer, der vare Døtre af Nr. 29 A og Nr. 14 A), dels var det Køer af fynsk, sjællandsk, svensk[1]) og Alderney[1]) Herkomst eller af Gl. Reinstrupsk (sjællandsk?) og Broxø Stamme.

Paa Grund af Mødrenes ofte temmelig heterogene Herkomst er det derfor ikke afgjort, at alle Aftegnene ere en Arv fra Bakewell, men der er næppe nogen Tvivl om, at dette Exempel paa Atavisme i overvejende Grad maa forklares ved at henvise til Bakewell og dens Forfædre paa mødrene Side; baade dens Moder (Nr. 29 B) og dens Bedstemoder (Nr. 4 A) havde nemlig Aftegn, og dens Oldemoder (Nr. 29 A) var den i Angel indkjøbte Ko, som var bekjendt for at give brogede Kalve.

Hvis man virkelig, saaledes som det paastaas af Mange, skal betragte Evnen til at give brogede Kalve som Tegn paa, at Dyret er af «ægte» Anglerrace, saa kan det ikke nægtes, at vi i Nr. 29 A have en smuk Repræsentant for denne Race. Dertil er der falden mange gode Kalve efter denne Ko, og flere af dens Efterkommere ligne Stammoderen, hvad Evnen til at føde brogede Kalve angaar.

---

[1]) Døtre af Tyren »Svensker« og af Tyrene »Gl. Alderney« og »Alderney«.

Digitized by Google

Skjønt «Bakewell» imidlertid har vist sig at være en udmærket Tyr, mener jeg ikke, at man kan slutte sig til den nævnte Anskuelse, at Anglernes højst inkonstante (baade m. H. t. Sted paa Kroppen og Form) Aftegn er et Ægthedsstempel. Hvis det var Tilfældet, kunde man ikke undlade at beklage, at der forekommer saa forholdsvis faa Køer af saakaldet Anglerrace, som ere forsynede med dette Stempel, og endnu færre, som gjennem mange Slægtled nedarve det paa Efterkommerne. Snarere maa man antage, at Aftegnene skyldes en eller anden i tidligere Tid foretagen Krydsning.

I ethvert Tilfælde er der ingen Grund til at lægge særlig Vægt paa Køer, der føde brogede Kalve — i det Mindste ikke saa længe vi arbejde paa Dannelsen af en «rød» dansk Malkekvægrace.

Skjønt man paa ingen Maade maa tro, at alle de Kalve, som fra Gundersløvholm bleve spredte ud over Præstø og Sorø Amter, vare Pragtexemplarer, er det dog sikkert, at enkelte have været meget værdifulde Dyr, der have bidraget meget til Kvægavlens Forbedring.

Mest forbavses man dog over det forholdsvis store Antal Handyr, der ere udgaaede fra Gundersløvholm, og man skulde næsten tro, at en særlig Opdrætningsmethode havde været i det Mindste en medvirkende Aarsag til det i saa Henseende ualmindelig gode Resultat. Imidlertid maa man nøjes med at tilskrive det strænge Udvalg af Avlsdyrene og den Omstændighed, at der aarlig blev lagt et temmelig stort Antal Tyrkalve til, Æren for Heldet. Om Opdrætningsmethoden kan kun siges, at Tyrkalvene som Regel ikke bleve fodrede særlig stærkt, hvilket muligvis har bidraget Noget til, at de bleve forholdsvis fine af Legemsbygning. Fremdeles kan det nævnes, at de Tyrkalve, som vare lagte til om Efteraaret, omtrent altid (ifølge Kmrd. Andersens Udsagn) bleve grovere og mere højbenede, end Foraars-Tyrkalvene.

Forøvrigt søgte man med Held at undgaa Dødelighed blandt Kalvene ved at lade de nyfødte Dyr patte

Digitized by Google

Moderen de første 3 Døgn, og naar Kalvene ikke mere skulde have Mælk, fik de i Overgangsperioden aldrig Vandet blandet med Mælken, men altid Mælken (i daglig aftagende Mængde) for sig og Vandet for sig. (Iøvrigt henvises til «Tidsskrift for Veterinærer» 1853, S. 81, og «Tidsskrift for Landøkonomi» 1856, S. 31.) Det fortjener sluttelig at bemærkes, at Gundersløvholm vistnok var en af de første Gaarde her i Landet, hvor «Parring af Haanden» først blev indført[1]), hvilket vistnok allerede fandt Sted i Begyndelsen af 50erne; ligeledes maa det bemærkes, at Benyttelsen af ældre Tyre, siden Kmrd. Andersen gjorde sig til Talsmand for dette Princip, er bleven mere og mere almindelig her i Landet og derved har bragt en Sikkerhed ind i Avlen, som denne forhen ganske manglede, da det var en Sjældenhed at finde Springtyre, der vare over 2 à 3 Aar gamle.

Der er ingen Tvivl om, at de nævnte (og flere andre) gavnlige Foranstaltninger have havt betydelig Indflydelse paa Gundersløvholmstammens Dannelse, ligesom ogsaa, at Udbredelsen af Kmrd. Andersens Principer for Avlen o. lign. har udøvet en gavnlig Virkning paa Kvægavlen i Sydsjælland.

Det er ovenfor nævnt, at Gundersløvholmstammen som saadan ikke mere existerer; da der imidlertid omtrent paa hver anden Gaard i Sydsjælland findes Individer med Gundersløvholmblod, kunde man maaske mene, at det var let med disse som Forbillede at give en Beskrivelse af Gundersløvholmkvæget. Til en vis Grad lader det sig ogsaa gjøre, men jeg tvivler om, at en saadan Beskrivelse vilde blive absolut paalidelig. Grunden hertil er først og fremmest den, at den Gundersløvholmske Kvægstamme trods de mange fortrinlige Individer, der hørte til samme, vistnok ikke med fuld Berettigelse fortjener Benævnelsen «Stamme». I ethvert Tilfælde paastaas

---

[1]) I Begyndelsen gik Tyrene paa Gundersløvholm løse mellem Køerne, saaledes endnu «Gamle Angler» (se S. 93.)

Digitized by Google

det fra flere Sider, at der paa Gunderslevholm langtfra blev lagt saa megen Vægt paa Køerne som paa Tyrene. Disse Sidste have tilsammen dannet en hel Armé af fortrinlige omend ikke ensartede Paradedyr, som ere blevne førte rundt paa alle Dyrskuerne og her ganske sikkert have gjort deres store Nytte ved at staa som Forbilleder paa gode Malketyre; men ligesaa megen Tale, der har været om Tyrene, omtrent ligesaa lidt har man i Tidernes Løb faaet at vide om Køerne paa Gunderslevholm.

Saavidt man kan se af Stambogen fra 1861—68, have Mødrene til de i disse Aar tillagte Kalve været af temmelig forskjellig Oprindelse og have derfor næppe heller udmærket sig ved indbyrdes Ensartethed; jeg behøver blot at henvise til, hvad der foran er anført om «Bakewells» Afkoms Mødre for at motivere denne Paastand.

I én Henseende maa man dog antage, at der har været en vis Overensstemmelse mellem de Køer, som særlig bleve benyttede til Tillæg. De have vistnok Alle havt forholdsvis store Spejl; hvorvidt de Alle have havt en virkelig god Legemsbygning, skal jeg ikke indlade mig paa at afgjøre. Naar man sammenligner de Individer af Gunderslevholm Afstamning, man finder paa forskjellige Steder i Sydsjælland, kan mar vanskeligt paavise nogen karakteristisk Overensstemmelse mellem dem, og skjønt dette godt alene kan være en Følge af, at det Meste, man ser af Gunderslevholmsk Herkomst, ikke er af ren Stamme, saa er det ifølge Ovenstaaende dog højst sandsynligt, at de Gunderslevholmske Køers Mangel paa Ensartethed har været en medvirkende Aarsag i saa Henseende.

Trods dette danner man sig dog, efter at have betragtet en Del Besætninger, hvis Individers Afstamning kan hidledes fra Gunderslevholmkvæget, et Billede af dette.

Hvorledes dette Billede former sig, kan man bedst gjøre sig en Forestilling om, ved at betragte Kvæget paa nogle af Bøndergaardene i Omegnen af Gunderslevholm. Køerne her ere som oftest af Middelstørrelse eller der-

Digitized by Google

under, af gjennemgaaende fin Legemsbygning, temmelig lang Ryg, kort Kryds, flade, middeldybe Laar, fine Lemmer, fint Hoved med ret livlige Øjne og fine Horn, som ofte ere korte og have Retning udad, fremad og indad («halvmaaneformede Horn»)[1]; Mælkeorganerne ere gjærne godt — omend ikke særlig stærkt — udviklede; Huden er som oftest meget tynd, undertiden tillige meget blød og løs. Spejlet er næsten altid stort, regelmæssigt og temmelig fint. Hvad det mest skorter paa hos dette Kvæg, er Brystdybde, Ribbensrunding og Bredde bagtil, dertil ere Lemmerne ofte for ildestillede, og ikke saa sjælden gjør dette «Gunderslevholmkvæg» Indtryk af at være svageligt — baade hvad det Ydre og det Indre angaar. Paa den anden Side kan man ogsaa finde Individer, der ved Siden af det gode Malkepræg ere i Besiddelse af en gjennemgaaende god Kropbygning. Den tilsyneladende svagelige Legemsbygning, som karakteriserer ikke saa ganske faa Køer med Gunderslevholmblod, har temmelig sikkert været et Særkjende for Gunderslevholmkvæget eller ganske sikkert for nogle af denne Stammes Individer. At det heller ikke altid har været en kun tilsyneladende Svaghed, fremgaar af, at Besætningen paa Gunderslevholm i en vis Periode, og navnlig omkring Aaret 1870, var temmelig stærkt hjemsøgt af Tuberkulose. Senere, og især efter at Kalvene istedetfor at staa bundne, som de tidligere havde gjort, kom til at gaa løse, skal det have hjulpet Noget, men det er ikke rimeligt, at Lungesygen derved helt er bleven udryddet af Besætningen. Jeg anser det ikke for usandsynligt, at den vidtdrevne Slægtskabsavl, som blev benyttet for at gjøre Gunderslevholmkvæget ensartet, har været en medvirkende Aarsag til Tuberkulosens Optræden. Den Omstændighed, at man

[1]) Naar jeg her, som paa flere andre Steder i dette Arbejde, har omtalt Hornretningen, saa er det, fordi denne ofte yder fortrinlig Hjælp, naar man skal bestemme et Dyrs Afstamning, og næsten kan betragtes som et «Stammemærke».

Digitized by Google

ikke tør paastaa, at de benyttede Stamtyre ganske have manglet Anlæg til denne Sygdom (NB. Kongepræmietyren og Bakewell), kunde tyde paa, at Slægtskabsavlen ikke har været helt uden Skyld i «Uheldet». Selvfølgelig er det ikke «Sambyrden» som saadan, men den Omstændighed, at man har drevet Slægtskabsavl mellem Individer med samme sygelige Anlæg, der maa antages at være Skyld i Tuberkulosens Udbredelse under de givne Forhold.

Trods de Mangler, som klæbede ved Gundersløvholmstammen, kan man imidlertid ikke nægte, at hidindtil ingen Stamme har overtruffen den i Retning af at levere Individer, især Tyre, der have hævet Kvægavlen i en Landsdel i saa høj en Grad, som Gundersløvholmkvæget har hævet Kvægavlen i Sydsjælland. Man gjør sig heller næppe skyldig i nogen Overdrivelse, naar man paastaar, at der i Sorø og Præstø Amter findes flere fremragende Tyre af Malkerace, end i nogen anden dansk Landsdel. For at komme til dette Resultat behøver man blot at kaste et Blik i de samvirkende sjællandske Foreningers Stambog eller at se Beretningerne fra de i Sorø og Præstø Amter i Aarenes Løb afholdte Dyrskuer.

Dertil kommer, at den Kvægstamme, som nu for Tiden absolut er den mest fremragende i Sydsjælland, Lystrupstammen, tildels er af Gundersløvholmsk Herkomst. Tyren «Gamle Hasletyr» (se de samv. sjæll. Ldbf.s Stambog, S. 262), der var Sønnesøns Søn af Kongepræmietyren, er uden Tvivl den Tyr, der har spillet størst Rolle især i Præstø Amt lige til Midten af 70erne (den solgtes 1876 som fed til England), og senere har dens talrige Afkom (se bl. A. Stambogen) overmaade meget bidraget til at forbedre Besætningerne i Præstø Amt. Den Tyr, som maaske (?) er Fader til «Gamle Hasletyr», «Bakkebølle I.», har ligeledes spillet en betydelig Rolle; fra Gaardejer Hans Hansen i Bakkebølle, der kjøbte Tyren som Kalv, er der udgaaet nogle af Sydsjællands

Digitized by Google

bedste Handyr; men desvære maa Bakkebølleslægten siges at have udspillet sin Rolle.

Stamfaderen «Bakkebølle I.» var, som foran nævnt, lidt for dyb fortil, og ligesom denne ganske vist kun relative «Mangel» var et Tegn paa, at Tyren ikke kunde kaldes fuldt udpræget som Malketyr betragtet, saaledes have dens Efterkommere udmærket sig ved et stedse tiltagende grovt Præg, saa at tilsidst Malkekarakteren er gaaet omtrent fuldstændig tabt. Man finder endnu mange af «Bakkebølles» Efterkommere, men som fælles Præg for disse maa man fremhæve deres grove Forpart, store Hoved, grove Horn og deres grove Lemmer; hvad derimod «Bakkebøllerne» have holdt paafaldende fast paa, er den gode Hud og Spejlet, saa at vi ogsaa her have et Exempel paa, at dette Sidste ikke er et absolut sikkert Malketegn; thi heller ikke i Malkeevne udmærke Bakkebøllerne sig særligt.

* * *

Ligesom det gjentagne Gange er nævnt, at Gunderslovholmkvæget har udøvet en betydelig Indflydelse paa Kvægbestanden i Sorø og Præstø Amter, saaledes er det hermed samtidig antydet, at dette Kvæg ikke har været ene om at give Sydsjællands Kvægbestand dens særlige Karakter.

Naar man giver sig i Lag med en nærmere Undersøgelse af Besætningerne i denne Landsdel, kan det ikke undgaas, at man i en vis Henseende bliver skuffet. Med Gundersløvholmstammen som Forbillede kommer man næsten uvilkaarligt til at tænke sig Sorø og Præstø Amters Kvæg for største Delen udgaaet fra Angler Forfædre. Man kommer imidlertid snart til det Resultat, at det fynske og det nordslesvigske Kvæg omtrent lige saa meget som Anglerkvæget har afgivet Materiale til Dannelsen af Malkekvægbesætningerne i Sydsjælland. Det behøver saa næppe at tilføjes, at det særligt Karakteristiske,

Digitized by Google

man haabede at finde, nemlig Ensartethed mellem de forskjellige Besætninger, ikke existerer.

Denne Mangel paa indbyrdes Overensstemmelse gjør, at det ikke er muligt at give en almindelig Karakteristik af Kvægbestanden i Sorø og Præstø Amter. Endogsaa indenfor de enkelte Besætninger er det forholdsvis sjældent at finde virkelig gjennemgaaende Ensartethed. Selvfølgelig existerer der en Del Besætninger, hvis Individer med Rette kunne henføres til samme Stamme, saaledes som det ogsaa vil fremgaa af Beretningerne over en Del af de Besætninger i Sydsjælland, jeg har havt Lejlighed til at bese. Men ligesom det om det fynske Kvæg er bemærket, at det strængt taget ikke var berettiget at tale om en fynsk Kvægrace, saaledes maa man, naar man skal være retfærdig, sige, at vi her paa Sjælland (Sydsjælland) ere endnu længere fra Maalet end Fynboerne.

Det lader sig ikke engang gjøre at give en Fremstilling af, hvorledes den sjællandske Ko som Regel ser ud; thi der gives egentlig ingen Regel i saa Henseende. Selvfølgelig ser man ikke faa Individer, hvis Præg minder om det — tildels konstruerede — Billede, jeg foran har udkastet af en Gundersløvholmko, men ikke sjældnere finder man i et og samme Individ en «skjøn» — og ikke just uharmonisk — Forening af Anglernes fine Præg, Fynboens Størrelse og Nordslesvigerens runde Former. En Kvægstamme, i hvilken der findes ikke saa faa Individer, som denne Karakteristik nogenlunde kan passe paa, er Lystrupstammen, men — for at komme tilbage til, hvad jeg foran bemærkede — den Omstændighed, at ikke alle Individerne i Lystrups Besætning svare til denne i store Træk givne Karakteristik, er et Exempel paa, hvor vanskeligt det er at beskrive det sydsjællandske Kvæg under Et, naar ikke engang Sydsjællands mest anerkjendte «Stamme» med fuld Føje kan siges at bære denne Betegnelse. Man er altsaa nødt til at lade sig nøje med at fremdrage Repræsentanter for de forskjellige Former af Malkekvæg, som man finder i Sorø og Præstø Amter.

Digitized by Google

Medens altsaa de bedste Individer i Lystrups Besætning udgjøre én Klasse af disse Repræsentanter, maaske den, som kommer det fremtidige «nysjællandske» Kvæg nærmest, kan man som Repræsentant for det «fordanskede» Anglerkvæg (foruden «Gunderslevholmkvæget» paa Bøndergaardene i Omegnen af Gunderslevholm) nævne Kvæget f. Ex. paa Jomfruens Egede; derved faar man samtidig et Exempel paa, at to væsentlig forskjellige Kvægstammer kunne findes omtrent Side om Side, eftersom Lystrup og Jomfruens Egede ere Nabogaarde. Om Anglerkvæget paa Jomfruens Egede er der ikke meget at sige udover, hvad der findes anført andet Steds i dette Arbejde.

Anglerracens Udbredelse i de sydsjællandske Amter er forøvrigt pletvis; en af de Gaarde, hvor der skal findes en særdeles smuk og navnlig meget stærkt mælkeydende Anglerbesætning, er Gisselfeldt; men om denne Ejendoms Besætning gjælder det Samme, som om en meget stor Procentdel af Kvægbesætningerne i Sydsjælland: Der kan ikke være Tale om at give en Fremstilling af dens «Udvikling», eftersom Hovedmassen af Individerne er indkjøbt i Angel.

Af større Besætninger skal jeg paa dette Sted endnu kun fremhæve Førsløvs, og der er saa meget mere Grund hertil, som man maaske kan sige, at Førsløvkvæget er det af Sydsjællands Kvæg, om hvilket man med størst Berettigelse kan sige, at «der er Stamme i det». Ensartetheden mellem Individerne er for denne Besætnings Vedkommende ikke saa lidt iøjnefaldende endda; det er her atter Anglerpræget, som mest skinner igjennem, skjønt Individernes Legemsbygning er mere «fast», end Anglerkøers sædvanligt er.

En fra Anglerkvæg stammende Besætning, som det ogsaa har sin Interesse at fremhæve paa dette Sted, er Kvægbesætningen paa Marienborg paa Møen. Hos denne Besætnings Individer skimter man ganske vist Anglerpræget, men dette har dog undergaaet temmelig væsentlige Forandringer, vistnok især paa Grund af, at

Digitized by Google

Kvierne her først kælve, naar de ere omtrent 3 Aar gamle. For flere af Køernes Vedkommende skulde man endog tro, at de ifølge deres forholdsvis fyldige og runde Legemsform stammede fra nordslesvigsk Kvæg, og hos andre Individer har den sene Kælvning bevirket, at Præget er blevet grovere (uden just at kunne kaldes grovt), end man sædvanlig finder det hos Anglerkvægets Descendenter; dertil har den sildige Kælvning, eller rettere den særlige Opdrætningsmethode, som anvendes, naar Kvierne først skulle kælve ved 3 Aars Alderen, utvivlsomt paatrykt flere Køer i Marienborgs Besætning et eget Præg, som navnlig viser sig ved, at Ryggen er bleven forholdsvis lang. Marienborgs Besætning maa derfor ifølge Ovenstaaende nærmest henregnes til Kategorien «relativ ensartet».

Om Flertallet af de større Besætninger i Sydsjælland maa man desværre sige, at de mangle Stammepræget; denne Mangel er enten en Følge af, at Besætningerne rekrutteres ved Indkjøb af Individer af blandet Race og Stamme, eller den beror paa, at de som Stamkøer benyttede Individer mangle indbyrdes Lighed. Der er imidlertid ingen Tvivl om, at denne Mangel ad Aare mange Steder vil blive afhjulpen, og desuden naar de forskjellige «Grene» eller Modifikationer, der findes indenfor en vis Stamme, hver især blot omfatter gode og indbyrdes nogenlunde ensartede Individer, saa har Ensartetheden i det Hele og Store jo mindre praktisk Interesse, i det Mindste hvis Antallet af Stamgrene ikke overstiger en vis Grænse. At der indenfor mange Besætninger findes Elementer, som fortrinligt egne sig til at danne Udgangspunkt for Dannelsen af Stammer, er utvivlsomt; jeg skal i saa Henseende blot nævne de ikke faa gode Individer, der findes af Gundersløvholm-, Lystrup-, Førsløv- og Ourupgaard-Herkomst o. fl.

Inden jeg forlader Omtalen af Anglerkvæget og dets Efterkommere i Sydsjælland, skal jeg kun nævne, at ligesom Gundersløvholm har dannet et Centrum for Udbredelsen

Digitized by Google

af Anglerkvæget, saaledes har, i det Mindste tidligere, Vejen fra Korsør til Gundersløvholm dannet en «centripetal» Linje i samme Henseende. Det var nemlig ad denne Vej, at Anglerkvæget holdt sin Indmarsch til Gunderløvholm, og da det af og til kunde indtræffe, at de ofte højt drægtige Kvier kælvede, inden de naaede Havn, hændte det undertiden, at Kalven, der var for spinkel til at kunne følge Moderen, forblev et Sted paa Vejen. Da de af nuværende Gaardejer Bruhn i Angel udsøgte Individer med Føje antoges for at høre til «Eliten» af Anglerracen, kan man derfor ikke undre sig over, at de Gaardejere, som vare saa heldige at blive «Plejefædre» til slige «for tidlig fødte» Kalve, opfyldte deres Faderpligter med stor Nidkjærhed og benyttede deres Myndling efter bedste Evne som Grundlag for Dannelsen af en lille Kvægstamme.

Særlig begunstiget var vistnok Egnen omkring Dalmose Kro, som ligger omtrent midtvejs mellem Korsør og Gundersløvholm, og denne Egn danner derfor ogsaa i H. t. Anglerkvægets Udbredelse i Sorø Amt et lille Knudepunkt paa den nævnte «centripetale» Linje.

Naar jeg ovenfor først har beskjæftiget mig med Anglerkvæget, saa er det ikke just, fordi det er mest udbredt i Sorø og Præstø Amter — hvilket man som sagt ikke engang er berettiget til at paastaa —, men dels er det denne nuværende udenlandske Race, der — naar undtages Tyrolerne, Schweizerne o. lign. — har været først benyttet til «Forædling» af det sjællandske Kvæg, dels er det denne Race, der bl. A. gjennem Gundersløvholmkvæget har givet noget af sit Præg til en overvejende Del af de Besætninger, om hvilke man overhovedet kan sige, at de udmærke sig ved en eller anden karakteristisk Ejendommelighed. Inden Anglerkvæget og de andre nævnte udenlandske Kvægracer bleve indførte til Sjælland, bestode Besætningerne tildels af Individer af

Digitized by Google

«gammelsjællandsk» Race. Denne er ganske vist nu forsvunden, men dog træffer man hist og her og i enkelte Egne endog temmelig almindeligt paa Individer, som have bevaret en Del af det gamle Præg.

I Reglen ere disse Individer, som Malkekøer betragtede, af ikke ringe Værdi og af Bygningstræk, som man forholdsvis hyppig gjenfinder hos dem, kan nævnes: et grovt, bredkjæbet Hoved, lange, omend just ikke grove, saa dog ofte ildestillede Horn, temmelig grove Lemmer og afskydende Kryds. Dertil minder Yveret ofte om et Gedeyver, det er hængende, dets bageste Kontur er skraa ovenfra nedad, bagfra fortil, og Patterne ere i Reglen lange og tæt stillede, Forpatterne ere kortest og se ud, som om om de sade paa Yverets Forflade. Endelig er en lysrød eller gulligrød Lød temmelig almindelig, og Aftegn — især i Panden — træffes ofte.

* * *

Hvad det fynske og det nordslesvigske Kvæg angaar, da er det — ligesom Anglerkvæget — spredt over hele Sydsjælland, og det er vanskeligt at paavise nogen bestemt Egn, hvor det især danner Hovedmassen af Besætningerne. Jeg skal i saa Henseende nøjes med at henvise til den detaillerede Omtale af enkelte Gaardes Kvægbesætninger.

* * *

Om det fynske Kvæg er der intet Særligt at føje til, hvad der allerede tidligere er anført.

* * *

Hvad det nordslesvigske Kvæg angaar, da kan man ikke godt sige, at det hører til én Race, dertil danner dets Repræsentanter i Sydsjælland en altfor broget Samling. Man kan blandt det saakaldte nordslesvigske Kvæg finde Individer, som næsten fuldstændigt have Anglerracens Præg, og man kan støde paa Exemplarer, der øjensynligt

Digitized by Google

ere Korthornsblandinger; herpaa tyder ikke alene Lødden, som ofte er skimlet, men ogsaa hele Bygningen. Skulde man beskriver den nordslesvigske Ko, saaledes som den «i Gjennemsnit» præsenterer sig, vilde Beskrivelsen komme til at lyde omtrent saaledes:

Lød: mørkrød (undertiden med Aftegn). Størrelse: noget over Middelstørrelse. Legemsbygning: fast og kraftig, men dog ret fin i H. t. Knokkeludvikling. Ryggen: forholdsvis kort, og Kroppen gjennemgaaende bred og dyb samt ret muskelfyldig. Krydset: bredt, lige og temmelig langt. Laarene: dybe og meget kjødfulde. Lemmerne: ret fine og velstillede. Bovpartiet: fast, muskelfyldigt. Manken rund, Halsen af Middellængde, ret fin. Hovedet af Middelstørrelse med temmelig store, undertiden vel grove (tykke) Horn, udmærket klare Øjne og temmelig bred Mule. Huden: ofte særdeles løs og blød, men ikke særlig tynd. Mælkeorganerne: meget forskjelligt udviklede; undertiden stort Yver med gode, velstillede Patter; undertiden lille Kjødyver med smaa, tætsiddende Patter. Mælkeaarerne enten store og bugtede eller smaa og lige, lidet fremtrædende, Mælkehullerne smaa eller store. Spejlet: meget forskjelligt udviklet baade i H. t. Størrelse og Form, men i Reglen ikke fint og sædvanligt med «Skilter». Totalindtryk: kraftig, men ikke udpræget Malkeko.

Det højst forskjellige Præg, de nordslesvigske Køer udvise, bidrager selvfølgeligt til, at man blandt dem kan finde Individer, som paa Grund af deres forholdsvis kraftige Legemsbygning og godt udviklede Mælkeorganer afgive fortrinligt Materiale til Dannelsen af en Malkekvægstamme; men paa den anden Side findes der mange Individer, som absolut maa forkastes til dette Brug, og i én Henseende lider vistnok det meste nordslesvigske Kvæg af en stor Mangel, som man ikke maa tabe af Sigte.

Medens der nemlig findes ikke faa Individer, som egne sig udmærket til Brugsdyr (det gode Mælkeudbytte, som de ofte give, berettiger til denne Paastand), saa findes der forholdsvis faa, som ere i Besiddelse af sikker Nedarvningsevne.

Der er mere Grund til at fremhæve denne Mangel, som Kvægopdrætterne aldrig bør glemme, end til at undre sig over, at der blandt Kvæg af saa heterogen

Digitized by Google

Oprindelse, som det nordslesvigske, undertiden forekommer Individer, som ere af stor Værdi som Brugsdyr.

I én Retning synes ganske vist det nordslesvigske Kvæg at være i Besiddelse af Nedarvningskraft, men da det navnlig viser sig ved, at Afkommet arver Mødrenes kjødfulde Former og de dermed følgende Anlæg, er Konstantheden i saa Henseende uden synderlig Værdi, hvor man lægger Vind paa Opdræt af Malkekvæg og Dannelsen af Malkekvægstammer.

Det er en Selvfølge, at man godt kan naa dette Maal ved at gaa ud fra det nordslesvigske Kvæg, men det er lige saa selvfølgeligt, at det er en Omvej at gaa og dertil en unødvendig Omvej, naar man har Adgang til et Materiale, der som det fynske og angelske Kvæg passer bedre for Øjemedet.

Paa Gaarde, hvor Besætningerne stadigt rekrutteres ved indkjøbte Dyr, har det paa den anden Side sin fulde Berettigelse at sætte Individets Værdi som Brugsdyr som Nummer ét og dets Betydning som Tillægsdyr i anden Række. Derfor vil jeg ikke sige, at det er ligegyldigt for Avlen i det Hele taget; thi det kan vanskeligt undgaas, at Kalvene fra en Besætning, af hvilken Mælkeudbyttet er særlig stort, med Iver søges af de omliggende Gaarde, og paa den Maade kan man sige, at de — navnlig større — Landbrugere, der ikke selv lægge deres Kvæg til, ofte imod deres Vilje kunne komme til at bringe en Usikkerhed ind i de mindre Landbrugeres Kvægavl, som det kan være vanskeligt at overvinde.

Man hører ikke saa sjælden den Mening fremsat, at netop det nordslesvigske Kvæg i Henhold til de Fordringer, vi i de senere Aar have set os nødte til at sætte til Malkekvæget, egner sig fortræffeligt til at afgive «Byggemateriale», men jeg tror, at det er en forkert Mening, som beror paa det gunstige, men desværre skuffende Indtryk, som Kvæg henhørende til «Mellemformen» — hvilket det nordslesvigske Kvæg absolut gjør — saa let giver Anledning til. Dertil tror jeg paa ingen Maade, at dette Kvæg er i Be-

Digitized by Google

siddelse af nogen særlig Modstandsevne ligeoverfor Tuberkulosen, saa at man heller ikke af den Grund bør foretrække det for Anglerkvæget og det fynske Kvæg.

Maaske, men ogsaa kun maaske, findes der blandt disse sidstnævnte Racer nok saa mange tuberkuløse Individer, som blandt hint Kvæg, men da jeg er overbevist om, at Tuberkulosen delvis kan overvindes ved et fornuftigt Opdræt og fremfor Alt ved et strængt Udvalg af Tillægsdyrene, selvfølgelig i Forbindelse med Undgaaen af Smitte, mener jeg ikke, at det vil være rigtigt at kaste sin Kjærlighed paa en ny «Race», som ikke har viist særlig Mangel paa Disposition til den omtalte Lidelse.

Naar blot Konservatismen ikke bliver lig med Stillestaaen eller dennes Følgesvend, Reaktion, har den sine særdeles gode Sider, og naar vi in casu ville holde paa vore indenlandske røde Kvægracer og Anglerkvæget, samtidig med at vi rette de Misgreb, vi maatte have gjort os skyldige i, saa er der aldeles ingen Grund til at frygte en uheldig Reaktion. Hvorvidt vi, idet vi have Blikket rettet paa Kvægavlens Fjende, Tuberkelbacillen, bør foretrække Fynboerne for Anglerne, skal jeg ikke kunne sige. Mange mene, at de Første, men vistnok ligesaa Mange ere af den Anskuelse, at de Sidste ere mest disponible til at angribes af Lungesyge. Hvad mig angaar, saa tror jeg ikke, at den ene Race i saa Henseende har noget Fortrin fremfor den anden, og kunde blot ønske, at en Statistik over de af Tuberkulose angrebne Dyr af disse to Racer vilde komme til at foreligge, for muligvis at faa nogen mere Klarhed over den Sag, som jo er af stor Interesse og praktisk Betydning.

* * *

Jeg har ovenfor især dvælet ved de større Gaardes Besætninger, efterdi disse paa Grund af deres Størrelse have havt mest Betydning for Kvægavlen i det Hele taget. Hvad de m i n d r e Kvægbesætninger angaar, da fortjener det at fremhæves, at det her er temmelig

Digitized by Google

hyppigt at finde virkelige Stammer, som imidlertid paa Grund af deres Lidenhed have faaet mindre Betydning udenfor vedkommende Ejendom. At der dog findes enkelte saadanne Kvægstammer, som have spillet en ikke ringe Rolle i Sydsjælland, vil fremgaa af, hvad der i et senere Afsnit anføres om de enkelte Besætningers Herkomst. Aarsagen til, at man i de mindre Besætninger forholdsvis hyppigt finder konstante Stammer, er selvfølgeligt den, at det er ulige lettere at frembringe Ensartethed mellem de enkelte Individer, naar man kun har én Stamko, hvilket ofte er Tilfældet paa de mindre Gaarde, end naar man af Hensyn til Besætningens Størrelse nødes til at bruge f. Ex. 10 Stamkøer.

Hvad de mindre Besætninger angaar, skal jeg her kun henvise til, hvad senere vil blive anført om Samme.

Foruden Besætninger af de ovennævnte Kvægracer finder man — ligeledes spredt — ganske enkelte, som bestaa af Ayrshirekvæg, Korthornskvæg[1]), Breitenburgere og Jyder, men da alle disse Racer spille en underordnet Rolle i Sydsjælland, skal jeg ikke opholde mig nærmere ved dem, men i det Følgende indskrænke mig til kortelig at omtale nogle af de Forhold, som maa siges at karakterisere Sydsjællands Kvægbrug, omend de just ikke ere enestaaende for Samme.

Idet jeg henviser til, hvad der findes bemærket i et senere Afsnit under Omtalen af Besætningerne paa en Række sydsjællandske Gaarde, vil jeg paa dette Sted kun sige et Par Ord om Kælvningstiden, Opdrættet, Fodringen, Mælkeudbyttet og Regnskabsføringen. Med Hensyn til Kælvningstiden, da kan man skjelne mellem Kviernes og Køernes Kælvningstid.

Hvad Kvierne angaar, da er det i Sorø og Præstø Amter overvejende almindeligt at lade dem kælve, naar

[1]) Meget faa Steder i Sydsjælland er Kvægbruget baseret paa Fedning.

Digitized by Google

de ere omtrent to Aar gamle; Afvigelser fra denne Regel finder man især paa Møen, hvor bl. A. baade Klintholms Jyder og Marienborgs og Egelykkes Anglere først kælve med 3 Aars Alderen.

Skjønt ingen af disse Besætninger hører til de mest mælkeydende, kan man dog ikke ubetinget kaste Skylden herfor paa den sene Kælvning. De treaarige Kviers Mælkeudbytte er, saaledes som det for Marienborgs og Egelykkes Vedkommende vil fremgaa af Oversigten over Mælkeudbyttet af Køer af forskjellig Alder — aldeles ikke daarligt. Dette beviser paa den anden Side ingenlunde, at Individernes fremtidige Malkeevne ikke er bleven noget hemmet paa Grund af, at Kvierne først kælve, naar de ere 3 Aar gamle.

Da jeg iøvrigt andetsteds har drøftet dette Spørgsmaal noget udførligere[1]), skal jeg ikke komme nærmere ind paa det her, men kun bemærke, at det er en Selvfølge, at der — skjønt Kælvning omkring 2 Aars Alderen er det hyppigste de fleste, omend ikke alle Steder — tages Hensyn til Individets Legemsudvikling, saaledes at der blandt de sildigfødte Dyr gjærne vil være enkelte, som først komme til at kælve imellem 2½ og 3 Aars Alderen.

Hvad Køerne angaar, da er det de fleste Steder og overalt paa de større Gaarde almindeligt, at de kælve saa vidt muligt før Nytaar, og for en stor Del af Køernes Vedkommende i September og Oktober Maaned. Fremrykningen af Kælvningstiden har selvfølgeligt i Sydsjælland, som i Landets øvrige Egne, fundet Sted lidt efter lidt, og selv paa større Gaarde er der naturligvis en Del af Køerne, som først kælve efter Nytaar, Nogle endog henimod Foraaret. De sildige Kælvere blive flere Steder ikke sjælden udrangerede, hvis det da ikke er særligt værdifulde Avlsdyr. I saa Henseende bør man dog snarere gaa mere strængt tilværks, end man sædvanligt gjør. Naar en Ko maa løbe flere Gange med Tyr, før den bliver

---

[1]) Ugeskr. f. Landm. 1886. II. S. 272.

Digitized by Google

drægtig, er der jo en overvejende Sandsynlighed for, at der finder visse sygelige Processer Sted i dens Kjønsorganer, og det er meget tvivlsomt, ja højst usandsynligt, at et saadant Individ virkeligt har nogen Værdi som Avlsdyr; dertil kommer desuden, at dets Værdi som Brugsdyr jo forringes ved den sildige Kælvning.

Hvad Bønderbesætningerne angaar, da er det temmelig, ja altfor hyppigt, at Køerne kælve hele Aaret rundt; dette medfører ganske vist den Fordel, at Arbejdet bliver mere ligeligt fordelt paa de forskjellige Aarstider, men det Tab, denne gammeldags Skik giver Anledning til, ikke alene for den Enkelte, men ogsaa for hele Landet, er altfor betydeligt til, at man ikke absolut bør tilraade en Arbejden hen til, at alle Køerne som Regel komme til at kælve om Efteraaret; det gamle Ord, at den Ko, der kælver før Jul, kælver to Gange, er ikke usandt og passer lige saa godt paa vor Tid som paa «gamle Dage».

Om Opdrætningen er der ikke Meget at sige, kun skal jeg fremhæve, at Fremgangsmaaden varierer meget. Indenfor de større Forskjelligheder, som følge med Opdrætning til Kælvning med 2 Aars eller med 3 Aars Alderen, vexler saavel det Kvantum Mælk, der gives, som den Tid, i hvilken der fodres med Mælk, og Resultaterne af de forskjellige Fremgangsmaader kunne dog blive gode. Jeg skal her indskrænke mig til at henvise til, hvad der vil findes meddelt om Opdrætningen paa de enkelte Gaarde i Sydsjælland. Iøvrigt kan jeg, hvad Exempler paa Opdrætning til Kælvning med 2 Aars Alderen og paa Opdrætning til Kælvning med 3 Aars Alderen angaar, henvise til Fremgangsmaaden henholdsvis paa Næsbyholm og paa Marienborg, ved hvilke Gaarde Opdrætningsmethoden er temmelig udførligt meddelt, ligesom disse to Exempler maa siges at være følgeværdige, hvert til sit Formaal.

Hvad de unge Dyrs Pleje angaar, da er der endnu mange Misgreb at rette og Mangler at udfylde.

Det er endnu altfor almindeligt at træffe Kalvene

Digitized by Google

staaende i usle, smaa, smudsige og slet ventilerede Aflukker i et Hjørne af Kostalden. Ofte holdes de unge Dyr bundne lige fra Fødselen, og skjønt det af Hensyn til Kontrollen ikke kan fraraades — især paa de større Gaarde — at holde Kalvene bundne i de første Dage, indtil der er samlet et Hold, som kan drikke sammen, saa kan man dog ikke nægte, at det vilde være bedre, om der paa enhver Gaard var smaa Rum, i hvilke Kalvene, 1 à 2 sammen, kunde gaa løse strax efter Fødselen, saaledes som det f. Ex. sker paa Thurebylille. Paa de mindre Gaarde, hvor der kun lægges et lille Antal Kalve til aarligt, vil det i Regelen let lade sig gjøre at indrette smaa Kalveboxe — om ikke andre Steder saa i Laden — og i ethvert Tilfælde bør Kalvene saavel paa de større som paa de smaa Gaarde ikke paa nogen Maade staa bundne længere, end strængt nødvendigt for Kontrollens Skyld.

Det er desværre kun forholdsvis faa Steder, man finder Løbegaarde indrettede, men jeg kan ikke nægte, at man saa at sige overalt, hvor jeg har udtalt Vigtigheden af at give Kalvene saa megen Lejlighed til Bevægelse, som blot muligt, har indset det Rigtige i dette Raad, og ikke faa Steder have Opdrætterne endogsaa under mit Ophold paa deres Gaarde iværksat Foranstaltninger til at følge det. I det Hele taget maa man indrømme, at Landmændene i Sydsjælland ere meget villige til at gjøre Alt, hvad der har Kvægets (saavel Ungkvægets som de ældre Individers) Forbedring og Sundhed til Formaal — naar man blot gjør dem opmærksomme paa de tilstedeværende Mangler. En Ting, man ikke for ofte kan anbefale enhver Opdrætter, er at lægge Mærke til de enkelte Kalves Udvikling; thi det er aldeles umuligt at skjære alle Kalvene over én Kam; Foderet, Plejen o. s. v. bør altid indrettes efter de enkelte Individers Udviklingstrin, thi kun ved den højeste Grad af Paapasselighed og Aarvaagenhed i saa Henseende kan man gjøre Regning paa et godt Resultat.

M. H. t. Køernes Fodring, da har jeg heller ikke Meget at bemærke.

Digitized by Google

At den, hvad Foderets (navnlig Kraftfoderets) Mængde angaar, bør rette sig efter de enkelte Individers Malkeevne, véd enhver Kreaturejer, men alligevel holde langtfra Alle sig denne Regel efterrettelig; man træffer Besætninger, som fodres for stærkt, og Andre, som faa for lidt Kraftfoder i Forhold til deres Malkeevne, saavidt man kan bedømme denne efter Individernes Ydre.

I Gjennemsnit er Kraftfodermængden 6 à 8 Pd. foruden Roer og Hø, men man kan finde Exempler paa meget stærkere Fodring (12 à 14 Pd. Kraftfoder), ligesom det heller ikke er sjælden at se Køerne fodrede med 3 à 4 Pd. Kraftfoder, dog er dette Sidste i Reglen kun Tilfældet i Besætninger af ringere Værdi.

M. H. t. den i Aarenes Løb stigende Kraftfodermængde da adskiller Sydsjælland sig næppe synderligt fra Landets øvrige Egne; fra at bestaa af 1 à 2 Pund Kjærne dagligt pr. malkende Individ er Kvantumet lidt efter lidt naaet til sin nuværende almindelige Højde. Foderets Tilberedning er der heller ikke noget Særligt at sige om for Sorø og Præstø Amters Vedkommende. Som de fleste andre Steder er det nu almindeligst at give Kraftfoderet tørt og Roerne samt Halmen uden forudgaaende mekanisk Tilberedning.

Hvad endelig Regnskabsføringen angaar, da hører den jo til Landmændenes svage Sider, og Landbrugerne i Sydsjælland danne som Helhed betragtet desværre ingen Undtagelse fra denne Regel, skjønt de heller næppe i saa Henseende indtage et lavere Standpunkt, end deres Kolleger i det øvrige Land. Men dette Standpunkt er saamænd ogsaa omtrent saa lavt, som det kan være. Det er sandt nok, at det Regnskab, som omfatter Mejerivæsenet i snævrere Forstand, takket være Professor Segelckes Initiativ, er Gjenstand for Landmandens Omsorg, og Kornregnskab føres vel ogsaa de fleste Steder; men stort videre er man som Regel heller ikke naaet. Hvad Kvæget angaar, saa hersker der en sørgelig og almindelig Mangel paa Interesse for at give det en særlig, de forskjellige

Digitized by Google

Sider af Kvægbruget omfattende, Konto. Man skulde synes, det maatte være en hel Fornøjelse for Landmændene, som dog omfatte Alt hvad der vedrører Kvæget med virkelig Interesse, at benytte de lange Vinteraftener til at bringe en saadan Orden i alle de Spørgsmaal, der vedrøre deres Kreaturer, at de kunde uddrage lærerige og i økonomisk Henseende nyttige Regler af dette Regnskab.

Der er ganske vist Enkelte, der føre et nogenlunde udførligt Regnskab over deres Køer, men selv disse Enkelte ere i Reglen ikke tilstrækkeligt nøjeseende, og de Fejl og Mangler, som i det Hele taget karakterisere Kvægregnskabet, kan man — omend i mindre fremtrædende Grad — gjenfinde endog i de fleste af disse Regnskaber.

Manglerne begynde fra det Øjeblik, Vejningen af de enkelte Køers Mælk, Prøvemalkningen, finder Sted.

For det Første maa man stille den, som Regel ikke fyldestgjorte, Fordring, at Prøvemalkningen maa finde Sted hver Ugedag, hvis man af denne vil uddrage paalidelige Slutninger m. H. t. Køernes Malkeevne. Dernæst er det absolut nødvendigt, at Vejningen udføres betydeligt mere omhyggeligt, end det sædvanligt sker. Den ofte ganske betydelige Uoverensstemmelse mellem Vægten af den i Mejerikjælderen indvejede Mælk og Summen af de ved Prøvemalkningen erholdte Vægtmængder, beviser tilstrækkeligt, hvor vigtigt det er at passe bedre paa og føre mere Kontrol med den, der leder Prøvemalkningen, end man sædvanligt gjør.

Man maa erindre, at nogle faa Hundrede Pund Mælk aarlig mere eller mindre af en Ko ikke spille saa lille en Rolle endda, naar man vil gjøre sig en Forestilling om vedkommende Individs Malkeevne, og da det jo tildels er paa Basis af denne, at hele Kvægtillæget (Udvalg af Avlsdyr) finder Sted, følger det af sig selv, at man narrer sig selv, naar man anslaar Malkeevnen større, end den i Virkeligheden er; og det er i den Retning, at Fejlregningen paa Grundlag af Prøvemalknings-Listerne som Regel gaar.

Mejeribødkeren eller hvem det nu er, der vejer Køernes

Digitized by Google

Mælk, har næsten altid mere Tendens til at gjøre $^1/_4$ Pd. Mælk til $^1/_1$ Pd. end til at kaste Kvarten væk. Resultatet kan derved let blive, at mange af Køerne — især naar Prøvemalkningen kun finder Sted hver 14de Dag eller hver Maanedsdag — komme til at vise et Merudbytte af 3 à 400 Pd. Mælk aarligt, end de virkelig have ydet.

Forhaabentlig vil man i Fremtiden, samtidig med at man retter denne Fejl, i det Mindste nogle Steder forbinde Prøvemalkningen med Undersøgelse af Fedtmængden i de enkelte Køers Mælk; de i den nyeste Tid opfundne Apparater til Fedtbestemmelse have jo gjort disse Undersøgelser forholdsvis lette, og det er at ønske, at Mange ville gjøre Brug af dem; thi først da kunne vi faa paalidelige Oplysninger om de enkelte Individers Værdi som Malkedyr.

Mærkeligt er det iøvrigt, at man ikke tidligere har indset Nødvendigheden af at føre Kontrollen saa vidt, thi allerede i 40erne — om ikke tidligere — blev det dog fra flere Sider fremhævet, at det ikke var tilstrækkeligt at kjende den Mængde Mælk, som Køerne producerede, men ogsaa Smørmængden af de enkelte Individer, og til den Ende anbefalede man Flødemaaleren. Men skjønt de nyeste Erfaringer paa Mejerivæsenets Omraade ifølge Docent Fjords Undersøgelser have vist os, at det ikke var nok at kjende Flødemængden, da Flødens Fedtholdighed varierer saa overmaade meget, saa havde dog Intet været naturligere, end at man, indtil de nye Erfaringer forelaa, havde taget til Takke med de Midler, der stode til Ens Raadighed. Men hvor Mange have gjort det? Ja deres Tal er vist desværre altfor «rundt», og der er ingen Tvivl om, at vi, hvis vi havde gjort Brug af Flødemaaleren, i ethvert Fald allerede for længe siden — maaske endog forinden Centrifugerne bleve opfundne — havde fundet paa Methoder, der kunde have ført os det Skridt videre, som vi nu endelig have tilbagelagt. Men nok herom! «Sént er bedre end aldrig», og lad os haabe, at Landmændene, indseende deres tidligere Forsømmelighed, ville tage alvorlig fat jo før jo hellere.

Digitized by Google

En anden Side af Regnskabet, hvis Betydning om muligt har været endnu mere undervurderet, end den nævnte, er den, som vedrører Forholdet mellem anvendt Kraftfoder til de enkelte Individer og den af disse producerede Mælkemængde.

Man har paa dette Omraade været altfor tilbøjelig til at skjære alle Køerne over én Kam. Man har ikke tilstrækkeligt indset den Betydning, det spiller for Avlen, at man kjender de enkelte Individers mere eller mindre fremragende Evne til at betale Foderet med Mælk (jeg ser her helt bort fra, at man ikke har kjendt Mælkens Kvalitet). Det har været og er endnu altfor almindeligt at fodre hele Besætningen ens, skjønt Resultatet heraf er, at nogle af Køerne komme til at lægge Kjød paa Kroppen i Stedet for at betale Foderet med Mælk, medens Andre forhindres i yderligere at udvikle deres Malkeevne, fordi de faa en mindre Mængde Kraftfoder, end de ere i Stand til at give Vederlag for. Disse Sidste blive ikke tilstrækkeligt vurderede, og ikke altid faa deres Kalve Lov til at leve. Resultatet bliver, at Forbedringen af Besætningen skrider for langsomt fremad. Det er derfor absolut nødvendigt, baade i store og smaa Besætninger, at afdele Køerne i Hold efter deres Evne til at give Mælk for Kraftfoder og saa at fodre hvert Hold for sig.

Man behøver aldeles ikke at opstille mere eller mindre indviklede Tabeller for at vise Vigtigheden af denne Fremgangsmaade, og med Hensyn til det forøgede Arbejde, den giver Anledning til, da er det for Intet at regne mod den forøgede Indtægt, man kan vinde derved.

Den Basis, paa hvilken Opdrætterne have foretaget «Udvalg af Avlsdyr», har altsaa ifølge Ovenstaaende umuligt kunnet været fuldtud paalidelig. At man alligevel mangfoldige Steder har naaet et godt Resultat, beviser ikke det Modsatte; thi «en blind Høne kan ogsaa finde et Korn», og Ingen vil nægte, at der er stor Sandsynlighed for, at Fremgangen i Kvægbruget vilde have været meget be-

Digitized by Google

tydeligere, hvis vi i Tide havdeført ordentlig og udførlig Kontrol med vort Kvæg.

For nu at blive ved Udvalget af Avlsdyr, Hvem er saa i Stand til at se, hvilke Betingelser Opdrætteren[1]) har stillet til Tillægsdyrene, naar undtages den, at Koen skulde malke godt.

Ganske vist kan man se, høre og læse, at Betingelsen først var Alsidighed og senere, da det var Malkeevne, fremfor Alt et stort Spejl og endelig i den nyeste Tid en god Kropbygning og en sund Konstitution; men hvad de enkelte Individer i Nutidens Kvægbesætninger angaar, saa véd man aldeles ikke, om de virkelig ere Resultater af et paa disse Principer grundet Udvalg. Thi skriftlige Oplysninger om de som Tillægsdyr benyttede Individer finder man omtrent intetsteds. Stamtavler er det en Sjældenhed at finde; men Karakteristik af de Dyr, som ere blevne hædrede ved at opstilles som Stamholdere, ja en saadan er det saa at sige en Umulighed at opdrive.

Følgen heraf er saa, at Stamtavlerne egentlig ere noget Humbug; thi om f. Ex. jeg véd, at Koen «Sidse»s Tipoldemoders Bedstemoder hed «Maren», og at denne engang er bleven bedækket af Tyren «Jacob», eller véd, at Sidses Stamforældre bleve kjøbte i Angel, saa er jeg omtrent lige klog. Forskjellen bestaar blot i, at jeg i første Tilfælde (naar jeg har en Stamtavle) bilder mig ind, at jeg véd en hel Del, medens jeg i Virkeligheden i sidste Tilfælde — naar jeg véd fra hvilken Race Køerne stamme — snarere har faaet Lejlighed til at anstille Betragtninger, som dog ere af nogen Interesse[2]).

[1]) Det er en Selvfølge, at jeg her stadig taler om Flertallet af Opdrættere og ikke om en Enkelt.

[2]) En stor Mængde Stamtavler have været medtagne i den skrevne Afhandling, dels for at motivere, hvad der ovenfor er udtalt, dels for at vise enkelte Dyrs Slægtskab med særlig bekjendte Kvægstammer, eller for at vise, hvor langt tilbage i Tiden vedkommende Kvægstammes Dannelse med Sikkerhed har kunnet paavises. Af Hensyn til Pladsen er en stor Del af disse Stamtavler udeladt i den trykte Afhandling.

Digitized by Google

Desværre kan det ikke nægtes, at lignende Ufuldkommenheder, som man oftest finder i det for de enkelte Individers Vedkommende specificerede (eller rettere ikke specificerede) Regnskab, ogsaa meget ofte karakterisere det samlede Regnskab, og selv hvor et saadant er ført, og hvor jeg har taget et nogenlunde udførligt Uddrag af Bøgerne, har det i Regelen været mig umuligt at se, hvorvidt vedkommende Besætning har givet et virkelig godt Netto-Udbytte eller ej. Jeg har derfor næsten overalt udeladt Alt med Undtagelse af det aarlige Gjennemsnits-Udbytte pr. Ko og — tildels — Antallet af Køer, der have malket over et vist Kvantum Mælk aarlig; i Regelen ere Tallene tagne fra Prøvemalkningsbøgerne.

Man vil se, at Mælkeudbyttet meget sjælden overstiger 4 à 5000 Pd. aarlig pr. Ko, naar baade unge og gamle Individer, Kastere og Overløbere tages med i Beregningen. Blandt større (af mig besøgte) Besætninger have kun Falkenstens givet over og Thurebyholms henved 6000 Pd. Mælk pr. Ko aarlig; hvad disse to Gaarde angaar, da er Resultatet forholdsvis bedst paa Thurebyholm, eftersom der her lægges til, saa at der aarlig er en Mængde unge Dyr i den malkende Del af Besætningen. At Udbyttet er stort paa Falkensten, maa ganske vist siges at være rosværdigt, men da alle Køerne her kjøbes i en ældre Alder, er det høje Mælkeudbytte tildels en Følge af det gode Indkjøb; forøvrigt forringes Nettoudbyttet paa denne Gaard paa Grund af de høje Priser, der maa gives for særlig gode Malkekøer.

Blandt Besætninger, som rekrutteres ved Indkjøb, indtager imidlertid Falkenstens den øverste Plads. Næst efter disse to Besætninger komme Gyldenholms (som rekrutteres dels ved Indkjøb, dels ved eget Tillæg) og Førløvs (som hovedsagenlig rekrutteres ved eget Tillæg), samt Lystrups (som rekrutteres alene ved eget Tillæg) til at staa øverst.

Blandt mindre Besætninger er det ikke saa lidt hyppigere at finde et højt Mælkeudbytte; jeg skal her kun

Digitized by Google

nævne Besætningerne hos Gaardejer Bruhn i Ljunge, Hans Frandsen, Gudum, Anders Nielsen, Smerup, Landinspektør Høgh, Store Rodegaard, og hos Hans Pedersen, Sverborg, hvor Mælkeudbyttet har været nærved eller over 6000 Pd. pr. Ko aarlig.

Aarsagen til, at man hyppigt paa de mindre Gaarde faar et stort Mælkeudbytte, ligger selvfølgelig tildels i, at det er lettere at have et lille Antal fortrinlige Køer end en Besætning paa f. Ex. 100 eller flere saadanne, dertil kommer, at det paa de mindre Gaarde lader sig gjøre at malke Køerne 3 Gange daglig, hvorved Udbyttet ubetinget forhøjes ikke saa lidt.

Hvad de enkelte Køer angaar, da er det sjældent at træffe Individer, som malke over 10,000 Pd. Mælk om Aaret; der findes dog ganske særlig fremragende Malkere med et aarligt Mælkeudbytte af 11 à 12,000 Pd. Mælk.

* * *

Hvis man efter ovenstaaende Fremstilling med faa Ord skulde karakterisere Kvægbrugets Udvikling i Sydsjælland siden Aarhundredets Midte, vilde en saadan kortfattet Karakteristik kunne formuleres saaledes: Omtrent fra Aaret 1850 begyndte Sansen for et bedre Husdyrbrug at blive vakt, man begyndte at øjne den store Betydning, det vilde have for Landbruget i dets Helhed, naar man lagde mere Vind, end hidindtil, paa en Forøgelse og en Forbedring af dyriske Produkter; man fik efterhaanden Øjet mere og mere op for, at man ved at lade sine Husdyr fortære en stor Del af de høstede Afgrøder baade fik disse bedre betalte, end naar man solgte dem direkte, og — hvad der i stedse højere Grad viste sig at være af overordnet Betydning — at man paa den Maade i Modsætning til tidligere fik det i sin Magt at forøge Jordens Produktionsevne eller i det Mindste at forhindre en Forringelse af Jordens Værdi. Som Følge af enkelte ihærdige Mænds Bestræbelser blev det lidt efter mere og mere klart for Landbrugerne, hvorledes de under

Digitized by Google

de særlige stedlige Forhold skulde gjøre Benyttelsen af Husdyrene og specielt af Kvæget mest lønnende. I Sydsjælland kom derfor Mælkeribruget til at blive det overvejende dominerende, og man lærte stedse bedre og bedre, og idet man lempede hele Driften af Jorderne efter det Maal, man tilstræbte 1) ved fornuftigt Udvalg af Stamdyr og navnlig i Modsætning til tidligere baade af Køer og af Tyre, 2) ved hensigtssvarende Opdræt — bl. A. ved at indrette de unge Dyrs Pleje og Ernæring med en tidlig Kælvning for Øje — 3) ved selve Malkningen, som man snart indsaa var af overordentlig stor Vigtighed, samt 4) ved en kraftig og mælkedrivende Fodring at udvikle Kvæget mere og mere i Retning af ensidigt Malkekvæg.

Selvfølgelig har denne Udvikling ikke kunnet finde Sted, uden at man af og til er stødt paa mere eller mindre farlige Skjær, lige saa lidt som man kan paastaa, at alle Landbrugere i Sydsjælland ere fulgte lige godt med Tiden; men i det Store og Hele taget er Udviklingen gaaet nogenlunde jævnt over hele Linjen. Den Stilling, Sorø og Præstø Amters Kvægbrug derfor i Øjeblikket indtager, maa siges at være den fremmeligste blandt de sjællandske Amter, men, sammenlignet med hele Landet, overtræffes det sydsjællandske Kvægbrug sikkert baade af Fyns og af Lolland-Falsters, medens det staar ikke saa lidt over det jydske.

Der er imidlertid næppe Tvivl om, at Sydsjælland om ikke ret lang Tid vil komme til at staa som en af de bedste danske Egne, hvad Kvægbrug angaar; den Bevægelse, som i den senere Tid har rejst sig i Sorø og Præstø Amter, og som med Anvendelsen af gjennemgaaende rationelle Midler har Kvægbrugets Forbedring for Øje, varsler overordentlig godt i saa Henseende, og det er ikke usandsynligt, at Kvægbruget i denne Landsdel, naar det 20de Aarhundrede oprinder, vil kunne fremdrages som Bevis for, hvor hurtigt man er i Stand til at naa en vis Grad af Fuldkommenhed, naar Alle arbejde med samme fornuftige Maal for Øje.

Digitized by Google

II. Landøkonomiske Selskaber i Sorø og Præstø Amter.

Som Landboforeningerne andre Steder her i Landet saaledes have de landøkonomiske Selskaber i Sydsjælland havt Indflydelse paa den Udvikling, Agerbruget og Kvægbruget indenfor deres Virkekreds have været Gjenstand for.

Det vil derfor være paa sin Plads her at give en kort Fremstilling af de Foranstaltninger, Landboforeningerne i Sorø og Præstø Amter i Aarenes Løb have iværksat med Kvægbrugets Fremme for Øje.

Forinden jeg omtaler de enkelte Foreninger, fortjener det imidlertid at fremhæves, at Sydsjælland, hvad Antallet af saadanne Selskaber angaar, indtager en — maaske for — fremragende Stilling her i Landet, og navnlig udmærker Præstø Amt sig i saa Henseende.

Medens nemlig det samlede Antal af Landboforeninger i Danmark er ca. 80, er der i de sydsjællandske Amter ikke mindre end 10 landøkonomiske Selskaber. Da Kongeriget er ca. 695 □ Mile stort, vilde — hvis Landboforeningerne vare ligeligt fordelte over hele Landet — hver Forening have et Omraade af mellem 8 og 9 □ Mile at virke paa. Da nu Sorø Amt er ca. 27 og Præstø Amt ca. 30 □ Mile store (nøjagtigere henholdsvis 26,8 og 30,3 □ Mile), svarer der til hvert af de 4 Selskaber i Sorø Amt i Gjennemsnit ca. 6³/₄ og til hvert af de 6 i Præstø Amt ca. 5 □ Mile[1]).

Endskjønt det som sagt ikke kan anses for uheldigt, at der er mange smaa Foreninger, er det dog ikke usandsynligt, at Antallet af saadanne i Sydsjælland har oversteget den tilladelige Grænse, og i ethvert Tilfælde tror jeg, at man uden at gjøre sig skyldig i nogen Uretfærdighed tør paastaa, at Antallet er større end nødvendigt, især naar man tager de nogenlunde ensartede Forhold i Sorø og Præstø Amter i Betragtning.

---

[1]) Af Sjællands øvrige Amter har Kjøbenhavns Amt 3, Frederiksborg Amt 2, Holbæk Amt 1 Landboforening.

Digitized by Google

Heldigvis bødes der en Del paa det «Kraftspild», mange smaa Landboforeninger kunne give Anledning til, ved det gode Forhold, som altid har bestaaet mellem de landøkonomiske Selskaber i Sydsjælland. Der har nemlig og især i de senere Aar fundet en Samvirken Sted paa forskjellige Omraader, og desuden have Amternes 2 ældste Selskaber, «Sorø Amts landøkon. Selskab» og «Præstø Amts Landbof.», stadigt havt en ledende Indflydelse paa de mindre og mere lokale Foreningers Virksomhed.

Det vil derfor ogsaa være mest passende at stille disse to Selskaber i Spidsen for hvert Amts Landboforeninger.

Sorø Amts landøkonomiske Selskabs[1]) Stiftelse fandt Sted den 2den Septbr. 1833. I de første 10 Aar virkede Selskabet for Kreaturavlens Forbedring dels ved Bortlodning af forædlede Dyr, dels ved Præmier for de mælkerigeste Køer.

De «forædlede» Dyr vare for Hornkvægets Vedkommende unge Tyre, først af engelsk og Berner-Race, senere af jydsk Afstamning.

Præmieringen af de mælkerigeste Køer udførtes paa Grundlag af en under Kontrol foretagen Prøvemalkning af de konkurrerende Dyr. Der blev ved denne Lejlighed tillige taget Hensyn til Mælkens Fedme, men kun for saa vidt som den Ko, der gav usædvanlig tynd Mælk, udelukkedes fra Præmieringen, samt hvis der var 2 Køer, som gave samme Mælkemængde; i sidste Tilfælde fik den, der ifølge Mælkeprøven gav den fedeste Mælk, Fortrinet.

Det var især Ager- og Kvægbruget hos de mindre Jordbrugere, Selskabet i det første Decennium af sin Existens med Held bestræbte sig for at forbedre.

Senere virkede det mere for Fremgang paa Landvæsenets Omraade i Almindelighed, skjønt Blikket stadigt og langt fra mindst var rettet paa de smaa Landbrug.

Inden Udløbet af det første Tiaar var «Præstø Amts

---

[1]) Tildels Uddrag af «Meddelelser om S. A. l. S.s Virksomhed fra 2den Septbr. 1833 til 2den Septbr. 1883» af J. B. H. Andersen.

Digitized by Google

Ldbf.» bleven stiftet, og fra Aaret 1843 til Krigens Udbrud foranstaltede begge Amters Landboforeninger — saaledes som det allerede tidligere er anført — fælles «Kreatur- og Vareudstillinger for Sorø og Præstø Amter». Ved disse saakaldte «Bazarer», som afholdtes i Næstved, der ved sin Beliggenhed, umiddelbart paa Grænsen mellem de 2 Amter, egnede sig særlig godt til Øjemedet, fremstilledes aarligt 100—150 Stkr. indkjøbte Kvier og Tyre af Malkerace. Udstillingerne fandt Sted hvert Aar i det nævnte Tidsrum i Slutningen af September eller i Begyndelsen af Oktober og varede 2 Dage. Paa den anden Udstillingsdag solgtes eller bortloddedes det indkjøbte Kvæg. Indkjøbet havde det første Aar udelukkende fundet Sted i Jylland, og kun 1846 og 1847 udstilledes tillige nogle faa Anglerkvier. Over samtlige Dyr optoges der hvert Aar en fuldstændig trykt Fortegnelse, og i Aarene 1846 og 1847 vare endogsaa Kviernes og Tyrenes Spejl angivne i Klasse og Orden efter Guénons System.

Fra 1847 foranstaltede «S. A. l. S.» desuden selvstændige Dyrskuer, ved hvilke i Begyndelsen Guénons Mærke især blev lagt til Grund for Bedømmelsen af Kvæget. Senere blev der taget mindre Hensyn til Spejlet, men endnu spiller dette ved Dyrskuerne en ikke ringe, omend vistnok tilstrækkelig stor Rolle.

For at vejlede Landmændene i Bedømmelsen af Kvæget efter Guénons Mærke, berejste 1851 Kreaturhandler, nu Gaardejer Bruhn Sorø Amt (ligesom mange af Landets øvrige Amter).

De af «S. A. l. S.» foranstaltede Dyrskuer have uden Afbrydelse fundet Sted lige til vore Dage, og jeg skal i det Følgende kun dvæle ved nogle af de Bestemmelser, Selskabet i Aarenes Løb har taget, og som sigte paa Præmieringen ved Dyrskuerne.

1857 vedtoges det at anvende større Præmier til Handyr end til Hundyr.

Digitized by Google

1864 uddeltes for første Gang Præmier til Samlinger af Kvæg.

1869 ordnedes Kvæget i 2 Afdelinger: Anglerkvæg og «andet indenlandsk Kvæg».

Fra 1870 uddeltes (iflg. Dyrskueregler vedtagne paa en Generalforsamling 1868[1]) kun Præmier til Handyr (ældre og yngre) og til Samlinger.

Naar man betragter Præmielisterne fra de hidindtil afholdte Dyrskuer, vil man se, at Kvæget, der i Begyndelsen er af alle mulige Farver og Racer, efterhaanden bliver repræsenteret ved flere og flere Individer af rød Lød, og at Dyr af Angler og fynsk Race møde talrigere og talrigere. Fra 1873 ere omtrent alle præmierede Dyr af rød Lød.

Fra 1867 indtil Sammenslutningen af de sjællandske Foreninger fandt Sted 1880, har «S. A. l. S.» og «Præstø Amts Ldbf.» i Forening afholdt Industriudstillinger forbundne med Fremstilling og Præmiering af Dyr (Præmierne udrededes af Selskabernes egne Midler, uden Statstilskud). Disse Udstillinger fandt Sted 1867 og 1868, men derefter kun hvert andet Aar og senere kun Aaret forud for hver af de store Landmandsforsamlinger.

I Aarene 1873 og 1877 afholdt «S. A. l. S.» og «De mindre Landbrugeres Ldbf. i Sorø og tilgrænsende Amter» Fællesdyrskuer, men senere gik disse Fællesforetagender over til «de samv. sjæll. Ldbf.», hvis første Fællesdyrskue fandt Sted i Roskilde 1882.

Foruden de almindelige Dyrskuer har «S. A. l. S.» iværksat en Præmiering af Husmandskør i Sorø Amt; senere sluttede først «De mindre Landbr. Ldbf.» og derefter — i 1873 — «Hasle Ldbf.» sig til dette Foretagende. Amtet var til den Ende delt i 5 Kredse, Præmierne bestode i Kunstgødning samt Fribedækningsbevis,

---

[1]) Disse Regler ere i omtrent uforandret Skikkelse gjældende endnu, ligesom ogsaa Dyrskuereglerne for «de samv. sjæll. Ldbf.s» Dyrskuer ere udarbejdede paa Grundlag af «S. A. l. S.s» Regler.

Digitized by Google

og det anføres, at «de fremstillede Køer i Reglen vare saa gode, at de langt overtraf Dommernes og Tilskuernes Forventninger».

Disse Dyrskuer for Husmandskøer fortsattes indtil 1878, da de afsluttedes med et Fællesdyrskue for Husmandskøer, ved hvilket der var fremstillet 59 Køer og Kvier, som gjennemgaaende vare af særdeles god Beskaffenhed.

Det er en Selvfølge, at «S. A. l. S.» paa forskjellige andre Maader end de her omtalte har støttet Landbruget i Amtet. Bl. A. kan nævnes, at det i Slutningen at 60erne foranstaltede en Udstationering af Præmietyre. Det Udvalg, som var nedsat for at ordne denne Sag, virkede i en Aarrække, og flere af de indkjøbte Tyre — navnlig Tyren «Øresø» (der var Søn af Gunderslevholmtyren Bakewell og Dattersøn af Frejer [Bakewells Halvbroder] og en sjællandsk Ko) — benyttedes meget; men senere indkom ingen Begjæringer om Tyre, og Sagen afsluttedes derfor.

At endelig Selskabet ved at lade afholde Foredrag og Diskussioner har havt Indflydelse paa Kvægavlens Udvikling, behøver blot at antydes.

Hasle Landboforening[1]), den næstældste af Sorø Amts Landboforeninger, stiftedes den 19de Juli 1844 under Navn af «Landbof. for Ringsted Herreds sydlige Del og dennes 5te Distrikt af Sorø Amts landøk. Selskab.» Iflg. en senere Vedtagelse er Navnet forandret til «Hasle Ldbf.»

Foreningen har først begyndt at præmiere Dyr fra 1871, og det første Dyrskue fandt Sted den 27de Juni 1871.

Foruden ved Afholdelsen af Dyrskuer har «Hasle Ldbf.» støttet Kvægavlens Fremme ved paa Egnen at udstationere gode Tyre.

Fra 1873—78 deltog, som foran nævnt, Foreningen

---

[1]) Uddrag af et Brev fra Foreningens Formand.

Digitized by Google

sammen med de 2 andre Selskaber i Afholdelsen af Dyrskuer for Husmandskøer.

[Blandt Besætninger, som i Aarenes Løb særlig ere blevne udmærkede ved Præmier ved Foreningens Dyrskuer, skulle nævnes Besætningerne hos: Christian Hansen, Børsted, Chr. Nielsen, Braaby, Anders Olsen, Skrodsbjerg, H. P. Christoffersen, Braaby, Kristiansen, Thureby Mølle, H. H. Madsen, Søtorup, H. P. Hansen, Bjerred, Lars Jensen, Hasle, O. Christiansen, Thestrup, N. P. Andersen, Troelstrup, Anders Larsen, Skuderløse, Rasmus Larsen, Troelstrup].

De mindre Landbrugeres Landboforening for Sorø og tilgrænsende Amter[1]) er stiftet den 25de Novbr. 1863. Fra 1866 er der hvert Aar afholdt Dyrskue. Af et Uddrag af Dyrskueprotokollen for de forløbne 20 Aar synes det at fremgaa, at medens det i Begyndelsen af dette Tidsrum især var i Egnen omkring Sorø og Gundersløvholm, at de bedste Køer og Tyre fandtes, saa er Pladsen for disse i Aarenes Løb rykket mod Syd og Vest, saa at i de sidste Aar de bedste Dyr ere fremstillede fra Egnen ved Skjelskør.

Gundersløvholmstammens Indflydelse synes at have tabt sig eller maaske rettere at være forflyttet i ovennævnte Retning.

Som anført under «Sorø Amts landøkon. Selsk.», deltog «de mindre Landbr. Ldbf.» i Afholdelsen af Dyrskuer for Husmandskøer og i Afholdelsen af «Fællesdyrskuerne» 1873 og 1877.

Ringstedegnens Landboforening[1]), den yngste af Ldbf. i Sorø Amt, blev stiftet den 18de Febr. 1875 med det Formaal at virke for landøkonomisk Oplysning gjennem Foredrag og Diskussioner samt ved at indkjøbe Foderstoffer o. s. v. Senere virkede Selskabet ved Smørudstillinger, og i 1879 foranstaltedes en Bortlodning af Landbrugsredskaber og af Kalve, indkjøbte paa Ourupgaard.

---

[1]) Uddrag af et Brev fra Foreningens Formand.

Digitized by Google

Denne Virksomhed har Selskabet senere forsat, og der er aarlig kommen 3—5 Tyrkalve fra Ourupgaard til Ringstedegnen.

En af disse Tyre er den ofte præmierede Tyr «Ourupgaard» (hos Frederik Nielsen i Farringløse, se S. 149). Siden 1881 har Foreningen foranstaltet aarlige Dyrskuer.

Præstø Amts Landboforening blev stiftet i Septbr. 1839 og virkede i Begyndelsen væsentligst for at forbedre de mindre Jordbrugeres Kaar og Driftsmaade.

Fra 1843—48 foranstaltedes «Kreatur- og Vareudstillinger» sammen med «Sorø Amts landøk. Selsk.», og fra 1867 virkede begge Foreninger, som tidligere nævnt, i lignende Retning.

For at fremme Hornkvægets Forædling søgte man at vække Interessen for Bedømmelsen af Malkekvæget efter de Guénonske Kjendemærker. Fra 1846 foranstaltedes Dyrskuer, ved hvilke der udsattes Præmier for de med fremmed Blod forædlede Husdyr.

Disse Dyrskuer fik i Præstø Amt som overalt i Landet en forøget Interesse efter Forordn. af 31te Marts 1852, da de kunde indrettes efter en udvidet Plan og med større Pengemidler.

I Midten af 50erne foranstaltede Selskabet Bortavktionering af Køer og Kvier, der vare indkjøbte i Fyn.

Ved denne Lejlighed opnaaede Dyrene en Gjennemsnitspris af 72 Rdl. 4 ℔ pr. Stk., en Pris, der var ikke saa lidt højere end tidligere, og som tydede paa, at Sansen for gode Tillægsdyr var vakt. Ved en lignende Avktion 1860 var Gjennemsnitsprisen for Køer 78 Rdlr. og for Kvier 68 Rdlr.

Hvad Dyrskuerne angaar, kan det bemærkes, at det 1857 blev foreslaaet at udsætte Præmier for Samlinger af Malkekvæg; men da der netop var Ebbe i Foreningens Kasse, blev Forslaget foreløbigt stillet i Bero, og

Digitized by Google

først 1867 foranstaltedes første Gang en privat Konkurrence mellem Samlinger.

Fra 1869 blev det derefter vedtaget, at man kun skulde præmiere Køer og Kvier, saafremt de fremstilledes i Samlinger.

Aaret i Forvejen var det bestemt, at kun Køer og Kvier af Fremstillerens «eget Tillæg eller Opdræt» kunde præmieres. M. H. t. Bedømmelsen af Malkekvæget paa Grundlag af Guénons Mærker maa det bemærkes, at Meningerne angaaende disses Værdi vare noget delte. [Saaledes anførte Ejeren af Øbjerggaard ved et Møde 1860, at han kjendte en Gaard, hvor Racen var holdt ren i 30 Aar, og hvor Besætningen maatte kaldes konstant, medens Spejlene ikke fulgte de bedste Malkere].

Ved en Generalforsamling 1860 kom man fremdeles til det Resultat, at Bygning, Hud o. s. v. var det Væsentligste, men at det var godt, om der hermed var forenet et stort Spejl. Fra Aaret 1862 blev det endelig vedtaget, at Spejlet for Fremtiden kun skulde kunne tillægges 1/4 af de som Maximum opnaaelige Points.

I Aaret 1877 sluttede Landboforeningerne i Præstø Amt sig sammen efter Vedtagelsen af et Forslag desangaaende, der var fremsat af Formanden for Præstø Amts Ldbf. (Forpagter Thalbitzer til Thurebyholm).

Sammenslutningen skulde bl. A. omfatte a) Afholdelse af et Fællesdyrskue for hele Amtet hvert 3die Aar. b) Fælles Præmiering af Husmandskøer for hele Amtet o. fl. a. Foranstaltninger, som mere eller mindre direkte vedrørte Kvægbruget.

Disse Fællesforanstaltninger ere endnu et Led af de sammensluttede Foreningers Virksomhed.

Ved Husmandsdyrskuerne, som afholdes paa forskjellige Steder i Amtet, og af hvilke jeg har overværet et Par i den forløbne Sommer, er der en overmaade smuk Repræsentation af Husmandskøer.

Selvfølgelig kan der ikke være Tale om absolut Ens-

Digitized by Google

artethed mellem de fremstillede Individer, men man finder mange blandt disse, som ere meget værdifulde, baade som Brugsdyr og som Tillægsdyr betragtede.

Enkelte Husmænd i Amtet give desuden Møde ved de store Fællesdyrskuer[1]); blandt disse kunne nævnes et Par Husmænd fra Endersløv (Ole Nielsen og Hans Larsen), og de fortjene at fremhæves som Exempler paa, hvorvidt de smaa Opdrættere kunne drive det. Den ene af disse Husmænd (Hans Larsen) har endog opnaaet at faa Præmie for en Tyr (som nu er solgt til en Tyreforening paa Møen).

Det fortjener at fremhæves, at «P. A. L.» allerede i Aaret 1860 gjorde indledende Skridt til en Sammenslutning af alle de sjællandske landøkon. Selskaber.

Ved en Skrivelse til de andre Ldbf. foreslog «P. A. Ldbf.» en Fællesvirksomhed, som navnlig skulde tilstræbe en ensartet Bedømmelse ved Dyrskuerne, og der fandt ogsaa et Delegeretmøde Sted den 22de Febr. 1861, uden at der dog blev tilvejebragt en virkelig Sammenslutning.

Inden Fællesforeningen blev stiftet (1880), havde man imidlertid saavel i Præstø som i Sorø Amt med Iver arbejdet for Oprettelsen af en saadan, og begge disse Amter have afgjort Størsteparten af Æren for Dannelsen af «De samvirkende sjællandske Landboforeninger».

Møens Landboforening[2]) stiftedes den 19de Marts 1845 og er den næstældste af Præstø Amts Landboforeninger. Selskabet har virket for Kvægavlens Forbedring ved Afholdelsen af Dyrskuer i Aarene 1852—57 inkl., 1862—64 inkl.[3]) samt 1876, 1880, 1882 og 1884. Det til

---

[1]) Det første Fællesdyrskue for Præstø Amt afholdtes i Næstved 1878.

[2]) Uddrag af Foreningens Forhandlings- og Dyrskueprotokol.

[3]) Foreningens Virksomhed var ophævet fra 2den Oktbr. 1867 til 8de April 1871.

Digitized by Google

Præmier ved disse Dyrskuer anvendte Pengebeløb har i dette Tidsrum været stigende fra ca. 100 Kr. (i 1852) til 1300 Kr. (i 1882). 1857 bestemtes det, at Tyrene skulde have de største Præmier, og at Køer kun maatte præmieres 1 Gang.

Ved Dyrskuet 1863 var der af en Privatmand (Byfoged Hage i Stege) udsat en Præmie for en Samling (af 6 Køer eller 4 Køer og 2 Kviekalve). Desuden var der ved samme Dyrskue Præmier for Samlinger af 2 Køer samt for enkelte Køer.

1871 vedtoges det at indkjøbe og bortlodde jydske Kvier.

Ved Dyrskuerne 1880, 1882 og 1884 præmieredes Samlinger 1) fra Gaarde med over 30 Køer og 2) fra Gaarde med under 30 Køer.

Foreningen har til forskjellige Tider ladet afholde Foredrag (bl. A. holdt Konsulent Jessen et Foredrag efter Dyrskuet 1880) og Diskussioner over forskjellige Kvægspørgsmaal og har desuden foranstaltet Smørudstillinger o. s. v. o. s. v.

Endelig har Selskabet deltaget i Samarbejdet mellem de forskjellige Ldbf. i Præstø Amt og er ligesom de øvrige sjællandske Foreninger «Medarbejder» i de samvirkende sjællandske Landboforeninger.

[Af de ved Foreningens Dyrskuer præmierede Samlinger skulle følgende nævnes: A. Madsens Enke, Raaby; J. J. Petersens Enke, Hovedskov; Bendsen, Raabylille; H. Jørg. Jensen, Hovedskov; J. Jørgensen, Lindemark; H. Nielsen, Hjertebjerg; Marienborg; Klintholm; Cathrinedal; Nebbelegaard; Koster Færgegaard.]

Landboforeningen for de mindre Landbrugere i Præstø Amt[1]) er stiftet 1862, afholdt samme Aar sit 1ste Dyrskue og har siden omtrent hvert Aar fortsat denne Virksomhed. Indtil 1870 præmieredes kun Tyre og Køer, derefter tillige Kvier, og fra 1874 indførtes Præmiering

---

[1]) Uddrag af et Brev fra Foreningens Formand.

Digitized by Google

af Samlinger, hvilket siden er bibeholdt; dog er der efter kort Tids Forløb atter oprettet en Afdeling for «enkelte Køer», hvor Husmandskøer kunne konkurrere, hvis Ejeren er Medlem af Foreningen. De samme Køer kunne ligesom Køer, der tilhøre Husmænd, der ikke ere i Foreningen, æske Præmie ved de af Amtets samlede Foreninger foranstaltede Dyrskuer for Husmandskøer.

Som overalt viser Kvæget — iflg. de Oplysninger Dyrskueprotokollen giver — i Aarenes Løb en kjendelig Fremgang i H. t. Løden, idet efterhaanden omtrent alle Køer og Tyre, der fremstilles ved Dyrskuerne, ses at være røde af Lød.

Som Mænd, der i Tidernes Løb ere mødte ved Foreningens Dyrskuer med mere fremragende Individer, kunne nævnes: P. Simonsen, Kostræde; J. Jacobsen, Skullerup; J. Olsen, Sjolte.

Senere kom H. Hansen, Bakkebølle, med sit gode Tillæg, der kom til at spille en fremragende Rolle i en ikke saa kort Aarrække (se S. 109 og. 110).

Efter at Konkurrencen mellem Samlinger er begyndt, ere følgende Kreaturejere mødte med gode Kreaturer:

A. Poulsen, Skibbinge (jydsk); J. Nielsen, Dysted (Angler); J. Jensen, Faxinge; J. Hansen, Espegaard (fynsk); Chr. Bendt Olsen, Kongsted (Lystrup St.); P. Andersen, Ambæk.

Foruden ved Dyrskuer har Foreningen i flere Aar virket for Kvægavlens Forbedring ved Bortlodning af Tyrkalve fra flere gode Besætninger paa større Gaarde, saasom Rønnede Mølle, Gundersløvholm, Øbjerggaard og Lystrup.

(Indenfor Foreningens Virkekreds findes mange fortrinlige Tyre, og flere af de hidindtil oprettede Tyreforeninger have indkjøbt Handyr der fra Egnen).

Næsbyholm Landboforening[1]) stiftedes d. 12te Sept. 1869, og dens første Dyrskue afholdtes i Aaret 1870.

---

[1]) Ordret Gjengivelse af et Brev fra Foreningens Formand.

Digitized by Google

Hovedvægten lagdes strax paa Kvægholdet, i hvilken Henseende denne Egn (Egnen omkring Næsbyholm) alt den Gang var heldigere stillet end mange andre, idet Beboerne allerede i flere Aar havde forsynet sig med Tillægskalve fra de bekjendte gode Besætninger paa Gunderslevholm (mest Angler) og paa Bavelse (mest fynsk), ligesom disse Hovedgaardes Tyre ikke bleve saa lidt benyttede til Bedækning af de mindre Jordbrugeres bedre Køer.

I de første Aar efterat Foreningen var dannet, og for at Sagen lettere kunde komme i Gang, præmieredes ikkun enkelte Køer, men det varede ikke længe, førend man vovede sig et Skridt videre, idet man fra Kvæghold paa 6 Stkr. og derover krævede Samlinger afpassede efter Kvægholdets Størrelse og kun, hvor der holdtes færre end 6 Køer, lod sig nøje med 1 Individ, hvorhos det forlangtes, at de konkurrerende Køer og Kvier skulde være af Fremstillerens eget Tillæg eller Opdræt.

Fra Januar 1884 har Ejeren af Næsbyholm og Bavelse for egen Regning anskaffet og holdt udstationeret paa passende Steder 4 Tyre af anerkjendt god Afstamning, hos hvilke Foreningen har Ret til at tilstaa Fribedækning for Køer, der ere fundne værdige dertil, og naar de Forpligtelser, Godsejeren saaledes har paataget sig, ophøre med Aaret 1893, skal Landboforeningen ved Hjælp af en i disse 10 Aar opsparet Kapital fortsætte denne Virksomhed.

For Kvægavlen er der saaledes ikke gjort saa lidt der paa Egnen, og om det end kunde synes, at Frugterne burde være større, end de ere, kan det dog med Sandhed siges, at Fremgangen ikke har været ringe, at Egnen gjennemgaaende har en god Kvægbestand, og at der navnlig ikke findes mange egentlig daarlige Køer.

Naar man efter Præmielisterne skal nævne de Kvægholdere, hvis Besætninger have staaet højst, da vil det komme til at lyde saaledes:

Bruhn, Ljunge; Jacobsen, Skullerup; P. Hansen, Regerup; L. Hansen, Aas; N. Andersen, Vrangstrup;

Digitized by Google

Mort. Petersen, Reinstrup; H. Hansen, Reinstrup; H. Petersen, Engelstoft; Godsforv. Thaarup, Næsby; N. Andersen, Naaby; A. Nielsen, Atterup; N. Pedersen, Aas; N. Larsen, Ulstrup.

Stevns Herreds og Omegns Landboforening[1]) er stiftet i Aaret 1875 og afholdt sit første Dyrskue i Storeheddinge det følgende Aar.

Senere har der været afholdt Dyrskue hvert Aar med Undtagelse af 1878, da Foreningen deltog i Fællesdyrskuet for Præstø Amts Landboforeninger i Næstved.

Foruden ved disse Udstillinger har Foreningen virket for Husdyravlens Fremme ved jævnlig, især i Vintertiden, at foranstalte Foredrag afholdte for Medlemmerne. Disse Foredrag have vel af og til særlig omhandlet Kvægets Røgt og Pleje, men iøvrigt omfattet flere andre Spørgsmaal af mere lokal Interesse.

Dyrskuerne have i Almindelighed været ganske godt besøgte og havt mange gode Dyr at opvise, men forøvrigt have Præmietagerne i Aarenes Løb vexlet en hel Del; kun undtagelsesvis har nogen Udstiller gjennem alle de forløbne Aar mødt med præmieværdige Dyr. Af dem, der hyppigst have opnaaet Præmie for Køer eller Tyre, kunne nævnes:

Jacob Jørgensen, Faxe; Anders Nielsen, Smerup; Hans Olsen, Smerup; Kristian Hansen, Børsted; Niels Jensen, Bjelkerup; Poul Hansen, Spjellerup; Hans Larsen, Siersløv; Niels Jørgensen, Siersløv; Ole Nielsen, Siersløv.

Thureby, Kjøge og Omegns Landboforening[1]) stiftedes den 25de Marts 1881 og har hver Aar afholdt et Dyrskue og udbetalt 650 Kr. aarlig i Præmier til Kvæg foruden 100 Kr. til Præmier for Husmandskøer.

Fremdeles har Foreningen i flere Aar indkjøbt Tyrkalve, især fra Ourupgaard, og ladet dem bortsælge til Medlemmerne.

---

[1]) Uddrag af et Brev fra Foreningens Formand.

Digitized by Google

Endelig har Landboforeningen i Forbindelse med de øvrige Foreninger i Præstø Amt besluttet at virke for Oprettelsen af Tyreforeninger.

Ved Dyrskuerne inddeles Kvæget i 3 Hovedafdelinger: 1) Tyre (ældre og yngre); 2) Enkelte Køer og Kvier; 3) Samlinger.

Hvad Klassen «Samlinger» angaar, da sker Fremstillingen efter følgende Regler:

Fra Besætninger med

indtil	10	Køer	skal fremst.	mindst	2	Hundyr
—	20	—	—	—	3	—
		(eller 2 Hundyr og 1 Tyr)				
—	35	—	—	—	4	—
		(eller 3 Hundyr og 1 Tyr)				
—	60	—	4	—	- 1	—
—	100	—	5	—	- 1	—
—	150	—	6	—	- 1	—
over	150	—	7	—	- 1	—

Nogle af de Præmietagere, hvis Navne oftest findes i Dyrskueprotokollen, ere følgende: a) Rasmus Andersen, Ringsbjerg; Frederik Andersen, Sædder; Anders Olsen, Skrodsbjerg; Rasmus Larsen, Hastrup. b) Anders Pedersen, Hellested; P. Hansen, Svansbjerg; H. P. Hansen, Bjerred. c) Kristian Hansen, Børsted; Kristiansen, Thureby Mølle; Ole Jensen, Barup.

Disse Opdrættere have erholdt de fleste Præmier henholdvis for a) enkelte Tyre og Samlinger, b) Samlinger, c) Tyre.

Desuden have de to (under Omtalen af «Præstø Amts Ldbf.) nævnte Husmænd fra Enderslev faaet Præmier baade for enkelte Køer og for Samlinger[1]).

---

[1]) Flere af de nævnte Kreaturejere have faaet Kvæg præmieret i flere af Landboforeningerne.

Digitized by Google

III. Kortfattede statistiske Oplysninger vedrørende Kvægbruget.

Som et Slags Appendix til det nu tilendebragte Forsøg paa en Fremstilling af Kvægbrugets Udvikling i Landets forskjellige Egne vil jeg anføre nogle statistiske Data. Da jeg imidlertid med Forsæt hidindtil i dette Arbejde ikke har støttet mig synderligt til Statistiken, vil jeg heller ikke her nedskrive alle de statistiske Tabeller, som kunde være af Interesse for den forelagte Opgaves Besvarelse, fordi de mere høre hjemme i en statistisk Haandbog.

Uden altsaa at medtage alle Enkeltheder, vil jeg kun ved at tilføje nogle faa Tal søge at give en Forestilling om de mere indgribende Forandringer, Landbruget og specielt Kvægbruget — eller rettere Frugterne af disse Landets væsentligste Indtægtskilder — har været Gjenstand for i Aarenes Løb; men jeg vil ikke engang medtage alle de Grene af Landbruget, som kunne siges at staa i nærmere eller fjærnere Berøring med Kvægbruget, men kun fremdrage nogle — om jeg saa maa sige — Repræsentanter for disse Grene.

Tallene, som jeg for Tydeligheds Skyld har «rundet af», ere tagne dels af «Statistisk Tabelværk», dels af «Tidsskr. f. Landøk.» Som «Repræsentanter» vil jeg benytte de Tal, som give Oplysning om Korn-, Smør-, Kreatur- og Foderstof-(Oljekage-)Omsætningen i 50erne, 60erne, 70erne og 80erne.

Det vil af omstaaende Tabel ses, at medens Udførselen af Jordens Frembringelser for Danmarks Vedkommende er aftagen betydelig i den sidste Menneskealder, er Udførselen af Dyr og animalske Produkter tiltagen ganske enormt.

Danmark er fra at være et Korn producerende Land blevet et Korn konsumerende Land, hvis væsentligste Indtægtskilde er Kreaturer og disses Produkter.

Sluttelig skal jeg (S. 147 og 148) anføre Resultaterne af de forskjellige hidtil stedfundne Kreaturtællinger i hele Kongeriget samt i Sorø og Præstø Amter.

Digitized by Google

Aarlig Overskudsudførsel af	i 50erne	i 60erne	i 70erne	i 80erne	
Korn.	ca. 2,200000—2,800000 Tdr.	som oftest mellem 2,000000 og 2,500000 Tdr. ca. 1,800000—3,500000 Tdr.	som oftest mellem 1,000000 og 1,500000 Tdr. ca. 740000—3,400000 Tdr.	som oftest mellem ca. ÷ 300000 og + 1,500000 Tdr.	Aftagen betydelig.
Smør.	i Gjennemsnit ca. 12000 Tdr.	i Gjennemsnit ca. 32000 Tdr.	i Gjennemsnit ca. 90000 Tdr.	i Gjennemsnit ca. 95000 Tdr.	Tiltagen enormt.
(Hornkvæg.) Kreaturer.	i Gjennemsnit ca. 60000 Stkr.	i Gjennemsnit ca. 50000 Stkr.	i Gjennemsnit ca. 65000 Stkr.	i Gjennemsnit ca. 90000 Stkr.	Tiltagen betydeligt.
Oljekager.	i Gjennemsnit ca. 7,500000 Pd.	ca. ÷ 5,000000—+ 6,000000 Pd.	ca. ÷ 4,000000—÷ 35,000000 Pd.	ca. ÷ 30,000000—÷ 45,000000 Pd.	Aftagen enormt.

Digitized by Google

Kvægbestanden i Kongeriget Danmark.

Aar.	Køer.	Tyre.	Stude.	Ungkvæg.	Ialt Stkr. Hornkv.
1838	578479	70967		205280	854726
1861	756834	21080	76758	264102	1,118774
1866	811831	19556	96067	266407	1,193861
1871	807513	14509	71513	345363	1,238898
1876	898012	14972	99485	335852	1,348321
1881	898790	17956	94589	458743	1,470078

Sorø Amt.

Aar.	Køer.	Tyre.	Stude.	Ungkvæg.	Ialt Stkr. Hornkv.
1838	33367	1999		11095	46461
1861	41547	2090	653	11610	55900
1866	45454	1910	655	10398	58417
1871	45237	1311	239	13857	60644
1876	48321	1225	319	13774	63639
1881	48539	1633	513	17717	68403

Præstø Amt.

Aar.	Køer.	Tyre.	Stude.	Ungkvæg.	Ialt Stkr. Hornkv.
1838	36607	1810		10312	48729
1861	49528	2203	186	12504	64421
1866	51896	2144	349	11938	66327
1871	51525	1632	107	15650	68914
1876	56480	1715	175	15656	74026
1881	55038	1928	191	19438	76595

Digitized by Google

Antal Tyre af forskjellige Racer.

Aar.	Engelsk Korthorns-race.	Ayrshire-race.	Anglerrace.	Landrace.	Forskjellige andre Racer.	
1861	147	174	1532	16871	2356	i Kongeriget Danmark.
1866	116	154	2247	15727	1312	
1871	211	116	2227	11937	18	
1876	786		2680	11467	39	
1881	912		3197	12489	592	
1861	7	1	152	1609	321	i Sorø Amt.
1866	2	1	255	1408	244	
1871	6	7	224	1093	1	
1876	31		297	892	5	
1881	62		370	1186	15	
1861	12	4	162	1646	379	i Præstø Amt.
1866	3	10	351	1622	158	
1871	7	15	345	1265	"	
1876	20		467	1221	7	
1881	35		554	1148	191	

Digitized by Google

IV. Oversigt over nogle Kvægbesætninger i Sydsjælland[1]).

Sorø Amt.

Paa Bøndergaardene i Omegnen af Ringsted (Ringsted Herred) ere Besætningerne temmelig blandede; der findes Køer af fynsk, nordslesvigsk, Gunderslevholmsk og Ourupgaard Afstamning. I de sidste 4 à 5 Aar er der indført en Del Kvæg fra Nordslesvig og Angel.

Hos Gaardejer J. Nielsen, **Farringløse** (Farringløse Sogn), findes en meget smuk Tyr fra Ourupgaard, som ved Dyrskuerne i Sommer velfortjent har taget de bedste Præmier blandt ældre Tyre. Tyren er iøvrigt optagen i Stambogen (S. 222). Desværre findes der intet Afkom, som er bekjendt efter „Ourupgaard", skjønt Tyren allerede er 6 Aar gammel.

Valsølille og **Skjoldnæsholm** (Valsølille Sogn, Ringsted Herred). Besætningerne paa disse to Gaarde bestaa af henholdsvis 120 og 100 Køer. Jordbundsforholdene ere ikke videre gode, det er daarlige Græsjorder, og den Eng, der hører til Gaarden, er daarlig, nærmest Moseeng. Den nuværende Forpagter har havt Gaarden Valsølille i Forpagtning siden 1847.

Besætningen bestaar af jydske Køer; indtil for 10 Aar siden blev der aarlig indkjøbt nogle Stykker jydsk Kvæg, foruden at der blev indsat Køer af eget Tillæg. Omkring Aaret 1850 blev en Del af Besætningen blandet med Kvæg af Ayrshirerace, men de til Krydsningen benyttede Individer af denne Race kom snart til Skarhult i Sverig, hvorfra der dog atter kom en Ayrshiretyr til Valsølille.

Ayrshireblodet kan endnu kjendes hos enkelte af Køerne paa smaa mørke Pletter i Huden, hvor denne er dækket af hvide Haar, og paa de smaa Patter.

Iøvrigt ere Individerne af ensartet Præg; det er gjennemgaaende kraftige Køer med god Brystdybde, korte, stærke, men dog ikke grove Ben, smuk lige, men temmelig kort Ryg, ret fint Hoved med store Horn, der have Retning udad, opad,

---

[1]) Herredsvis ordnet.

Digitized by Google

lidt fremad og indad — paa en enkelt Ko ere Hornene og Hornretningen dog nærmest som den hollandske Kos: korte og ligesom nedtrykte. Den opadgaaende Retning er meget fremtrædende, især hos Kvierne med 1ste Kalv.

Lødden er sort og hvidbroget, Hovedet sort med Stjern, Benene i Reglen hvide, dog hos enkelte Individer sorte. Som Malkekvæg betragtet er det ikke særligt udprægede Dyr, dertil er Bygningen for tæt og fast, og Mælkeorganerne gjennemgaaende for lidet udviklede.

Der sommerstaldfodres ikke paa Valsølille. Vinterfodringen er ikke særlig stærk — indtil 6 Pd. Kraftfoder —, men meget Hø samt Roer. Kalvene faa Mælk, til de ere ca. 3 Maaneder gamle. De gaa løse det første Aar, men staa bundne det andet.

Mælkeudbyttet har efter Sigende i den bedste Tid — for flere Aar siden — været 3600—4400 Pd. pr. Ko om Aaret, men nu er det mindre (tildels fordi der findes flere topattede Køer i Besætningen).

I Omegnen af Valsølille ere Besætningerne temmelig tarvelige og bestaa tildels af Køer af gammel sjællandsk Herkomst, tildels af jydsk Kvæg.

(H. P. Hansen) **Bjerred** (Terslev Sogn, Ringsted Herred). Besætningen, ca. 20 Køer, bestaar for Størstedelen af Dyr af eget Tillæg, faldne paa Køer af Rosenlundstammen (Rosenlund, Lolland). Rosenlundstammens Dannelse skriver sig fra Begyndelsen af 40erne. Det var oprindelig Anglerkvæg, dels indkjøbt (af Forpagter Suhr) i Angel, dels indkjøbt ved de Avktioner, der fandt Sted ved Maribo Amts Dyrskuer. Tyrene paa Rosenlund vare i Begyndelsen Anglertyre, senere altid Tyre af e. T. Køerne vare paa faa Undtagelser nær røde uden Aftegn, Tyrene vare alle ensfarvede røde. — Paa Rosenlund og tildels senere paa Storgaarden paa Sjælland fodredes meget stærkt (14 à 16 Pd. Kraftfoder) med Byg og Havreskraa samt Klid, men kun lidt med Oljekager og slet ikke med Roer.

Da Forpagter Suhr flyttede til Sjælland (i Slutningen af Juli 1869), bleve alle de stærke Køer tilbage paa Rosenlund,

Digitized by Google

medens de fineste og mest udprægede Malkekøer overførtes til Storgaarden.

Forpagter Suhr lagde stadig stærk Vægt paa at faa fine Køer, og for at opnaa dette dreves Slægtskabsavl i meget høj Grad. I lange Tider blev der passet paa, at alle (for Tuberkulose) mistænkelige Køer og deres Afkom bleve udskudte; men allerede paa Lolland forekom ikke saa sjældent Tuberkulose, som dog især tog stærkt fat paa Storgaarden, skjønt Tyrene altid vare store, vel udviklede og tilsyneladende sunde.

Dog skal det kun have været forholdsvis faa Køer, der døde af Sygdommen; derimod døde en stor Del af de fra Storgaarden solgte Kviekalve i en ung Alder.

Køerne siges at have malket stærkt, men Mælken har vistnok været temmelig tynd, da der i Reglen brugtes 30 Pd. og derover til et Pund Smør[1]).

Paa Storgaarden holdtes Rosenlundstammen fuldstændig ren, og der solgtes mange Kalve til høje Priser (30 Rdlr.), og Stammen fik derved en Del Udbredelse i Omegnen.

H. P. Hansen fik baade Tyr- og Kviekalve fra Storgaarden og holdt i en Del Aar Stammen ren, men begyndte saa af Frygt for Indavl (han syntes at spore en Aftagen i Dyrenes Størrelse) at blande den med Tyre fra Lystrup.

I den nuværende Besætning findes der foruden Individer af Rosenlundstammen enkelte indkjøbte fynske og slesvigske Køer. Rosenlundkøerne udmærke sig ved et ualmindelig fint Præg og ere i Besiddelse af alle Tegn paa, at de ere udmærkede Malkekøer. Kropbygningen er fin, kantet, Lemmerne fine, tildels ildestillede, Halsen overmaade fin, Hovedet fint med meget tynde, men ikke særlig velstillede Horn. Yveret er fint med i Reglen velstillede Patter, Mælkeaarerne fremtrædende, Mælkehullerne gode; Huden er løs og blød samt tynd, Spejlet godt. Køernes Mælkeydelse særdeles god.

---

[1]) Saavidt beror min Fremstilling paa en mundtlig Beretning fra Mejeribestyrer Koch paa Juellinge, som i sin Tid var Mejeribestyrer hos Forpagter Suhr. Det Følgende hidrører fra Oplysninger hos H. P. Hansen.

Digitized by Google

En enkelt af Rosenlundkøerne (Ulrikke, se nedenfor i Tyrens Stamtavle) er trods Finheden af udmærket Legemsbygning med ret velstillede Lemmer og dertil temmelig stor i Forhold til de andre Individer af Rosenlundstammen, som snarest udmærke sig ved deres Lidenhed; denne Ko, Ulrikke, er sammen med nogle andre Køer i Besætningen bleven præmieret flere Gange.

Med Hensyn til Besætningens Afstamning kan følgende Tyrs Stamtavle tjene som Exempel.

Tyren «Hans Persen»,
mørkrød, uden Aftegn, f. 1884.

Fader: Tyr fra Lystrup, kommen til Bjerred 1879.	Moder: Ulrikke, som Kalv til Bjerred 1877.	
Fader: Unge Hasletyr paa Lystrup.	Fader: Tyr paa Storgaarden, Rosenlundstammen.	Moder: Nr. 49 paa Storgaarden.

(Bruhn) **Ljunge** (Ljunge Sogn, Alsted Herred). (Halvbrak, lidt Eng langt fra Gaarden.) Besætningen bestaar af ca. 15 Køer samt 3 Tyre.

Den ældste Tyr, Egegaard, er en kraftig og ret fin Tyr med ganske godt Præg, ret fint Hoved og Horn, udmærkede Mælkeaarer og ret godt Spejl.

Den 2 Aars Tyr er temmelig lille og ikke fri for at være lidt spids bagtil, Hovedet er ret fint, men Hornene grove, Huden god, Spejlet godt.

Køerne ere temmelig store, ret kraftige, men dog ikke grove; de ere udprægede Malkedyr; Hoveder og Horn ere fine (enkelte af Kviernes Horn ere tilbagetrykkede).

Køerne staldfodres en Del af Sommeren og faa fra 4—10 Pd. Kraftfoder og 1 Skp. Gulerødder daglig om Vinteren.

Kalvene gaa tildels løse, men staa tøjrede en Del af Sommeren, de faa Mælk, til de ere 3 Maaneder gamle, samt Roer og Klid fra omtrent 4 Ugers Alderen. Mælkeudbyttet har været gjennemsnitlig pr. Ko:

Digitized by Google

Aar:	Antal Køer:	Pd. Mælk:	Maximum af en Ko:
$18^{75}/_{76}$	14	6086	9392
$18^{76}/_{77}$	13	5964	8730
$18^{77}/_{78}$	13	6236	9856
$18^{78}/_{79}$	15	6176	9090
$18^{79}/_{80}$	14	6150	10630
$18^{80}/_{81}$	15	5648	6796
$18^{81}/_{82}$	13	6292	8684
$18^{82}/_{83}$	14	6580	8488
$18^{83}/_{84}$	14	6516	9476
$18^{84}/_{85}$	16	6548	8842.

Der er solgt Smør for 2500 à 3000 Kr. aarlig, foruden at der i Huset er brugt ca. 250 Pd. aarlig.

Køernes Afstamning fremgaar af efterfølgende Stamtavler:

Ko Nr. 13, rød,
f. 1881, præmieret som Kvie i Samling i Sørø 1883 med 1ste Præmie.

<table>
<tr><td colspan="2">Fader:
Odin,
præmieret ved Sorø Amts
landøkonomiske Selskab.</td><td colspan="2">Moder:
Nr. 2, rød Ko af e. T.,
1ste Pr. i Samling fl. Gange,
bl. A. i Roskilde 1882.</td></tr>
<tr><td>Fader:
Niels Nr. 1,
fra Suserupgaard,
3die Pr.
i Nykjøbing 1872.</td><td>Moder:
Nr. 10,
rød Anglerko,
kjøbt paa Fyn.
1ste Pr.
i Kbhvn. 1869.</td><td>Fader:
Niels Nr. 1
(se foran).</td><td>Moder:
Nr. 4,
fl. Gange 1ste Pr.</td></tr>
<tr><td>Fader:
Tyr paa
Suserupgaard,
kjøbt paa
Valdbygaard
som Kalv,
2den Pr. i
Kbhvn. 1869.</td><td>Moder:
Fynsk Ko.</td><td>Fader:
Niels Nr. 1
(se foran).</td><td>Moder:
Nr. 3,
fynsk Ko,
1ste Pr.
som 2aarig.</td></tr>
</table>

Digitized by Google

Tyren Egegaard,
f. 1882, rød uden Aftegn, flere Gange præmieret.

- **Fader:** Hans, 3die Pr. i Sorø.
  - **Fader:** Hans Hansens Præmietyr i Glumsø.
  - **Moder:** **Nr. 16.** Kjøbt paa Fyn, malkede i Gjsn. aarl. i 5 Aar 9538 Pd. (Sidste Aar 10630 Pd.)
- **Moder:** Marie[1]), 1ste Pr. i Sorø og Roskilde 1882.
  - **Fader:** Niels Nr. 1, 3die Pr. i Nykjøbing 1872.
    - Fader, Moder, (se forrige Stamtavle).
  - **Moder:** Nr. 5, udmærket velbygget, smuk Ko.
    - **Fader:** Odin, præm. fl. G.
    - **Moder:** Nr. 8, præm. som 2 Aars med 1ste Præmie i Slagelse.
      - **Fader:** Tyr paa Suserupgaard (se forrige Stamtavle).
      - **Moder:** **Nr. 10** (se forr. Stamtavle).

Køerne Nr. 3, 10 og 16 ere de gamle Stamkøer. Derved bliver Besætningens Afstamning altsaa fynsk eller blandet fynsk og Angler, idet dels de Tyre, der have været af nogen Betydning, have været fra Valdbygaard, (hvor Besætningen i lange Tider har været Anglerkvæg), dels er Stammoderen (Ko Nr. 10) kjøbt paa Østrupgaard ved Faaborg, og dens Moder var en indført Anglerko.

---

[1]) Stamtavlen over Koen «Marie», som findes i Stambogen, stemmer ikke ganske med den her opgivne, ifølge hvilken Maries Bedstemoder paa mødrene Side skal være en Halvsøster til Tyren Niels Nr. 1.

Digitized by Google

Inden Nr. 10 kom i Besætningen, var denne blandet og vexlende; efter 1869 lagdes til paa Nr. 10 og de andre Stamkøer.

Foruden Tyrene, der stammede fra Valdbygaard, har der været benyttet Tyre fra Suserupgaarden og andre Nabogaarde.

(P. Larsen) **Neble** (Boeslunde Sogn, Slagelse Herred). Besætningen bestaar af ca. 20 gjennemgaaende ret fine Køer af Mellemstørrelse med meget godt Malkepræg. Hovederne ere noget store og Hornene temmelig grove, Laarene dybe og flade, Lemmerne ret fine.

Mest fremragende i Besætningen ere de 3 i Stambogen optagne Køer Maren, Vilhelmine og Regine, alle 3 Helsøstre og paa fædrene Side stammende fra en Tyr, tillagt paa Ourupgaard.

Disse 3 Køer maa dog siges at være nær ved den tilladelige Grænse for Finhed, naar Sundheden ikke skal staa Fare for at knækkes.

Foruden Besætningen i Neble findes en Del Ungkvæg paa Øxnæsgaard i Nærheden af Basnæs; en Del af dette Ungkvæg er indkjøbte Kvier, men desuden findes nogle unge Tyre, af hvilke en er Søn af Maren og Sønnesøn af Regine; det er en ret godt udviklet Tyrkalv med temmelig fin Hud, men med forholdsvis stort Hoved og lange, spidse, ikke fine Horn.

De Tyre, der have været benyttede, ere af forskjellig Afstamning, dels af Angler og Gundersløvholmsk, dels af fynsk eller Ourupgaard Afstamning.

(N. Olsen) **Sønderup** (Boeslunde Sogn, Slagelse Herred). Besætningen bestaar af en Del Køer af Gundersløvholmsk Afstamning, der findes bl. A. et Par unge, særdeles smukke og udprægede Malkekøer; den ene er en 3 Aars med 3die Kalv; den er meget velbygget med fint Hoved, fine Horn og fin Hals, men er noget lille, skjønt ikke særlig lille i Forhold til, at den allerede har kælvet første Gang som 1 Aars, den anden er kun to Aar med 1ste Kalv, den er kraftigere bygget, end den førstnævnte, men alligevel med fint Præg. — Det er især Hoved og Hals, som ere ualmindelig fine.

Digitized by Google

Tyrene, der have været benyttede, have været fra Gundersløvholm og af e. T. efter Gundersløvholmtyre. En ca. 3 Aar gammel Tyr, der har faaet 4de Præmie i Sommer i Slagelse, er ikke særlig fin af Præg, men Malketegnene ere gode.

Moderen til Nordenaastyren (se Stambogen S. 198), en ægte Gundersløvholmko, født 1872, staar hos N. Olsen; det er en smuk Malkeko med ret fint Malkepræg.

Charlottendal (St. Peders Landsogn, Slagelse Herred). Besætningen bestaar af ca. 150 Køer af blandet fynsk og Angler Afstamning, enkelte af nordslesvigsk Herkomst.

Almindeligst er den fynske Kos Præg. Besætningen rekrutteres dels ved Indkjøb (især af fynske, men for en Del af Angler Køer), dels ved e. T.

Gjennemgaaende ere Individerne noget over Middelstørrelse og ret kraftigt byggede; der findes enkelte med nogenlunde fint Præg.

De selvtillagte Køer ere kraftige, men ikke særlig fine, navnlig er Horndannelsen temmelig stærk; Mælkeorganerne ere derimod godt udviklede, skjønt Patterne ofte ere lovlig tætsiddende. De benyttede Tyre have aldrig været af e. T., der har bl. A. været Tyre fra Førslev, og for Tiden findes en fra P. Olsen i Frankerup, en kraftig Tyr med ret fin Hals, der dog er mindre smukt forenet med Hovedet, dette er ganske godt (ikke stort eller grovt), men Hornene sidde langt bag til og ere temmelig vidtstillede, uden dog at være grove. Spejlet er lille og strækker sig ikke synderligt op i Mellemkjødet.

En anden Tyr, tillagt hos en Bonde i Nærheden af Charlottendal, er meget kraftig af Bygning i Forhold til sin Alder ($2^1/_2$ Aar), men er noget grov af Hoved (navnlig forfra set) og af Horn, hvilke dog ere temmelig korte. Spejlet er meget lille.

Kalvene ere godt udviklede; de faa sød Mælk i 14 Dage (Maximum 16 Pd.), enkelte i længere Tid; skummet Mælk (Maximum 24 Pd.) faa de, til de ere 4 à 5 Maaneder gamle. Køernes Mælkeudbytte har været omkring 5000 Pd. pr. Ko aarlig. Kraftfoder 6 à 8 Pd. daglig pr. Ko.

Digitized by Google

(Peder Pedersen) **Landsgrav** (St. Peders Landsogn, Slagelse Herred). Besætningen bestaar af ca. 20 Køer; de stamme fra Individer, der kom til Gaarden for ca. 50 Aar siden, og som vare af Anglerrace (saak. Bastholmsstamme fra Pastor Bastholm i Slagelse), samt fra Tyre af Anglerrace (bl. A. fra Valdbygaard). Den ældste Ko for Tiden er 14 Aar og Moder eller Bedstemoder til de fleste andre Køer i Besætningen. Dens Bygning og Præg i det Hele taget har den nedarvet til sit Afkom.

Det er en temmelig stor Ko (noget over Middelstørrelse) med lang, lidt sænket Ryg, meget lang, aaben Lænd, god Afstand mellem Ribbenene, ret god Ribbensrunding, dybe og flade Laar, middelstort Hoved, smaa fine Horn med Retning udad, fremad, indad og lidt nedad; Bygningen er i det Hele taget temmelig løs, Boven mager, Musklerne gjennemgaaende tynde. Yveret er udmærket udviklet, navnlig er Foryveret stort, men Patterne ere forholdsvis nærstillede. Huden er god, Mælkeaarer og Huller gode, Spejlet er regelmæssigt, men Laarspejlet er temmelig lille, medens Mellemkjødsspejlet er stort.

Den lange Ryg, den løse Bygning, den ejendommelige Hornretning og det store Foryver med de forholdsvis tætstillede Patter gjenfindes hos dens Afkom; ogsaa Tyrene have arvet den lange Ryg og den løse Bygning.

Kalvene ere godt udviklede. De faa sød Mælk i 3 à 5 Dage, derpaa skummet Mælk, til de ere 3 Maaneder gamle, derefter Kraftfoder (bl. A. Jordnødkager), Turnips og Hø. De gaa løse, saalænge de faa Mælk (3 Maaneder), derefter bindes de, men staa i Tøjr om Sommeren og slippes atter løse om Efteraaret. Køerne staldfodres en Del af Sommeren; om Vinteren faa de 8 Pd. Kraftfoder samt Roer og Hø.

Hos Chr. Olsen, Landsgrav, bestaar Besætningen af temmelig stærke Køer (kraftigere end P. Pedersens); men de ere af uensartet Præg, tildels af blandet Bastholmsstamme.

(Hans Frandsen) **Gudum** (Gudum Sogn, Slagelse Herred). Besætningen bestaar af ca. 45 Køer, deraf ere de fleste indkjøbte og af fynsk eller nordslesvigsk Race; kun enkelte ere af e. T. og af blandet fynsk og Angler Afstamning.

Digitized by Google

Besætningen har tidligere hovedsagenlig bestaaet af selvtillagte Køer, men Uheld — navnlig Kastning — (muligvis paa Grund af den meget stærke Fodring, se nedenfor) har ødelagt den gamle Stamme. Kalvene faa Mælk i 3 Maaneder og gaa løse ligefra Fødselen, til de ere 1 Aar gamle.

Køerne faa hver indtil 12 Pd. Kraftfoder samt 2 à 3 Skpr. Roer daglig. Om Sommeren staldfodres de og faa et Tilskud af 6 Pd. Kraftfoder til Grøntfoderet.

Der har været anvendt Sommerstaldfodring i de sidste 14 à 15 Aar; Jorderne (ca. 100 Tdr. Land Ager og 8 Tdr. Land Eng) ere ogsaa i udmærket Gødningskraft, og Gjennemsnitsmælkeudbyttet pr. Ko har været over 6000 Pd. aarlig. $18^{83}/_{84}$ var det 6255 Pd. (Maximum 11132 Pd., Minimum 3065 Pd.). $18^{84}/_{85}$ malkede:

2 Køer	mellem	4	og	5000	Pd.		2 Køer	mellem	9	og	10000	Pd.
3 do.	—	5	-	6000	—		3 do.	—	10	-	11000	—
6 do.	—	6	-	7000	—		1 do.	—	11	-	12000	—
7 do.	—	7	-	8000	—		1 do.	—	12	-	13000	—
6 do.	—	8	-	9000	—		Maximum	var	12284	Pd.	Mælk,	
							Minimum	-	4459	—	—	

I Omegnen af Gudum ere Besætningerne ganske gode, men temmelig blandede.

Valdbygaard (St. Mikkels Landsogn, Slagelse Herred). Besætningen bestaar for Tiden (Sommeren 1886) af ca. 250 Køer; Antallet var indtil for 6 Aar siden kun 200 Stkr.

Størstedelen er af e. T. og af Anglerafstamning. Allerede i Begyndelsen af 50erne var der paa Valdbygaard Kvæg af Anglerrace, og ved den 4de og 5te Landmandsforsamling i Kjøbenhavn og Flensborg var Valdbygaardkvæget blandt det prisbelønnnede Kvæg.

Den Tyr, der er Oldefader til Halager og Tipoldefader til Tyren Halagerlille (begge optagne i Stambogen S. 174 og 154), opgives at være tillagt paa Valdbygaard og at være præmieret med 2den Præmie i Kjøbenhavn 1869. I Kataloget (den officielle Beretning om Landmandsmødet) staar denne Tyr opført som „Sjællandsk“, men det er vist sandsynligere, at

Digitized by Google

den har været i det Mindste en Blanding imellem Angler og Sjællænder, hvis den ikke — hvad den Omstændighed, at der dengang (1869) allerede i mange Aar paa Valdbygaard havde været lagt Vind paa rent Anglerkvæg[1]), taler for — var af ren Anglerafstamning.

Foruden de omtalte Køer af e. T. og af Anglerafstamning, som gjennemgaaende ere af Middelstørrelse (snarere under), temmelig fine af Bygning og med godt Malkepræg, findes nogle af fynsk, enkelte af nordslesvigsk og af Ayrshireafstamning samt en — sort og brunbroget med hvidt Hoved — af ubekjendt (rimeligvis fransk ɔ: normannisk) Afstamning.

Der indskydes i Besætningen aarlig ca. 40 Stkr. Kvæg af e. T.

Besætningen kan, uagtet der i mange Aar er lagt til paa Køer af e. T., ikke just kaldes ensartet; man kan ikke med fuld Berettigelse tale om nogen „Valdbygaardstamme“, men alligevel vilde det være let især blandt de selvtillagte Køer af Anglerafstamning at pille en maaske ikke saa lille ret ensartet Samling Køer ud.

De Tyre, der ere benyttede, have været fra Angel eller af e. T.

Kalvene se ganske godt ud; de faa sød Mælk i 3 Uger og skummet Mælk til 3 à 4 Maaneders Alderen. De gaa fra 1ste Sommer, indtil de kælve, løse i en Gødningsstald, men staa efter Fødslen bundne i Kostalden. Kvierne gaa om Sommeren løse i en Eng.

Paa **Brorupgaard** (St. Mikkels Landsogn, Slagelse Herred), som hører under Valdbygaard, findes en Besætning bestaaende af ca. 150 store og kraftige Køer af forskjellige Racer og Blan-

---

[1]) Ved et Diskussionsmøde i Ringsted 28de Juni 1859 oplystes det bl. A., at der nogle Aar i Forvejen var kjøbt 30 Køer og en Tyr i Angel til Valdbygaard, og at Besætningen, der bestod af 200 Køer, stammede fra disse og fra enkelte senere i Angel indkjøbte Dyr.

Digitized by Google

dinger — fynsk, nordslesvigsk, Breitenburger og Korthorn.

Der hører ikke saa lidt Eng til Valdbygaard og Brorup.

Falkensten (Gjerlev Sogn, Slagelse Herred). Besætningen bestaar af 120 Køer. Det er temmelig store, kraftige og gode fynske Malkekøer, alle indkjøbte som fuldvoxne. (Kalvene sælges til Omegnens Gaarde og betales med 12 Kr. pr. Stk.)

Tidligere bleve en Del Kalve lagte til, men mange af dem mislykkedes — sandsynligvis paa Grund af „for stærkt Opdræt" —, hvorfor man gik over til at rekruttere Besætningen ved Indkjøb. Besætningen var for 33 Aar siden ligesaa stor som nu, men Individerne skulle have været af blandet Herkomst. Den nuværende Besætning giver et særdeles smukt Mælkeudbytte, saaledes:

$18^{80}/_{81}$	5473	Pd. Mælk	pr. Ko	aarlig
$18^{81}/_{82}$	5763	—	—	
$18^{82}/_{83}$	6189	—	—	
$18^{83}/_{84}$	6126	—	—	
$18^{84}/_{85}$	6074	—	—	

Besætningerne paa Bøndergaardene i Omegnen af Falkensten ere ikke synderlig fremragende.

Taarnborg (Taarnborg Sogn, Slagelse Herred). Besætningen, ca. 236 malkende Individer samt Tyre og Ungkvæg, bestaar af ret kraftige Køer, dels af fynsk, dels af blandet fynsk og Anglerafstamning. (Indtil 1869 bestod Besætningen udelukkende af fynske Køer.)

Gjennemgaaende er det efter Udseendet at dømme ganske gode Malkedyr, men Besætningen er ikke særlig ensartet, og der findes ikke saa faa Køer med mangelfuld Udvikling af Foryveret. Der findes enkelte Korthornsblandinger.

Alle Kalvene lægges til, og senere udskydes de daarligste Individer og sælges strax eller fedes, eftersom Dyret er drægtigt eller ikke. Kalvene faa Mælk ca. 5 Maaneder samt Roer og Kraftfoder. De ere meget kraftigt udviklede uden dog som Regel at være grove.

Kvierne faa mange Roer og ere ligeledes stærkt udviklede,

Digitized by Google

men enkelte af dem ere dog lidt grove, og der findes ikke saa faa Individer med mindre heldigt ansatte (udadvisende) Horn.

Der findes et stort Antal baade ældre og yngre Tyre, blandt hvilke nogle rigtig gode.

Besætningen har givet et aarligt Gjennemsnitsudbytte af c. 5000 Pd. Mælk pr. Ko.

For Aaret 18⁸⁴/₈₅ stiller Mælkeudbyttet sig som følger:

A. Af Overløbere har

2	Stkr.	malket	2500—3000	Pd. Mælk
1	—	—	3000—3500	—
2	—	—	3500—4000	—

B. Af 2aars Kvier har

3	Stkr.	malket	2500—3000	Pd. Mælk
4	—	—	3000—3500	—
6	—	—	3500—4000	—
9	—	—	4000—4500	—
4	—	—	4500—5000	—
2	—	—	5000—5500	—

C. Af ældre Køer har

1	Stkr.	malket	2500—3000	Pd. Mælk
5	—	—	3000—3500	—
7	—	—	3500—4000	—
27	—	—	4000—4500	—
21	—	—	4500—5000	—
23	—	—	5000—5500	—
12	—	—	5500—6000	—
14	—	—	6000—6500	—
9	—	—	6500—7000	—
8	—	—	7000—7500	—
0	—	—	7500—8000	—
3	—	—	8000—8500	—
1	—	—	9000	—

Krusesminde (Korsør Landdistrikt, Slagelse Herred). Besætningen bestaar af 160 Malkekøer foruden Ungkvæg og Tyre. Det er gjennemgaaende meget kraftigt byggede Køer, der ere noget over Middelstørrelse og nogenlunde ensartede.

Afstamningen er fynsk (Brænderupstammen, indført ca. 1870), i de sidste Aar har der dog været en Anglertyr „Johan“, som blev kjøbt ved det internationale Dyrskue i Hamborg 1883.

Digitized by Google

Blandt Køerne paa Krusesminde er en Lød, den er lysrød med mørkere Stjerner (lysrød-blommet), meget hyppig. Desuden findes nogle indbyrdes beslægtede lysrøde (gulrøde) Køer, der ere af gammel sjællandsk Herkomst. Disse Køer ere mindre end de andre Køer i Besætningen.

Paa **Taarnholm** (Taarnborg Sogn, Slagelse Herred) bestaar Besætningen (ifølge indhentede Oplysninger) af sammenkjøbte Anglerkøer.

I Omegnen af Korsør skulle Besætningerne paa Bondergaardene være meget tarvelige, især anvendes der ingen Omhu paa Valget af Tyrene, og som Illustration til den ringe Interesse for Kvægbruget, der her er herskende, kan anføres, at en Pris af 5 Kroner for en Tillægskalv anses for høj.

(P. Olsen) **Frankerup** (Egeslevmagle Sogn, Flakkebjerg Herred). Besætningen bestaar af 16 Køer. Størstedelen stammer fra en rød Kvie (som Kalv indkjøbt paa Falkensten for ca. 22 Aar siden) og Tyre fra Gundersløvholm, Suserup og fl. St.

Den bedste Ko i Besætningen er den i de samvirkende sjællandske Landboforeningers Stambog optagne Ko Trine, som stammer paa fædrene Side fra Suserupgaard og Valdbygaard og paa mødrene Side fra Gundersløvholm (Kongepræmietyren) og Falkensten.

Denne Kos Afkom udmærker sig ved at være ret kraftige Køer med fint Hoved og fine Horn og ere udmærkede Malkere (efter Sigende i Gjennemsnit over 7000 Pd. Mælk aarlig).

Forrige Aar (1885) solgtes 2 Køer til Thurebylille; den ene var Datter, den anden Datterdatter af „Trine“. Der findes i P. Olsens Besætning en broget Ko (efter „Trine“ og en broget Tyr af Suserupstammen); den malkede 1885: 11000 Pd.

Der fodres stærkt, ca 10 Pd. Kraftfoder og et Par Givter Hø samt Roer (Kraftfoderet har været oppe paa 12 Pd. foruden $1^1/_2$ Skp. Roer).

(R. Dinesen) **Høve** (Høve Sogn, V. Flakkebjerg Herred). Besætningen bestaar for Tiden af Køer, som næsten alle ere indkjøbte fynske Køer; tidligere har der i mange Aar

Digitized by Google

været lagt til, som det synes hovedsagenlig paa fynske Køer, men efter at der i de senere Aar har været megen Tuberkulose i Besætningen, er denne efterhaanden kommen til at bestaa af indkjøbte Dyr. Hos en Gaardejer, Jens Christensen, i Tjæreby findes en 1½ Aars Tyr med god Bygning, noget grovt Hoved og Horn, men med udmærket blød og løs Hud og ret godt Spejl; den stammer fra den gamle Besætning i Høve. Iflg. Stamtavlen er den af blandet fynsk og Gundersløvholm-Afstamning.

Hos en Gaardejer Chr. Olsen i Landsgrav ved Slagelse har der været en Tyr, der saa vidt vides var Halvbroder til (har samme Moder som) J. Christensens Tyr; den er blevet præmieret gjentagne Gange.

Der findes for Tiden hos R. Dinesen en enkelt Ko fra Gundersløvholm; denne Ko er temmelig fin og med godt Malkepræg, løs Bygning, forholdsvis smaa, fortil og indad vendende Horn, blød og løs Hud og godt Spejl (især er Mellemkjødsspejlet stort). Den malker ca. 6000 Pd. aarlig.

Besætningen har, inden den blev hjemsøgt af Tuberkulose, været meget anset der paa Egnen.

(S. Jespersen) **Høve.** Størstedelen af Besætningen (20 Køer) stammer fra en Tyr af Gundersløvholmstamme og en stor rød fynsk Ko. Efter „Gunders“ [1]) (Gundersløvholmtyren) Død, have Tyrene været Dattersønner af „Gunder“, tillagte hos S. Jespersen. Køerne ere store, velbyggede, men noget grove, især af Hoved og Horn. Køerne yde tilsammen omtr. 350 Pd. Mælk daglig hele Aaret rundt [2]) (ca. 16 Malkere) og fodres pr. Ko med 6 à 10 Pd. Kraftfoder samt 1 à 2 Skpr. Roer. Ungkvæget slippes i de senere Aar ud hver Dag baade Sommer og Vinter. Der har kun været en enkelt lungesyg Ko, som var Datter af „Gunder“.

---

[1]) Tyren «Gunder» kom fra Gundersløvholm og holdtes som Aktietyr indtil for 10 Aar siden.

[2]) Regnes Aaret til 365 Dage, bliver det af Besætningens 20 Køer 6388 Pd. Mælk aarlig pr. Ko.

Digitized by Google

Gyldenholm (Kirkerup Sogn, V. Flakkebjerg Herred). Besætningen bestaar for Tiden af 160—170 Malkekøer.

Der rekrutteres halvt ved e. T. (20 Stkr. aarlig), halvt ved Indkjøb (20 Stkr. aarlig) af Køer især fra Angel, men ogsaa fra Nordslesvig og Fyn. Der findes nogle enkelte Breitenburgerkøer; disse Sidste ere temmelig store Køer, men udmærke sig ikke ved særligt Malkepræg, navnlig synes det, som om de yngste (3 à 4 Aars) Individer ere vel „firskaarne“ af Bygning, uden at de just kunne kaldes grove; Hovedet er ikke synderlig fint, men Hornene ere ret gode; en ældre (5 à 6 Aar gammel) Breitenburgerko har dog en Del mere Malkepræg og har ogsaa givet særdeles godt Mælkeudbytte (kælvet i Novbr. 1885, Maximum 37 Pd. Mælk, malker i Slutningen af April 1886 28 Pd. Mælk dgl.)

Gjennemsnits-Mælkemængden pr. Ko aarlig:
$18^{82}/_{83}$: 5552 Pd., $18^{83}/_{84}$: 5250 Pd., $18^{84}/_{85}$: 5813 Pd.

Antal Køer malket Pd. Mælk aarlig:

	11000—12000 Pd.	10000—11000 Pd.	9000—10000 Pd.	8000—9000 Pd.	7000—8000 Pd.	6000—7000 Pd.	5000—6000 Pd.	4000—5000 Pd.	3000—4000 Pd.
$18^{81}/_{82}$	„	„	„	1	1	5	30	50	34
$18^{82}/_{83}$	„	„	„	„	13	34	38	46	22
$18^{83}/_{84}$	„	„	„	4	15	30	44	36	13
$18^{84}/_{85}$	1	2	2	11	28	41	38	23	7

Kraftfodermængden har været i de senere Aar 16 à 1700 Pd. aarlig pr. Ko. Det vil altsaa sige omtrent 8 Pd. daglig pr. Ko, naar man regner, at Køerne have været 200 Dage paa Stald; og i Forhold til denne ikke særlig store Fodermængde maa man sige, at Mælkeudbyttet, især naar man tager Hensyn til Besætningens Størrelse, er udmærket, ligesom ogsaa at Antallet af gode Malkere (Køer, der malke 6000 Pd. Mælk og derover aarlig) er ualmindeligt stort.

Skovsgaard (Kirkerup Sogn, V. Flakkebjerg Herred). Blandet Besætning; rekrutteres tildels ved Indkjøb.

Digitized by Google

(P. Jespersen) **Dalmose Kro** (Gimlinge Sogn, V. Flakkebjerg Herred). Besætningen bestaar af ca. 15, i H. t. Bygning ret udprægede Malkekøer, som imidlertid gjennemgaaende ere altfor smaa.

Størstedelen stamme fra en broget Ko, „Skjold“, som efter et Fotografi at dømme var en særdeles velbygget, fin Malkeko af Mellemstørrelse, men broget af Lød. En stor Del af de nuværende Køer have arvet mer eller mindre af Stammoderens Aftegn. Da „Skjold“ var en Datter af „Bakewell“, er der ingen Tvivl om, at den brogede Farve er en Arv fra denne Tyrs Forfædre paa mødrene Side, som alle — ligefra Datteren af den i Angel indkjøbte Ko Nr. 29 A — havde Aftegn.

De enkelte Individer ere som antydet af fint Malkepræg, men foruden Størrelse mangle de indbyrdes Ensartethed, hvilket formodentlig hidrører fra, at den oprindelige, efter Sigende mere ensartede Stamme, paa Grund af at Størrelsen af Individerne aftog mere og mere, blev blandet med større Tyre. Der er i sin Tid lagt megen Vægt paa Spejlet, men de samme Faktorer, som have bevirket Uensartetheden i Besætningen, have ogsaa forstyrret Harmonien for Spejlets Vedkommende, skjønt der endnu findes Køer med store Spejl (især Laarspejl), Stammen er oprindelig af Gundersløvholmstamme.

Stamkoen „Skjold“ var, som nævnt, en Datter af „Bakewell“ og Koen „Nr. 94 B“ paa Gundersløvholm.

Dens Stamtavle er iøvrigt følgende:

Skjold,
rødbroget Ko, f. 1863 paa Gundersløvholm.

Fader: «Bakewell», (se Stamb., S. 258).

Moder: Nr. 94 B, rød Ko.

- Fader: Svensk Tyr.
- Moder: Nr. 94 A.
  - Fader: ?
  - Moder: Nr. 114, rødhjelmet fynsk Ko.

Digitized by Google

Den kælvedede som $1^1/_2$ Aars og malkede fra 1864 til 1875 incl. (altsaa i 12 Aar) i Gjennemsnit ca. 4840 Pd. aarligt.

Omtrent samtidig med Koen „Skjold" var der en Tyr „Gundersløvholm" i Besætningen; denne Tyr (født 1860) var Søn af „Kongepræmietyren" og Koen Nr. 111 (en fynsk Ko) paa Gundersløvholm.

Foruden disse 2 Individer har der været flere særdeles gode Efterkommere af denne Familie, saaledes kan nævnes en Ko „Mejersken Nr. 1", der malkede fra sit 6te til 16de Aar aarlig: ca. 6000 Pd. Mælk.

(F. J. Christensen) **Vemmeløse** (Gimlinge Sogn, V. Flakkebjerg Herred). Besætningen, som bestaar af ca. 20 Køer, alle af e. T., udmærker sig ved Ensartethed.

Individerne ere af Mellemstørrelse, Kropbygningen er fin, Hovedet fint, Hornene fine og velstillede, Huden løs og blød, Spejlet veludviklet.

Der føres ingen Prøvemalkningsbog, men efter den solgte Smørmængde (og den til 1 Pd. Smør forbrugte Mælkemængde) at dømme, malke Køerne mellem 5 og 6000 Pd. Mælk aarlig.

Der fodres temmelig stærkt, 10 Pd. Kraftfoder strax efter Kælvningen samt Roer. En af de bedste Køer i Besætningen er en broget Ko, der er Datter af Nordenaastyren (se Stambogen S. 198) og en rød Ko, der stammer fra en Søster til „Skjold" (Ko hos P. Jespersen Dalmose Kro). Den brogede Farve hos denne Ko er rimeligvis en Arv fra Koen Nr. 29 A paa Gundersløvholm (Moderen til „Egeberg"), den Ko, som i Reglen fødte brogede Kalve, og som paa fædrene Side er en af Vemmeløsekoens Stammødre, rigtignok i 8de Slægtled.

Hos P. Isaksen Vemmeløse findes en ret god Besætning, i hvilken der findes flere Individer med samme gode Præg, som udmærker F. J. Christensens Køer, men Ensartetheden er gaaet tabt, hovedsagenlig paa Grund af, at der i de senere Aar har fundet Indkjøb Sted i Stedet for Selvtillæg.

Ligesom Besætningerne i Dalmose Kro og hos F. J. Christensen stammer P. Isaksens tidligere Besætning fra Gundersløvholm. P. Isaksens Præmietyre have (navnlig i Slutningen af 60erne og Begyndelsen af 70erne) spillet en temmelig betydelig Rolle

Digitized by Google

dér paa Egnen, især efter at hans Tyr „Vemmeløse“, ogsaa kaldet „P. Isaksens Præmietyr“, havde faaet Præmie ved Landmandsforsamlingen 1869 i Kjøbenhavn.

Denne Tyr stammede baade paa fædrene og mødrene Side fra „Kongepræmietyren“ paa Gundersløvholm. Ogsaa denne Tyrs Fader maa have spillet en Rolle i Vemmeløse, eftersom den tilhørte en Forening i Vemmeløse, og den bar Navnet „Gundersløvholm“ eller „Aktietyren i Vemmeløse“ („P. Isaksens Præmietyr“ var Fader til Koen „Mejersken Nr. 1“ hos P. Jespersen, Dalmose Kro, se foran). Samme Forening(?) har 1861 eller[1]) 1862 kjøbt en Tyrkalv fra Gundersløvholm, der var af følgende Afstamning.

Tyr, rød, f. 1862 eller 1861.

Fader: »Frejer« (se S. 95).

Moder: Nr. 82, rød Ko.

Moder: Nr. 94 A.

Moder: Nr. 114.

Hvorvidt denne Tyr, der altsaa har havt Bedstemoder (paa mødrene Side) fælles med Koen „Skjold“ hos P. Jespersen Dalmose Kro, har spillet nogen fremragende Rolle, véd jeg ikke.

Naar der i Besætningerne der paa Egnen findes en Del brogede Køer, er det ikke usandsynligt, at de stamme fra Gundersløvholmtyren „Egeberg“, som var Bedstefader paa mødrene Side til Tyren „Vemmeløse“, der fødtes 1864. Iøvrigt har der i Vemmeløse været flere Køer, der stamme fra „Egeberg“s Moder, Nr. 29 A; blandt Andre har Jørgen Andersen, Vemmeløse, 1867 faaet en Kviekalv, der baade paa mødrene og paa fædrene Side stammede fra Nr. 29 A.

Holsteinborg (Holsteinborg Sogn, V. Flakkebjerg Herred). Besætningen bestaar af 90 Køer foruden Tyre og Ungkvæg. Der indsættes aarlig 20 Stkr. — halvt e. Tillæg halvt indkjøbte Køer fra Omegnen (indtil for 5 Aar siden fynske Køer).

---

[1]) Mejeriaaret $18^{61}/_{62}$.

Digitized by Google

Paa enkelte Undtagelser nær ere Køerne alle røde. En Del af dem ere af temmelig ensartet Præg, og navnlig udmærke de sig ved en løs, blød og temmelig tynd Hud, ganske god Bygning og mellemstort (ikke grovt) Hoved med Horn, der for enkelte Individers Vedkommende ere ualmindelig fine med smuk Stilling (Retning udad, fremad og opad).

For ca. 8 Aar siden indkjøbtes en Tyr fra Bjerre (H. Petersen); denne Tyr virkede indtil for 4 Aar siden, da den solgtes i fedet Stand (for 400 Kroner). Det skal have været en stor kraftig Tyr med udmærket Hud og fine Horn.

Fra R. Kroghs Enke i Reinstrup kom 1874 en Tyr til Holsteinborg; denne Tyr skal have været ualmindelig smuk og navnlig have havt særdeles fine Horn. Den var Søn af en Ko, der var tillagt hos R. Krogh (men stammede fra Gundersløvholm), og en Tyr paa Gundersløvholm.

Kalveopdrættet paa Holsteinborg er følgende:

I de 3 første Dage efter Fødselen daglig	2	Potter	sød	Mælk;
derefter i 3 Dage	—	4	—	do.
den 7de—14de Dag	—	6	—	do.

Efterhaanden gaas over til skummet Mælk, samtidig med at der bydes Kalvene Hø, lidt (ca. $^1/_2$ Pd.) Hørfrøkage og knust Havre. Fra den 18de Dag faa Kalvene kun skummet Mælk — 8 Potter — samt $^1/_2$—$^3/_4$ Pd. Hørfrøkage og 1—$1^1/_2$ Pd. Havre.

Kalvene fodres paa denne Maade, indtil de ere 4 Maaneder gl., derefter knappes der af paa Mælken i Løbet af 8 Dage, efter hvilken Tid Kalvene alene faa Vand, Hørfrøkager, malet Blandsæd og Hø, men ingen Roer.

Naar Kalvene faa skummet Mælk, slippes de løse i Boxe. De komme paa Græs (i Tøjr) i Begyndelsen af Juni Maaned og ere saa i Gjennemsnit ca. $^1/_2$ Aar gamle (da de fleste Køer kælve i Januar).

2den Vinter faa Kalvene 2 Pd. Skraa og $^3/_4$ Skp. Roer, 1 Givt Hø samt Halm.

Naar Kvierne have kælvet første Gang, komme de i Hold med de mindst malkende Køer og faa 6 Pd. Kraftfoder foruden Roer og Hø.

Kraftfodermængden til Køerne varierer fra 7 Pd. (efter Kælvningen) til $9^1/_2$ Pd. til de bedste Malkere, foruden ca. $1^1/_4$ Skp. Roer, 6 Pd. Hø samt Halm. Værdien af Kraftfoderet har i de sidste Aar i Gjennemsnit været for Sæd, Oljekager og Roer ca. 100 Kroner aarlig pr. Ko.

Digitized by Google

Mælkeudbyttet har i Aarene 1875—85 varieret mellem ca. 3880 Pd. (Minimum, $18^{75}/_{76}$) og ca. 5000 Pd. (Maximum, $18^{80}/_{81}$) i Gjennemsnit pr. Ko. Den bedste Malker har i dette Tidsrum i ét Aar ($18^{80}/_{81}$) malket ca. 9580 Pd. og i Gjennemsnit i 7 Aar 7923 Pd. aarligt.

Basnæs (Tjæreby Sogn, V. Flakkebjerg Herred). Besætningen, ca. 130 Køer foruden Tyre og Ungkvæg, bestaar for en Del af fynske Køer, tildels af Køer af e. T.; tillige findes slesvigske Køer og nogle Anglere.

Indtil 1874 indkjøbtes aarlig ca. 15 Kvier fra Slesvig, og tillagdes aarlig ca. 10 Stkr. Derefter indkjøbtes i Begyndelsen slesvigske, senere fynske Køer (aarlig ca. 20 Stkr.), og tillagdes aarlig først 10, derefter 15 og i de senere Aar 30 Stkr.

I Foraaret 1884 hjemsøgtes Besætningen i meget høj Grad af Tuberkulose, saaledes at omtrent Halvdelen maatte sættes ud. I Efteraaret 1884 indkjøbtes 20 Stkr. fynske Køer, men blandt dem var der kun enkelte gode Malkere; de fleste udsattes paa Grund af Lungesyge, Kastning o. s. v. — Forinden dette Indkjøb var der i Foraaret 1884 anskaffet 35 Stkr. 1½ Aars Kalve, men af disse, som alle vare fra Fyn, findes der nu kun 18; de øvrige ere dels fedede samme Aar, som de bleve kjøbte (7 Stkr.), dels udsatte efter at have kælvet eller kastet (10 Stkr.). Tyren „Halagerlille“ (se de samvirkende sjællandske Landboforeningers Stambog, S. 154) er, efter at en betydelig Del af de efter den faldne Kalve vare solgte til Slagtning, fordi de vare tuberkuløse, bleven afskaffet. Der findes dog endnu 15 Stkr. 1 Aars Kvier og 8 Stkr. Kalve af „Halagerlille“s Afkom, som agtes indsatte i Besætningen.

I det Hele taget ere Individerne i Basnæsbesætningen, navnlig naar man tager i Betragtning, at en stor Del af dem ere indkjøbte, og at der har været meget Uheld i de sidste Aar, forholdsvis gode i Henseende til Malkepræg og temmelig ensartede, saa at der findes ikke saa faa Køer, der fortjene at benyttes som Stamkøer.

Med Hensyn til Udryddelsen af Tuberkulosen ere Forholdene for saa vidt særdeles gunstige paa Basnæs, som der findes 3

Digitized by Google

forskjellige Stalde, hvorved der let kan ske Afsondring af de syge og mistænkelige Individer fra den øvrige Besætning. Der findes ogsaa ganske gode Opholdssteder for Ungkvæget, og i den sidste Tid er der bleven indrettet en Løbegaard for samme.

Opdrættet ser sundt og kraftigt ud. Kalvene faa Mælk, indtil de ere ca. 6 Maaneder gamle; de første 4 Dage faa de 4 Pd. sød Mælk, derefter stiger Mængden indtil 16 Pd. sød Mælk, som, naar Kalvene ere 4 Uger gamle, afløses gradvis af skummet Mælk, saaledes at 1 Pot sød Mælk i Begyndelsen erstattes af 2 Potter skummet Mælk, hvoraf de dog kun som Maximum faa 16 Pd. Samtidig med, at der sker Overgang fra sød til skummet Mælk, forelægges Roer, Hø og Hørfrøkager. Om Sommeren fodres Kalvene med Grønt paa Stald, men samtidig have de fri Adgang til Løbegaarden, som dog endnu kun er benyttet i Sommer og hidindtil ikke om Vinteren.

Uddrag af Prøvemalkningsbogen paa Basnæs.

Antal Køer malket Pd. Mælk aarlig.

Aar.	9000 —10000 Pd.	8000 —9000 Pd.	7000 —8000 Pd.	6000 —7000 Pd.	5000 —6000 Pd.	4000 —5000 Pd.	3000 —4000 Pd.	2000 —3000 Pd.	Aarligt Gjsn.s-Mælke-udbytte pr. Ko.
$18^{74}/_{75}$	〃	〃	〃	3	10	42	44	10	
$18^{75}/_{76}$	〃	〃	〃	3	21	51	21	15	
$18^{76}/_{77}$	〃	1	〃	4	19	38	19	8	
$18^{77}/_{78}$	〃	〃	2	10	27	38	32	6	
$18^{78}/_{79}$	〃	〃	2	6	34	48	24	7	4111
$18^{79}/_{80}$	〃	2	1	14	33	43	18	11	4383
$18^{80}/_{81}$	〃	〃	2	16	35	29	25	13	4279
$18^{81}/_{82}$	〃	1	7	17	28	35	22	8	4406
$18^{82}/_{83}$	1	1	1	12	33	39	31	11	4373
$18^{83}/_{84}$	〃	2	4	5	18	29	20	9	3907
$18^{84}/_{85}$	〃	〃	4	11	16	48	41	18	4257

Digitized by Google

Uddrag af Mejeriregnskaberne for Aarene 1878—85.

Aar.	Køer.	Mælk i Gjsn. pr. Ko.	Indtægt pr. Pd. Mælk.		Indtægt pr. Ko.	
			Brutto Øre.	Netto Øre.	Brutto Kr.	Netto Kr.
	Stkr.	Pd.				
1878/79	128	4111	5,1	0,6	212,69	24,38
1879/80	133	4383	6,2	2,2	270,45	96,43
1880/81	132	4279	6,1	1,9	259,78	81,85
1881/82	129	4406	6,4	1,8	281,33	77,70
1882/83	133	4373	6,7	1,2	293,91	52,27
1883/84	117	3907	9,1	0,8	358,85	31,89
1884/85	130	4257				

Tabellerne vise, at Antallet af gode Malkere fra 1874 til omtrent 1879 er steget, men derpaa atter noget aftaget, og at Gjennemsnitsudbyttet pr. Ko siden 1879 omtrent har været det samme hvert Aar. Fremdeles ses, at Nettoindtægten pr. Ko er aftagen fra Aaret 1879 i temmelig høj Grad. Aarsagen hertil maa vistnok hovedsagenlig søges i de stedfundne Uheld (Lungesyge, Kastning o. s. v.), men ogsaa noget i, at der i de senere Aar er lagt flere Kreaturer til, end tidligere, hvorved der er kommen mange unge Individer ind i Besætningen, og derved er Gjennemsnitsudbyttet pr. Kro blevet trykket ned. At ogsaa de senere Aars mindre gode Konjunkturer have spillet en Rolle i saa Henseende, er en Selvfølge.

Den for Tiden anvendte Kraftfodermængde er ikke meget stor, kun ca. 7 Pd. som Maximum. I de foregaaende Aar har Mængden af anvendt Kraftfoder været følgende:

1875/76	6—9	Pd. Kraftfoder	1881/82	6—9½	Pd. Kraftfoder
1876/77	8—9	—	1882/83	6—7	—
1877/78	7—8½	—	1883/84	8—10	—
1878/79	5—7½	—	1884/85	7	—
1879/80	6—8½	—	1885/86	6—7	—
1880/81	6—8	—			

Den andvendte Roemængde har varieret imellem ¼ Skp. og 3 Skpr. daglig.

Digitized by Google

Hømængden har været omkring 10 Pd. daglig. Inden 1874 var Kraftfodermængden højest 4 à 5 Pd. foruden Hø, men ingen Roer. For de senere Aar findes Regnskaber over Studefedning; de vise et varierende Overskud fra 6 Kr. til ca. 47 Kroner pr. Stk.; et enkelt Aar har Fedningen været forbundet med Tab af ca. 16 Kroner pr. Stk.

Basnæs Møllegaard (Tjæreby Sogn, V. Flakkebjerg Herred). Besætningen, ca. 70 Køer, er temmelig uensartet baade i Henseende til Individernes Størrelse og Præg samt Farve, der findes en Del Individer af Ayrshireblanding, hvilket blandt Andet ses af Lødden; oprindelig ere Ayrshirekøerne komne hertil fra Bisgaard; der er ogsaa Køer af slesvigsk og fynsk Afstamning. Af Tyre har der bl. A. været benyttet én fra Førslev.

En Del af Besætningen er indkjøbt, en Del tillagt paa Gaarden.

Som Exempel paa det blandede „Blod“, der findes i mange af Individerne, kan efterfølgende Stamtavle tjene.

Kvie, f. i November 1884.

- Fader: Tyr af e. T.
  - Fader: Tyr fra Førsløv.
  - Moder: Nr. 37, indkjøbt Slesviger.
- Moder: rødhjelmet Ko.
  - Fader: Tyr fra Førsløv.
  - Moder: lysrød Ko, udmærket Malker.
    - Fader: Bisgaard Ayrshiretyr.
    - Moder: fynsk Ko, udmærket Malker.

Kalvene fodres rigeligt det første Halvaar, men derefter temmelig knapt, de faa nymalket Mælk i 12 Dage (Maximum 8 Pd.), derefter uden jævn Overgang skummet Mælk (12—20 Pd.), indtil de ere 4 à 5 Uger gamle, derpaa saa meget Kjærnemælk, de ville drikke indtil 3 Maaneders Alderen, og endelig Kjærnemælk og Vand blandet, indtil de ere $^1/_2$ Aar.

Til de malkende Køer varierer Kraftfoderets Mængde efter Individernes Malkeevne fra 5—14 à 16 Pd.

Digitized by Google

Borreby (Magleby Sogn, V. Flakkebjerg Herred). Besætningen bestaar af ca. 300 Malkekøer og rekrutteres halvt ved Indkjøb af i Reglen store slesvigske eller fynske Køer, halvt ved e. T.

Der kan derfor aldeles ikke være Tale om nogen Ensartethed, og i al Almindelighed kan kun siges, at Køerne gjennemgaaende ere temmelig store, velholdte, men ikke særlig udprægede Malkedyr, skjønt der findes ikke saa faa særdeles gode Malkere. Der fodres med 9 à 10 Pd. Kraftfoder, 2 Givter Hø samt Roer.

I Regnskaberne findes for en Række Aar Opgivelse af Antallet af de indkjøbte og selvtillagte Køer i Forbindelse med en Oversigt over, hvorlænge vedkommende Aars Indskud har været i Besætningen, samt hvormeget de enkelte Racer (Fynbo, Slesviger, e. T. o. s. v.) i Gjennemsnit have malket hvert Aar. Af disse Opgivelser kan man imidlertid ingen absolut paalidelige Slutninger drage, angaaende hvilken Race man skulde give Fortrinet som Malkerace betragtet, dels fordi de indkjøbte Køers Alder ikke er noteret, dels fordi Optegnelsen over Køer af „e. T.“ ikke strækker sig over mere end nogle faa Aar, og endelig fordi der Intet er bemærket med Hensyn til Foderet (om dette har været aldeles ens i alle Tilfælde).

Som Illustration til Besætningens Uensartethed skal dog følgende Tabel over de fra Aaret $18^{67}/_{68}$ til Aaret $18^{79}/_{80}$ indsatte Køers Afstamning vedføjes.

Aar.	Sjællandske		Fynske		Slesvigske		Jydske Køer.	Eget Tillæg.	Ubekjendt.
	Køer.	Kvier.	Køer.	Kvier.	Køer.	Kvier.			
$18^{67}/_{68}$	3	〃	45	〃	〃	〃	〃	〃	〃
$18^{68}/_{69}$	〃	〃	17	〃	〃	〃	3	〃	〃
$18^{69}/_{70}$	11	16	12	〃	〃	〃	〃	〃	〃
$18^{70}/_{71}$	1	〃	〃	〃	〃	28	〃	〃	〃
$18^{71}/_{72}$	〃	4	〃	28	2	9	〃	〃	〃
$18^{72}/_{73}$	〃	〃	〃	38	〃	〃	〃	〃	〃
$18^{73}/_{74}$	〃	〃	〃	16	〃	29	〃	〃	〃
$18^{74}/_{75}$	〃	〃	4	〃	〃	33	〃	〃	〃
$18^{75}/_{76}$	〃	1	〃	6	〃	11	〃	16	〃
$18^{76}/_{77}$	〃	〃	5	29	〃	〃	〃	16	〃
$18^{77}/_{78}$	〃	2	〃	18	3	8	〃	13	〃
$18^{78}/_{79}$	1	〃	〃	21	13	27	〃	4	〃
$18^{79}/_{80}$	〃	1	3	12	44	2	〃	〃	7

Digitized by Google

Det fremgaar bl. A. af Tabellen, at Tendensen i de senere Aar gaar i Retning af Anskaffelsen af slesvigske Køer.

Jeg har sammenregnet, hvormeget de indtil 1878 indkjøbte 218 Stkr. fynske Køer og Kvier, samt hvormeget de indtil samme Aar indkjøbte 123 Stkr slesvigske Køer og Kvier i Gjennemsnit have malket i alle de Aar, de have været i Besætningen, og derved funden, at der ingen Forskjel har været.

Medens nemlig de 218 Fynboere have malket i Gjennemsnit 4836 Pd. aarlig, have de 123 Slesvigere malket i Gjennemsnit 4832 Pd.

Det fremgaar tillige heraf, at de fynske og slesvigske Køer maa have været blandt de bedste Malkere, eftersom Gjennemsnitsudbyttet af disse Køer ikke saa tidt overstiger Gjennemsnitsudbyttet af hele Besætningen; dog maaske ikke saa meget, som det synes ifølge Tallene (se nedenstaaende Tabel), eftersom Gjennemsnitsudbyttet af hele Besætningen ikke kjendes længere end til 1876.

Aar:	Antal Køer:	Aarligt Gjsn.sudbytte pr. Ko:
1866—67	240	2904 Pd. Mælk.
1867—68	242	3062 —
1868—69	238 (13 Kastere)	3480 —
1869—70	246 (16 do.)	3528 —
1870—71	246 (33 do.)	3704 —
1871—72	240 (20 do.)	3860 —
1872—73	234 (12 do.)	4158 —
1873—74	245 (14 do.)	4064 —
1874—75	249	4530 —
1875—76	221	4460 —

Mængden af anvendt Kraftfoder er selvfølgelig tiltaget med Gjennemsnitsudbyttet; saaledes er der $18^{66}/_{67}$ kun opfodret noget over 1000 Tdr. Sæd til hele Besætningen, medens der $18^{73}/_{74}$ er anvendt over 2000 Tdr. Tager man den forholdsvis stærke Fodring (Kraftfodermængde) samt Anvendelsen af Roer i Betragtning, skulde man vente et bedre Mælkeudbytte, end Tallene vise; som nævnt findes der vel ikke saa faa særdeles gode Malkere, men i Forhold til Besætningens Størrelse er Mængden af udprægede Malkedyr ikke betydelig.

Digitized by Google

Harrestedgaard (Hyllinge Sogn, Ø. Flakkebjerg Herred). Besætningen, ca. 130—140 Køer samt Tyre og Ungkvæg, bestaar for Størstedelen af fynske Køer, dels indkjøbte, dels af e. T. Begrundet paa de høje Priser paa Lødekøer er Indskudet af e. T. i de senere Aar større end tidligere. Da den nuværende Forpagter i Aaret 1858 kom til Harrestedgaard, bestod Besætningen dels af jydsk, dels af sjællandsk Kvæg. (Køerne stode dengang ordnede efter Farven, og Forpagteren husker endnu, at nogle mørke, graablakkede vare særlig gode Malkere).

Senere indførtes i nogle Aar slesvigske Køer, nærmest af Hensyn til deres Evne til at lægge Kjød paa sig, naar de engang bleve udsatte. Efter at Forpagteren imidlertid havde indset, at de slesvigske Køer i Egenskab af „Mellemformer“ ikke betalte sig rigtig godt, anskaffedes ca. 1871, efter at der Aaret forud havde været usædvanlig mange Kastere, paa en Gang et betydeligt Antal Anglerkvier, og Besætningen rekrutteredes derefter i flere Aar ved Køer, der indkjøbtes i Angel.

Senere er Angleren fortrængt af Fynboen, navnlig fordi Forpagteren frygtede for, at den første var for fin, og efter at der var forekommet flere Tilfælde af Tuberkulose i Besætningen.

For Tiden findes der kun faa ægte Anglerkøer og Efterkommere efter de tidligere Anglere [1]). De benyttede Tyre have i Reglen været andet Steds fra, i sin Tid ogsaa fra Gundersløvholm [2]).

Den nuværende Besætning bestaar af gjennemgaaende store og velbyggede Køer, blandt hvilke der findes Individer med fortrinligt Malkepræg, udmærket gode Mælkeorganer, store

---

[1]) 1885 var der i Besætningen 73 Køer af e. T., 25 af fynsk Race, 12 Anglere og 45 uden nærmere Betegnelse.

[2]) I Slutningen af 60erne har der saaledes været en i 1864 født Tyr, der var Søn af «Bakewell» og Koen Nr. 134. Bedstefaderen (baade paa mødrene og fædrene Side) var «Kongepræmietyren». Ved Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn 1869 var der udstillet en Samling Kvier og en Tyr, der alle vare Afkom af denne Gundersløvholmtyr. (Stamtavlen for alle disse Dyr findes i den officielle Beretning om Landmandsforsamlingen 1869).

Digitized by Google

Mælkeaarer og Mælkehuller, blød, løs og temmelig fin Hud og store fine Spejl. — Hovedet er i det Hele tagt mindre fint.

Der findes 4 Tyre; af disse ere de 2 ganske gode, den 3die derimod noget „spids" og temmelig lille, den 4de er altfor fed. Spejlet er ikke stort hos nogen af dem.

Kalveopdrættet er omtrent følgende[1]):

1.	til	5.	Dag daglig	4 Pd. af Moderens Mælk,
5.	-	10.	- —	1 Pd. mere hver Dag,
10.	-	18.	- —	12 à 14 Pd. sød Mælk,
18.	-	21.	- —	ca. 12 Pd. sød + 4 Pd. sk. Mælk,
21.	-	30.	- —	16 Pd. skummet Mælk,
30.	-	90.	- —	20 Pd. do. do.

Derefter afløses Mælken efterhaanden af Vand, dog saaledes, at enkelte af Kalvene faa Mælk (blandet med Vand), indtil de ere 6 à 8 Maaneder.

Desuden faa Kalvene, hvad de ville æde af Hø og Roer samt en Tid lang 1½ Pd. Linkager og 1 Pd. Skraaning eller 2½ Pd. Linkager og ingen Skraaning. Kalvene gaa om Sommeren løse i 2 Indelukker med fri Adgang til Stalden; den 1ste Vinter gaa de løse i Rum i Stalden, den 2den Vinter (naar de ere 1 Aar gamle) bindes de.

Kraftfoderet til Køerne er som Maximum 9 Pd. daglig (før Kælvningen 4 Pd.).

Siden 1869 har Kraftfoderets[2]) Værdi pr. Ko været følgende:

Aar:	Kr.:	Aar:	Kr.:
1869	ca. 55.	1877	ca. 103.
1870	- 69.	1878	- 74.
1871	- 92.	1879	- 104.
1872	- 68.	1880	- 100.
1873	- 84.	1881	- 110.
1874	- 80.	1882	- 92.
1875	- 89.	1883	- 112(?).
1876	- 95.	1884	- 103.

---

[1]) Ifølge Optegnelse om Kalveopdrættet i Aaret 18⁸⁴/₈₅.

[2]) Kraftfoderet = Sæd og kunstigt Kraftfoder (Oljekager, Klid etc.).

Digitized by Google

Antal Køer malket Pd. Mælk aarlig.

Aar.	8 à 9000 Pd.	7 à 8000 Pd.	6 à 7000 Pd.	5 à 6000 Pd.	4 à 5000 Pd.	3 à 4000 Pd.	2 à 3000 Pd.
1857	"	"	"	"	"	"	38 (2850)
1858	"	"	"	"	"	4 (3404)	50
1859	"	"	"	"	"	4 (3108)	61
1860	"	"	"	"	"	17 (3884)	75
1861	"	"	"	"	1 (4168)	33	73
1862	"	"	"	"	2 (4500)	32	69
1863	"	"	"	"	11 (4844)	63	38
1864	"	"	1 (6134)	15	49	40	16
1865	"	"	1 (6314)	4	47	54	16
1866	"	1 (7530)	8	15	54	32	11
1867	"	2 (7844)	3	21	42	38	14
1868	"	"	1 (6074)	2	16	55	35
1869	"	3 (7380)	2	15	42	31	24
1870	"	1 (7320)	1	8	18	36	28
1871	"	"	13 (6884)	24	44	26	8
1872	"	"	6 (6854)	22	39	44	11
1873	1 (8430)	2	7	32	35	34	11
1874	1 (8100)	4	19	25	41	29	8
1875	"	2	22	21	41	24	9
1876	"	2	11	29	45	19	9
1877	"	4	22	35	40	19	8
1878	2 (8814)	2	15	24	41	19	5
1879	2 (8414)	2	20	51	35	10	8

NB. Tallene indenfor Parentheserne angive Maximumsudbyttet.

Gjennemsnits-Mælkeudbyttet pr. Ko [1]).

Aar:	Antal Køer:	Pd. Mælk pr. Ko:	Aar:	Antal Køer:	Pd. Mælk pr. Ko:
1857	135	1538	1862	125	2594
1858	133	1680	1863	132	3008
1859	130	1916	1864	130	3876
1860	123	2352	1865	129	3868
1861	129	2616	1866	128	4244

[1]) Indtil 1880 er Gjennemsnits-Mælkemængden beregnet af Prøvemalkningerne, fra 1880 er den beregnet af den indvejede Mælk.

Digitized by Google

Aar:	Antal Køer:	Pd. Mælk pr. Ko:	Aar:	Antal Køer:	Pd. Mælk pr. Ko:
1867	127	4112	1876	125	4362
1868	124	3188	1877	131	4858
1869	125	3902	1878	130	4600
1870	117	3296	1879	130	4866
1871	121	4410	1880	130	4955
1872	127	4112	1881	128	5012
1873	138	4396	1882	129	5082
1874	132	4664	1883	135	5006
1875	130	4432	1884	145	4892

Cathrineholm (Krummerup Sogn, Ø. Flakkebjerg Herred). Besætningen, 120 Køer, rekrutteres ved Indkjøb og e. T., bestaar af Angler, fynske og nordslesvigske Køer; de sidste ere kraftige af Bygning, men ikke særlig udprægede som Malkedyr betragtede.

Ungkvæget er kraftigt udviklet — maaske i for god Foderstand — og gaar løs i Box. Kraftfoder ca. 10 Pd.

Skaderedegaard (Haldagerlille Sogn, Ø. Flakkebjerg Herred). Besætningen blandet af Angler, fynsk og nordslesvigsk Race.

Der findes en 6 à 8 Aar gammel Tyr, som er særdeles smuk af Bygning og med god Hud, men lille Spejl. Den benyttes endnu til Bedækning ligesom en anden til Besætningen hørende 2 Aars Tyr, der er kommet i Moders Liv fra Angel.

Reinstrup (Gunderslev Sogn, Ø. Flakkebjerg Herred).

(Ole Petersen.) Besætningen bestaar af temmelig smaa og fine Køer af Gundersløvholmafstamning.

(Hans Hansen.) Besætningen blandet, tildels af Gundersløvholmherkomst.

(Jens Petersen.) Besætningen bestaar af ret ensartede, nogenlunde velbyggede Køer af Gundersløvholmstamme.

(R. Krogs Enke.) Besætningen er af Gundersløvholmafstamning. For 20 Aar siden begyndtes med e. T.

Der er udgaaet flere af Sydsjællands gode Tyre fra R. Krogh, saaledes er f. Ex. Gl. Haslotyr, der har bidraget saa meget til Lystrupstammens Dannelse og til Forbedring af mange Kvæg-

Digitized by Google

besætninger især i Præstø Amt, født hos R. Krogh. En Tyr, der i Sommer (1886) har taget flere Præmier ved Dyrskuerne, og som af Ejeren (Gaardejer Petersen, Enghavegaard pr. Lundby) er solgt til en Tyreforening, er Søn af en Tyr „Gorm“ af R. Krogs Stamme, der blev solgt til Gundersløvholm, og en Ko hos R. Nielsen, Skjælbækshus ved Reinstrup, hvis Besætning ogsaa stammer fra Gundersløvholm.

R. Krogs Enkes nuværende Besætning er ikke synderlig god, idet Individerne ere for smaa og for fine.

(Morten Petersen). Køerne ere nogenlunde ensartede, temmelig store, stærke og ret udprægede, om end lidt grove Malkekøer. Der findes Gundersløvholmblod i Besætningen, men hovedsagenlig stammer den fra en kraftig Ko fra Blangstrup.

(Anders Hansen) **Gundersløvlille** (Gundersløv Sogn, Ø. Flakkebjerg Herred). Besætningen bestaar af temmelig smaa Køer af Gundersløvholmstamme.

(Peter Hermansen) **Gundersløvlille.** Køerne ere af Gundersløvholmherkomst.

I **Tjustrup** (Tjustrup Sogn, Ø. Flakkebjerg Herred) er det temmelig almindeligt at træffe Besætninger af blandet Suserupgaardstamme og fynsk Race.

Hvad de mindre Besætninger i **Omegnen af Gundersløvholm** i det Hele taget angaar, da er der flere særdeles gode, men en Del, i hvilke Individerne ere altfor smaa og for fine; det er heller ikke sjælden at træffe Dyr med Aftegn.

Førslev (Ø. Flakkebjerg Herred). Besætningen bestaar af 150—170 Malkekøer foruden Tyre og Ungkvæg. Køerne ere hovedsagenlig af Anglerafstamning, og største Delen ere af e. T. Der indkjøbes aarlig 10 à 12 Stkr. Anglerkøer eller Fynboere, og tillægges aarlig 25 Kalve. Der findes fire ældre Tyre, af hvilke den ene udfører Arbejde (gaar i Spænd sammen med 1 Stud). De 2 af Tyrene ere af Lystrupstamme og se ud til at være sunde; deres Bygning er kraftig og Præget ganske godt.

Digitized by Google

Desuden findes der 3 laars Tyre, af hvilke de 2 ere tillagte paa Køer af e. T., den 3die er tillagt paa en indkjøbt Angler, (som er mistænkt for at være lungesyg), ingen af disse unge Tyre er særlig udmærket.

Køerne af e. T. have gjennemgaaende et fint, ensartet Præg; Bygningen er i det Hele taget ret kraftig, Bredden og Dybden god, Lemmerne, Hovedet og Hornene fine, Huden løs, blød og ikke for tynd. Yver og Mælkeaarer gode, Spejlet er i det Hele taget hverken stort eller særlig regelmæssigt, men dog ret fint. Der findes desværre ingen Stambog, men en Anglerko og en fynsk Ko menes især at have havt Betydning for Dannelsen af Kvægstammen paa Førslev, som blev paabegyndt, medens Ejeren af Førslev var Forpagter paa Fuglebjerggaard (fra 1860—74), dog blev kun Halvdelen af Fuglebjerggaards Kvægbesætning flyttet til Førslev.

Besætningen paa denne Ejendom bestod 1873 af middelmaadige røde Malkekøer, men efter at de daarligste Individer vare skudte ud, forbedredes Besætningen efterhaanden ved Fuglebjerggaardskøerne. Den ovennævnte fynske Ko var i Fuglebjerggaards Besætning, da Forpagtningen blev overtaget, og var en fortrinlig Malkeko, bedre end Anglerkoen, der var temmelig gammel, da den blev anskaffet, og havde et daarligt Spejl. Der har flere Gange og navnlig paa Fuglebjerggaard funden Indblanding af Gundersløvholmsblod Sted, men iøvrigt rekrutteredes Besætningen ved indkjøbte Anglerkøer og Køer af e. T. Af Tyre, der have spillet en mere fremragende Rolle, nævnes en rød Tyr, der blev kjøbt ved Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn, og som kom til Fuglebjerggaard, samt en anden rød Tyr (muligvis af Gundersløvholmafstamning), der 1876 blev kjøbt hos en Gaardejer i Glumsø, efter at den havde faaet 1ste Præmie 1876 og 1ste Præmie 1877 bl. ældre Tyre i Sorø. Den solgtes i Begyndelsen af 80erne i fedet Stand. Den var bl. A. Fader til den i Stambogen (S. 218) optagne Tyr „Førslev 2“.

Ved nogle af de stedfundne Landmandsforsamlinger ere Individer af Fuglebjerggaardstammen blevne præmierede, og da de ved disse Lejligheder opgivne Stamtavler give en Fore-

Digitized by Google

stilling om Kvægstammens Herkomst, skulle et Par af dem her anføres.

Ved Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn 1869 præmieredes en fynsk Tyr, «Bastian», med 1ste Præmie.

I Nykjøbing 1872 var den samme Tyr udstillet tillige med en Søn; dennes Moder var

Koen Nr. 43.

Fader: Anglertyr.

Moder: Gl. Thora, indk. i Angel.

Tillige fremstilledes i Nykjøbing 1872 følgende Køer:

1) Anglerkoen Nr. 16, «Mejersken», f. 1861.

Fader: Frejer.

- Fader: Kongepræmietyren (se Stamb., S. 256).
- Moder: Nr. 14 B.

Moder: Gl. «Mejerske».

2) Koen Mejersken I., f. 1864.

Fader: indkjøbt Angler.

Moder: Mejersken Nr. 16 (se ovenfor).

Der var i det Hele udstillet 7 Køer; Faderen til de 3 var Tyren «Fuglebjerggaard», Mødrene henholdsvis «Gl. Thora», «Hjerter Es» (begge indkjøbte i Angel) og Mejersken Nr. 16.

Af de 3 andre var den ene den ovennævnte Ko «Mejersken Nr. 16», de 2 andre vare Døtre af en indkjøbt Anglertyr og af Koen «Mejersken Nr. 16» og «Assens». — Koen «Assens» var Datter af Tyren «Fuglebjerggaard» og Koen «Gl. Assens» (indkjøbt fynsk Ko).

Den 7de af de i Nykjøbing udstillede Køer var

Koen Nr. 86, «Duen».

Fader: Anglertyren «Valdemar».

- Fader: «Fuglebjerggaard».
- Moder: «Glenten». indk. Angler.

Moder: «Gl. Due», indkjøbt Angler.

Digitized by Google

Ved Landmandsforsamlingen i Viborg 1875 var Tyren «Bastian II» fremstillet; den var Søn af «Bastian I» og Koen «Spardame» (af Anglerafstamning, e. T.).

«Bastian» var Bedstefader til Tyren «Førslev 2», dennes Bedstemoder paa mødrene Side var den nævnte Præmieko «Nr. 16, Mejersken». «Førslev 2» er solgt, men der findes en Del godt Afkom efter den.

M. H. t. Kalveopdrættet kan følgende meddeles:

Kalvene patte ikke Moderen, men faa i de første Dage efter Fødselen 4 Pd. af dens Mælk, stigende til 12 Pd., naar de ere 3 Uger gamle; derpaa sker Overgang til skummet Mælk, af hvilken der gives indtil ca. 20 Pd. De 6 Maaneders Kalve faa endnu nogen Mælk, men for Resten tørt Foder. Selv de ganske Unge have Lejlighed til at æde Hø, og herved forhindres maaske, at de unge Dyr patte paa hverandre. Naar Kalven er 6 Maaneder, faar den foruden Hø 4 Pd. Skraa og Klid samt 1/2 Pd. Solsikkekager.

Kalvene ere gjennemgaaende velholdte; de aargamle Kvier, som løbe med Tyr, ere ganske godt udviklede.

De unge Kalve gaa løse i større Rum, men der findes ingen Løbegaard, som dog agtes indrettet med det Første. Om Sommeren gaa Kalvene den meste Tid løse enten i Kostalden eller i et Indelukke; dog holdes de ofte en Tid tøjrede. Efter Høhøsten tøjres Ungkvæget paa Engen. (Der hører 20 Tdr. Land Overrislingseng til Førslev).

Mælkeudbyttet har i de sidste Aar været følgende:

Aar:	Pd. Mælk pr. Ko:	Aar:	Pd. Mælk pr. Ko:
1879/80	4959	1882/83	5200
1880/81	5322	1883/84	5400
1881/82	4800	1884/85	5600.

Fra 1873—81 vare Malkerne fordelte saaledes:

Antal Køer malket mellem

Aar.	9—10000 Pd.	8—9000 Pd.	7—8000 Pd.	6—7000 Pd.	5—6000 Pd.	4—5000 Pd	3—4000 Pd.	2—3000 Pd.	1—2000 Pd.
1873/74	"	"	"	"	"	10	34	69	36
1874/75	"	1	5	11	16	60	32	15	10
1875/76	1	"	3	10	39	33	37	11	8
1876/77	"	1	4	19	28	41	25	10	8
1877/78	"	2	5	26	44	41	16	11	2
1878/79	"	1	16	30	45	31	11	8	7
1879/80	"	2	10	20	38	33	18	9	1
1880/81	"	4	9	17	43	41	11	3	"

Digitized by Google

Køerne fodres med 6—9 Pd. Kraftfoder (Skraa, Klid, Rapskager, Palmekager og Solsikkekager) samt Roer (ca. 1½ Skp.) og Hø. Der sommerstaldfodres ca. 6 Uger.

Præstø Amt.

Juellinge (Hellested Sogn, Stevns Herred). Besætningen bestaar for Tiden af 238 Køer, 39 Kvier (mellem 1—2 Aar), 52 Kalve (fra Vinteren 18⁸⁵/₈₆) og 5 Tyre. Køerne ere dels Slesvigere, dels Anglere, dels Blandinger af disse. Slesvigerne stamme fra Køer, som kom til Juellinge i Begyndelsen af 50erne[1]), Anglerkøerne ere især anskaffede i Løbet af de sidste 10 Aar. Blandt de nuværende Tyre findes der et Par 2aars fra Rosenfeldt, af hvilke den ene er ganske god i Henseende til Bredde, Dybde og Bygning i det Hele taget, samt hvad Huden angaar; Hovedet er ogsaa ret fint, men Hornene ere temmelig grove. (I højre Side bag det sidste falske Ribben findes en svullen Lymfekirtel). Den anden Rosenfeldttyr blev i sin Tid, fordi den ikke vilde trives, solgt til en Slagter, men blev senere atter kjøbt tilbage; den er ret god af Hud, men er iøvrigt for smal og temmelig grov af Hoved og Horn. Desuden findes en 3aars ægte Anglertyr, som i det Hele taget er ganske god med Undtagelse af Hovedet og Hornene, som ere lidt grove. En 4de Tyr, der ogsaa er 3 Aar, har en meget god Kropbygning, men et ualmindelig stort, grovt Hoved; den er Søn af Ole Jensens Præmietyr fra Barup og en Ko, tillagt paa Juellinge (den er af blandet slesvigsk og Angler Afstamning). For 7 à 8 Aar siden har der paa

---

[1]) Juellinge hører under Grevskabet Bregentved ligesom følgende andre Gaarde: Bregentved, Thurebyholm, Thurebylille, Marienhøj Alsløv, Tryggevelde og Sophiendal, samt de mindre Gaarde: Sprettinggaard, Ulsøgaard, Rødehus og Overdrevsgaard. For 30 Aar siden bestode Besætningerne paa disse Gaarde af forskjellige Blandinger, men i 50erne kom slesvigske Køer til de fleste af Gaardene; de bedste Individer kom til Juellinge, hvis daværende Forpagter (Rønnenkamp) havde indkjøbt Køerne i Slesvig. Senere ere Besætningerne undergaaede Forandringer, idet der navnlig er foretaget Krydsning med Anglerkvæg.

Digitized by Google

Juellinge været en fra Lystrup stammende gul Tyr, som gav meget godt Afkom, men da den var temmelig lille, blev den ikke benyttet meget. For Tiden findes en Tyrkalv fra Lystrup, men den lader ikke til at udvikle sig godt. Der er i det Hele taget kommet flere, baade Kvier og Tyrkalve fra Lystrup, men mange af disse Dyr, bl. A. en Tyrkalv, ere slagtede og have vist sig at være angrebne af Tuberkulose. Af yngre Tyre findes der nu nogle fra Bregentved. En Tyr, „Kjelstrup“ fra Bregentved, blev indkjøbt i Foraaret 1882 og er bleven benyttet til indeværende Aars April Maaned. Den var Søn af en Anglerko; dens Fader er ubekjendt, men var rimeligvis en Anglertyr. Det skal have været en ret smuk, men temmelig lille Tyr af ganske god Bredde bagtil uden at være for fyldig af Laar; dens Hoved og Horn vare meget smukke og Øjnene store og glinsende. Der findes meget Afkom efter den; det er ret fint, men temmelig smaat.

Malkekøerne paa Juellinge ere i det Hele ret gode, der findes ikke saa faa Individer, som ere betydelig bedre end Køerne paa Alsløvgaarden (se senere), men Besætningen mangler meget i at kunne kaldes ensartet. Der findes bl. A. mange Køer med Aftegn og endog en enkelt sortbroget samt nogle sorte af samme Afstamning. Kalvene og Kvierne ere særdeles godt udviklede, brede og tilsyneladende trivelige og sunde. De gaa løse (temmelig mange sammen) i mindre, ret kølige Rum; de faa sød Mælk (i temmelig rigelig Mængde), indtil de ere 6 Uger gamle, derefter sker lidt efter lidt Overgang til skummet Mælk og Kjærnemælk. Naar de ere 3 à 4 Maaneder gamle, ophøre de at faa Mælk og faa da indtil 2 Pd. Skraaning og Hørfrøkager. De 2aars Kvier (som have kælvet) ere ganske godt udviklede, men mangle maaske lidt i H. t. Bredde, samt have ikke særlig stærkt udviklede Mælkeorganer. De indkjøbte Anglekvier ere gjennemgaaende mindre end de slesvigske Kvier.

I de senere Aar har Mælkeudbyttet været ca. 5000 Pd. aarlig pr. Ko [1]). Kraftfoderet har været 6—8 Pd. daglig

[1]) Der findes ingen Optegnelser fra tidligere Tid, da de ere brændte for ca. 5 Aar siden.

Digitized by Google

samt Roer, men da der kun dyrkes 15 Td. Land med Rodfrugter, kan Roefodringen ikke være særlig stærk (vel næppe mer end 1/2 Skp. daglig pr. Ko).

(Ole Jensen) **Barup** (Hellested Sogn, Stevns Herred). Besætningen bestaar af 17 Køer, deraf ere de to indkjøbte som ældre. Køerne ere i det Hele taget temmelig store, kraftigt byggede Individer, som imidlertid ikke kunne kaldes udprægede som Malkedyr betragtede. En enkelt Ko „Guldøre“ og hendes Afkom ere dog mere løse af Bygning og af finere Mælkepræg end de øvrige Køer. Spejlet er i det Hele taget daarligt udviklet.

Besætningen er nærmest af nordslesvigsk Herkomst, men sandsynligvis ogsaa af Anglerafstamning gjennem Tyren Barup I., som er kommen fra Thureby Mølle og sandsynligvis stammer fra Gundersløvholm (efter P. Jespersen i Hellesteds Sigende fra „Bakkebølle“).

Køernes Malkeevne er særdeles god; flere af Individerne have givet over 7000 Pd. Mælk aarlig, og en enkelt indtil 8 à 9000 Pd. Kraftfoderet er fra 4 Pd. til Goldkøerne indtil 10 Pd. til de fuldt malkende Køer. Der staldfodres det meste af Sommeren. Kalvene faa sød Mælk i 14 Dage, derpaa skummet Mælk, til de ere 3 Maaneder gl., og i Løbet af den 4de Maaned Overgang til Vand. De staa bundne med Undtagelse af om Efteraaret, naar Køerne slippes løse.

Der skal aldrig have været Lungesyge i Besætningen, og Køerne se ogsaa alle sunde og kraftige ud.

(S. Jespersen) **Hellested** (Hellested Sogn, Stevns Herred). Besætningen bestaar af ca. 12 Køer, som gjennemgaaende ere af ret fint Præg, men iøvrigt ikke særlig ensartede. Afstamningen siges at være nordslesvigsk, men efter Dyrenes Bygning at dømme, skulde man tro, at de stammede fra Anglerkøer. Tyren „Hellested“ (se Stamb., S. 212) blev solgt i April 1885 som 5aars. Den var Søn af Tyren Barup I. (hos Ole Jensen, Barup) og en — rimeligvis nordslesvigsk — Ko, der som Kalv var kjøbt paa Juellinge af Ole Jensen i Barup.

Besætningen hos S. Jespersen fodres ikke stærkt, kun ca. 4 Pd. Kraftfoder foruden Hø, Roer o. s. v. Om Vinteren vandes

Digitized by Google

Køerne ude. Kalvene faa kun Mælk, til de ere 8 à 10 Uger gamle.

(Anders Nilsen) **Smerup** (Smerup Sogn, Stevns Herred). Besætningen bestaar for Tiden af ca. 20 Køer. I Begyndelsen af 60erne (vistnok 1862—63) anskaffedes store slesvigske Kvier, som blandedes med Tyre, der dels vare fra Juellinge (slesvigske), dels — 1875 — med en Tyr fra Ourupgaard[1]) (kjøbt som Kalv fra Ourupgaard af N. Nielsen i Dysted). Ourupgaardtyren siges at have været en mørkrød, stor Tyr med velrundede Ribben, fint Hoved og smukt Øje, men temmelig smal bagtil. Denne Tyr benyttedes fra 1876—80 (à 81). Desuden har der været benyttet en lysrød Tyrkalv fra Gundersløvholm, men den udviklede sig daarligt, og Afkommet efter den var uheldigt. (Kastning og Tuberkulose.) Endelig har der 1865 og ca. 1873 været anskaffet Tyre fra Lystrup, men der findes intet Afkom tilbage efter disse. (Derimod findes hos P. Hansen i Smerup nogle Køer, som ere faldne efter en Søn af „gl. Hasletyr").

Køerne ere iøvrigt af Middelstørrelse, enkelte noget over; Præget er i det Hele taget godt og i Forhold til Størrelsen ret fint. Mælkeorganerne ere stærkt udviklede, men Spejlet ikke særligt fremtrædende. Der har af og til været tuberkuløse Individer i Besætningen; derimod ingen særlig Dødelighed blandt Kalvene. Disse faa sød Mælk, lige til de ere 3 Maaneder gamle; men fra 2 Maaneders Alderen blandes Mælken med Vand; de staa bundne lige fra Fødselen til Kælvningen m. Undt. af om Efteraaret; om Sommeren tøjres de.

Køerne fodres stærkt om Vinteren; indtil 10 Pd. Kraftfoder, 20 Pd. Hø samt 1½—2 Skpr. Roer, men Mælkeudbyttet har ogsaa — i de senere Aar — været usædvanlig godt, nemlig:

---

[1]) Ourupgaardtyren, f. 1875.

Fader:	Moder:
Kongepræmietyr paa Ourupgaard.	En Ko paa Ourupgaard.

Digitized by Google

	I Gjennemsnit		Maximum:	Minimum:
1883	6144	Pd. pr. Ko.	8184	3556
1884	6946	—	10054	3666
1885	6409	—	10726	3756.

(Poul Hansen) **Spjellerup** (Spjellerup Sogn, Stevns Herred). Besætningen bestaar for Tiden af 15 Malkekøer og 1 Tyr. Køerne, paa en enkelt Undtagelse nær (en meget stor Ko af slesvigsk Herkomst), ere af Middelstørrelse og ret fine og udprægede som Malkedyr betragtede. En Del af dem ere temmelig ensartede indbyrdes, fine af Bygning med god Hud og gode Mælkeorganer. Med Hensyn til Afstamning bemærkes Følgende: For 36 Aar siden kjøbtes en broget Kalv i Roskilde Kro (rimeligvis en Slesviger). Dennes Datter, der ogsaa var broget, var i flere Aar Stamko. Som Tyre benyttedes i Begyndelsen slesvigske Individer. Fra ca. 1870—73 var Tyren en Søn af en slesvigsk Kvie (2 Aar gl.); fra 1873—75 en Tyr, der var Søn af den sidstnævnte Tyr og en Ko, der stammede fra den gamle Stamko. Fra 1875 kjøbtes igjen nogle Kvier af slesvigsk Herkomst og benyttedes en Tyr af Ourupgaardafstamning (den Samme, som benyttedes af Anders Nielsen i Smerup, se tidl.). Foruden ovennævnte Stamko har en Ko, der som Kalv kom fra Mads Olsen i Spjellerup, og som var Datter af en fynsk(?) Ko (indkjøbt som Kalv i Kjøbenhavn for 40 Aar siden), været benyttet som Stamko og parret med de ovenfor nævnte Tyre. Koen kom til Poul Hansen for 30 Aar siden. I de senere Aar er der benyttet Tyre fra Sognefogden i Spjellerup, hvis Tyr er kommen fra Jacob Jørgensen i Faxe og er af Lystrupafstamning („Gl. Hasletyr").

De nuværende Køer ere røde, og der siges, at der temmelig tidlig faldt røde Kalve efter den ovennævnte brogede Stamkos Afkom, da der benyttedes røde Tyre.

Kalvene faa sød Mælk i 8 Dage, derefter skummet Mælk, til de ere 3 Maaneder gl. De staa bundne om Vinteren, men gaa løse om Sommeren.

Køerne fodres godt, 6—8 Pd. Kraftfoder, 1½—2 Skpr. Roer, 10 à 12 Pd. Hø daglig.

Digitized by Google

(Jacob Jørgensen) **Faxe** (Faxe Sogn, Faxe Herred). Besætningen bestaar af 12 Køer af ensartet og fint Malkepræg. Køerne ere af Lystrupafstamning. Af Stamkøerne (se nedenfor) er Koen „Hængeyver“ lidt grovere af Hoved end „Line“, men har en ualmindelig fin, blød og løs Hud. Koen „Line“ er en sjælden fin Ko, kun ere dens Horn noget lange og ildestillede (med Retning nedad og indad), men ikke tykke. Begge, baade „Hængeyver“ og „Line“, have stort og regelmæssigt Spejl, bedre end de yngre Generationers. „Line“ ser ud til at være fuldkommen sund og er trods sin forholdsvis høje Alder (ca. 17 Aar) i ualmindelig god Foderstand (uden at være for fed), dens Øje er klart og Blikket roligt.

„Hængeyver“ ser ogsaa ud til at være fuldstændig sund, og der siges, at der aldrig har været Tuberkulose i Besætningen. Kalvene faa sød Mælk 1 à 2 Uger og derpaa skummet Mælk, til de ere 2 à 3 Maaneder gl. De gaa løse i Rum, men lukkes om Vinteren ud i et Møddinghus eller, naar Vejret er godt, i det Frie. Om Sommeren staa de tøjrede i en Eng, da der intet indhegnet Vænge hører til Gaarden.

Inden der, for ca. 15 Aar siden, blev lagt til paa Lystrupkøerne, bestod Besætningen af Blandingsindivider. I den sidste Tid er der benyttet Tyr fra den nærliggende Gaard Margrethenlund; i tidligere Tid Tyre af e. T.

For at vise Afstamningen hidsættes følgende Stamtavler:

Koen «Line» er ca. 17 Aar Stamko, rød med hvidt Yver; kom i Moders Liv fra Angel til Lystrup for 17 Aar siden, har faaet Præmier ved Dyrskuer fra sit 4de til sit 10de Aar. Som Maximum har den malket ca. 7800 Pd.

Koen «Hængeyver», 13 Aar,
lysrød uden Aftegn, kom fra Lystrup for 13 Aar siden.

Fader:	Moder:
«Den gule Tyr» paa Lystrup, indkjøbt Angler.	En gul Ko paa Lystrup.

Digitized by Google

Koen «Sofie», 12 Aar,
rød uden Aftegn, malket ca. 8000 Pd.

- Fader: Tyr paa Lystrup, mørkrød, kom til Lystrup samtidig med «den gule Tyr».
- Moder: «Line».

Koen «Else», 6 Aar.

- Fader: Tyr hos Jacob Jørgensen.
  - Fader: «Gl. Hasletyr». (Se Stambogen, S. 262).
  - Moder: «Sofie».
    - Fader: Lystrup-tyren.
    - Moder: «Line».
- Moder: «Hængeyver».
  - Fader: den gule Tyr paa Lystrup, indkjøbt Angler.
  - Moder: En gul Ko paa Lystrup.

Koen «Lusse»,
rød med hvidt paa Yveret og Bugen.

- Fader: Tyr hos Jacob Jørgensen.
  - Fader: «Gl. Hasletyr». (Se Stambogen.)
  - Moder: «Sofie».
    - Fader: Lystrup-tyren.
    - Moder: «Line».
- Moder: «Sofie».
  - Fader: Lystrup-tyren.
  - Moder: «Line».

Thurebyholm (Thureby Sogn, Faxe Herred). Besætningen bastaar af ca. 180 Malkekøer foruden Tyre og Ungkvæg. Køerne ere af Angler eller fynsk (og tildels af Gundersløvholm og Lystrup) Afstamning, og en meget stor Del af dem ere af e. T.

Fra 1870 til 1879 rekrutteredes Besætningen omtrent udelukkende med selvtillagte Individer; derefter kjøbtes i 3 à 4

Digitized by Google

Aar Angler og enkelte fynske Køer; i de sidste Aar er der atter kun indsat Køer af e. T. (ca. 30 Stkr. aarlig). Skjønt Afstamningen altsaa er noget forskjellig, maa man dog sige, at der er en vis Grad af Ensartethed udbredt over Dyrene. Der findes saaledes kun meget faa Individer med Aftegn, og i det Hele taget er det kraftigt byggede Køer af Middelstørrelse eller derover; dertil er der ikke lidt Malkepræg ved en stor Del af dem, og enkelte maa i Henseende til Bygning, Hud og Malketegn betragtes som fortrinlige Individer. Hoveder og Horn ere gjennemgaaende forholdsvis smaa og nogenlunde fine. Trods denne ralative Ensartethed, var det dog saa vanskeligt at pille en fuldstændig ensartet Samling ud af Besætningen, at man maatte opgive at lade den repræsentere ved Fællesdyrskuet i Næstved forrige Aar. Jeg antager imidlertid, at „Udpilningsarbejdet“ baade vilde være blevet lettet og var lykkedes, hvis man havde havt Stamtavler til sin Raadighed, men desværre udmærker Thurebyholm i Henseende til Stambogsføring sig ikke fremfor de fleste andre Gaarde i Sydsjælland, skjønt man nu er i Færd med at indhente det Forsømte.

Besætningen, der, hvad det Ydre angaar, som nævnt, har mange gode Sider, udmærker sig ogsaa m. H. t. Produktionsevne og indtager vistnok den fornemste Plads i saa Henseende blandt Sydsjællands større Besætninger, som rekrutteres ved e. T. Gjennemsnits-Mælkeudbyttet har i de senere Aar været mellem 5500 og 6000 Pd. Mælk aarlig pr. Ko[1]), uagtet Fodringen ikke har været abnorm stærk.

Fodringen er efter Kælvningen følgende: 4½ Pd. Kraftfoder, 1 Skp. Roer og ca. 16 Pd. Hø; Kraftfodermængden er gradvis stigende til 9 à 10½ Pd. til de stærkeste Malkere. Af Tyre paa Thurebyholm skal nævnes den i Stambogen optagne Tyr „Skrodsbjerg“, som paa fædrene Side stammer fra „Gl. Hasletyr“, der er dens Oldefader. Det er en smuk,

---

[1]) I den bedste Tid om Foraaret have 184 Køer malket 4400 Pd. Mælk om Dagen, altsaa ca. 24 Pd. pr. Ko, hvilket maa kaldes udmærket, da det er meget sjældent, at selv de bedste Besætninger yde mere end ca. 20 Pd. dgl. pr. Ko.

Digitized by Google

velbygget og forholdsvis fin Tyr, som dog er vel svær af Hals og mindre fin af Hoved og Horn, dens Hud er god, men Tyren er for fed.

En ca. 2 Aars Tyr af e. T., der gaar løs mellem Kvierne, tegner til at blive særdeles vellykket, kun er den noget grov af Horn.

M. H. t. Opdrættet indtager ubetinget Thurebyholm den mest fremragende Plads af Sydsjællands Gaarde.

Kalvenes Fodring er som følger: Efter Fødselen indtil den 7de Dag: 3 Gange daglig 1 Pd. af Moderens Mælk. Fra 7de til 15de Dag: 2 Pd. af Moderens Mælk 3 Gange daglig. I 3die Uge: 4 Pd. sød Mælk 2 Gange daglig, i 4de Uge: 6 Pd. sød Mælk 2 Gange daglig. Kalvene faa sød Mælk, indtil de ere 2 Maaneder gamle; naar de ere 6 Uger, faa de 4 Pd. sød og 2 Pd. skummet Mælk 2 Gange daglig. Fra 8de Uge 10 Pd. skummet Mælk 2 Gange daglig. Desuden faa de Grutning og Oljekager, saa snart de ville æde det, og de have altid Adgang til Vand.

Hvad der imidlertid særlig maa fremhæves er, at Kalvene altid gaa løse. Hele Aaret gjennem have Dyrene Adgang til en udmærket lun og rummelig Løbegaard; de yngste Kalve lukkes hver Dag om Vinteren ud i denne 2 à 3 Timer, og de 1aars Kalve have fri Adgang til samme Resten af Dagen. De unge Dyr se ogsaa ualmindelig smukke og veludviklede ud og tegne til at blive fine med godt Malkepræg. Resultatet af de udmærkede Opdrætningsforhold er da ogsaa, at der i Besætningen findes forholdsvis faa tuberkuløse Individer. Efter en Undersøgelse af Dyrlægen ere kun 3 Individer af den store Besætning erklærede for ubetinget lidende af Lungesyge.

Thurebylille (Thureby Sogn, Faxe Herred). Denne Gaard indtager og vil forhaabentlig i Fremtiden yderligere komme til at indtage en Særstilling blandt Sydsjællands Gaarde.

Den 1ste April 1885 blev nemlig Thurebylille iflg. Initiativ fra „de samvirkende sjællandske Landboforeningers Husdyrudvalg“ overtaget i Forpagtning af et Konsortium, hvis Formaal er at virke for „Bevaringen og den videre Udvikling af

Digitized by Google

vort røde Malkekvæg", og da Ejendommen under en Overbestyrelse af nogle af de af Sydsjællands Mænd, som interessere sig mest levende for Kvægavlen, bestyres af en Mand, der omfatter sit Hverv med den største Nidkjærhed og Interesse, er det at vente, at den paabegyndte Virksomhed vil lede til det ønskede Maal. Jeg skal ikke og kan ikke her gaa i Detailler, hverken m. H. t. hvorledes man har tænkt sig at arbejde for at naa dette Maal, eller m. H. t. de Foranstaltninger, der i det forløbne Aar allerede ere blevne iværksatte paa Thurebylille, men indskrænker mig til i saa Henseende at henvise til den Meddelelse, der desangaaende findes i Beretningen om de samvirkende sjællandske Landboforeningers Virksomhed $18^{85}/_{86}$. Min Tid har desvære ikke tilladt mig at gaa saa grundigt ind paa alle Enkeltheder vedrørende Thurebylilles Kvæghold, som jeg havde ønsket, og jeg nødes derfor til at nøjes med at give en kort Fremstilling af det Indtryk, jeg har faaet ved at betragte Besætningen paa Thurebylille.

Denne bestaar af ca. 150 Malkekøer foruden Tyre og Ungkvæg. Det vil være Læserne af ovennævnte Aarsberetning bekjendt, at man, for at danne et Grundlag for den fremtidige „Thurebylillestamme", har indkjøbt Individer fra flere anerkjendt gode Kvægbesætninger. Skjønt nu de fleste af disse Dyr ere af Anglerherkomst, og skjønt Indkjøbet i det Hele taget maa siges at være heldigt, kan man dog ikke forlange, at de enkelte, fra forskjellige Besætninger stammende Køer skulle udmærke sig ved indbyrdes Ensartethed. Dette er heller ikke Tilfældet, omend man i det Hele taget maa indrømme, at saa at sige alle Individerne kunne kaldes Typer — mer eller mindre udprægede — paa gode Malkedyr, men forøvrigt kan man tydelig se, at de hidrøre fra forskjellige Kvægstammer. Vi finde saaledes Repræsentanter — baade af Han- og af Hunkjøn — for Gundersløvholmkvæget (fra Bønderbesætningerne i Frankerup og Sønderup), for Ourupgaardstammen (fra Elkenøre paa Falster), for Lystrupstammen og for Rosvangstammen; tillige findes der Individer af ren Anglerrace (ɔ: indkjøbte i Angel) og nogle af nordslesvigsk

Digitized by Google

Herkomst (hidrørende fra den Besætning, som var paa Thurebylille, da Forpagtningen blev overtagen).

Da Anglerpræget selvfølgelig skinner gjennem de fleste af disse Dyr, er der ikke noget i Vejen for, at Forskjellighederne efterhaanden ville kunne udjævnes, saa at man vil kunne faa dannet en ensartet Stamme. Hertil fordres naturligvis blandt Andet, at de Tyre, der benyttes, ere af nogenlunde ensartet Bygning og Præg. De Handyr, som for Tiden findes paa Thurebylille, ere særdeles gode Exemplarer, men — af samme Grund som ovenfor omtalt — de ere just ikke ensartede. Forinden der er gaaet nogle Aar, kan man ikke vente eller forlange Noget i den Retning.

Jeg skal i det Følgende give en Beskrivelse af nogle af de til Stamkøer og Tyre udvalgte Dyr samt anføre nogle af disses Afstamning, saavidt den kjendes.

Tyren «Elkenøre»,

født i Oktober 1883, mørkrød uden Aftegn, tillagt og opdrættet hos Gaardejer R. Hansen, Elkenøre, solgt til Thurebylille i August 1885.

- **Fader:** En Præmietyr, solgt til Ny Kristineberg 1883, f. 1881.
  - **Fader:** Tyr, solgt til K. Jensen, f. 1878.
    - **Fader:** Gl. Pr.-tyr, 1ste Pr. 5Gange, 4de Pr. Svendb. 1878, f. 1875.
      - **Fader:** Ourupgaards gl. 1ste Prtyr. Præmie i Samling i Nykjøb. 1872.
      - **Moder:** Ejerens Præmieko. 4 à 5 1ste og 2den Præmier, kjøbt paa Ourupg.
    - **Moder:** Ko Nr. 11 af e. T., død af Mælkefeber 1883, f. 1872.
  - **Moder:** Ko Nr. 2, 1ste Pr. i Nykjøb. 1874, f. 1872.
    - **Fader:** 1ste Pr.-tyr paa Ourupgaard (se ndfr.).
    - **Moder:** Gl. Pr.-Ko Nr. 3, kjøbt p. Ourupgaard.
- **Moder:** Ko Nr. 4 af R. Hansens e. T.
  - **Fader:** Tyr hos K. Jensen.
    - **Fader:** Tyr hos K. Jensen.
    - **Moder:** 1ste Pr.-Ko hos K. Jensen.
  - **Moder:** Ko Nr. 8, fl. G. præmieret, f. 1877.
    - **Fader:** Gl. Pr.-tyr, (se foran).
    - **Moder:** Ko af e. T., d. 1879.

Digitized by Google

«Elkenøre» er en særdeles smuk Tyr, velbygget og ret kraftig, skjønt knap dyb nok; dens Bryst er af god Bredde, Ribbensrundingen og Afstanden mellem Ribbenene er god, Benene fine og velstillede, Hovedet temmelig lille, Hornene tynde, men temmelig stærkt udadvisende, Huden er løs og blød, Spejlet godt, Mælkeaarer og Mælkehuller gode.

Det er altsaa navnlig i H. t. Dybde, at «Elkenøre» staar tilbage; men da omtrent alle Tyre i «Elkenøre»s Alder (den var, da jeg optog den nævnte Beskrivelse, ca. 2½ Aar, med 4 brede Tænder) lide af samme Mangel, mener jeg ikke, at man kan dadle «Elkenøre» af den Grund. Men inden man udtaler nogen afgjørende Dom om den, maa man selvfølgelig se, hvorledes dens Afkom vil udvikle sig.

Tyren «Sædder» (se Stambogen, S. 214). Mørkrød med lysere Ryg og Aal.

Bygningen er regelmæssig, Bredden udmærket, Hovedet, Hornene og Lemmerne vel grove, Øjet temmelig lille, Huden udmærket løs og blød, Spejlet af Middelstørrelse.

«Sædder» stammer baade paa fædrene og mødrene Side fra «Gl. Hasletyr», og skjønt den ikke er særlig fin eller særlig udpræget som Malketyr betragtet, har den dog saa mange gode Sider, at det er højst sandsynligt, at den vil komme til at stifte Gavn paa «Thurebylille».

Tyren «Rosvang», f. 15de April 1881,
mørkrød uden Aftegn.

Fader: Nr. 3, f. i Januar 1876.		Moder: Nr. 41, f. i Marts 1870.	
Fader:	Moder:	Fader:	Moder:
«Bismark»[1] indført fra Angel.	Nr. 83[2]) indf. fra Angel som 2aarig.	Enten (?) «Palle» ell. snarere Nr. 5, som Nr. 41 har mest Lighed med. Nr. 5 var en regelmæssig Tyr, noget over Middelstørrelse, meget lovende, men doven til Bedækning.	Nr. 10, var i Besætningen paa Rosvang 1867; meget fin Anglerko med særdeles stærkt udviklede Mælkeorganer og god Bygning.

[1]) Mørk chokoladefarvet, ikke stor, meget livlig, tynd af Muskelsystem og derved noget skarp af Manke, i det Hele ret normal som Anglertyr. Dens Søn, Nr. 3, havde i sine Hovedtræk samme Karakter og Finhed, men langt mere Legemsudvikling.

[2]) Denne Ko var i Størrelse, Bredde og Dybde langt over almindelige

Digitized by Google

«Rosvang» er en kraftig bygget Tyr, der imidlertid (i Begyndelsen af Maj 1886) var i for god Foderstand. Dens Hoved og Horn ere temmelig grove, Øjet stort, men sløvt, Lemmerne ere velstillede og ret fine.

Da Tyren (i Efteraaret 1886) er solgt til Dronninggaard, vil den næppe faa stor Indflydelse paa Thurebylilles fremtidige Kvægbesætning.

En anden, yngre (ca 1½ Aar gl.) Rosvangtyr, «Buus», er endnu for ung, til at man kan afgjøre, hvorvidt den har særlig Værdi som Stamtyr. Der findes en udførlig Stamtavle over den, men jeg skal ikke her af Hensyn til Pladsen gjengive den, men kun bemærke, at den — ligesom Stamtavlen over Tyren «Rosvang» — fortjener at opstilles som et Exempel paa, hvorledes Stamtavler bør føres, naar de skulle have nogen virkelig Værdi.

Foruden de her omtalte mest fremragende Tyre findes en hel Hær af andre Handyr og navnlig en Masse unge Tyrkalve. Det er Meningen at sælge de Bedste af dem til Tillægsdyr, medens de, som udvikle sig mindre heldigt, skulle kastreres eller slagtes. I det Hele taget er det bestemt, at kun virkelig gode Avlsdyr ville blive solgte som saadanne fra Thurebylille.

Af Thurebylilles Stamkøer skal jeg nærmere omtale Følgende:

Koen Nr. 74, f. i April 1879 paa Rosvang, mørkrød uden Aftegn.

Fader: Nr. 3 (se foran).

Moder f. i Februar 1869.

Fader: En ægte Anglertyr — Moder: En ægte Anglerko — var i Besætningen paa Rosvang 1867.

Nr. 74 er en kraftig og velbygget Ko af god Bredde og Dybde, stor Afstand mellem Ribbenene (kantet og løs Bygning); Hovedet vel stort, Hornene lange og temmelig grove, men — som hos alle Rosvangkøerne — ret velstillede. Huden løs, blød og forholdsvis tynd, Mælkeaarene særdeles gode, Yveret fint, Patterne lidt nærstillede; Spejlet godt.

Den malkede	$18^{80}/_{81}$	som	2aarig	3514	Pd. Mælk
	$18^{81}/_{82}$	-	3aarig	5988	—
	$18^{82}/_{83}$	-	4aarig	6560	—
	$18^{83}/_{84}$	-	5aarig	8290	—
	$18^{84}/_{85}$	-	6aarig	6832	—

Anglerkøer, men derhos saa fin, som ønskelig, med regelmæssigt og fuldstændig rent Præg samt med overordentlig fremragende Mælkeorganer og tilsvarende Malkeevne uden noget Aar at være overløben. Gjennem Sønnen, Nr. 3, der var Stamtyr fra 1877—82, har denne Ko faaet en væsentlig Indflydelse paa «Rosvang»s Anglerbesætning.

Digitized by Google

Foruden denne Ko findes der i Thurebylilles Besætning 9 andre Køer fra Rosvang, som i det Hele taget ligne Nr. 74 i Bygningspræg og Mælkeorganernes Udvikling.

Koen «Sofie», Nr. 157, f. 1881,
tillagt hos P. Larsen, Neble, mørkrød uden Aftegn.

Fader:
En Tyr uden Navn
af P. Larsens Tillæg.

- Fader:
  Tyr uden Navn
  af P. L.s Tillæg.
  - Fader:
    En Tyr fra
    Korsør,
    tillagt paa
    Ourupgaard.
- Moder:
  eget Tillæg,
  bl. Angler.

Moder:
«Garibaldi», f. 1875,
bl. Anglerafstamning
(kjøbt t. Thurebylille 1885).

- Fader:
  Søn af en indkjøbt
  Anglerkvie,
  tillagt paa
  Thurebyholm.
- Moder:
  eget Tillæg,
  bl. Angler.

«Sofie» er en kraftig, bred og velbygget Ko; Hovedet lidt langt og bredkjæbet, Hornene fine, Huden fin og løs, Yveret noget fremadstillet, Patterne lidt nærstillede, Mælkeaarene gode, Spejlet godt.

Koen «Lotte», Nr. 43, f. 31te Januar 1881
hos P. Olsen, Frankerup, mørkrød uden Aftegn.

Fader:
Tyr uden Navn
hos P. O.

- Fader:
  Tyr uden Navn
  hos P. O.
  - Fader:
    Pr.tyr
    hos R.
    Dinesen,
    Høve.
    - Fader:
      Tyr af
      Gunders-
      løvholmst.
      hos N.
      Jensen,
      Bjerre.
- Moder:
  En mørkrød Ko,
  f. 1872 paa
  Gundersløvholm,
  Moder til
  «Nordenaas»
  (se Stamb., S. 198).

Moder:
«Trine»,
(se Stambogen, S. 246).

Digitized by Google

«Lotte» er af Mellemstørrelse og regelmæssig Bygning, ret god Dybde, Bredde og Ribbensrunding og god Afstand mellem Ribbenene; Ryggen af Middellængde, Lænden lang og aaben, Lemmerne nogenlunde velstillede, Laarene flade, Boven mager, Manken skarp, Hovedet af Mellemstørrelse, Hornene udadvisende, svagt fortil krummede, temmelig tykke. Huden løs, blød og af passende Tykkelse, Yveret stort, velformet, Patterne velstillede, Mælkeaarer og Huller gode, Spejlet uregelmæssigt, af Mellemstørrelse.

Som 2-, 3- og 4aars Ko har «Lotte» malket henholdsvis 5226, 5616 og 6560 Pd. Mælk.

Fra N. Olsen, Sønderup, er kjøbt en Ko, Nr. 109, som er Halvsøster til «Lotte» (fælles Fader); det er en middelstor Ko af god Brystdybde og Ribbensrunding, med bredt og velformet Kryds, fin og løs Hud, gode Mælkeorganer (Patterne lidt nærstillede) og godt Spejl. Nr. 109 er født 1880 og har i sit 2det, 3die og 4de Aar malket henholdsvis 5820, 6750 og 8820 Pd. Mælk. Dens Kalve ere hidindtil mislykkede.

Koen Nr. 97, f. 1880 hos R. Hansen, Elkenøre,
mørkrød med lysere Yver.

Fader:	Moder:
R. Hansens gl. Præmietyr f. 1875 (se foran).	Nr. 2 (se foran).

Nr. 97 er en middelstor, ret velbygget, fin Malkeko, løs af Bygning, Lemmerne ret velstillede, Laarene flade, Manken skarp. Hovedet temmelig lille, Hornene smaa, fine og velstillede (Retning udad, fremad og opad) Yveret fint, mellemstort med velstillede Patter, Mælkeaarer og Huller gode, Huden løs og blød, Spejlet stort og fint.

Nr. 152, f. 1878 i Angel, rød uden Aftegn,
en forholdsvis stor, bred og dyb Anglerko med lidt grovt Hoved og Horn og en temmelig fastliggende Hud, Bygningen er løs, Manken meget skarp og Bovpartiet magert. Mælkeorganerne godt udviklede, Spejlet ret godt.

Nr. 29. Ko af Thurebylilles gamle Besætning, rød u. Aftegn, er en udmærket dyb og bred Ko med middellang, lige Ryg, temmelig lang og aaben Lænd, velstillede Lemmer, lidt vel kjødfulde Laar, men magert Bovparti, Hovedet forholdsvis lille, Hornene ret fine (med Retning udad fortil, indad og lidt nedad med Spidsen). Yveret stort, med velstillede Patter, Mælkeaarer og Huller udmærkede. Huden løs og blød, Spejlet lille (Mellemkjødsspejlet mangler, Guénons 8de Kl.).

Efter ovenfor at have omtalt Repræsentanter for de fra forskjellige Besætninger hidrørende Stamkøer, skal jeg, inden

Digitized by Google

jeg slutter, kun omtale, hvorledes Opdrætningen paa Thurebylille er.

Kalveopdrættet paa Thurebylille:

1. Uge efter Fødselen faa Kalvene daglig indtil 8 Pd. sød (af Moderens) Mælk.

2.	Uge	12	Pd.	sød Mælk daglig			
3.	—	12	—	—	+ 3	Pd.	skummet do.
4.	—	8	—	—	+ 9	—	—
5.	—	5	—	—	+ 15	—	—
6.	—	2	—	—	+ 21	—	—
7.	—	24	—	skummet Mælk			
8.	—	21	—	—	+ 3	Pd.	Valle
9.	—	18	—	—	+ 6	—	—
10.	—	15	—	—	+ 10	—	—
11.	—	9	—	—	+ 15	—	—
12.	—	6	—	—	+ 18	—	—
13.	—	3	—	—	+ 21	—	—
14.	—	24	—	Valle			
15.	—	20	—	—			
16.	—	16	—	—			
17.	—	12	—	—			
18.	—	8	—	—			
19.	—	4	—	—			

Desuden:

7. til 14.	Uge	1	Pd.	Klid og en lille Smule Linkager	
14. - 18.	—	1	—	—	+ ½ Pd. Linkager
18. - 20.	—	1	—	—	+ 1 — —

Fremdeles faa Kalvene Roer og Hø, saasnart de ville æde det.

Efter Fødselen gaa Kalvene løse i Rum, 2 og 2 sammen, senere faa de Adgang til Løbegaarden og gaa om Sommeren løse i et indhegnet, til Stalden stødende Vænge.

De nuværende unge Generationer se særdeles godt ud, men forhaabentlig ville de gunstige Opdrætningsforhold (som først ere indførte i den senere Tid, efter at der for Ungkvæget er bleven bygget en Stald med Tilbehør) bidrage til, at Thurebylilles Ungkvæg ad Aare vil blive komplet mønsterværdigt. Jeg skal endnu kun tilføje, at det er en Selvfølge, at Principet for Kvægavlen paa Thurebylille fremfor Alt er at tage det størst mulige Hensyn til Dyrenes Sundhedstilstand. Derfor vil der f. Ex. hverken blive Tale om gjennemført Sommerstaldfodring

Digitized by Google

eller om overdreven stærk Fodring til Malkekøerne, og ved Siden af at sørge for, at de unge Dyr udvikle sig kraftigt baade ved Hjælp af Føden og den gunstige Stald- og anden Pleje, vil der selvfølgelig blive taget Hensyn til, at kun de Kvier, som have udviklet sig normalt og ikke af en eller anden Grund ere satte tilbage i Væxten, blive bedækkede saa unge, at de kunne komme til at kælve omkring 2aars Alderen.

Store Rodegaard (Dalby Sogn, Faxe Herred). Besætningen paa Rodegaard bestod 1868 af 19 slesvigske Køer og 8 Sjællændere; efter den Tid er den hovedsagenlig rekrutteret ved „e. T.", især efter de slesvigske Køer. — I Aaret 1876 vare saaledes allerede af 33 Køer de 23 af e. T. —, 1880 af 34 Køer 29 samt en Tyr af e. T., 1883 blandt 35 Køer 33 foruden en Tyr af e. T., 1885 var der kun 1 Ko, som ikke var af e. T. De i Slutningen af 60erne indkjøbte slesvigske Køer vare fra Geesten og siges at have været af ren Anglerafstamning, med forholdsvis kraftig Bygning. Tillige skulle de have været særlig haardføre, hvilket godt kan stemme med, at der — efter hvad der siges — aldrig har været Tuberkulose i Besætningen paa Rodegaard (den bekjendte „gule Tyr paa Lystrup" er af samme Herkomst). De benyttede Tyre vare i Begyndelsen fra Geesten (eller Angel). Saaledes fra 1868 indtil 1871 Tyren Geltoft, indkjøbt Tyr fra Sydslesvig, f. 1866. Fra 1871—73(?) en Anglertyr Rülskov, fra 1873—75 Tyr af Gundersløvholmstamme, Søn af „Gl. Hasletyr", fra 1875—76 Tyren Sørup, ogsaa Søn af „Gl. Hasletyr"(?), fra 1876—79 Tyr af e. T., Søn af Tyren „Gundersløv", Sønnesøn af „Gl. Hasletyr".

Fra 1879 benyttedes Tyren „Bustrup" (se Stamb. S. 158), den var Søn af Tyren „Gundersløv" og Dattersøn af „Geltoft" og en indkjøbt Anglerko.

Fra ca. 1881 var Tyren „Unge Hasletyr 4" (se Stamb. S. 166) Springtyr, den var Søn af „Bustrup" og „Koen Nr. 33", der var Datter af „Rülskov" og en Ko Nr. 24, der var en Datter af „Geltoft" og den indkjøbte Anglerko Nr. 10 (se senere). Tyren „Unge Hasletyr 4" beskrives i Stambogen som værende en velbygget, men temmelig lille Tyr med fine,

Digitized by Google

men noget lange Horn, og den synes iflg. dette ret godt at have lignet det nuværende Afkom efter Nr. 10; fra 1883 virkede en Tyr af e. T., f. 15. Decbr. 1879, den var Søn af „Gundersløv" og Dattersøn af „Rülskov", fra 1885 har der været en Tyr fra *Lystrup*, der stammer fra Ourupgaard; det er en ret velbygget Tyr med et godt Præg og *udmærket smukke Horn*. Dens Stamtavle er følgende:

Tyren fra Lystrup, f. 1883.

- Fader: Odin, Nr. 2, f. 1880.
  - Fader: Balder.
    - Fader: Ourupg. Nr. 1.
    - Moder: Nr. 20, en gul, udmærket smuk, stærk og fortrinlig Malker.
      - Fader: •Den gule Tyr•.
      - Moder: Nr. 20, indk. slesv. Ko, fortrinlig Malker.
  - Moder: Nr. 15.
    - Fader: Ourupg. Nr. 1.
    - Moder: Nr. 15, indkjøbt Angler.
- Moder: Nr. 87, indk. Angler.

Besætningen paa Store Rodegaard bestaar — saaledes som ogsaa nedenstaaende Oversigt over Køernes Mælkeudbytte antyder — af særdeles gode Malkedyr, med ret godt og for enkelte Individers Vedkommende særdeles godt Mælkepræg. M. H. t. Ensartethed lader den derimod en Del tilbage at ønske, hvilket sandsynligvis hidrører fra, at de som Stamkøer benyttede Dyr have været temmelig forskjellige. Der findes nu navnlig 3 Slags Individer, stammende fra Køerne *Nr. 10*, *Nr. 14* og *Nr. 15*, som vare blandt de indkjøbte Køer.

Nr. 10s Afkom er i Reglen temmelig smaa, men meget fine Køer, med fine Hoveder og fremtrædende Mælkepræg.

Nr. 14s Afkom er gjennemgaaende større Individer,

Digitized by Google

men dog med særdeles gode Malketegn, baade hvad Bydning, Hud og Mælkeorganer angaar.

Nr. 15s Afkom er temmelig store Køer, der dog ere noget grove af Bygning, Hud, Hoved og Horn, Huden er dertil noget fastliggende. De siges imidlertid at være gode Malkere.

Aar.	Nr. 10 malkede fra sit 6te til sit 15de Aar.	Nr. 14 malkede fra sit 7de til sit 13de Aar.	Nr. 15 malkede fra sit 8de til sit 13de Aar.
$18^{68}/_{69}$	3120 Pd.	4368 Pd.	3578 Pd.
$18^{69}/_{70}$	3700 —	4742 —	5118 —
$18^{70}/_{71}$	3668 —	5250 —	3834 —
$18^{71}/_{72}$	5132 —	6752 —	5452 —
$18^{72}/_{73}$	5880 —	(syg) 3436 —	6206 —
$18^{73}/_{74}$	5030 —	2842 —	5308 —
$18^{74}/_{75}$	5188 —	4330 —	
$18^{75}/_{76}$	4765 —		
$18^{76}/_{77}$	4723 —		
$18^{77}/_{78}$	3706 —		

Aarligt Gjennemsnitsudbytte pr. Ko i Aarene:

$18^{68}/_{69}$	3210 Pd.	$18^{79}/_{80}$	5265 —
$18^{69}/_{70}$	3790 —	$18^{80}/_{81}$	5415 —
: : :	: : : : :	$18^{81}/_{82}$	5250 —
: : :	: : : : :	$18^{82}/_{83}$	5635 —
$18^{75}/_{76}$	4848 —	$18^{83}/_{84}$	5899 —
: : :	: : : : :	$18^{84}/_{85}$	6182 —

Antal Køer malket mellem

Pd. Mælk.	Aar:																
	$18^{68}/_{69}$	$18^{69}/_{70}$	$18^{70}/_{71}$	$18^{71}/_{72}$	$18^{72}/_{73}$	$18^{73}/_{74}$	$18^{74}/_{75}$	$18^{75}/_{76}$	$18^{76}/_{77}$	$18^{77}/_{78}$	$18^{78}/_{79}$	$18^{79}/_{80}$	$18^{80}/_{81}$	$18^{81}/_{82}$	$18^{82}/_{83}$	$18^{83}/_{84}$	$18^{84}/_{85}$
8 og 9000	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"
7 - 8000	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	1	3	3
6 - 7000	"	"	"	3	5	3	6	5	6	7	7	6	6	4	10	3	12
5 - 6000	"	1	1	9	10	14	13	6	4	10	16	12	13	13	6	17	7
4 - 5000	2	11	8	8	7	7	8	12	17	5	3	8	6	5	5	1	6
3 - 4000	15	11	12	4	6	5	"	5	3	8	3	3	1	5	4	1	3
2 - 3000	8	4	4	3	1	2	1	1	3	2	2	5	3	5	6	4	2

Digitized by Google

Kraftfodermængden er for Tiden 9 Pd. pr. Ko daglig samt Roer.

Kalvene faa Mælk, til de, omtr. ½ Aar gl., komme paa Græs; om Vinteren gaa de løse i Rum, men lukkes ikke udenfor.

(Hans Jørgensen) **Roholte** (Roholte Sogn, Faxe Herred). Besætningen bestaar af 13 à 14 Køer. Fra 1876 ere de indsatte Køer af e. T., tidligere kjøbtes sjællandske Køer. Den nuværende Besætning er nærmest af blandet Lystrup- og Gundersløvholmherkomst.

Køerne fodres godt, ca. 8 à 10 Pd. Kraftfoder, 1 Skp. Roer og 2 Foder Hø.

Kalvene faa Mælk, til de ere 6 Uger gl., og staa bundne.

Foruden H. Jørgensens egen Besætning er der hos ham opstaldet en Tyr, som tilhører Tyreforeningen i Roholte Sogn.

Denne Tyr er kjøbt i Angel ved Dyrskuet i Süderbrarup d. 19de Juli 1884 og kostede 500 Rmrk. Den er af fint Præg, har en regelmæssig Bygning, men kunde taale lidt mere Bredde og Muskelfylde paa Lend og Kryds, dertil er Lenden lidt tagdannet, og der er en Indsænkning foran Haleroden. Ribbensbygningen er god, Benene fine, Hovedet lille og fint, Hornene tynde og Øjet godt, Huden er løs, blød og temmelig tynd, Spejlet temmelig stort.

Lindersvold (Roholte Sogn, Faxe Herred). Besætningen bestaar af ca. 100 Køer af forskjellig Herkomst, dels indkjøbte Anglerkøer, dels Slesvigere, Fynboer, Lollændere og enkelte Sjællændere. De lollandske Køer skulle efter Sigende være faldne efter Tyre fra Ourupgaard, men da kun enkelte af dem have et blot nogenlunde fremtrædende fint Malkepræg, maa man i ethvert Tilfælde beklage, at de ere faldne saa daarligt ud. Der findes forøvrigt i Besætningen ikke saa faa rigtig gode Individer, baade hvad Bygning og Præg i det Hele taget angaar; skulde man udsætte paa Noget, vilde det være paa Hovedet og Hornene, som ere temmelig grove. Desuden findes der ikke saa faa Køer med Aftegn, blandt Andet have flere af de indkjøbte Anglekøer mere eller

Digitized by Google

mindre Hvidt paa Yveret. Besætningen rekrutteres dels ved Indkjøb, dels ved Indskud af Køer af e. T., men da der i en længere Aarrække har været megen Dødelighed blandt Kalvene, have kun Halvdelen af de indsatte Køer (ialt 20 Stkr.) været af e. T., Resten er indkjøbt.

Blandt Tyrene (der er ialt 4 ældre Tyre) findes 2, som ere Halvbrødre og Sønner af „Bakkebølle 5" (se Stamb., S. 164); de have begge en god Hud, men grovt Hoved og Horn. Den ene — den mindste — har dertil stærkt misdannede Horn, hvilket skæmmer den meget, da det iøvrigt er en særdeles velbygget, bred og dyb, skjønt lovlig lille Tyr.

En 3die Tyr findes der, som er en Søn af Tyren „Frans" (se Stamb., S. 162), som var tillagt paa en Ko hos A. Nielsen, Smerup, (en Ko, som iøvrigt har svulne Lymfekirtler i Flanken) efter en Tyr fra Ourupgaard.

Gjennemsnitsmælkeudbytte pr. Ko aarlig:

$18^{80}/_{81}$	4723 Pd.
$18^{81}/_{82}$	5001 —
$18^{82}/_{83}$	5390 —
$18^{83}/_{84}$	5517 —
$18^{84}/_{85}$	5172 —

I Midten af dette Tidsrum $18^{82}/_{83}$, var Antallet af Køer med forskjellig Mælkeudbytte som følger:

Antal Køer.	9000—10000 Pd.	8000—9000 Pd.	7000—8000 Pd.	6000—7000 Pd.	5000—6000 Pd.	4000—5000 Pd.	3000—4000 Pd.	2000—3000 Pd.	1000—2000 Pd.
99	1	1	16	24	21	19	13	3	1

Foderet har tidligere bl. A. bestaaet af 4 à 5 Pd. Kraftfoder, men efterhaanden som Besætningen forbedredes, er Mængden stegen til 8 à 10 Pd. daglig samt Roer. Der fodres med Kraftfoder i Forhold til Køernes Malkeevne, saaledes at Malkekøerne inddeles i 6 Klasser.

Digitized by Google

1. Klasse	malker	35—40	Pd.	Mælk	daglig
2.	—	—	30—35	—	—
3.	—	—	25—30	—	—
4.	—	—	20—25	—	—
5.	—	—	15—20	—	—
6.	—	—	10—15	—	—

og for hver Kande Mælk Koen malker, faar den 1 Pd. Kraftfoder, saa at f. Ex. den Ko, der malker 40 Pd. Mælk, faar 10 Pd. Kraftfoder.

Indtil 1871, da den nuværende Forpagter kom til Lindersvold, bestod Besætningen af jydske Køer, men da disse selv ved temmelig stærk Fodring ikke kunde bringes til at malke stort over 4000 Pd., bleve de efterhaanden afskaffede og erstattede ved Køer af forannævnte Herkomst.

Strandegaard (Roholte Sogn, Faxe Herred). Besætningen bestaar af ca. 80 Køer. Inden 1874 kjøbte den forrige Forpagter Køer paa Markederne, sandsynligvis mest fynske og slesvigske Køer. Efter 1874 begyndte den nuværende Forpagter at lægge til paa de bedste af de Køer, der dengang vare i Besætningen. I Slutningen af 70erne kjøbtes en Del Angler og Fynboer, i 80erne lagdes atter til.

Størstedelen af den nuværende Besætning er af e. T., dog findes der en Del fynske og angelske Køer samt nogle af ubekjendt (maaske nordslesvigsk) Afstamning. Der findes ikke saa faa særdeles gode, om ikke just stærkt udprægede, Malkekøer; gjennemgaaende ere de noget grove af Bygning og Præg samt noget over Middelstørrelse. De benyttede Tyre have været dels fra Angel, dels af ubekjendt Herkomst.

Kalvene og Kvierne ere særdeles godt udviklede. Kalvene faa sød Mælk, til de ere 12 Dage gamle (patte Moderen i de første Dage efter Fødslen); derefter skummet Mælk, indtil de ere 3 Maaneder gamle, fra nu af alene Vand samt mange Roer foruden Hø og 1 Pd. Kraftfoder ($^1/_2$ Pd. Hørfrøkage og $^1/_2$ Pd. Skraa og Klid). Kalvene gaa løse i et Rum. Kvierne staa bundne.

Kraftfoderet til Køerne er 8 à 10 Pd. samt Roer.

Digitized by Google

Uddrag af Prøvemalkningsbogen.

Aar.	Besætningens Størrelse.	I Gjennems. malket pr. Ko.	2aars Køer		3aars Køer		4aars Køer		Over 4 Aar gl.	
			Stkr.	malket	Stkr.	malket	Stkr.	malket	Stkr.	malket
		Pd.		Pd.		Pd.		Pd.		Pd.
1874/75	86 6 K.¹) 13 O.¹)	3822	10 3 K.	2841	12 1 K. 1 O.	2990	10 1 K. 1 O.	3532	54 1 K. 11 O.	4242
1875/76	82 4 K. 13 O.	3948	9	3252	7 2 K. 2 O.	2151	14 3 O.	3149	52 2 K. 8 O.	4525
1876/77	82 7 K. 1 O.	4094	9 2 K.	3005	9 1 K. 1 O.	3034	7 2 K.	3430	57 2 K.	4515
1877/78	74 5 K. 6 O.	4710	6 2 K.	1949	8 2 K. 2 O.	3494	7	4403	53 1 K. 4 O.	5246
1878/79	83 4 K. 7 O.	4802	11	3701	9 2 K.	3024	7 2 O.	4383	56 2 K. 5 O.	5356
1879/80	76 5 K. 2 O.	4827	5	2444	9	4360	7 1 K.	3989	55 4 K. 2 O.	5227
1880/81	72 5 K. 3 O.	5009	8 1 K.	3425	5	4131	11 1 K. 1 O.	4772	48 3 K. 2 O.	5419
1881/82	76 9 K. 3 O.	4923	16 4 K.	3582	9 1 K. 1 O.	3595	6	5360	45 4 K. 2 O.	5607
1882/83	78 2 K. 12 O.	5205	10 1 K.	3498	16 7 O.	4473	9	5696	43 1 K. 5 O.	5773
1883/84	75 4 K. 7 O.	5077	7 1 K.	2916	10 1 K. 1 O.	4228	16 1 K. 1 O.	4875	42 1 K. 5 O.	5717

¹) K. = Kastere. O. = Overløbere.

Tryggevælde (Karise Sogn, Faxe Herred). Besætningen bestaar for Tiden af 140 Køer. Af disse ere Størstedelen indkjøbte eller tillagte paa Tryggevælde i Løbet af de sidste 6 Aar (se Tabel nedenfor). Da den nuværende Forpagter 1880 kom til Gaarden, bestod Besætningen for en stor Del af sortbrogede, jydske Køer. Den forrige Forpagter af Tryggevælde, som drev Gaarden fra 1859—1880, afskaffede i Begyndelsen af dette Tidsrum den daværende Besætning, der bestod af nordslesvigske Køer (der vare komne til Gaarden i Begyndelsen af 50erne) og indkjøbte Jyder, som udelukkende holdtes i ca. 15 Aar; efter den Tid blev der anskaffet nogle Anglerkøer fra Jomfruens Egede, og af disse Anglerkøer fandtes ca. 50 Stkr., da den nuværende Forpagter tiltraadte Forpagtningen, og findes endnu ca. 25 Stkr. I de senere Aar

er der udelukkende lagt til paa disse og paa indkjøbte Anglerkøer. I Begyndelsen af 80erne var der meget Uheld med Kalvene, som næsten alle døde. Senere er det gaaet bedre, og der findes nu en meget smuk Samling 2aars Kvier med 1ste Kalv (ɔ: malkende efter 1ste Kalv) samt 1aars Kvier og Kalve fra iaar.

Der findes 3 yngre Tyre, af hvilke den ene er falden paa den bedste Ko i Besætningen (Nr. 158, Angler, rød med hvidt paa Yveret, har malket fra 1880—1885, i 5 Aar, i Gjennemsnit 7248,6 Pd. aarlig) og efter en Søn af Holevtyren „Garibaldi“ paa Alsløvgaarden (se senere). Denne unge Tyr er lysrød, men forsynet med flere Aftegn, bl. A. paa Hovedet, som derved faar et temmelig grovt Præg. Hornene ere heller ikke fine, men Øjet særdeles godt, Huden er udmærket løs og blød, uden at være for tynd; Bygningen er god i Henseende til Dybde og Bredde, og Spejlet er ualmindelig stort og fint. Tyren er ($^{22}/_{5}$ 1886) kun lidt over 1 Aar gl. (f. $^{5}/_{2}$ 1885), og Forpagteren venter sig meget af den. Af de andre yngre Tyre er ingen særlig fremragende; en af dem er falden efter en udmærket Ko (Nr. 141) og Tyren „Odin“ (se sjæll. Stamb. S. 230), som har været benyttet fra Efteraaret 1880 til Efteraaret 1885. Dens Søn har imidlertid udviklet sig uheldigt og har desuden svulne Kirtler i Flanken. En anden ung Tyr, der ogsaa er Søn af „Odin“, tegner derimod til at blive bedre.

Fra 1880—83 benyttedes en fra Angel indkjøbt Tyr, „Loke“, men alle de efter denne Tyr faldne Kalve ere slagtede eller døde. For Tiden staar paa Fedestalden en Tyr fra Rosenfeldt, Søn af „Wolf“ (se sjæll. Stamb. S. 170) og en indkjøbt Angler (?), men alle dens Kalve ere døde eller slagtede og have vist sig tuberkuløse; Tyren selv er — skjønt den for at blive fed fodres stærkt — i middelmaadig Foderstand og har børstende Haarlag, (der findes ikke svulne Kirtler i dens Flanker, men den hoster).

Kvierne (de 1aars), som gaa løse i et Indelukke, hvor der er fortrinlig Græsning, ere alle Døtre af „Garibaldis“ Søn

Digitized by Google

og have ndviklet sig særdeles godt i Henseende til Størrelse, men ere lidt grove af Horn og tildels af Hoved.

Kalvene faa sød Mælk i 8 Dage, halvt sød og halvt skummet Mælk i 8 Dage, 1/4 sød og 3/4 skummet Mælk i 8 Dage. Derefter alene skummet Mælk, indtil de ere 3 Maaneder gl., saa faa de Blanding af Kjærnemælk og skummet Mælk og tilsidst Kjærnemælk alene, indtil de ere ca. 5 Maaneder gl., herefter faa de 2 Pd. Skraaning og saa mange Roer, de ville æde. Om Vinteren bindes de efter Fødselen, men kun indtil der er samlet et større Hold Kalve, som kunne fodres sammen; saa gaa de løse i Rum og lukkes ud af og til, naar Vejrliget tillader det. Om Sommeren gaa de løse i et Vænge.

Mælkemængden pr. Ko 1881:

Af 14 indkjøbte Anglere i Gjennemsnit	5484	Pd.
Af 15 — do. Kvier.	4167	—
Af den samlede Anglerbesætning	4802	—
Af den gamle Besætning	4150	—

1881 af den samlede Besætning	4476	Pd. pr. Ko
1882 — — —	4427	—
1883 — — —	5251	—
1884 — — —	4442	—
1885 — — —	4992	—

Besætningen paa Tryggevælde var

Aar.	Jyder.	Nord-slesvigere.	Fynboer.	Køer fra Juellinge.	Køer fra Jomfruens Egede.	Angler.	Blandet Angler, af eget Tillæg.
1879/80	23	26	12	6	46	1	4
1880/81	18	25	11	7	53	31	15
1881/82	7	18	6	7	46	29	29
1882/83	4	17	5	6	34	48	40
1883/84	"	15	4	6	28	63	39
1884/85	"	19	3	5	25	53	45
1885/86	"	14	3	5	23	65	47

Digitized by Google

Køer malket imellem:

Aar.	8000 —9000 Pd.	7000 —8000 Pd.	6000 —7000 Pd.	5000 —6000 Pd.	4000 —5000 Pd.	3000 —4000 Pd.	2000 —3000 Pd.
1881	"	2	5	28	53	35	12
1882	"	2	9	36	29	22	27
1883	3	13	32	35	30	21	6
1884	"	6	16	38	36	27	21
1885	"	4	25	46	36	21	11

Mælkeudbyttet paa Tryggevælde er særdeles smukt, naar der tages Hensyn til, at der findes saa mange unge Køer i Besætningen.

Alsløvgaard (Alsløv Sogn, Faxe Herred). Besætningen, ca. 100 Malkekøer foruden Tyre og Ungkvæg, bestaar af jævnt gode Køer af Mellemstørrelse; der findes kun faa fremragende Malkedyr. En meget stor Del af Køerne af e. T. mangle dels Bredde bagtil, dels er Yveret temmelig lille og strækker sig navnlig ikke langt tilbage. Ligeledes findes der flere Individer, hos hvilke Laarene ere meget kjødfulde, omtrent som hos nordslesvigske Køer.

Indtil 1867 bestod Besætningen, som tidligere var rekrutteret ved Indkjøb af Køer fra Sjælland, af alle Slags Blandinger. Da den nuværende Forpagter 1868 overtog Gaarden, begyndtes med at anskaffe Kalve andet Steds fra, især fra Juellinge, samt Anglertyre; disse Dyr have bidraget til Dannelsen af den nuværende Besætning, som altsaa nærmest er af blandet slesvigsk og Anglerafstamning; men desuden findes der enkelte Køer af Gundersløvholm og Rosenlundstamme, og endelig har der været benyttet en Tyr „Garibaldi“ fra Jens Hansen, Holev paa Fyn; den kom i September 1878 til Alsløvgaarden, virkede i 3 Aar, men blev saa for tung og sen til Springning. „Garibaldi“ var udstillet og blev præmieret

Digitized by Google

i Svendborg 1878; den var født 1875, tillagt og opdrættet af Grdm. P. Jørgensen i Overkjærby og fik 1ste Præmie ved Dyrskuet i Kjerteminde 1878. Den var tildels af Gundersløvholmafstamning, som ogsaa fremgaar af følgende Stamtavle:

Tyren «Garibaldi», mørkrød, f. 1875.

Fader:	Moder:
Førstepræmietyr af Gundersløvholmstammen, tillagt paa Hannesborg, kjøbt af N. Andersen, Ladby.	«Vilhelm I», Ko hos Jens Hansen, Holev; 2 Gange 1ste Præmie (i Samling) i Odense.

Fader:	Moder:
Tyr tillagt paa Gundersløvholm.	Anglerko, kjøbt paa Markedet i Odense 1861, f. 1852.

Iøvrigt er Jens Hansens Stamme — saavidt som det fremgaar af Stamtavlen i Kataloget ved Landsmandsforsamlingen i Svendborg — tildels af slesvigsk Herkomst; maaske er „Garibaldi"s kjødfulde Bagparti en Arv fra slesvigske (nordslesvigske) Forfædre. Afkommet af Holevtyren, som siges at have været „lukket" og kjødfuld bagtil, lider af den samme Mangel. Desuden ere flere Individer af „Garibaldi"s Afkom mere eller mindre brogede, skjønt Mødrene og Bedstemødrene have været røde (jvf. den unge Tyr paa Tryggevælde, en Søn af „Garibaldi").

Det kunde være interessant at vide, om ikke „Garibaldi"s Gundersløvholm-Stamfader har været „Egeberg" eller en af dens Søskende[1]).

Iøvrigt har der i Besætningen været en Tyr med Aftegn, der var falden efter en Anglertyr paa en skjoldet Ko, denne Tyr gav ogsaa Kalve med Aftegn.

[1]) Det er ikke usandsynligt, at «Garibaldi» stammer fra Nr. 29 a paa Gundersløvholm (den Ko, der var Moder til «Egeberg»), eftersom der i 60erne er kommet baade Tyre og Kvier, der stammede fra denne Ko, til Hannesborg.

Digitized by Google

I Midten af 70erne laantes en Tyr fra Storgaarden (Rosenlundstamme, se foran S. 150); denne Tyr døde paa Alsløvgaarden af Tuberkulose; det skal have været en udmærket smuk og meget fin Tyr, men alle Kalvene, som bleve slagtede efter Tyrens Død, viste sig at være tuberkuløse. I Slutningen af 70erne benyttedes Tyre, der stammede fra Lystrup og vare faldne efter Ourupgaardtyren, sammesteds (se senere).

Besætningen paa Alsløvgaarden har, hvad Mælkemængde angaar, hidindtil ikke ydet over 4600 Pd. pr. Ko om Aaret.

Der anvendes indtil 9 Pd. Kraftfoder dgl. pr. Ko samt Roer.

Kalvene faa Mælk, til de ere 3 à 4 Maaneder gl.

Jomfruens Egede (Øster Egede Sogn, Faxe Herred). Indtil 1868 bestod Besætningen paa Jomfruens Egede af Køer af forskjellige Racer, bl. A. ogsaa af jydsk og sjællandsk Kvæg. Efter 1868 indkjøbtes Køer fra Angel og 1870 à 71 begyndtes med e. T. efter Anglerkøer og Tyre, og dermed er der vedblevet indtil nu. I Begyndelsen af 70erne er der vel af og til indkjøbt Anglerkøer, men kun Køer af det første Indkjøb ere benyttede til Tillæg. Dog findes der i Besætningen nogle skimlede Køer, som stamme fra en mørkrød Ko med stikkelhaaret Hoved (rimeligvis en Korthornsblanding), der i 1865 blev indkjøbt i Slesvig. En Del af Køerne have desuden Aftegn paa Hoved og Bug, men de fleste af dem ere faldne efter røde, i Angel indkjøbte Køer.

Besætningen bestaar for Tiden af ca. 160 Køer, som gjennemgaaende ere temmelig smaa, men med god Legemsbygning, af temmelig fint og nogenlunde ensartet Præg, ret godt Malkepræg med gode Mælkeorganer. Ensartetheden viser sig bl. A. ogsaa for Hovedets og Hornenes Vedkommende. Hovedet er af Middelstørrelse, Hornene ret fine, Øjet godt.

Stammen er nærmest Afkom efter en Tyr, der var Sønnesøn af „Gl. Hasletyr", og hvis Moder var en indkjøbt Anglerko. Denne Tyr „Stamtyren paa Egede", var født 1874 (Foraaret) og skal have været en meget dyb Tyr med udmærket Ribbensrunding, lidt grovt Hoved, ikke fine Horn og godt Øje, kun lille Spejl, men meget fin Hud og i det Hele

Digitized by Google

taget et temmelig ædelt Præg; den benyttedes i 9 Aar (fra 1876—1884).

For Tiden findes der i Besætningen en Tyr fra P. Olsen i Frankerup (se senere), det er en god Tyr, velbygget og af god Bredde med smukt Skulderparti, ret godt Hoved og Horn, noget svær Hals og ikke meget fine Lemmer; derimod er dens Hud udmærket. Der har været et Par Tyre fra Lystrup, som imidlertig ere faldne uheldigt ud.

Mælkeudbyttet har i de sidste 14 Aar efter Sigende ikke været under 5000 Pd. og ikke været over 5500 Pd. Mælk pr. Ko aarlig.

Kraftfoderet har i dette Tidsrum været højst 7 à 8 Pd. pr. Ko daglig. Der dyrkes ikke Roer.

Kalvene faa Mælk til 3 Maaneders Alderen, gaa løse i Rum, samt den 1ste og 2den Sommer i en Fold, sidste Gang sammen med en jævnaldrende Tyr.

Lystrup (Kongsted Sogn, Faxe Herred). Besætningen paa Lystrup bestaar af ca. 140 Malkekøer foruden Tyre og Ungkvæg. Køerne udmærke sig i det Hele taget ved deres ret ensartede Præg. De ere af Middelstørrelse med god, bred, dyb og temmelig fin Legemsbygning, fine Lemmer og temmelig fint Hoved med ret fine Horn og særdeles smukke, store og glinsende Øjne. Lødden er rød og for en ikke ringe Del af Køernes Vedkommende lysrød eller næsten gulligrød. Der findes i Besætningen en Del Køer med temmelig kjødfulde Laar. Baade det gullige Lød og det fyldige Laar ere sandsynligvis Arv efter en gul Tyr, der har havt megen Indflydelse paa Dannelsen af Lystrupstammen.

Den kom til Lystrup i Slutningen af 60erne, var kjøbt i Slesvig (Geesten) og var af Anglerrace, men kraftigere, end denne Races Individer i Reglen ere. Foruden denne Tyr, hvis Indflydelse tydeligst spores, har „Gl. Hasletyr“ (se sjæll. Stamb., S. 262) af Gundersløvholmafstamning og noget senere Tyren „Ourupgaard Nr. 1“ (tillagt paa Ourupgaard) væsenligst bidraget til Dannelsen af Kvægstammen paa Lystrup. M. H. t. Afstamningen af nogle af de nuværende Køer og Tyre fra Lystrup henvises til nedenstaaende Stam-

Digitized by Google

tavler. Lystrupstammens Dannelse begyndte i Slutningen af 60erne. Fra 1865 indtil 1885 have Køerne i Besætningen været af følgende Afstamning:

Antal Køer af forskjellig Afstamning fra 1865—1885.

Aar.	Slesvigsk.	Fynsk.	Sjællandsk.	Jydsk.	Blandet Korthorn.	Ubestemt.	Angler.	Eget Tillæg.
$18^{65}/_{66}$	51	22	1	8	〃	48	〃	〃
$18^{66}/_{67}$	67	24	1	2	〃	32	〃	7
$18^{67}/_{68}$	55	19	〃	〃	〃	16	35	12
$18^{68}/_{69}$	46	19	〃	〃	〃	16	37	12
$18^{69}/_{70}$	45	18	〃	1	〃	13	38	17
$18^{70}/_{71}$	36	17	〃	〃	〃	14	36	26
$18^{71}/_{72}$	28	17	〃	〃	〃	8	36	27
$18^{72}/_{73}$	17	11	〃	〃	〃	6	65	43
$18^{73}/_{74}$	16	8	〃	〃	〃	5	54	55
$18^{74}/_{75}$	15	8	〃	〃	〃	3	49	61
$18^{75}/_{76}$	10	7	〃	〃	〃	2	45	77
$18^{76}/_{77}$	10	6	〃	〃	〃	2	44	83
$18^{77}/_{78}$	6	9	〃	〃	〃	3	38	89
$18^{78}/_{79}$	3	7	〃	〃	〃	8	40	84
$18^{79}/_{80}$	2	5	〃	〃	1	7	36	90
$18^{80}/_{81}$	〃	11	〃	〃	3	6	29	84
$18^{81}/_{82}$	〃	13	〃	〃	4	4	23	93
$18^{82}/_{83}$	〃	10	〃	〃	2	2	18	103
$18^{83}/_{84}$	〃	7	〃	〃	2	3	13	108
$18^{84}/_{85}$	〃	4	〃	〃	1	3	16	126

Det fremgaar altsaa af Tabellen, at de første Anglerkøer kom til Lystrnp $18^{67}/_{68}$, og at senere den oprindelig af slesvigske, fynske, sjællandske og jydske Køer samt af Køer af „ubestemt“ Herkomst bestaaende Besætning efterhaanden er kommen til at bestaa omtrent udelukkende af Køer af e. T. (af Anglerafstamning, for Enkeltes Vedkommende med noget slesvigsk eller fynsk Blod).

Digitized by Google

Mælkeudbyttet (aarlig pr. Ko):

$18^{66}/_{67}$	4174 Pd.
$18^{67}/_{68}$	4548 —
. . . . .	. . . . .
$18^{82}/_{83}$	5367 —
$18^{83}/_{84}$	5933 —

Køer malket mellem Pd. Mælk aarlig:

Aar.	11—12000 Pd.	10—11000 Pd.	9—10000 Pd.	8—9000 Pd.	7—8000 Pd.	6—7000 Pd.	5—6000 Pd.	4—5000 Pd.	3—4000 Pd.	2—3000 Pd.
$18^{65}/_{66}$	"	"	"	"	"	"	6	30	41	30
$18^{66}/_{67}$	"	"	"	"	1	12	22	51	29	11
$18^{67}/_{68}$	"	"	"	"	1	13	27	46	36	9
$18^{68}/_{69}$	"	"	"	"	1	5	31	55	28	7
$18^{69}/_{70}$	"	"	"	1	7	27	38	32	14	6
$18^{70}/_{71}$	"	"	"	4	4	36	34	34	13	6
$18^{71}/_{72}$	"	"	1	7	15	22	29	21	8	4
$18^{72}/_{73}$	"	"	1	6	20	29	35	25	13	2
$18^{73}/_{74}$	"	1	1	7	25	36	39	17	9	2
$18^{74}/_{75}$	"	"	1	8	19	36	30	24	15	1
$18^{75}/_{76}$	1	"	1	6	27	37	32	17	8	3
$18^{76}/_{77}$	"	"	"	9	14	35	35	21	17	6
$18^{77}/_{78}$	"	"	"	3	14	32	42	25	13	8
$18^{78}/_{79}$	"	"	"	6	9	24	42	29	18	12
$18^{79}/_{80}$	"	"	"	1	7	25	34	29	20	13
$18^{80}/_{81}$	"	"	"	2	8	32	29	34	18	3
$18^{81}/_{82}$	"	"	"	"	10	29	30	36	17	5
$18^{82}/_{83}$	"	"	1	5	17	29	30	25	14	6
$18^{83}/_{84}$	"	1	2	12	24	27	25	20	13	4
$18^{84}/_{85}$	"	"	3	7	20	25	27	22	17	17

At der i en Aarrække har været forholdsvis mange Køer, der ikke have malket særlig store Mælkekvanta, tilskrives den Omstændighed, at der aarlig er indsat temmelig mange unge Individer af e. T.

Kalvene og Kvierne paa Lystrup ere særdeles vel udviklede, og Opdrættet foregaar under udmærkede, hygiejniske Forhold (løsgaaende i forholdsvis store Boxe). Kalvene faa sød

Digitized by Google

Mælk i 12 Dage; de første 3 à 4 Dage patte de Moderen og staa bundne ved Hovedet af Koen. Mængden af sød Mælk er 6—10 Pd. daglig. Fra 12.—20. Dag faa de halvt sød, halvt skummet Mælk (6 Pd. af hver). Fra 20nde Dagen faa de først skummet Mælk, senere Kjærnemælk (16—18 Pd.), indtil de ere 3 à 4 Maaneder gl. Tillige faa de Hø, Hørfrøkager, Klid og Roer, naar de ville æde fast Foder.

En af de bedste Køer, der har været i Lystrups Besætning, men som der iøvrigt næppe findes noget Afkom efter, da de paa den tillagte Kalve faldt uheldigt ud, var Koen Nr. 1. Denne kjøbtes 1871 i Angel som 7aars Ko, var en meget stor og bred, velbygget Ko, der gik af som 18aarig i fedet Stand, vejende ca. 1100 Pd., efter i 11 Aar at have malket i Gjennemsnit 7688 Pd. Mælk aarlig.

En af de bedste Køer i den nuværende Besætning er

Koen Nr. 20,
f. 30te Oktober 1875, rød uden Aftegn.

Fader: Ourupgaard Nr. 1.

Moder: Nr. 73.
- Fader: den gule Tyr, indk. Angler.
- Moder: Nr. 48, indk. Angler.

Den er en særdeles velbygget Ko af fint Malkepræg, med fint Hoved, ret fine Horn, smukt Øje, fine Lemmer, fint og veludviklet Yver med velstillede Patter, store og bugtede Mælkeaarer, store Mælkehuller, udmærket blød og løs, maaske lovlig tynd Hud, fint, men skjævt og plettet Spejl. Den har siden sit 4de Aar i 7 Aar i Gjennemsnit givet 7715 Pd. Mælk aarlig.

En anden udmærket Ko er Nr. 23, rød uden Aftegn, f. 1876. Den er Helsøster til Tyren „Trym" (se sjæll. Stamb. S. 160) og altsaa Datter af „Unge Hasletyr"[1]), og forøvrigt paa fædrene Side stammende fra Gundersløvholm

[1]) Denne «Unge Hasletyr», der er født 1870, er en anden end «Unge Hasletyr 4» paa Store Rodegaard, der blev født 1879 (se Stamb., S. 166).

Digitized by Google

(„Gl. Hasletyr“) og Juellinge, paa mødrene Side fra Angel, (bl. A. „den gule Tyr“). Det er en velbygget, dyb Ko med ret fint Hoved og Horn, udmærket Øje, løs, blød og fin Hud, gode Mælkeorganer med velstillede Patter, ret stort, men ikke særlig fint Spejl. Den har siden 1879 i 7 Aar i Gjennemsnit givet 6329 Pd. Mælk aarlig.

Hvad Tyre angaar, da har, som allerede tidligere nævnt, følgende 3 havt størst Betydning:

1) „Den gule Tyr“, kjøbt i Angel i Slutningen af 60erne, 2) „Gl. Hasletyr“ af Gundersløvholmstamme, født 1867, 3) „Ourupgaard Nr. 1“, tillagt paa Ourupgaard 1873. En stor Del af Besætningen er i Familje med alle 3 Tyre.

Af Tyre, der nedstamme fra dem, og som ere eller have virket i Lystrups Besætning, kunne Følgende nævnes:

a) Tyren Odin Nr. 1, f. 1876.

Fader: «Unge Hasletyr».		Moder: Nr. 113.	
Fader: «Gl. Hasletyr» (se Stamb., S. 262).	Moder: En Ko, tillagt paa Juellinge.	Fader: En mørkrød Tyr, indk. i Angel.	Moder: Nr. 71, indk. i Angel.

Denne Tyr fik 1ste Præmie blandt yngre Tyre ved «de forenede Landbf. i Sorø og Præstø Amter»s Dyrskue i Næstved 1878, samt 1ste Præmie blandt ældre Tyre ved Præstø Amts Landboforenings Dyrskue i Rønnede 1879, men blev 1880 slagtet, efterat den havde vist sig angreben af Lungesyge (Tuberkulose).

Det skal have været en ganske ualmindelig smuk Tyr, med løs og blød Hud og glinsende Haarlag, regelmæssig Legemsbygning, bredt og lige Kryds, dybt, bredt Bryst, fine Ben, temmelig lille Hoved med lidt grove Horn.

b) Tyren Odin Nr. 2, f. 1880, rød uden Aftegn.

Fader: Balder.		Moder: Nr. 15.	
Fader: Ourupgaard Nr. 1.	Moder: Nr. 20, gul, udm. smuk, fortrinlig Malker.	Fader: Ourupgaard Nr. 1.	Moder: Nr. 95, indkjøbt Angler.

Moder Nr. 20:

Fader: Den gule Tyr.	Moder: Nr. 20, indk. Angler.

Digitized by Google

Det er en bred, stærk, dyb Tyr med ædelt Præg, store livlige, fremstaaende Øjne og meget fine Horn (det venstre lidt nedhængende).

c) Tyren Frejr, f. 1881, rød uden Aftegn.

- Fader: Tyr af e. T., f. 1878.
  - Fader: Balder, f. 1876.
    - Fader: Ourupg. Nr. 1, f. 1873.
    - Moder: Nr. 20, f. 1869.
      - Fader: Den gule Tyr.
      - Moder: Nr. 20, indk. Angler.
  - Moder: Nr. 123, f. 1875.
    - Fader: Unge Hasle-tyr.
      - Fader: Gl. Hasle-tyr.
      - Moder: (?)
    - Moder: Nr. 126.
      - Fader: Den gule Tyr.
      - Moder: Nr. 50, indk. p. Fyn.
- Moder: Nr. 20, f. 1875.
  - Fader: Ourupgaard Nr. 1.
  - Moder: Nr. 73, f. 1872.
    - Fader: Sognefoged-tyren, f. 1870.
      - Fader: Den gule Tyr
      - Moder: Nr. 54, indk. Angler.
    - Moder: Nr. 48, indk. Angler.

Frejr fik 1885 Præmie ved Præstø Amts Landboforenings Dyrskue i Faxe, men blev senere solgt i fedet Stand paa Grund af, at den ikke kunde bedække som Følge af Svaghed i Rygmusklerne (den kunde ikke rejse sig paa Bagparten).

d) Tyr uden Navn, f. 1883, rød uden Aftegn.

- Fader: Odin Nr. 2 (se foran).
- Moder: Nr. 109
  - Fader: Ourupgaard Nr. 1.
  - Moder: Nr. 141.
    - Fader: Unge Hasletyr (se foran).
    - Moder: Nr. 138.
      - Fader: En Angler-tyr, «Hans».
      - Moder: En slesvigsk Ko.

Digitized by Google

Det er en veludviklet Tyr, af regelmæssig Legemsbygning med ret fine Lemmer, Hovedet af Middelstørrelse med ret gode Horn og særdeles godt Øje. Huden er blød, men en lille Smule fast.

Næsbyholm (Næsby Sogn, Thybjerg Herred). Besætningen bestaar for Tiden af 97 Køer[1]) foruden Tyre og Ungkvæg. Paa Næsbyhoim skal der i sin Tid — ɔ: indtil for ca. 20 Aar siden — have været en fortrinlig Besætning, vistnok især Angler, men fra ca. 1864—81 gik den stadig mere og mere tilbage, skjønt den i lang Tid beholdt sit gode Ry. Forpagteren i disse 17 Aar havde — efter Sigende — meget lidt Interesse for Kvæget og skal have hyldet den Anskuelse, at Afkommet efter de daarlige Malkekøer var lige saa godt som Afkommet efter de gode Malkere. I Konsekvents hermed førtes der ingen Prøvemalkningsliste, og Besætningen blev daarligere og daarligere, saa at den nuværende Ejer, da han overtog Gaarden, havde et stort Arbejde at fuldende, naar Besætningen skulde forbedres. Forbedringen iværksattes navnlig ved at udskyde de daarligste af den gamle Besætning og indsætte indkjøbte fynske Køer eller Anglerkøer samt ved Køer af e. T.

I de første Aar har der været en Del Uheld navnlig ved Overløbning, Kastning og Dødelighed blandt Kalvene, men i de sidste 2 à 3 Aar synes man at være kommet i et heldigt Spor. Fra 1883—86 er der ialt indsat 38 Køer af e. T., af hvilke kun 4 senere bleve udsatte.

Det nuværende Tillæg tegner ogsaa særdeles godt, og de unge 2aars Kvier med 1ste Kalv ere gjennemgaaende smukke Individer, der ere kraftigt udviklede og af ret fint Præg (bl. A. ere Hornene meget heldige paa de fleste). Alle ere Døttre af Anglertyre, nogle tillige af Anglerkøer, og en Del (som ogsaa have et lidt grovt Præg) af fynske Køer. Yvere og Pattestilling ere gjennemgaaende gode, Spejlet derimod ikke særlig udviklet.

Foruden indkjøbte Anglertyre har der været benyttet Tyre af Ourupgaardstammen. For Tiden findes en ung Tyr fra Elkenøre, der tegner ganske godt; den er nu (Som-

---

[1]) 36 fynske, 34 af e. T., 17 Angler.

Digitized by Google

meren 1886) snart 2 Aar gl., er ganske fin af Hoved og Horn, men lovlig smal af Legemsbygning.

Desuden findes 2 Tyre, der ere Sønner af en Anglertyr paa Bavelse; den ene af disse — begge ere ca. 2 Aar — er noget spids og har en krum Ryg, den anden er i det Hele taget for smal, og begge have de en mindre heldig Hornstilling.

De unge 2aars Tyre benyttes til at bedække Kvierne og skifte saaledes, at hver er 24 Timer sammen med dem.

Kalvene fodres paa følgende Maade: Sød Mælk ca. 10 Dage, stigende fra 2—12 Pd. daglig. Derpaa i en Uge gradvis Overgang til skummet Mælk, hvoraf der gives indtil 16 Pd. daglig.

Naar Tilsætningen af skummet Mælk begynder, faa Kalvene en lille Smule Hørfrømel i Mælken, senere faa de en Haandfuld hver. Mængden af skummet Mælk stiger ikke over 16 Pd., som de faa fra omtrent 14dages Alderen, til de ere ca. 5 Maaneder gl., saa foretages en ganske gradvis Overgang til Vand, som, naar Dyrene ere ca. 5½ Maaneder gamle, gives uden Tilskud af Mælk.

Imidlertid have Kalvene faaet saameget Kløverhø, de ville æde, samt Hvedeklid, hvilket Sidste de i Reglen i Begyndelsen ikke holde af. Naar Kalvene ere 2 Maaneder gl., faa de en Blanding af ¾ Pd. Klid, ¾ Pd. Blandsæd, ¼ Pd. Rapskager og ¼ Pd. Hørfrømel (i Mælken). 3 Maaneder gl. faa de lidt Runkelroer, senere saa meget de kunne taale.

Kalvene fra iaar (1885—86), af hvilke der er 30 Stkr., have hver indtil Sommerens Begyndelse fortæret 156 Pd. sød Mælk, 2300 Pd. skummet Mælk, 78 Pd. Havre, 22 Pd. Blandsæd, 87 Pd. Klid, 20 Pd. Rapskager, 28 Pd. Hørfrøkager og ca. 800 Pd. Hø.

Hver af Kvierne (22 Stkr.) fra 1884—85 have fra 1ste Oktober til 1ste Juli fortæret 85 Pd. Klid, 22 Pd. Blandsæd, 14 Pd. Rapskager, 142 Pd. Havre, 31 Tdr. Rutabaga og ca. 1250 Pd. Hø.

Ungkvæget opdrættes under særdeles heldige Forhold. Foruden at Fodringen er kraftig, er Plejen udmærket. Som Kalve gaa de løse 2—4 sammen i kølige Rum og komme tidlig

Digitized by Google

paa Sommeren ud i en særdeles god Eng og i et Vænge, hvor der findes et Skur, ind i hvilket de efter Behag kunne ty, og hvor der tillige bliver lagt lidt Kraftfoder for dem. Som Kvier gaa de den anden Vinter løse i et stort Rum, hvorfra der er fri Adgang til en Løbegaard. Den anden Sommer komme Kvierne ind i en Eng, der ligger ved Susaaen, og hvor der paa den ene Side findes let Adgang til Vand og god Græsning og paa den anden Side Ly under den tilgrænsende Skov. Baade Kalve og Kvier ere meget kraftigt udviklede, uden dog at være grove, og den stærke Fodring med Rodfrugter til Kvierne (31 Tdr. til hver) har vist sig meget gavnlig og har givet de unge Dyr en udmærket Dybde og Bredde. At ogsaa Ernæringen paa Engen er god, fremgaar tydeligt af Dyrenes ualmindelig gode Huld og sunde Udseende.

Antal Køer malket aarlig mellem

Aar.	Antal.	10—11000 Pd.	9—10000 Pd.	8—9000 Pd.	7—8000 Pd.	6—7000 Pd.	5—6000 Pd.	4—5000 Pd.
$18^{81}/_{82}$	89	1	1	2	16	16	30	18
$18^{82}/_{83}$	91	"	"	1	8	12	21	24
$18^{83}/_{84}$	95	"	"	"	1	11	18	20
$18^{84}/_{85}$	90	1	"	1	13	15	29	24

Den forholdsvis betydelige Mængde unge Køer, der i de senere Aar er indsat, har sandsynligvis bidraget til, at Antallet af gode Malkekøer (tilsyneladende) er gaaet ned, dog synes der at være Tendens til en Forbedring i saa Henseende.

Bavelse (Bavelse Sogn, Thyberg Herred). Besætningen bestaar af ca. 160 Køer foruden Tyre og Ungkvæg; der indsættes aarlig ca. 30 Stkr. af e. T. samt ca. 10 Stkr. indkjøbte Dyr. Det er temmelig store, gjennemgaaende kraftige Køer med godt Malkepræg; der findes enkelte særlig udprægede

Digitized by Google

Malkedyr, men disse ere mindre kraftige af Legemsbygning. Præget er omtrent som hos den fynske Ko. Individerne ere ikke særlig ensartede indbyrdes; navnlig findes der en Del, der ere betydelig større, end de øvrige, men dog med godt Malkepræg; fremdeles er der nogle af Mellemstørrelse, som imidlertid ere mindre udprægede som Malkedyr betragtede; især have de temmelig kjødfulde Laar. Endelig er der en Del af Køerne, der — som ovenfor antydet — forene en næsten for høj Grad af Finhed med særdeles godt Malkepræg. I sin Helhed gjør Besætningen Indtryk af at være sund. Hos en Del af Køerne er Horndannelsen meget stærk, men hos mange ikke. Den røde Farve er fremtrædende, der findes kun enkelte Individer med Aftegn. Af Tyrene mærkes følgende: 1) Tyr fra Næsbyholm, en indfødt Anglertyr, med særdeles godt Præg, ret fint Hoved og smukke, velstillede Horn, ret god Dybde fortil, men mangler lidt i Dybde bagtil; Huden, Mælkeaarer og Mælkehuller gode. Tyren er noget spækkammet og har svulne Lymfekirtler i Flanken, 2) en 3aars Tyr af e. T., den er temmelig grov baade i det Hele taget og især af Hoved og Horn, samt har en tyk og temmelig haard Hud, endelig 3) en 2aars Tyr af e. T. med grovt Hoved og Horn og noget spids bagtil. Kvierne, men især Kalvene se særdeles godt ud, kunde dog være noget dybere af Bryst, ligesom ogsaa Hoveder og Horn ikke ere frie for at være lidt grove. Kalvene faa i Reglen Mælk ca. 4 Maaneder samt Hø, Skraaning og Linkager, naar de begynde at ville æde fast Foder; de faa derimod kun lidt Roer. De gaa løse den meste Tid af Vinteren, ere kun bundne de første Dage efter Fødselen. Om Sommeren gaa de ogsaa løse, men slippes dog først ud midt paa Sommeren i et Vænge med udmærket kraftigt Græs. Den anden Sommer holdes Kvierne tøjrede.

M. H. t. Besætningens Mælkeydelse kan anføres, at der i de senere Aar er produceret ca. 5000 Pd. Mælk pr. Ko. Antallet af gode Malkere har for nedenstaaende Aars Vedkommende været følgende:

Digitized by Google

Aar.	Malket mellem					
	9 og 10000 Pd.	8 og 9000 Pd.	7 og 8000 Pd.	6 og 7000 Pd.	5 og 6000 Pd.	4 og 5000 Pd.
1875/76	2	2	11	20	38	32
1876/77	1	1	4	30	40	33
1877/78	"	2	15	32	36	31
1878/79	4	9	27	35	36	15
1879/80	1	14	19	28	31	24
. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
1885/86	7	11	28	29	26	28

Der fodres for Tiden med 6—9 Pd. Kraftfoder foruden 1 Skp. Roer daglig pr. Ko. Besætningens Afstamning er dels fynsk, dels angelsk; der har i sin Tid været benyttet Tyre fra Gundersløvholm. I Kjøbenhavn 1869 var saaledes fremstillet (men blev ikke præmieret) en Samling Ungkvæg; deraf var Tyren „Baldur“ af følgende Herkomst:

Tyren Baldur, f. 1867.

Fader:
Odin, f. 1860
(se S. 98).

Moder:
Nr. 125,
Bavelse Hollænderi.

Fader:
Tyr af
Anglerrace.

Moder:
Nr. 105,
jydsk Race.

Kviernes Mødre vare dels af fynsk, dels af blandet hollandsk og angelsk eller blandet hollandsk og fynsk Herkomst; deres Fader var Tyren „Gorm“ af Gundersløvholmstamme. Dens Stamtavle er følgende:

Tyren Gorm, f. 1864.

Fader:
Bakewell
(se sjæll. Stamb.,
S. 258).

Moder:
Nr. 114 A.

Moder:
Nr. 74 A,
Kongepræmieko
fra Flensborg.

Digitized by Google

I de senere Aar er der indført en Del nordslesvigsk Kvæg, saa at den nuværende Besætnings Uensartethed er let forstaaelig.

Øbjerggaard (Kjøng Sogn, Hammer Herred). Besætningen bestaar for Tiden af ca. 100 Malkekøer foruden Tyre og Ungkvæg. En meget stor Del af Køerne ere unge (2—3 Aar gl.), og der findes ikke faa med meget godt Malkepræg. Blandt de halvgamle Køer findes forholdsvis faa, som ere særlig fremragende som Malkedyr betragtede, mange af dem have dertil mindre „ædelt“ Hoved og ildestillede Horn, hvilket siges at skyldes Tyre fra Ourupgaard (?). Hornene ere hos disse Individer noget fladtrykte forfra bagtil, og foruden at de ved Grunden ere rettede lidt bagud, ere de temmelig vidtstillede og udadvisende. De bedste, fineste og mest udprægede Malkedyr i Besætningen ere de ældre Køer, som imidlertid kun findes i forholdsvis ringe Mængde. De ere temmelig ensartede, af Middelstørrelse, med ganske god Dybde og Bredde, udmærket løs og blød Hud, fremtrædende, bugtede Mælkeaarer, store Mælkehuller og veludviklet Yver med velstillede Patter; nogle af disse Køer ere forsynede med Aftegn.

Af Tyre findes der en fra Sæddingegaard paa Lolland, som er et særdeles smukt og velproportioneret Dyr med i det Hele taget ret fint Præg. En Tyr af eget Tillæg er ret vellykket, kun mangler den Noget i Brystdybde. En anden (2 Aars) Tyr af e. T. er derimod meget uheldig, grov af Hoved og Horn, spids bagtil, fladribbet og højbenet.

Kalvene se jævnt godt ud, men behandles forkert, idet de holdes bundne ligefra Fødselen og endog nu (i Juli Maaned) ikke have været udenfor Stalden. Kvierne gaa vel løse i Stalden og se ogsaa ganske godt ud, men man har maattet slippe en ganske ung Tyr løs blandt dem, da de ikke have vist sig brunstige. — Der klages dertil ogsaa over, at man ikke har kunnet benytte en ældre Tyr til dem, da det flere Gange er hændet, at de derved have knækket Rygraden. Begge disse Misligheder — baade den langsomt vaagnende Kjønsdrift og Svagheden i Ryggen — maa uden Tvivl tilskrives den nævnte uheldige Fremgangsmaade ved Plejen:

Digitized by Google

den stadige Stillestaaen. I tidligere Tid stode ogsaa Kalvene bundne fra Fødselen, men kom dog senere — om Sommeren — ud i et indhegnet Vænge, som endnu findes ved Gaarden.

I Vinter ere Køerne, som tidligere bleve stærkt fodrede (ca. 10 Pd. Kraftfoder), kun fodrede med 4 Pd. Kraftfoder, og det er derfor heller ikke mærkeligt, at der klages over, at flere af de bedste Malkere synes at være gaaet tilbage i Malkeevne.

Til Gaarden høre store Enge (80 Tdr. Land), som give en god Græsning og jævnt godt Hø, samt 360 Tdr. Land Ager, som for Tiden trods Tørken bærer usædvanlig godt. Roer dyrkes ikke, men have tidligere været dyrkede.

M. H. t. Besætningens „historiske Udvikling“ kan Intet opgives. Jeg véd ikke, om der findes Optegnelser, der kunne give Oplysning desangaaende, men det har i ethvert Tilfælde ikke været mig muligt at faa dem i Hænde, da Ejeren, der i sin Tid har virket med stor Interesse for sin Besætnings Forbedring, desværre var syg, da jeg var paa Øbjerggaard.

Kvæget fra denne Gaard har allerede i 50erne spillet en ikke lidt fremragende Rolle, og det har været et af de første Steder i Præstø Amt, hvor der har været dannet en Stamme, som sandsynligvis er af Anglerafstamning. Dannelsen af Øbjerggaardstammen er vistnok paabegyndt for ca. 40 Aar siden.

Ved Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn 1869 var der fra Øbjerggaard udstillet en Samling Malkekvæg, uden at dog noget af de udstillede Dyr erholdt Præmie; men af Stamtavlerne over 2 udstillede Tyre fremgaar det, 1) at der i sin Tid er indført Anglerkvæg, og 2) at Gundersløvholmstammen vistnok ogsaa har været medvirkende ved Dannelsen af Øbjerggaardstammen.

* * *

I Omegnen af Øbjerggaard har denne Gaards Besætnings Renommé bidraget til, at der er dannet flere — om end ikke just mange — gode Besætninger paa Bøndergaardene, saaledes især i Kjøng og Lundby. Navnlig skal fremhæves:

Besætningen hos Niels Hansen Kjøng (Kjøng Sogn, Hammer Herred). Niels Hansen bor lige ved Øbjerggaard,

Digitized by Google

hvorfra han allerede for ca. 30 Aar siden skaffede sig Tillægskalve. Den nuværende Besætning, ca. 18 Køer, udmærker sig ved en høj Grad af Ensartethed. De enkelte Køer ere dertil ganske fortrinlige Individer og komplette Typer paa kraftige, men alligevel meget fine Malkekøer af lignende Præg, som de ældste Køer paa Øbjerggaard. Den ældste Ko i Besætningen er ca. 15 Aar gl., og den er som Kalv kommen fra Øbjerggaard; den er Moder til 5 af de andre Køer og en fortrinlig Malkeko. Tyrene have været af N. H.s e. T., og for Tiden findes der en særdeles kraftig og smuk Springtyr. Der findes ingen særlige Regnskaber, men det opgives, at der i den bedste Tid produceres en Drittel Smør om Ugen og i den mindre gode Tid 3 Dritler om Maaneden. Regner man i Gjennemsnit 40 Dritler à 90 Pd. om Aaret — Tal, der ganske vist ere tagne vilkaarligt, men som næppe ere for høje — bliver det altsaa, naar man tillige regner, at der er brugt 30 Pd. Mælk til 1 Pd. Smør, 6000 Pd. Mælk aarlig pr. Ko. Køerne kælve ved Nytaarstid; flere af dem siges at være vanskelige at golde. Vinterfodringen er temmelig stærk, ca. 10 Pd. Kraftfoder. Kalvene gaa løse. Der skal ikke have været Tuberkulose i Besætningen.

Sallerupgaarden (Kjøng Sogn, Hammer Herred). Besætningen bestaar for Tiden af ca. 60 Køer samt 3 Tyre. Køerne ere for Størstedelen ensfarvet røde (mørkrøde), enkelte brogede eller hjelmede, gjennemgaaende særdeles kraftige og noget over Middelstørrelse, ikke særlig fine, men dog med jævnt godt Malkepræg. Hornene ere paa de fleste Individer ret fine, men i Reglen mere eller mindre ildestillede — navnlig stærkt udadvisende (vid Hornstilling). Enkelte af Køerne (2 ældre og nogle faa yngre) ere noget finere, end de andre, men tillige noget mindre; de 2 ældre Individer stamme fra Anglerkøer og have været i mange Aar i Besætningen. Forøvrigt ere Køerne mest af fynsk Herkomst (et Par af „sjællandsk“ Afstamning), men omtrent alle ere tillagte paa Gaarden.

Aar 1868 bestod Besætningen af omtrent 70 Køer, blandt hvilke der var en Del Angler; af disses nærmeste Efterkommere findes endnu kun de omtalte 2 Køer. Forøvrigt er der efter-

Digitized by Google

haanden indkjøbt en Del fynske Køer, paa hvilke der er lagt til. Tyrene have tidligere dels været af e. T., dels har der været benyttet Tyre fra Oregaard, altsaa nærmest Anglertyre. De nuværende 3 Tyre ere af 1) eget Tillæg (en 1aars), 2) fra Reinstrup (en 2aars) og 3) fra Snesere (en 3aars). Tyren af e. T. er en jævn god Tyr, der imidlertid ikke ventes noget særlig godt af, da Moderen vistnok var tuberkuløs (Brummer). Reinstruptyren er kun jævn god — men dog brugbar —, den er navnlig for højbenet og mangler Muskelfylde paa Krydset, som tillige er noget hængende; dertil er Øjet temmelig mat og Blikket sløvt. Sneseretyren er den bedste, den siges at være af Lystrupafstamning og er kraftig, dyb og bred med ret fint Hoved og Horn og godt Spejl; men den er temmelig lille i Forhold til sin Alder.

De 2aars Kvier ere særdeles kraftigt udviklede. Kalvene ere ganske godt udviklede. De faa sød Mælk i 10 Dage. I Løbet af de følgende 8 Dage sker Overgang til skummet Mælk, som de faa, til de ere omtrent 3 Maaneder gl. Derefter fodres de med Blanding af skummet Mælk og Kjærnemælk til 4 Maaneders Alderen. Men ved Siden af Mælken faa de omtrent $^1/_6$ Skp. Roer og $^1/_2$ Pd. Linkager. De gaa om Vinteren løse i Rum i Kostalden og lukkes ud, naar der renses under dem. Om Sommeren gaa de løse i Kostalden og en dertil grænsende Løbegaard, men de komme slet ikke paa Græs og fodres kun med gammelt Enghø og noget Kraftfoder.

Aarligt Gjennemsnitsmælkeudbytte pr. Ko.

Aar.	Antal Køer.	Pd. Mælk pr. Ko.	Det egentl. Kraftf. Værdi.	Kraftfoderets, Høets og Roernes Værdi.	Aar.	Antal Køer.	Pd. Mælk pr. Ko.	Det egentl. Kraftf. Værdi.	Kraftfoderets, Høets og Roernes Værdi.
			pr. Ko.	pr. Ko.				pr. Ko.	pr. Ko.
$18^{68}/_{69}$	71	3408	14,7	50,5	$18^{77}/_{78}$	66	4475	54,4	134,9
$18^{69}/_{70}$	70	3789	17,2	80,8	$18^{78}/_{79}$	72	4249	35,2	124,3
$18^{70}/_{71}$	70	4370	24,4	72,9	$18^{79}/_{80}$	72	3765	39,2	119,4
$18^{71}/_{72}$	67	4443	32,3	84,3	$18^{80}/_{81}$	67	3669	49,5	148,0
$18^{72}/_{73}$	68	4515	35,4	100,9	$18^{81}/_{82}$	61	4535	41,7	133,7
$18^{73}/_{74}$	66	4147	46,0	112,8	$18^{82}/_{83}$	64	4985	45,5	149,8
$18^{74}/_{75}$	66	4613	54,3	126,1	$18^{83}/_{84}$	60	4498	53,2	119,0
$18^{75}/_{76}$	66	4990	53,4	137,6	$18^{84}/_{85}$	62	4911	49,6	134,4
$18^{76}/_{77}$	66	4848	46,7	144,9					

Digitized by Google

Værdien af Kraftfoderet har i Tidsrummet 1868—85 været stigende fra ca. 15 Kr. til ca. 50 Kr. aarlig i Gjennemsnit pr. Ko (altsaa har Fodringen været forholdsvis lav. Smlgn. f. Ex. Kaftfoderets Værdi paa Harrestedgaard).

Den opfodrede Roemængde har varieret fra ca. 1/4 Skp. til ca. 1 Skp. daglig pr. Ko. Der fodredes ikke med Roer i Aaret 1868—69, og Fodringen med Rodfrugter har været stærkest fra Aaret 1882.

Fladsaagaard (Mogenstrup Sogn, Hammer Herred). Besætningen bestaar af ca. 100 Malkekøer foruden Tyre og Ungkvæg. Køerne ere uensartede baade i Henseende til Afstamning og Lød. Der findes Angler, fynske, jydske og slesvigske Køer samt Blandinger af disse. Tyrene ere mindre heldige baade af Bygning og Præg. Ungkvæget er ganske godt udviklet, men noget grovt baade i H. t. Legemsbygning, Haarlag og Hud, men især ere Hovederne og navnlig Hornene store og grove; det Samme er Tilfældet med mange af de paa Gaarden tillagte Køer, og navnlig i paafaldende Grad med Tyrene, af hvilke der findes to 3aars, to 2aars og to 1aars.

For 26 Aar siden var Fladsaagaard[1]) en Skæferigaard, paa hvilken der holdtes 500 Faar, men da Ulden faldt mere og mere i Pris, anskaffedes efterhaanden flere og flere Køer (oprindelig var der kun ca. 20 Stkr.). Antallet af de aarligt selvtillagte Køer er steget jævnt og udgjør nu 17 Stkr. Der findes en Del Køer af Gundersløvholmafstamning, men heller ikke disse have noget særlig fint Præg.

Det er ganske mærkeligt at se den uheldig stærke Ud-

---

[1]) Den nuværende Ejer af Fladsagergaard, der i sin Tid var Forvalter paa Gundersløvholm, har stor Frygt for, at Køerne skulle blive for fine, en vistnok ubegrundet Frygt, naar man skal dømme efter Besætningen, som den nu for Tiden ser ud, ligesom det i det Hele taget maa anses for givet, at Finhed godt lader sig forene med kraftig (dyb og bred) Legemsbygning, naar Opdrætteren blot ikke gaar for ensidigt frem og glemmer at have Opmærksomheden henvendt paa og virke for Individernes Sundhedstilstand.

Digitized by Google

vikling, Hornene tage paa denne Gaards Kvæg. Ejeren mener, at det er en Følge af, at Kalvene faa saa lidt sød Mælk, men da Kalvene mange andre Steder, hvor man ikke træffer en lignende stærk Horndannelse, ikke faa mere sød Mælk end Kalvene paa Fladsaagaard, er der mere Sandsynlighed for, at det skyldes stedlige Forhold — maaske Jordbundsforholdene, som ikke ere særlig gode. (Jorden er temmelig simpel, sandet; der hører til Fladsaagaard nogle Sandbakker, som henligge i stadigt Græs og væsenligst tjene til Næring for Faar, af hvilke der endnu findes ca. 100 Stkr. af Merinosrace).

Kalveopdrættet er følgende:

Sød Mælk i 8 Dage; derefter skummet Mælk, indtil Kalvene ere 6 Maaneder gl. — Maximum er 5 Kander ved 3 Maaneders Alderen. Kalvene faa ikke Kraftfoder og kun lidt Roer, da der endnu kun dyrkes et forholdsvis lille Areal (ca. 10 Tdr. Ld. — Gaardens Størrelse er ca. 500 Tdr. Ld.) med Rodfrugter.

Der holdes paa Fladsaagaard — som for Resten saa mange andre Steder — paa Grund af de mindre gode Græsforhold en større Besætning om Vinteren end om Sommeren.

I Betragtning af de ugunstige Jordbundsforhold (Ejeren af Fladsaagaard kalder ganske betegnende sin Ejendom „et Stykke jydsk Hede“) maa man indrømme, at Besætningen baade i Individantal og -Beskaffenhed indtager et meget rosværdigt Standpunkt.

Rosenfeldt (Kastrup Sogn, Hammer Herred). Besætningens Størrelse er ca. 220 Køer foruden Tyre og Ungkvæg. Køerne have, skjønt de nærmest ere af Anglerafstamning, for en stor Del et Præg, som minder ikke saa lidt om de gamle sjællandske Køers. De ere gjennemgaaende af Middelstørrelse, temmelig kraftige, dybe og brede af Bryst, men ikke særlig fine af Lemmer og nærmest grove af Hoved og Horn; de Sidste ere for mange af Køernes Vedkommende mindre heldigt stillede; endelig har et paafaldende stort Antal af Køerne et kort og afskydende Kryds. I det Hele taget synes Individerne at være af sund Konstitution, hvilket især de klare Øjne tyde paa. I Henseende til Malkepræg staa

Digitized by Google

Køerne, naar undtages ovennævnte grovere Bygningstræk, ikke lavt; det Væsentligste man kunde udsætte, er, at Patterne hos mange af Køerne ere ildestillede (med Retning skraat fortil eller bagtil) og tildels med for ringe indbyrdes Afstand; dette — den daarlige Pattestilling — er ikke mindst iøjnefaldende hos de yngre Generationer, som iøvrigt synes at være af mindre grovt Præg end de ældre.

Der findes for Tiden i Besætningen en Tyr „Wolf“ (se Stamb. S. 170); denne Tyr, der er af blandet Gundersløvholm- og Øbjerggaardafstamning, har et temmelig grovt Hoved med smukke og velstillede Horn, men dertil er den tilsyneladende vel kort af Ryg og kjødfuld af Laar samt ret af Haser, men er iøvrigt af kraftig Legemsbygning.

De 2aars Kvier, der ere Døtre af „Wolf“, have tildels arvet Faderens grove Hoved og have dertil ikke fine Horn samt ere kun jævnt gode Malkere (malke fra 10—15 Pd. daglig); de fleste have endvidere ildestillede Patter, men skjønt Faderen har den samme Fejl (ildestillede Patter), er det dog tvivlsomt, om det ikke ligesaa meget er en Arv efter Mødrene. Flere af Kvierne have ogsaa, ligesom mange af de ældre Køer, hængende Kryds. „Wolf“s forholdsvis lange Kryds[1]) er altsaa ikke slaaet synderlig igjennem hos dens Afkom.

En Del af de 2aars Kvier ere faldne efter Anglertyre, og flere af disses Afkom (ogsaa blandt de ældre Køer) have finere Horn og i det Hele et finere Præg end de fleste andre Individer i Besætningen. Paa den anden Side kan der indvendes, at de ere temmelig smaa.

Der findes fremdeles enkelte indkjøbte Anglerkøer i Besætningen, men disse ere ikke af særlig fint Præg.

Foruden Tyren „Wolf“ findes der i Besætningen en Tyr „Hellerup“, der er indkjøbt fra Fyn og tildels af blandet Ryslinge- og Brændekilde-Væde-Stamme; den er 3 Aar gl., veludviklet, af god Dybde og ret god Bredde, med ret fint Hoved og gode Horn samt godt Øje. Dens Hud er god (og den har 6 Patter), Præget er temmelig fint (finere

[1]) Se Beskrivelsen i Stambogen, S. 171.

Digitized by Google

end hos mange af de ved Fællesdyrskuet i Odense udstillede Tyre[1]), der vare Halvbrødre til „Hellerup"). Tyren har en Tidlang lidt af besværet Aandedræt (hvilket endnu af og til kan spores), sandsynligvis hidrørende fra en Absces i Næsen eller dens Bihuler, men efter Udtømmelse gjennem Næsen af en Del Pus forbedredes Aandedrættet. Der findes en lille svullen Kirtel i venstre Flanke, men iøvrigt er der intet Tegn paa Sygdom tilstede. Dens Stamtavle er følgende:

Tyren »Hellerup«.

- Fader: Max.
  - Fader: Præmietyr af Mathias Frederiksens Stamme i Aarsløv.
  - Moder: Præmieko af Ryslinge-stammen.
    - Fader: Tyr af Ryslingestammen.
    - Moder: Ko, 1ste Pr. i Nykjøbing p. F. 1872, tillagt hos Chr. Rasmussen, Ryslinge.
- Moder: Ko af L. Nielsens Brændekilde-Væde-Stamme.
  - Fader: Tyr af L. Nielsens Stamme.
  - Moder: Ko, flere 1ste Pr. ved Fyens patr. Selskabs Dyrskue; findes paa Hellerup paa Fyen.

Hvis denne Tyr viser sig at være sund og at give sundt Afkom, er der stor Sandsynlighed for, at den vil kunne stifte megen Gavn i Rosenfeldts Besætning.

Fra Elkenøre paa Falster er der i Sommer (1886) anskaffet en særdeles god og lovende Tyr; denne Tyr har en Del tilfælles med Elkenøretyren paa Thurebylille, men er ikke saa høj og knap saa bred over Brystet som denne. Dens Hud er udmærket løs og blød, Hoved og Horn fine og Brystdybden god. Præget er gjennemgaaende godt.

Et Par 2aars Tyre, Sønner af „Wolf", synes ganske lovende, men den ene er temmelig lille af sin Alder og har

[1]) Se S. 59.

Digitized by Google

en mindre velformet Bagpart. Hoved og Horn ere ret gode hos begge.

Kalvene fra iaar og Etaaringerne gaa løse i en Eng; de se ret godt ud, men Huldet kunde uden Skade være bedre. Græsset i Engen er temmelig grovt (der findes ikke faa Carex-Arter), og Kvier og Kalve faa derfor ogsaa et Extrafoder Vikkehavre i en Fold, hvor de drives ind i Middagstiden, og hvor de tillige ligge om Nætterne.

Fodringstabel for Tillægskalvene paa Rosenfeldt.

1.—3. Dag	indtil	6	Pd.	sød Mælk daglig	
4.—7. —	—	10	—	—	
8.—16. —	—	15	—	—	
17.—18. —	—	13½	—	—	og 2 Pd. skummet Mælk dagl.
19. —	—	12	—	—	- 4 — — —

o. s. fr. indtil
27. Dag 20 Pd. skummet Mælk dagl.
Hermed vedblives, indtil Kalvene ere 3 Maaneder gl.

I den	4de	Maaned	10	Pd. skummet Mælk og 10 Pd. Valle dgl.
—	5te	—	20	— Valle dgl.
—	6te	—	10	— —

Desuden Hø, Skraaning (men ikke Hørfrøkager) og lidt Gulerødder.

Malkekøernes Fodring.

Køer, der malke	over	30	Pd. Mælk,	9	Pd.	Kraftfoder dgl.
—	—	25—30	—	8	—	—
—	—	20—25	—	7	—	—
—	—	derunder		4—6	—	—

efter Huld, Alder og Sundhedstilstand.

Hvad Rosenfeldts Besætnings „Historie“ angaar, kan Følgende meddeles:

I 50erne — altsaa for ca. 30 Aar siden — indførtes en Del Anglerkøer[1]) samt nogle Jyder.

---

[1]) Ifølge Opgivelse af Forpagter Krestensen, Oregaard, der i sin Tid var Forvalter paa Rosenfeldt, kjøbtes 1854 (eller 55) 6 Anglerkøer og 1856 en Anglertyr. Fremdeles 1853, 1859 og 1860 aarlig 15 Stkr. jydske Køer. Efter 1860 kjøbtes aarlig Anglertyre og Anglerkøer indtil 1870. — Fodringen var indtil 1859 meget primitiv (kun Hø og Halm), siden er Kraftfodermængden jævnt stegen fra ca. 3 til ca. 9 Pd.

Digitized by Google

Blandt de dengang indkjøbte Tyres Afkom have Tyrene Fritz I. og Fritz II., som virkede henholdsvis for ca. 27 og ca. 24 Aar siden, og som vare henholdsvis Søn og Sønnesøn af en Anglertyr og en Anglerko, spillet en mere fremragende Rolle og have ogsaa havt Indflydelse paa Oregaards Kvægbesætning (se senere).

De paa Rosenfeldt benyttede Tyre have i det Hele taget været Afkom efter Anglerkøer og Anglertyre.

I efterfølgende Oversigt over Antallet af Køer af forskjellig Afstamning fra Aaret 1870 staar den nuværende Besætning nævnt som Angler (hovedsagenlig Angler af e T.), men i Betragtning af ovennævnte grove Bygningstræk er det ikke usandsynligt, at baade jydsk og sjællandsk Blod rinder i Rosenfeldtkøernes Aarer.

Antal Køer af forskjellige Racer:

Aar.	Antal Køer.	Angler.	Jyder.	Sjællændere.	Aar.	Antal Køer.	Angler.	Jyder.	Sjællændere.
1870	166	132	23	11	1878	205	205	″	″
1871	165	137	21	7	1879	202	202	″	″
1872	167	140	20	7	1880	206	206	″	″
1873	171	150	14	7	1881	206	206	″	″
1874	170	158	9	3	1882	202	202	″	″
1875	″	″	″	″	1883	197	197	″	″
1876	170	165	5	″	1884	200	200	″	″
1877	170	170	″	″					

Aarligt Gjennemsnitsmælkeudbytte:

Aar.	Angler.	Jyder.	Sjællændere.	Hele Besætn.	Aar.	Angler.	Jyder.	Sjællændere.	Hele Besætn.
	Pd.	Pd.	Pd.	Pd.		Pd.	Pd.	Pd.	Pd.
1870	4112	4084	3628	4076	1878	4004	″	″	4004
1871	4410	4586	4208	4424	1879	4757	″	″	4757
1872	4218	4002	4098	4186	1880	4271	″	″	4271
1873	4350	3562	2778	4220	1881	4233	″	″	4233
1874	4172	3882	3816	4150	1882	5039	″	″	5039
1875	″	″	″	″	1883	4828	″	″	4828
1876	4045	2665	″	4004	1884	4963	″	″	4963
1877	3918	″	″	3918					

Digitized by Google

Antal Køer malket 5000 Pd. og derover fra 1880—84.

Aar.	Antal Køer malket mellem			
	8 og 9000 Pd.	7 og 8000 Pd.	6 og 7000 Pd.	5 og 6000 Pd.
1880	"	3	19	74
1881	"	8	46	107
1882	"	14	61	112
1883	"	7	39	102
1884	5	20	45	94

Foruden den egentlige Mejeribesætning findes paa Rosenfeldt en lille Stamme Korthornskvæg, som det er Meningen at uddanne til Malkestamme, men Forsøget er endnu i sin Barndom.

Tyren er ikke særlig fin — ja dens Hoved og Lemmer ere ligefrem grove — dertil mangler den Bredde samt har et hængende Kryds.

Der findes derimod en meget velbygget Korthornsko og et Par paa Rosenfeldt tillagte Køer, som tegne til at blive gode.

Det har været meget vanskeligt at holde Liv i Kalvene, af hvilken Grund Korthornsbesætningen paa Rosenfeldt ogsaa kun endnu er lille.

Øregaard (Kastrup Sogn, Hammer Herred). Besætningen bestaar for Tiden af 120 Køer, disse ere af Middelstørrelse og Middelfinhed. Afstamningen er dels Angler, dels fynsk og sjællandsk[1]).

Baade Ourupgaard-, Lystrup-, Rosenfeldt-, og Gundersløvholmtyre have medvirket til Dannelsen af den nuværende Besætning. Navnlig har Gundersløvholmstammen gjennem „Bakkebølleslægten“ spillet en temmelig betydelig Rolle.

[1]) Der findes ualmindelig udførlige Optegnelser over Individernes Afstamning lige fra Aaret 1860, men af Hensyn til Pladsen ere de ikke medtagne i nærværende trykte Beretning.

Digitized by Google

Hos mange af Køerne, baade af ældre og yngre Generationer, træffes ogsaa Bakkebøllernes knoklede Legemsbygning og grove Hoveder og Horn igjennem. Paa den anden Side findes der en Del Køer med ret fin og dog kraftig Legemsbygning.

Der tillægges aarlig ca. 20 Kviekalve og 1 à 2 Tyrkalve.

Kraftfodermængden er som Maximum 7 Pd. Siden 1859, da den nuværende Forpagter overtog Oregaard, er Mængden steget gradvis fra 3 Pd. til 7 Pd.

De 1 à 2aars Kvier ere vel udviklede, men deres Huld er for Tiden mindre godt, dels paa Grund af den tørre Sommer, dels fordi Græsset i den Eng, paa hvilken de ere tøjrede, er mindre godt.

Kalvene fra iaar ere udmærket udviklede og gaa løse i en indhegnet Frugthave.

De faa sød Mælk 10 à 12 Dage, derefter i 5 Dage Blanding af sød og skummet Mælk, hvilket Sidste de faa alene fra den 17de Dag til 3 Maaneders Alderen, hvorefter de fodres med Valle og Kjærnemælk, indtil de ere 4 à 5 Maaneder gl.

Desuden faa de Hø og indtil 1 Pd. Skraa og Klid, men hidindtil ikke Roer.

Gjennemsnitsmælkeudbyttet pr. Ko har siden 1866 aarlig været følgende:

Aar:	Antal Køer:	Pd. Mælk:	Aar:	Antal Køer:	Pd. Mælk:
1866	110	3346	1876	121	4060
1867	103	3321	1877	121	4300
1868	115	3523	1878	125	4395
1869	112	4080	1879	120	4518
1870	114	4000	1880	132	4123
1871	110	3974	1881	128	4150
1872	115	4009	1882	125	4254
1873	116	4050	1883	120	4230
1874	116	4120	1884	122	4732
1875	118	4125	1885	120	4415

(Jens Pedersen) **Ørnebjerg** (Kastrup Sogn, Hammer Herred). Besætningen, ca. 18 Køer, stammer baade for Tyrenes og Køernes Vedkommende dels fra Oregaard, dels fra Øbjerggaard, dels er der gammelt sjællandsk Blod i dem. Det

Digitized by Google

er temmelig smaa Køer, især de 2 og 3aars, medens de 1aars, som i Modsætning til de ældre Generationer ere blevne fodrede med Roer, ere kraftigere udviklede. Der fodres ikke stærkt, kun ca. 4 Pd. Kraftfoder, samt — for de 3 sidste Aars Vedkommende — med Roer.

Det opgives, at Besætningen Aaret rundt malker ca. 300 Pd. Mælk daglig, hvilket altsaa vilde blive ca. 6000 Pd. aarlig pr. Ko.

(H. Pedersen) **Sverborg** (Sverborg Sogn, Hammer Herred). Besætningen bestaar for Tiden af ca. 30 Køer, hvoraf de fleste ere af e. T. og hovedsagenlig stamme fra de Køer, der for ca. 25 Aar siden vare paa Gaarden (sjællandske Køer), og Tyre fra Rosenfeldt (Anglertyre).

Det er særdeles velholdte, forholdsvis store, temmelig udprægede og nogenlunde ensartede Malkekøer med kraftig, men ikke særlig løs Bygning, af Middelfinhed og med godt udviklede Mælkeorganer. Farven er rød eller rødbroget.

Flere af Køerne malke ca. 8000 Pd. Mælk aarlig og have i mange Aar givet et lignende Kvantum. Der fodres stærkt, især i de senere Aar.

Gjennemsnitsmælkeudbytte pr. Ko aarlig:

Aar:	Antal Køer:	Pd. Mælk:	Pd. Smør:	Aar:	Antal Køer:	Pd. Mælk:	Pd. Smør:
1871	20	4316	99 1/4	1879	21	4747	155 1/10
1872	20	"	70 1/2	1880	21	4332	133 1/4
1873	18	3928	106	1881	20	4496	145 2/3
1874	19	3940	96	1882	20	5158	162
1875	21	4108	105	1883	22	5596	174
1876	20	3867	"	1884	27	5475	182 1/7
1877	19	3834	"	1885	29	5943	212 4/10
1878	19	4420	125 1/2				

Besætningerne i Sverborg Sogn, som har en Tyreforening, ere gode. Der findes ogsaa gode Enge og gode Græsjorder.

Paa **Knudskovgaard** (Vordingborg Landsogn, Baarse Herred), en Gaard, der hører under Rosenfeldt, men som dog drives særskilt, findes en Besætning, bestaaende af 50 Køer af Breiten-

Digitized by Google

burgerrace. Det er gjennemgaaende store og smukke Køer af broget Lød og gode Malkere (Maximumsudbyttet af en enkelt Ko er ca. 11000 Pd. Mælk aarlig).

Tyrene ere særdeles heldige og Opdrættet udmærket udviklet. Der findes ikke desmindre enkelte udtalt tuberkuløse og nogle mistænkelige Individer i Besætningen.

Selv om Breitenburgerne paa Knudskovgaard[1]) kunne holdes sunde, hvilket den allerede sporadisk forekommende Tuberkulose ikke just borger for, vil det være mærkeligt, om Stammen, hvis den da ikke faar Assistance fra Rosenfeldt, i Længden kan bevare sin Udvikling hvad Størrelse og Malkeevne angaar, eftersom Jorderne paa Knudskovgaard ere alt andet end frugtbare, og dertil Klimaet ikke er mildt. Knudskovgaarden ligger nemlig temmelig nær den vestlige Spids af den lange, smalle Halvø, Knudshoved Odde.

Længere mod Øst, nær Oddens Udspring fra Fastlandet (Sjælland), ligger en til Rosenfeldt hørende mindre Forpagtergaard:

Knudsbygaard (Vordingborg Landsogn, Baarse Herred). Besætningen er her blandet og bestaar af 45 Køer af jydsk, sjællandsk og Anglerrace.

(P. Andersen) **Ambæk** (Jungshoved Sogn, Baarse Herred). Besætningen — ca. 20 Køer — bestaar af Individer, der dels ere af e. T., dels indkjøbte. De Sidste benyttes ikke som Tillægsdyr.

Køerne af e. T. stamme alle fra Anglerkøer, der bleve indkjøbte for ca. 20 Aar siden af P. Andersens Fader, dels ere de Blandinger af disse Køers Afkom og sjællandsk Kvæg. I de sidste 9 Aar er Kvæg af Lystrupstammen benyttet til Avl sammen med det gamle (af angelsk eller blandet angelsk og sjællandsk Afstamning).

Vinterfodringen er 10 Pd. Kraftfoder og 2 Skpr. Roer daglig pr. Ko.

---

[1]) Besætningen er for ikke længe siden flyttet til Knudskovgaarden fra den nedbrændte Gaard Aunø, en Forpagtergaard under Rosenfeldt.

Digitized by Google

Kalvene staa bundne og faa Mælk, til de ere 5 à 6 Maaneder gamle (Maximum 10 Kander skummet Mælk).

De bedste Individer i Besætningen ere Køerne „Karen“, „Signe“ og „Stine“, som alle tilligemed en Tyr, der er solgt til Tyreforeningen i Kjeldby paa Møen, flere Gange (bl. A. i Sommer 1886) ere blevne præmierede. Disse 3 Køer ere optagne i den sjæll. Stamb. under Nr. 167, 168 og 169, Fol. 16, 17 og 18; den derværende Beskrivelse har jeg (tildels) optaget efter Anmodning af Kmrd. Andersen.

1) «Karen», 8 Aar gl., f. 1878,
lysrød blommet, en lille skimlet Plet paa venstre Side af Brystkassen og paa venstre Albuespids.

Fader: Tyr uden Navn.		Moder: 1ste Præmieko hos P. Andersen.	
Fader: Tyr hos Kmrd. Rasmussen, Overdrevsgaarden.		Fader: «Den gule Tyr» paa Lystrup.	Moder: En Anglerko.
Fader: «Gl. Hasletyr», (se Stb., S. 262).			

«Karen» er en temmelig stor, særdeles velbygget Ko. Brystdybden og Bredden er god, ligesom Afstanden mellem Ribbenene, Ryggen af passende Længde, Krydset lige, Lemmerne nogenlunde fine og ret velstillede, Manken rund (Skulderlejet fast), Hals og Hoved middelfint, Hornene ret fine (venstre Horn skjævt nedtrykt — ellers er Retningen af Hornene udad, fortil og indad), Øjet godt, stort og Blikket roligt; Yveret stort, veldannet med velstillede Patter, Mælkeaarerne fremtrædende, Mælkehullerne gode; Huden løs, blød, lidt tyk; Spejlet ikke særlig fint, uregelmæssigt, Laarspejlet ikke stort, samt utydeligt afsat, Skilter i Mellemkjødsspejlet. «Karen» er en fortrinlig Malker.

2) «Signe», 7 Aar gl., f. 1879,
lysrød, lidt blommet, hvidt paa Yveret.

Helsøster til «Karen» (se foran).

«Signe» er af Mellemstørrelse, kraftig bygget, udmærket af Brystdybde og Ribbensrunding med god Afstand mellem Ribbenene, god

Digitized by Google

Bredde, middellang, lige Ryg, velansat Hale, ret fine, velstillede Lemmer; Skulderpartiet er noget løst, men Manken dog ikke skarp; Halsen er temmelig kort, men fin, skarp kammet, Hovedet lille, ret fint, Hornene ikke særlig fine, men velstillede (Retning udad, fortil, indad), Øjet smukt; Yveret veldannet, temmelig stort, Patterne veldannede og velstillede; Mælkeaarerne gode (2 Mælkehuller i hver Side); den ene Gren af Mælkeaaren i højre Side strækker sig ualmindelig langt frem. Huden er løs og blød, Spejlet uregelmæssigt med flere Hvirvler; Laarspejlet lille og utydeligt afsat. «Signe» er en udmærket Malkeko.

3) «Stine», 6 Aar, f. 1880,
lysrød uden Aftegn.

Fader:	Moder:	
«Egebjerg», en Præmietyr hos Jens Henriksen i Egebjerg, kommen som Kalv fra Snertingegaard.	En 1ste Præmieko hos P. Andersen.	
	Fader:	Moder:
	«Den gule Tyr» paa Lystrup.	En Anglerko.

«Stine» er af Middelstørrelse, Kropbygningen ret god (Brystdybden kunde være bedre), Ryggen middellang, lige, Lemmerne mindre velstillede, Hals og Hoved fint, Hornene ret fine, velstillede (Retning udad, fortil, indad og lidt opad med Spidsen, venstre Horn afstødt), Øjet klart og Blikket fromt; Yveret er godt, men Foryveret mindre vel udviklet, Patterne veldannede, velstillede. Huden er meget løs og blød, men lovlig tynd, Spejlet regelmæssigt, strækker sig temmelig langt ud paa Laarene, men er her utydeligt afsat; Mellemkjødsspejlet er bedst. «Stine» er en særdeles god Malker.

De maa alle 3 henregnes til de bedste Malkekøer i P. Andersens Besætning, skjønt man ikke — navnlig ikke for „Karen"s og „Signe"s Vedkommende — kan kalde dem særlig udprægede, som Malkedyr betragtede, men da disse Køer ved Siden af deres godt udviklede Mælkeorganer og deres Tegn paa Trivelighed og Sundhed ere i Besiddelse af en god, ikke for løs Legemsbygning, maa man absolut anse dem for udmærket skikkede som Stamkøer.

Foruden disse kan der af Andersens Besætning fremhæves en 4aars Ko,

Digitized by Google

»Den Stjernede«,
rød, hvide Bagkoder, lille Stjern, hvidt paa Yveret.

Fader: Tyren Ambæk I., Præmie i Roskilde 1882.		Moder: Ko hos P. Andersen.	
Fader: Tyr af Bakkebølleslægt.	Moder: Lystrupko.	Fader: »Den gule Tyr« paa Lystrnp.	Moder: En sjællandsk Ko hos P. Andersen.

»Den Stjernede« er en temmelig lille, men fin Ko med veludviklede Mælkeorganer. Dens Horn ere fine, korte og med Retning udad, fortil, indad og lidt opad med Spidsen.

I Egnen omkring Ambæk skal der ikke være mange gode Besætninger; der fodres ikke meget godt, og Interessen for Kvægbruget er ikke betydelig. (Ved et Tyreforeningsmøde i Sommer 1886 var P. Andersen den Eneste dér fra Egnen, som gav Møde).

I Omegnen af **Mærn** By (Mærn Sogn) skulle Besætningerne paa Bøndergaardene være simple, rimeligvis paa Grund af, at der endnu findes mange Fæstere. Der er desuden langt til Station. Jordbunden er imidlertid god (gode Hvedejorder), og der findes en Del Strandeng hørende til Sognet.

Beldringe (Beldringe Sogn, Baarse Herred). Besætningen — 120 Køer — bestod indtil for 4 Aar siden hovedsagenlig af sjællandske og tildels af Anglerkøer. Efter den Tid er der indkjøbt 24 Anglerkøer og 24 fynske Køer (12 hvert Aar), og der lægges nu til paa disse. Der findes enkelte Køer fra Jens Jensen i Faxinge (se nedenfor), de ere smaa, men ret fine og med godt Malkepræg. Anglerne ere heller ikke store, og en Del af dem have havt tuberkuløse Kalve. Blandt Fynboerne findes ikke saa faa, som ere forholdsvis fine.

Der har været benyttet 2 Tyre fra Særsløvgaard ved Holte, men de forulykkede begge, det var store og svære Individer. Fremdeles har der været en Tyr fra Lindersvold,

Digitized by Google

som imidlertid ikke var heldig. For Tiden er der en Tyr af Gundersløvholm herkomst; den er god i Hensende til Legemsbygning, dyb og bred, men noget for lille samt grov af Hoved og Horn. Fra Lystrup har der været en Tyrkalv, som imidlertid blev slagtet, da den viste sig tuberkuløs; der findes nu for Tiden en anden Lystrup-Tyrkalv, som ikke ser fuldstændig sund ud.

Opdrættet ser godt ud, — Kalvene gaa løse i en Eng om Sommeren, (der hører ca. 40 Tdr. Land Eng til Beldringe) og Kvierne i Laden om Vinteren.

(Jens Jensen) **Faxinge** (Beldringe Sogn, Baarse Herred). Besætningen bestaar af ca. 10 Køer, som ere middelstore, fine af Præg, Bygning o. s. v. Patterne noget nærstillede.

Der er ikke ført Prøvemalkningsbog, men det højeste Mælkeudbytte pr. Dag angives at have været ca. 250 Pd.

Der fodres med 4 à 5 Pd. Kjærne, men hverken med Roer eller Oljekager.

Indlil 1870 kjøbtes (fra Kmrd. Schmidt i Rønnede) Kvier, som vare Afkom efter slesvigske Køer og Gundersløvholmstyre. Der er udelukkende lagt til paa disse Køer ved Tyrene „Faxinge I.“ og „Faxinge II.“ (se Stamb. S. 206), saa at altsaa den nuværende Besætning nærmest maa siges at være af blandet Gundersløvholm og Lystrup afstamning.

Tyren „Faxinge I.“ kom vistnok fra Lystrup til Faxinge 1870, fik Præmie i Rønnede 1872 og solgtes senere tilbage til Lystrup; dens Dattersøn „Faxinge II.“ var Halvbroder til Tyren „Allersløv hos S. Pedersen i Snesere og var (iflg. Stamb.) „en temmelig velbygget Tyr, ret dyb, men lidt flad af Bryst; Huden meget god.“

Der siges, at der aldrig har været Tuberkulose i Besætningen.

(Hans Hansen) **Faxinge.** Næsten hele Besætningen hos H. H. er Afkom efter Datteren af en slesvigsk Ko fra Beldringe; inden denne Ko for ca. 12 Aar siden kom til H. H., lagdes der til paa slesvigske Køer. Tyrene har der lige til de sidste Aar ikke været lagt synderlig Vægt paa.

Besætningen er nogenlunde ensartet, men for Tiden i meget daarlig Foderstand paa Grund af knap Fodring —

Digitized by Google

kun 2 à 3 Pd. Kraftfoder sidste Vinter. — Der findes dog en Tyr, som ikke har sultet; den er ganske velbygget, men mangler i det Hele taget lidt i Dybde samt kunde være bredere bagtil. Derimod er Præget meget godt, navnlig er Forparten af fint Præg med Undtagelse af, at Hovedet er noget stort, men dog med fine Horn, Huden er ganske god, Mælkeaarer og Mælkehuller ligeledes. Den er Søn af Tyren „Faxinge II.“ (se Stamb. S. 206) og Datterdatter af en slesvigsk Ko; den er født den 4de Maj 1883 og fik 1885 3die Præmie.

(Jens Olsen) **Sjelte** (Snesere Sogn, Baarse Herred). Besætningen bestaar af 20—25 temmelig store, velbyggede, men ikke meget udprægede og heller ikke særlig ensartede Køer. Der findes et Par fra Gundersløvholm, som, hvad Bygning angaar, ere meget udprægede som Malkedyr betragtede, samt nogle af Gundersløvholm- og Ourupgaardafstamning; men Præget er noget forandret, sandsynligvis paa Grund af Blanding med Tyre andetsteds fra (af ubestemt Herkomst); tillige er Størrelsen tiltagen og Finheden noget — skjønt ikke meget — aftagen.

1845 havde Jens Olsen kun 10 Køer (smaa sjællandske Køer). 1846 kjøbtes Kvier fra Gundersløvholm, og dermed vedbleves nogle Aar. De sidste Kalve kjøbtes derfra i Slutningen af 70erne (eller Begyndelsen af 80erne).

For ca. 2 Aar siden havde Jens Olsen en Gundersløvholmtyr, som var opstaldet (udstationeret) hos ham til Bedækning, men den blev ikke meget benyttet.

Fra Ourupgaard kom for 9 Aar siden 2 Kalve, men kun den ene lykkedes, efter den er der en Del Afkom; i de senere Aar er der kjøbt Anglere, Slesvigere og Fynboere.

Tyrene har der ikke været lagt særlig Vind paa, en enkelt god Tyr fra Lystrup blev benyttet fra 1882—83.

I den sidste Tid benyttes Præmietyren i Snesere — (Tyren „Allersløv“, se Stamb. S. 204).

Der fodres temmelig stærkt og staldfodres største Delen af Sommeren [1]).

[1]) Til Gaarden hører 4 Tdr. Ld. usædvanlig produktivt, varigt Græsland. Desuden er der Grønsæd i Brakmarken, men kun 1 Græsmark. Der drives 8 Marks Drift (tilnærmelsesvis Vexeldrift).

Digitized by Google

Kalvene faa sød Mælk i 8 Dage og skummet Mælk til 3 Maaneders Alderen. De gaa løse i smaa Rum, og baade Kalvene og de 1aars Kvier, hvilke Sidste ellers staa bundne, slippes af og til om Vinteren ud i et til Stalden grænsende Møddinghus.

Mælkemængden har i de senere Aar været henved 6000 Pd. pr. Ko (i $18^{83}/_{84}$ 5724 Pd.).

Smørmængden var:

Aar 1880	af 18	Køer	2147	Pd.	Aar 1883	af 18	Køer	2714	Pd.
— 1881	- 17	—	2226	—	— 1884	- 19	—	3190	—
— 1882	- 18	—	2431	—	— 1885	- 24	—	4279	—

hvilket altsaa, naar man regner 30 Pd. Mælk til 1 Pd. Smør, bliver pr. Ko aarlig:

1880	3578	Pd. Mælk	1883	4523	Pd. Mælk
1881	3928	—	1884	5037	—
1882	4062	—	1885	5348	—

hvilke Tal sandsynligvis ere for smaa, idet der vistnok er brugt mere end 30 Pd. Mælk til 1 Pd. Smør, saaledes som f. Ex. i $18^{83}/_{84}$, da Mælkeudbyttet ifølge Prøvemalkningsbogen var 5724 Pd. og Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør var 34 Pd.

Hos Lars Olsen i Sjolte ere Køerne af Gundersløvholmstamme, og der har for ca. 10 Aar siden været en god Tyr — Søn af en Præmietyr fra Bredeshave — efter hvilken der faldt mange gode Kalve.

Hos Jens Larsen i **Brøderup** (Snesere Sogn, Baarse Herred) findes en lille Besætning (12 Køer), som nærmest er af Øbjerggaardafstamning, men da de benyttede Tyre ofte have været simple (J. L. holder Tyr skiftevis med sin Nabo Niels Nielsen), ere Køerne ikke særlig fremragende Malkedyr.

(Søren Pedersen) **Snesere** (Snesere Sogn, Baarse Herred). Køerne stamme dels fra Christianshøj (Schmidt), dels fra Øbjerggaard, dels fra Faxinge (Jens Jensen).

Øbjerggaardkøerne hos S. P. ere ikke særlig udprægede Malkere og dertil temmelig smalle og højbenede. Christianshøjkøerne ere brogede. Manglen paa Ensartethed i Besætningen tilskrives Uheld (Kastning) i de senere Aar. Hos S. P. findes Tyren „Allersløv“ (se Stb., S. 204). Denne Tyr stammer paa

16

Digitized by Google

fædrene Side fra „Gl. Hasletyr“ og paa mødrene Side fra „den gule Tyr“ paa Lystrup, og man kunde derfor vente, at det var en særlig smuk Tyr; men skjønt der er meget Godt ved den, maa man dog sige, at den gjennemgaaende er lovlig grov, navnlig ere Hoved og Horn ikke fine, og Bagpartiet er altfor firskaaret samt Lemmerne temmelig svære; dens Hud er derimod brillant, Mælkeaarerne ret gode, men Spejlet ikke stort. I Betragtning af, at der dog er mange gode Sider ved Tyren og paa Grund af dens sunde og kraftige Udseende, maa den dog regnes blandt de bedste Tyre i Præstø Amt. En af dens Sønner, en Tyr fra L. Bagger i Bakkebølle, er en meget god og lovende Tyr med godt Præg, god Hud, ret gode Mælkeaarer, god Bredde og Dybde; derimod er Hovedet vel stort og Hornene temmelig grove, men Øjet stort og klart; dens Laarparti er ganske kjønt, men Spejlet er ikke stort.

Hos Hans Rasmussen i **Ammedrup** findes en gjennemgaaende god 3 Aars Tyr, der ogsaa er Søn af „Allersløv“.

Klintholm (Magleby Sogn, Møenbo Herred). Besætningen, 133 Køer og 4 Tyre, bestaar af jydsk Kvæg[1]), dels indkjøbt dels af e. T.

Køerne af e. T. ere gjennemgaaende de mindst grove og mest udprægede som Malkedyr betragtede. Iøvrigt findes der ikke saa faa smukke og tilsyneladende udmærkede Malkekøer, og navnlig er der mange med udmærket Yver og Pattestilling. Besætningen kan dog langtfra siges at være ensartet (uden i Henseende til Lødden), ikke engang hvad Hornstilling angaar.

Der findes blandt Tyrene: en 3aars, som er lovlig „spids“, en 2aars, med grovt Hoved og Horn, men ellers ganske god, samt 1 indkjøbt (Alder ubekjendt), der er temmelig fin af Bygning og af ret godt Malkepræg, men ikke fri for at være lidt spids bagtil; dertil er den noget ondskabsfuld.

Kalvene faa Mælk, til de ere 2 à 3 Maaneder, gl. og snarest mulig fast Foder. De gaa løse det 1ste Aar, staa bundne den 2den Vinter, gaa i løs Drift om Sommeren (1ste

[1]) Der har, saavidt vides, været jydsk Kvæg paa Klintholm i det Mindste fra 1870.

Digitized by Google

og 2den) paa Engene, hvoraf der er et større Areal. De kælve først som 3aars.

Køernes daglige Vinterfodring bestaar af 6—7 Pd. Kraftfoder foruden $^1/_2$ Skp. Roer samt Hø og Halm.

Udbyttet af Køerne har i de sidste 9 Aar i Gjennemsnit været ca. 4165 Pd. Mælk aarlig pr. Ko; Maximum naaedes $18^{82}/_{83}$ med 4533 Pd. — Minimum $18^{81}/_{82}$ med 3640 Pd.

Paa Klintholm henstaa 6 Køer fra

Liselund (Magleby Sogn, Møenbo Herred). Det er tilsyneladende gode Malkekøer af Middelstørrelse, ret kraftige og temmelig fine, men ikke ensartede af Præg.

Hos Jens Nielsen Lind (Damsholte Sogn) staar en Tyr fra Liselund, der ifølge Jens Nielsens Sigende stammer fra de Køer, der fik Præmie ved den internationale Udstilling i Paris, og som af Forpagter Kjær til Liselund er solgt til en Tyreforening i Tjørnemark (Stege Landsogn).

Tyren, som efter Forpagter Kjærs Udsagn „kan tage 1ste Præmie, hvorsomhelst den bliver udstillet", har nogle gode, men ikke saa faa daarlige Sider. Den har saaledes et stort, grovt Hoved med grove Horn, men med et godt stort og livligt Øje, dens Hals er tyk, dertil er Tyren ikke fri for at være lidt spids bagtil, ligesom den i det Hele taget er temmelig lille. Af gode Sider kunne nævnes dens gode Dybde, dens løse og bløde Hud, dens gode Mælkeaarer og Mælkehuller samt gode Spejl. For Tiden (i August 1886) er den lovlig fed, men skal dog, da den blev solgt fra Liselund, have været endnu federe, saa at den i Begyndelsen næsten ikke kunde bedække Køerne.

Efter hvad der fortælles, er Vinterfodringen paa Liselund meget stærk, 12 à 14 Pd. Kraftfoder pr. Ko daglig.

For Tiden er der Fodermangel, hvorfor Halvdelen af den ca. 50 Stkr. Køer store Besætning staar paa forskjellige Steder. Den paa Liselund staaende anden Halvdel af Besætningen tillod Forpagter Kjær mig ikke at bese, uagtet jeg præsenterede ham Landhusholdningsselskabets Anbefalingsskrivelse.

Digitized by Google

Jeg beklager, at der ikke blev givet mig Lejlighed til at bese Liselunds Besætning, som skal være af omtrent ren Rosenlundafstamning.

Besætningen hos Jens Nielsen, **Lind**, stammer fra Marienborg. Stammen i Lind er 26 Aar gl., det er middelstore, ret fine Køer.

Der findes, foruden Køerne af nuværende Marienborgstamme, enkelte, som siges at stamme fra nogle Tyrolerkøer, der tidligere vare indførte til Øen. I Amtsbeskrivelsen over Præstø Amt fra 1839 bemærkes S. 240: „Paa Hovedgaarden Marienborg haves Tyrolerkvæg", og det er derfor ikke usandsynligt, at Jens Nielsens Køer med Tyrolerblod stamme fra dette Marienborgkvæg. Det er dog kun ved Hornenes Stilling, at Køerne kunne siges at minde om Bjærgkvæg.

(Mortensen) **Nebbelegaard** (Stege Landsogn, Møenbo Herred). Besætningen bestaar af 40 Køer, som omtrent alle ere af e. T.; en Del af dem stamme fra Køer, der have været i mange Aar paa Gaarden. Det er tildels nogenlunde ensartede, temmelig fine og ret udprægede Malkedyr.

Tyreforeningen i **Kjeldby** (Kjeldby Sogn) har en Tyr fra Poul Andersen i Ambæk.

Tyren er 3 Aar gl., mørkrød, er Søn af „Faxinge II." (se Stamb., S. 206) og en Ko tillagt paa Lystrup; stammer altsaa fra „Gl. Hasletyr" (se Stamb., S. 262). Den er af god Kropbygning, kunde dog være lidt dybere; Ribbensrundingen og Afstanden mellem Ribbenene er god, Ryggen lang og lige, Lænden lang, Krydset af god Bredde og ret veldannet (en lille Smule tagdannet). Lemmerne ere nogenlunde fine, men ildestillede („fransk" fortil, kohaset bagtil). Bovpartiet er løst, Halsen vel kort og svær (spækkammet), Hovedet forholdsvis lille og veldannet med temmelig korte, ret fine, fortilvendende Horn. Øjet er stort og livligt. Huden er løs og blød, men ikke for tynd. Mælkeaarerne ere fremtrædende, Mælkehullerne gode, Spejlet regelmæssigt, fint og af Middelstørrelse.

Tyren har faaet flere Præmier i Sommer. Den er for Tiden opstaldet hos Jens Nielsen i **Tostrup** (Kjeldby Sogn).

Digitized by Google

Tyreforeningen i **Tøvelde** (Stege Landsogn) har en Tyr fra P. Larsen i Neble.

Marienborg og **Egelykke** (Damsholte Sogn). Besætningerne bestaa henholdsvis af 250 og 112 Køer, indtil 1860 var Antallet kun henholdsvis 200 og 80 Køer.

Fra ca. 1860 indtil for ca. 8 Aar siden indkjøbtes aarlig Anglerkvæg og lagdes til paa samme; i de sidste 8 Aar ere Besætningerne kun rekrutterede ved e. T.

Køerne ere ikke meget ensartede; der findes Individer med tydeligt Anglerpræg og nogle med nordslesvigsk Præg, baade i H. t. Bygning og Lød (skimlet).

Køerne ere ikke særlig store, men — og forsaavidt kan der være Tale om en vis Grad af Ensartethed — flere af dem udmærke sig ved at have en forholdsvis lang Ryg. Hornene ere ikke grove, men ofte ildestillede, især bagtil trykkede.

De ældre Tyre ere næsten alle særdeles gode Individer (der findes paa Egelykke en 10aars og paa Marienborg en 6aars, som dog er temmelig lille i Forhold til sin Alder); derimod ere de yngre Tyre mindre heldige, saaledes findes bl. A. en 3aars, der er højbenet, fladribbet, krumrygget og spids bagtil, og som tillige har grove Horn.

Paa Marienborg findes en ældre Tyr, der er udsat som mistænkt for Lungesyge (den hoster meget); det er iøvrigt ingen smuk Tyr, idet den er spids bagtil, fladribbet samt ikke ganske fri for at være ond.

Blandt Køerne af e. T. findes der enkelte, som ere meget grove, og i det Hele taget er Anglerpræget hos mange af dem gaaet tabt i højere eller ringere Grad.

Sandsynligvis er dette tildels en Følge af, at Kvierne først kælve, naar de ere omtrent 3 Aar gl. Den lange Ryg, som gjenfindes hos saa mange af Køerne, staar muligvis ogsaa i Forbindelse med den sene Kælvning og med den ikke særlig gode Ernæring paa „Vigen“ (se senere).

Køernes Mælkeudbytte har i flere Aar været ca. 5000 Pd. aarlig pr. Ko. Forøvrigt henvises til medfølgende Uddrag af Prøvemalkningslisterne paa Marienborg og Egelykke.

Digitized by Google

I de sidste 10 Aar (omtrent) har der været staldfodret en Del af Sommeren. Vinterfodringen bestaar af 6—7 Pd. Kraftfoder, ca. 1 Skp. Roer samt rigeligt Hø pr. Ko daglig. (Der hører ualmindelig meget Eng til Gaarden).

Kvierne kælve, som nævnt, først som 3aars. Den første Sommer gaa de løse i en udmærket Eng.

Om Efteraaret komme de til „Vigen"[1]) (et inddæmmet Areal paa ca. 500 Tdr. Land, hvor der — foruden Ungkvæget fra Marienborg og Egelykke — holdes en Besætning paa 30 jydske Køer).

Kvierne blive saa paa „Vigen" den 2den Vinter og gaa løse, ligetil de den paafølgende Sommer ere bedækkede. Saa bindes de og komme henimod den Tid, de skulle kælve, atter tilbage til Marienborg og Egelykke.

Hvad Kalveopdrættet iøvrigt angaar, henvises til omstaaende udførlige Oversigt[2]).

I den følgende Oversigt over Køernes Mælkeudbytte er dette ordnet efter Individernes Alder.

Tabellen kan tjene som et Bidrag til Belysning af Spørgsmaalet om, hvorvidt Kælvning i 2 eller i 3aars Alderen bør foretrækkes. Rent overfladisk betragtet taler Tabellen ikke til Fordel for den sene Kælvning. Mælkeudbyttet er forholdsvis lille for alle Aldersklassernes Vedkommende. Men for at udtale nogen bestemt Dom maa man have et betydelig større Materiale til sin Raadighed end disse faa Tabeller.

Kalveopdrættet paa Marienborg.

Fra Fødselen indtil 10. Dag 2—10 Pd. sød Mælk dagl. De første 3—8 Dage af Moderens Mælk efter Kalvenes Udseende og Sundhedstilstand. Fra 10. til 15. Dag Overgang til skummet Mælk[3]). 15.-Dagen 12 Pd. skummet Mælk.	For Kontrollens Skyld staa Kalvene bundne, saalænge de faa sød Mælk.

---

[1]) Vigens Jordbundsforhold ere ikke særlig gunstige, og Græsset næppe meget indholdsrigt.

[2]) Uddrag af et Brev fra Bestyreren paa Marienborg.

[3]) Den skummede Mælk gives i lunken Tilstand efter først at være kogt.

Digitized by Google

Fra 15. Dag til 3 Ugers Alderen 12—15 Pd. sk. M. dgl. samt lidt fint Hø og Hvedeklid.

Fra 3—4 Ugers Alderen 15—18 Pd. sk. M., lidt Klid og ca. 1/4 Pd. fintmalet Hørfrøkage dgl.

Fra 1—3 Maaneders Alderen 18 Pd. sk. M., 1 Pd. Klid, 1/2—1 Pd. Hørfrøkage dgl. samt Hø efter Behag.

Efter 3 Maaneders Alderen aftager Mælkemængden og sker Overgang til Vand i Løbet af 14 Dage.

Fra 3 1/2 Maaneds Alderen bestaar det daglige Foder af Hø, Halm, Klid, Hørfrøkager og Vand.

Hold paa 10—12 Stkr. af omtr. samme Alder slippes løse i Boxe, som findes udenfor Kostalden, og hvor Temp. ikke er over 12° R., samt hvor der ingen Træk er.

Efter at Kalvene ere henviste til Vand, kommer hele Opdrættet sammen, men det paases stadigt, at de større Kalve ikke leve paa de Mindres Bekostning.

Kalve, som tillægges i November, December og Januar, komme ikke paa Græs om Sommeren førend i Avgust. Saa slippes de ind i en indelukket tør Eng med et Hus, hvor de kunne opholde sig i daarligt Vejr, og uden om Engen er der en Del større Nøddebuske til at skygge imod den stærke Sol, og det er en Fornøjelse at se disse Dyr — snart roligt liggende under Træerne og snart i fuldt Løb farende fra den ene Ende af Engen til den anden — udvikle sig til kraftige Dyr.

Det første og andet Aar gaa Kvierne løse baade Sommer og Vinter, og først henimod Kælvningstiden i 3die Aars Alderen blive de bundne i Stalden blandt den øvrige Besætning.

Ved Opdrættet af Kvierne lægges der særlig Vægt paa, at Ernæringen er god baade Sommer og Vinter, og at Dyrene stadig have Adgang til Bevægelse og frisk Luft — ikke for varmt om Vinteren.

Det maa bemærkes, at Kalvene om Sommeren fodres med gammelt Hø (ikke med Græs), hvilket har vist sig at være fortrinligt, men da jo kun Faa kunne gjemme Hø fra den ene Sommer til den anden, er det jo en mindre almindelig Opdrætningsmaade.

Digitized by Google

Aarligt Gjennemsnitsmælkeudbytte af Køer af forskjellig Alder paa **Marienborg**.

Aar.	Kvier		Køer														Hele Besætningen.
	2 aars.	3 aars.	4 aars.	5 aars.	6 aars.	7 aars.	8 aars.	9 aars.	10 aars.	11 aars.	12 aars.	13 aars.	14 aars.	15 aars.	16 aars.	Ialt[1]) Køer.	
1868	"	3052	3498	4002	4244	4396	4054	3832	3982	4506	3878	3798	4208	2962	"	188	3554
1869	"	2934	3810	4176	4736	4908	4948	4870	4468	4616	4770	4510	4070	3466	"	186	4000
1870	"	3146	3512	4318	4528	4916	4616	5042	4558	4510	4458	4616	4500	4146	"	200	3982
1871	"	3460	4034	4518	4818	5278	5832	5594	5666	5134	4728	4820	5086	"	"	200	4462
1872	2190	3284	4184	4504	4342	4770	4984	5018	5208	4892	4412	4387	5400	"	"	220	3811
1873	3082	3660	3924	5186	5718	5214	5650	5832	5846	5488	5548	5090	"	"	"	221	4664
1874	2888	4018	4456	5136	5360	5626	5334	5476	5872	5844	5334	5762	"	"	"	226	4716
1875	3346	3921	4465	5205	5361	5994	5597	5292	5204	5000	6000	5545	"	"	"	227	4859
1876	2769	4481	4471	5052	4881	5696	5473	5795	5232	5223	5374	4477	"	"	"	234	4721
1877	2917	3935	4750	5122	5347	5144	5423	5073	5722	4871	5177	5355	3409	6382	"	230	4760
1878	3106	3841	3894	4544	4691	5202	4622	5477	5047	5351	5008	4178	4815	"	5790	231	4489
1879	3212	4625	4143	4222	4240	4250	5935	5271	5453	5233	5161	5294	3869	"	"	231	4459
1880	"	4197	5113	4735	4941	4916	4878	5051	5274	5552	4656	6262	3882	"	"	225	4538
1881	"	3919	4235	4995	5350	5989	5046	5259	5652	4878	5498	5784	4994	5925	7065	224	4662
1882	"	3997	4043	5375	4893	5136	5867	5275	5417	5281	4973	5126	4924	4766	"	232	4584
1883	"	4283	4881	5135	5901	5409	4974	6230	4987	5286	5856	3890	5238	4756	"	245	4873
1884	"	4316	4103	5278	5047	5817	5515	5551	5707	5433	5352	5081	6832	5847	"	249	4851
1885	"	4002	4448	4880	5629	5378	5467	5912	5620	5835	5460	4067	4813	4133	3000	247	4735

[1]) Heri medregnet: Kastere, Overløbere, Udsættere, Kvier malket før Indsætning og Køer udgaaet til forskjellig Tid.

Digitized by Google

Aarligt Gjennemsnitsmælkeudbytte af Køer af forskjellig Alder paa **Egelykke**.

Aar.	Kvier		Køer												Hele Besætningen.
	2 aars.	3 aars.	4 aars.	5 aars.	6 aars.	7 aars.	8 aars.	9 aars.	10 aars.	11 aars.	12 aars.	13 aars.	14 aars.	15 aars.	Ialt[1]) Køer.	
1868	2400	3138	3774	4254	4424	4544	4376	4140	4276	4516	4190	4014	4814	"	99	3800
1869	"	3448	3316	4212	4830	5389	5276	4624	4968	5718	4368	4780	5834	"	84	4436
1870	"	3090	3062	3874	4544	5292	5760	5224	4442	4690	4764	"	"	"	95	4066
1871	"	3262	3772	4150	4060	4190	5590	5940	5442	5092	5306	4378	"	"	96	4422
1872	"	3290	4104	4500	5178	4694	4390	5304	6214	5260	4652	4130	4686	"	96	4350
1873	2528	3498	3828	4856	4828	"	5082	5554	5582	5080	5036	4950	4444	"	98	4568
1874	3058	3530	4292	4708	5964	4426	6118	4204	4490	4446	4844	4236	3214	"	108	4206
1875	"	3748	4768	5107	5022	5999	5502	4962	4955	4962	5410	4143	3999	2548	108	4391
1876	"	4199	4620	4463	5634	5628	5856	5514	6027	4809	5758	5866	2877	3369	111	4656
1877	"	4381	4325	5220	5277	5279	5056	6073	5243	5222	4975	4004	4907	"	112	4637
1878	"	4068	4213	4582	4748	4973	5504	3247	4846	5827	"	"	5067	"	114	4067
1879	"	4483	4004	5591	5575	5665	5794	5345	5040	6690	5775	"	"	"	100	5028
1880	"	4061	3444	3754	6189	5012	4875	5233	4605	5562	5865	4192	"	"	109	4259
1881	"	3829	4030	4138	4787	5532	5126	4852	5816	5767	4845	"	4770	"	115	4397
1882	"	4058	3748	4240	4092	4522	5374	4410	4270	5417	3045	4100	"	"	107	4448
1883	"	3726	4148	4713	4579	4477	5105	5698	4980	4750	4890	7020	"	"	109	4716
1884	"	4333	3276	4757	5405	5187	5520	5420	5696	5380	5420	4647	5235	"	114	4940
1885	"	4637	4239	4643	5036	5142	4260	4200	5062	5393	5238	6015	4245	"	112	4781

[1]) Heri medregnet Kastere, Overløbere og Udsættere.

Digitized by Google

(J. P. Nielsen) **Sparresminde** (Damsholte Sogn, Møenbo Herred). Besætningen bestaar af 30 Køer og en Tyr; denne Sidste er fra *Sortsø paa Falster* og er et ganske kjønt Individ, der dog er temmelig lang af Ryg. En Del af Køerne ere ret ensartede, temmelig kraftige af Legemsbygning med gode Mælkeorganer. Hornstillingen er hos flere af dem ensartet med Retning *udad, fremad* og med Spidsen *lidt opad*. Denne Hornretning er en Arv fra en Tyr „Brefort B“, som er af *Gundersløvholm*afstamning, og som fik Præmie ved Landmandsforsamlingen i Svendborg 1878. Den blev kjøbt af J. P. Nielsens Moder (Anders Madsens Enke i Raaby), hvis Besætning, som hører til Møens bedste, hovedsagenlig stammer fra denne Tyr[1]). Besætningen som Helhed betragtet er nærmest af blandet *fynsk* og *Angler* (delvis Gundersløvholm-) Afstamning.

M. H. t. *Kalveopdrættet* paa Sparresminde kan bemærkes, at Kalvene staa bundne fra Fødselen; de faa Mælk i 3 Maaneder.

Køernes Vinterfodring bestaar af ca. 10 Pd. Kraftfoder samt 30 Pd. Roeaffald foruden Hø og Halm.

»*Brefort*« B, f. 1873.

Fader: Valdemar, 1ste Pr.tyr.				Moder: Gundersløvholmko.			
Fader: Frejer II, solgt til Stamdyr til Sverig, hvor den tog Pr.		Moder: Charlotte, fl. Gange præmieret.		Fader: Bakewell (se Stamb., S. 258).		Moder: Nr. 161.	
Fader: Frejer (se S. 95).	Moder: Augusta, præm. 1865.	Fader: Anglertyr Saltsø, præmieret 1856.	Moder: ?			Fader: Frejer (se foran).	Moder: Nr. 124 A.

»De Sidste stamme alle fra Gundersløvholm«.

---

1) Se hosstaaende Stamtavle.

Digitized by Google

(Anders Larsen) **Frænderup** (Damsholte Sogn, Møenbo Herred). Besætningen er blandet og uensartet, bestaar af røde, sorte og sortbrogede Individer. Blandt de sorte findes en lille fin, men velbygget Malkeko, der sandsynligvis er af gammel møensk Afstamning. (Den gamle Race var af forskjellig Lød, men der skal især have været mange sorte Køer).

Hos A. L. findes Tyren „Endersløv" [der tilligemed Tyren „Tordenskjold 2" (se Stamb. S. 208) tihører en Tyreforening for Damsholte Sogn] opstaldet.

„Endersløv" er Søn af Tyren „Skrodsbjerg" (se Stamb. S. 220), har en god Kropbygning, lige Ryg og Kryds, gode Laar, velstillede fine Lemmer, ret fint Hoved med noget grove Horn, men gode Øjne; Huden er god, Mælkeaarerne fremtrædende, men strække sig ikke langt fortil, Mælkehullerne gode, Spejlet er lille og skjævt.

Den er tillagt og til Tyreforeningen i Damholte solgt af Husmand H. Larsen i Endersløv, var fremstillet sammen med nogle Køer fra H. Larsen og fik 1886 tillige med disse Præmie i Samling baade i Thureby, Kjøge og Hillerød.

(Niels Petersen) **Askeby** (Fanefjord Sogn, Møenbo Herred). Besætningen bestaar af 20 Køer; den stammer fra Individer, der for ca. 24 Aar siden kom fra Marienborg. Det er ensartede og fine Malkekøer.

I **Dame** (Fanefjord Sogn, Møenbo Herred) staar (hos Henning Jørgensen) opstaldet en Tyr, der tilhører Tyreforeningen i Fanefjord.

Tyren er fra Elkenøre paa Falster (Bjerregaard), er god af Kropbygning, Hovedet er af Middelstørrelse, Hornene udadvisende, temmelig lange og ikke særlig fine. Huden er lidt stram, Spejlet ganske godt. Tyren har svulne Lymfekirtler i Flanken.

Tyreforeningen i Fanefjord ejer én Elkenøretyr til, som imidlertid skal være et mindre heldigt Individ.

Hvad Møen som Helhed angaar, da findes de bedste Besætninger paa Øens vestlige Del (vest for Høje Møen og Borre Sogn). Her er ogsaa Jordbunden bedst. I Borre Sogn

Digitized by Google

findes en Del Engstrækninger, som tildels høre til Klintholm, ellers er der ikke megen Eng paa Møen, kun en Del langs Nordkysten, saaledes bl. A. det inddæmmede Areal ved Marienborg („Vigen"). Paa Høje Møen er Jorden mindst frugtbar.

Det jydske Kvæg paa Klintholm, som selvfølgelig har udbredt sig ogsaa til flere af de tilgrænsende Egne, passer vist ikke daarligt til det ofte temmelig ublide Klima i denne Øens østlige og højtliggende Del.

Ligesom Klintholmskvæget har udbredt sig en Del paa Høje Møen, saaledes er der ikke faa Bøndergaarde i „Fruerland", i hvis Kvægbesætninger man finder et større eller mindre Antal Individer af Marienborg- (d. v. s. Angler-) Afstamning.

Digitized by Google

Bilag.

Danske Landmandsforsamlinger,

forsaavidt de vedrøre Kvægbruget.

Hvorvidt man tidligere har overført den bekjendte Lignelse om „Milepæle“ paa de store Landmandsmøder, skal jeg ikke kunne sige; men det forekommer mig i ethvert Fald, at denne Sammenligning passende kan anvendes, naar man tænker sig disse Forsamlinger som „Milepæle“ paa den Vej, Landbruget i det Hele taget og særlig Husdyrbruget i sin Udvikling har gjennemvandret.

Der har i Reglen været en dobbelt Inskription paa disse „Milepæle“: dels have de givet Oplysninger om de allerede tilbagelagte Stadier, dels have de givet et Fingerpeg i den Retning, Udviklingen er kommen til at gaa i den nærmest følgende Periode.

Der har ikke saa sjældent, navnlig af og til i de senere Aar, været delte Meninger om de lokale Dyrskuers Nytte, men hvad Landmandsmøderne angaar, har der lige fra deres Begyndelse altid kun været een Mening om deres Hensigtsmæssighed. Alle have vistnok været enige om, at selv om de lokale Dyrskuer — eller for at blive i Lignelsen de smaa hvidmalede Nummerstene mellem Milepælene — ikke altid eller overalt have været uundværlige, saa have „Milepælene“, Landmandsforsamlingerne, altid havt en ganske overordentlig Betydning paa Grund af, at den Vej, de have antydet, saa at sige altid har vist sig at være den fordelagtigste at slaa ind paa, ikke alene for den Enkelte, men ogsaa for hele Landet.

Ligesom de lokale Dyrskuer have samlet de enkelte Egnes Landmænd om deres fælles Hovedinteresser, saaledes have ved Landmandsforsamlingerne hele Landets Landbrugere ved at give Møde underskrevet Sætningen „Enighed gjør stærk“. Ingen,

Digitized by Google

der har ofret de faa Dage, et Landmandsmøde har varet, har forladt dette uden at medtage Frugter ikke blot af, hvad han har set, men ogsaa af det, han har hørt. Der har til enhver Tid været særlig fremragende Mænd, der have forenet Dygtighed med Lyst til at gjøre Andre delagtige i Frugten af deres Dygtighed, og derved er hele Landet kommet til at høste Nytte af deres ihærdige Arbejde for det fælles Bedste. Den Rigdom paa Diskussionsæmner, som ved hver Landmandsforsamling var tilsendt de ledende Mænd, samt den Imødekommenhed, med hvilken de forskjellige Landsdele stillede deres Byer til Landmændenes Raadighed — en Imødekommenhed, som vistnok ofte har været nær ved at slaa om til Misundelse, naar den ikke blev benyttet — vidner ogsaa tydelig baade om de Forventninger, Landmændene satte til Landmandsforsamlingerne, og om at disse Forventninger ikke skuffedes.

Landmandsforsamlingerne, der oprindelig svarede mere direkte til deres Navn end nu, begyndte med at være Møder, hvor Landmændene ved Diskussioner søgte at klare de Spørgsmaal, der paa den Tid vare de mest brændende. Det var dengang især gjennem Øret, at Medlemmerne kom til at drage Nytte af Mødet.

Diskussionen førtes altid med høj Grad af Liv fra Deltagernes Side, og selv om Resultaterne af disse Diskussioner ikke altid vare absolut positive, idet Meningerne undertiden vare meget afvigende, saa kunde det dog ikke undgaas, at Mange fik Øjet op for Forhold, de tidligere ikke havde anet, og de Diskussioner, som efter ethvert Landmandsmøde ere blevne førte i Landmændenes Hjem, have temmelig sikkert ikke mindst bidraget til, at den Udvikling har fundet Sted, som Landmandsforsamlingerne have givet det første Stød til.

Efterhaanden som der lagdes større og større Vægt paa Dyrskuerne ved Landmandsmøderne, og da samtidig de oprindelig faa Fordringer til Udstillerne skærpedes, kom Dyrskuerne fra at være Resultatet af direkte Opfordringer og Opofrelser fra de Landmandsforsamlingerne ledende Mænds Side til at blive et Udtryk for den Interesse, den Enkelte havde ved dels at vise, dels at sammenligne, og Diskussionen traadte

Digitized by Google

mere i Skygge. Fra nu af var det især gjennem Øjet, at Landmanden berigede sig ved at være Deltager — aktiv eller passiv — af Landmandsforsamlingerne.

I det Følgende skal jeg forsøge at give en kort Fremstilling af de Momenter i de danske Landmandsforsamlinger, som jeg mener have havt Betydning for det danske Kvægbrugs Udvikling, og som saaledes maa siges at danne Led af dets seneste Historie.

Skjønt de 3 første Landmandsforsamlinger fandt Sted før 1850, vil jeg dog tage dem med her af Hensyn til, at de kunne give et Begreb om, hvilke Principer, der vare de ledende, og hvilke Spørgsmaal, der vare paa Dagsordenen i Tidsrummet umiddelbart før 1850. Det er ogsaa indlysende, at det Standpunkt, Landbruget indtog ved Aaret 1850, heller ikke er upaavirket af de faa Aar i Forvejen stedfundne Landmandsmøder.

Med Aaret 1837 begyndte i Tyskland (i Dresden) en Række aarlig fortsatte Forsamlinger af Land- og Forstmænd. Det var med disse Forsamlinger for Øje, at Kammerraad Krarup til Haraldslund opfordrede Randers Amts Husholdningsselskab til at søge at iværksætte lignende Forsamlinger herhjemme.

Efterat Selskabet derefter havde udstedt en Indbydelse til en almindelig Forsamling af danske Landmænd, vandt Ideen saa hurtigt og saa godt Bifald, at allerede

den 1ste Landmandsforsamling kunde finde Sted i **Randers** i September **1845.**

Tilslutningen var forholdsvis stor, og allerede den første Dag blev man enig om, at der hvert Aar skulde afholdes et større Landmandsmøde. Der afholdtes i Randers samtidig en „landøkonomisk Bazar" samt et Dyrskue; men ved dette Sidste blev ingen Præmie uddelt, og selve Skuet havde en temmelig lokal Karakter samt Noget tilfælles med et Marked; nogle af de udstillede Dyr (der var foruden Heste, Væddere, Faar, Lam og Grise mødt 94 Stykker Hornkvæg) forsøgte man nemlig at sælge ved Auktion efter Dyrskuet, som den

Digitized by Google

ene Dag var for Kvæg og Faar, den næste for Heste. Forsøget lykkedes dog kun for enkelte af Dyrenes Vedkommende.

Et af Diskussionsæmnerne var: „Om Midlerne til Kvægavlens Forbedring". Det fremgik af Diskussionen bl. a., at det jydske Kvæg var blandet med fremmed, især holstensk Blod, og at man ansaa den blakkede eller musegraa Farve for et temmelig sikkert Særkjende for den ægte jydske Race. Skjønt Ayrshirekvæget af Flere mentes at burde indføres, indrømmede man dog, at det var mere fordringsfuldt, end det Jydske, og Resultatet af Forhandlingerne var da ogsaa, at den Komité, som nedsattes for at overveje Sagen, afgav en Betænkning, hvori den paa det Bestemteste fraraadede Indblanding af fremmed Blod i den jydske Kvægrace.

Som det direkte Middel til at fremme Kvægavlen tilraadedes en Art Kontrol med de Springtyre, der benyttedes, og med deres Afkom, og Hensigten hermed var tillige at tilvejebringe Stamtavler.

Den **2den Landmandsforsamling** fandt Sted i **Odense** i Maj **1846**[1]). Ved denne blev der en af Dagene afholdt Hesteskue og den følgende Dag almindeligt Dyrskue med Præmieuddeling. Den officielle Beretning indeholder imidlertid ikke nærmere Oplysninger om de udstillede eller de præmierede Dyr.

„Midlerne til Husdyravlens Ophjælpning" var her atter Gjenstand for Diskussion. Bl. a. fandt et Forslag, om at Regeringen burde understøtte et bedre Opdræt af Husdyr, megen Sympathi i Forsamlingen.

Spørgsmaalet om Værdien af Guénons Kjendemærker var ogsaa paa Dagsordenen. (I Begyndelsen af 1846 havde G. Michelsen udgivet en Oversættelse af Guénons Værk om Opdagelsen af nye Mærker til Malkekoens Bedømmelse). Da der allerede paa Gundersløvholm havde været anstillet Undersøgelser over Paalideligheden af Guénons Mærker, og da disse Undersøgelser havde givet et gunstigt Resultat, blev Spejlet officielt anerkjendt som Malketegn.

---

[1]) Samme Aar afholdtes det første svenske Landbrugsmøde.

Digitized by Google

Den **3die Landmandsforsamling** fandt Sted i **Aarhus** de sidste Dage af Maj og de første Dage af Juni Maaned **1847.** Ved denne Lejlighed afholdt Aarhus Amts landøkonomiske Selskab et med Præmieuddeling forbundet Dyrskue. At dette endnu ingen fremragende Rolle spillede, fremgaar dels af dets lokale Karakter, dels af, at der atter denne Gang efter Skuet afholdtes Auktion over nogle af de udstillede Dyr. Hvad disse iøvrigt angaar, da omtaler den officielle Beretning endnu Intet af særlig Interesse. Lovene for „Danske Landmænds Forsamling" indeholdt heller Intet om Dyrskue. Der var ganske vist en „Sektion for Kvægavl", men dennes Arbejde var kun at lede Diskussionerne, der vedrørte denne Gren af Landbruget.

Resultatet af Forhandlingerne om det staaende Æmne: „Midlerne til Kvægavlens Forbedring" blev imidlertid et andet end ved de tidligere Landmandsforsamlinger.

Efter Odensemødet var der indgivet et Forslag til Kongen, om at indføre Understøttelser til Præmier, idet man især tænkte paa derved at fremme det jydske Kvægs Godhed ved en Forbedring af samme indenfor Racen.

Den Betænkning, som daværende Landstutmester Bardenfleth afgav, gik imidlertid i stik modsat Retning, og Følgen var da ogsaa, at Christian VIII tilstillede de i Aarhus forsamlede Landmænd en Meddelelse, som gik ud paa at fremme Indførsel af fremmede Kvægracer for med disse at forbedre Landets Kreaturavl.

Under Forhandlingerne i Aarhus fremkom der ogsaa den Udtalelse, at „en Krydsning, hvorved den jydske Kvægrace vedligeholdes, men bibringes en anden Races ønskelige Egenskaber, anses for gavnlig"!!

At der navnlig tænktes paa en Forbedring ved Hjælp af engelske Kvægracer, behøver næppe at siges; dog havde „den jydske Kvægraces Forbedring ved sig selv" ogsaa Talsmænd, ligesom der bl. A. fremkom Udtalelse om, at en gjennemført Krydsning med fynsk Malkekvæg vistnok vilde være heldig.

Digitized by Google

Saaledes stode Sagerne, da Krigsaarene 1848—50 foreløbig bevirkede en Standsning i og en Forandring af Planen for de aarlige Landmandsforsamlinger.

Den paafølgende, den **4de Landmandsforsamling** fandt først Sted i **Kjøbenhavn** i Begyndelsen af Oktober **1852** og afholdtes sammen med en almindelig Industriudstilling.

I Mellemtiden var Loven af 31. Marts 1852 fremkommen som et Udtryk for den stigende Interesse for Husdyrbruget her i Landet, og det var derfor heller ikke mærkeligt, at man — altsaa egentlig for 1ste Gang — med Landmandsforsamlingerne forbandt et Dyrskue, som Forsamlingen selv stod for.

At man imidlertid endnu ikke lagde saa overordentlig Vægt paa denne Foranstaltning, fremgaar bl. A. deraf, at Dyrskuet kun varede 1 Dag. Og at Begreberne endnu vare ligesaa lidt sigtede, som Principerne, fremgaar paa den ene Side af den tarvelige Inddeling af Kvæget i Fedekvæg og Malkekvæg, og paa den anden Side af at nu afdøde Valentiner til Gjeddesdal, der dengang var en af de mest fremragende af Landbrugets ledende Mænd, kunde skrive i Berlingske Tidende for 20. Oktober 1852, at Malkekvæget paa Landmandsforsamlingens Dyrskue kun var maadelig repræsenteret og bestod af „saa heterogene Dyr og Racer, at de næppe kunde bedømmes efter de samme Principer", samt „at det maatte være paafaldende for Enhver, at der endnu i et Land, hvor Halvparten af Landets Indtægt skyldtes Kvægavlen, og hvor denne Halvpart igjen i omtrent tvende lige Dele fordeler sig imellem Indtægten af Malkekvæg og Fedekvæg, kunde være delte Meninger om, hvad man forlanger af en Malkeko og en Ko, der skal levere Afkom, som egner sig til Fedekvæg".

Med Hensyn til selve Dyrskuet, da bestod det for Kvægets Vedkommende af 173 Dyr, hvoraf 58 Tyre og 115 Køer og Kvier.

Blandt de præmierede Dyr kan nævnes Kvæg fra Gundersløvholm (3 Tyre, 4 Køer og 2 Kvier) og fra Valdbygaard (1 Tyr og 2 Køer), Præmierne tildeltes kun enkelte Dyr (ikke Samlinger).

Digitized by Google

Blandt de Diskussioner, som fandt Sted ved Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn, var der kun én, som direkte vedrørte Kvægavlen, og det endda kun paa et meget specielt, omend ikke uvigtigt Punkt. Forhandlingerne drejede sig nemlig om, hvilken Betydning man skulde tillægge Guénons Mærke ved Bedømmelsen af Malkekvæg, og man enedes om for Landmandsforsamlingens Dyrskues Vedkommende som Maximum at tildele Spejlet Halvdelen af de opnaaelige Points (24). Kmrd. Andersen fra Gundersløvholm havde gjærne set, at man (ligesom i Præstø, Sorø og Frederiksborg Amter) havde givet Spejlet 16 af 24 Points, men da Meningerne om Spejlets Værdi som Malketegn vare — i det Mindste noget — delte, og da man var temmelig enig om, at det ikke gik an at se bort fra de „ældre Mærker“, bestemte man sig til den nævnte moderate Værditillæggelse.

Blandt Forhandlingerne, som mere berørte Kvægbruget end Kvægavlen i snævrere Forstand, maa nævnes Diskussionen over Spørgsmaalet: „Hvilke Fordele ville opstaa ved at indrette fælles Landsbymejerier for mindre Landbrugere“. Da Oprettelsen af Fællesmejerierne vistnok har bidraget ikke saa ganske lidt til, at ogsaa de mindre Kvægbesætninger her i Landet efterhaanden tog mere og mere Opsving, er det ikke uden Interesse at gjøre opmærksom paa, at ovennævnte Spørgsmaal her fremkom for første Gang for en større Forsamling af Landmænd, og skjønt det ikke blev meget gjennemdebateret, bidrog Spørgsmaalets Fremkomst dog til, at Fællesmejerierne bleve varmt anbefalede af de Mænd, som deltoge i Forhandlingen.

Endelig drøftedes Spørgsmaalet: „Hvorledes vil Studefedningen blive fordelagtigst for Landmændene?“ — Man udtalte Ønsket om Lettelse af Transporten ved Jærnbaner til Havnene, da Kreaturopdrætningen derved vilde komme til at høste større Fordel af den nye, i Aaret 1850 aabnede Vej for Kvægudførsel til England. Tillige anbefalede man Rodfrugter og Oliekager som vigtigt og fordelagtigt Fedefoder.

Det var paa Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn bleven bestemt, at der for Fremtiden skulde være 2 Aar imellem de store Landmandsmøder, og at

Digitized by Google

den **5te Landmandsforsamling** skulde finde Sted i **Flensborg.** Denne aabnedes derfor i Slutningen af Maj **1854.**

Med Hensyn til Dyrskuet var det vedtaget, at kun Dyr, der vare tillagte i det danske Monarki, kunde prisbelønnes, og man forlangte derfor Oplysning om Stedet, hvor Dyret var tillagt, om Racen samt saavidt muligt om Afstamningen. At disse Fordringer væsentlig bundede i Ønsket om at forhindre fremmede — vel navnlig tyske — Udstillere fra at tage Præmie, fremgaar bl. a. af, at Kvæget forøvrigt kun bestod af følgende 3 Hovedafdelinger:

A. Marskkvæg,

B. Malkekvæg, hjemmehørende i Slesvig,

C. Malkekvæg, ikke hjemmehørende i Slesvig.

Der var altsaa ved denne Inddeling lagt en saa overvejende Vægt paa Slesvigs Kvægavl, at man heraf kan drage den Slutning, at man stadig halvt om halvt betragtede Dyrskuerne ved Landmandsforsamlingerne som lokale Dyrskuer. Det var ogsaa forholdsvis kun faa Gaarde fra den øvrige Del af Landet, der vare repræsenterede; men at det ikke var daarlige Repræsentanter, der gave Møde, fremgaar af, at de omtrent alle fik Præmier.

Saaledes prisbelønnedes ikke mindre end 1 Tyr, 3 Køer samt 1 Kvie fra Gundersløvholm, 1 Tyr og 1 Ko fra Valdbygaard og endelig 2 Tyre og 1 Kvie fra Hvedholm. Der var i de ovennævnte Afdelinger ialt udstillet 78 Stykker Hornkvæg samt 6 Stkr. i en særskilt Afdeling for fedt Slagtekvæg.

Af Kvægspørgsmaal diskuteredes foruden et om Kastning (Aarsagerne og Midlerne derimod) kun et om Kalveopdræt; man var enig om, at Kalven skulde have Moderens Mælk strax efter Fødselen, men man var uenig om, hvorlænge man skulde vedblive dermed. Desuden anbefaledes Hørfrøkager opløste i Vand som Erstatning for Mælken. Under Diskussionen ytredes af Branth, Clarupgaard, at det nu var mere almindeligt end tidligere, at man selv tillagde sine Kalve i Stedet for at kjøbe dem fra andre Egne.

Den **6te Landmandsforsamling** fandt Sted i Slutningen af Juni Maaned **1856** i **Aalborg.** Der fremkom ved denne Lej-

Digitized by Google

lighed Forslag om at afholde Møderne hvert 3die i Stedet for hvert 2det Aar, et Forslag, som dog ikke gik igjennem dengang, skjønt det — paa Grund af Pengekrisen 1857 — senere blev bestemt at opsætte den 7de Landmandsforsamling fra 1858 til 1859.

Paa Dyrskuet i Aarhus var Kvæget som tidligere kun delt i Malkekvæg og Fedekvæg. Man begynder dog at skimte en vaagnende Interesse for Vigtigheden af Sondringen efter Racer, idet de udstillede Dyr betegnes som værende af den ene eller anden Race.

Blandt det præmierede Malkekvæg findes imidlertid Dyr af jydsk, angelsk og engelsk Race prisbelønnet i samme Klasse.

Vi finde som sædvanlig Tyre fra Gundersløvholm præmierede, men forøvrigt ere de fleste Præmier faldne til Dyr fra Jylland, som selvfølgelig[1]) ogsaa leverede det største Bidrag til Dyrskuet. Bl. A. fik en Tyr fra Branth, Clarupgaard, og en Ko fra Bruus, Ørumgaard ved Randers, Præmier.

Blandt Fedekvæget synes navnlig Kvæget fra Mors at have udmærket sig, skjønt en Tyr fra Grensten ved Randers fik Kongepræmien. Der var fremstillet ialt 168 Stykker Kvæg, deraf 94 Stykker Malkekvæg og 74 Stykker Fedekvæg.

Ved dette Landmandsmøde indførtes for første Gang den Bestemmelse, at Præmietageren skulde beholde de prisbelønnede Dyr 1 Aar i Landet til Avlens Fremme.

Blandt Diskussionsæmnerne maa nævnes et, som angik Spørgsmaalet Krydsning med engelsk Kvæg. Det fremgik af Forhandlingerne, at der var indført en Galloway Tyr til Ringkjøbing-Egnen og her havde vundet Bifald, samt at Ayrshirekvæget var indført til flere Gaarde uden dog at have vist sig heldigt, naar undtages et enkelt Sted i Fyn (Ravnholt) og — efter hvad der paastodes — i Vend-

---

[1]) Ved alle — baade tidligere og følgende Landmandsforsamlinger — var Kvæget repræsenteret fyldigst fra den Landsdel, i hvilken Landmandsforsamlingen fandt Sted.

Digitized by Google

syssel ved at forplante smuk Bygning paa Afkommet og i Henseende til Malkeevnen.

Prosch, som overværede Forhandlingerne, deltog i samme og ansaa det ikke for usandsynligt, at Galloway Racen egnede sig til at forædle den jydske Race [1]).

Daværende Landstutmester With anbefalede Indførsel af fremmede Kvægracer, idet han samtidig oplyste, at der 1850 var bleven indført Korthornskvæg til Jylland, hvor det imidlertid, hvad den nordlige Del af Halvøen angik, ikke havde vist sig heldigt, medens Forsøget var faldet heldigt ud i Ballumegnen.

Der var naturligvis ogsaa mange Stemmer, der hævede sig til Fordel for de indenlandske Racers Bibeholdelse i ublandet Tilstand, og som godt Malkekvæg blev navnlig fremhævet Anglerkvæget og det fynske Kvæg.

Skjønt det af den i enkelte Øjeblikke temmelig hede Debat fremgik, at man (ɔ: Forkæmperne for den jydske Races Bestaaen og Udvikling ved sig selv) nærede Forhaabninger om at kunne fremstille Kvægstammer, som udmærkede sig ikke alene som Malkekvæg, men ogsaa som Kjødkvæg [2]), blev man dog nogenlunde enig om at tilraade en stræängere Sondring mellem Malke- og Federacer.

---

[1]) I en Artikel i Tidsskr. f. Landøk. 1856, Side 260 og følg., betitlet «Forhandlinger om Husdyrsavl ved Landmandsmødet i Aalborg», gjør Prosch opmærksom paa, at Stemningen mest var for Forædling af den indenlandske Race ved sig selv, hvilket bl. A. ogsaa fremgik af, at ingen engelsk Race særlig fremhævedes. P. dadler Ayrshirekvæget og siger, at det ikke kan maale sig med Alderney Kvæget, det hollandske Kvæg og selv Schweizerkvæget i Retning af Malkeevne. Han fraraader Krydsning med engelsk Kvæg, saalænge man ikke i Jylland kan tildele Kvæget engelsk Behandling.

[2]) Da man diskuterede Spørgsmaalet om Spejlets Betydning, hvilket Spørgsmaal atter var fremme paa denne Landmandsforsamling, ytrede Prosch i en Debat om Mellemformens Mulighed, at Inddelingen i Fedekvæg og Malkekvæg var uheldig, da Malkekvæget netop meget let lægger Fedt paa sig, men derimod ikke saa let samler Kjød; han mente, at det var bedre at inddele Kvæget i Malkeracer og — som deres Modsætning — Kjødracer.

Digitized by Google

Ved den **7de Landmandsforsamling**, der fandt Sted i **Haderslev** i Slutningen af Juni og Begyndelsen af Juli **1859**, var det tilladt at æske Præmier med Tillægsdyr, der vare indførte fra Udlandet, mod at Ejeren forpligtede sig til ikke at afhænde Dyret til Udlandet i de første 2 Aar.

Ved Dyrskuet var der for Kvægets Vedkommende for saa vidt taget Hensyn til Racen, som det var delt i Malkekvægracen og Fedekvægracen. At imidlertid ikke selve Racen ifølge sit Navn kan have været det Afgjørende ved Indordningen af de enkelte Dyr under den ene eller den anden af disse Hovedafdelinger, synes bl. a. at fremgaa af, at en Tyr, der var en Blanding af en angelsk Tyr og en Ayrshire Ko, fik 1ste Præmie blandt Tyre af Fedekvægracen.

Anglerracen var nemlig allerede den Gang anset for at være en udpræget Malkerace, og Ayrshireracen havde Ord for det Samme.

Blandt Malkekvæget fik som sædvanlig Gundersløvholmkvæget Præmier; forøvrigt prisbelønnedes en Anglertyr og en Tyr af blandet jydsk og Ayrshire-Race. En Ko fra Brændekildegaarden ved Odense fik 1ste Præmie blandt Køer af Malkekvægracen; en skimlet Ko samme Steds fra fik 3die Præmie blandt Køer af Fedekvægracen.

I sin Helhed maa det have været en temmelig broget Forsamling, idet der blandt de anmeldte Dyr (50 Tyre og 145 Køer og Kvier) fandtes Individer af Angler-, fynsk, jydsk, Ayrshire-, engelsk og „blandet“ Race.

Af „Kvægspørgsmaal“ var kun et paa Dagsordenen; det angik Anglerkvægets Værdi som Malkerace; men af Mangel paa Tid blev det kun ved Indledningen, som Kmrd. Andersen fra Gundersløvholm havde paataget sig.

Anmærkning. Efter denne, den 7de Landmandsforsamling hævede der sig flere Stemmer for, at det skulde overdrages det kongelige Landhusholdningsselskab at varetage Ledelsen af de fremtidige Landmandsforsamlinger.

I Ugeskrift for Landmænd (1859. II. Side 188) fremkom Tesdorpf saaledes med en Henstilling til Landets forskjellige Landboforeninger, om at de hver især burde opfordre Landhusholdningsselskabet til at overtage denne Ledelse. Denne Hen-

Digitized by Google

stilling var ledsaget af en Motivering, der viste det Uheldige i, at Landmandsforsamlingerne i Danmark havde taget de tyske Landmandsmøder, hvor Diskussionen var Hovedformaalet, medens Dyrskuerne spillede en mindre Rolle, til Mønster. Forinden havde allerede Redaktør E. Møller Holst i samme Skrift (1859. II. Side 113) paapeget det Mislige i, at Ledelsen af Forsamlingerne stadig kom i nye Hænder. Det havde nemlig hidtil navnlig været den lokale Landboforening, der — som oftest i Forbindelse med nogle af de ledende Mænd i den By, hvor Forsamlingen skulde finde Sted — havde ordnet Landmandsmødet.

Den Komite, der var valgt til at ordne den 8de Landmandsforsamling i Horsens, henvendte sig derfor ogsaa til Landhusholdningsselskabet, om det vilde overtage Ledelsen, men skjønt Selskabet allerede var bleven opfordret hertil af en stor Del Landboforeninger, kunde det dog ikke paatage sig Ledelsen, forinden det ved en Landmandsforsamling var bleven vedtaget at lægge den i Selskabets Hænder. — Imidlertid var Landhusholdningsselskabet ikke ganske uden Indflydelse paa Ordningen af og især paa Valget af Diskussionsæmnerne ved den 8de og 9de Landmandsforsamling; thi først med det 10de Landbrugsmøde indtraadte der en Forandring af mere indgribende Betydning. —

Ved den **8de Landmandsforsamling** i **Horsens** i Juli **1861** var det egentlig første Gang, man syntes at have faaet Øjnene lidt bedre op end tidligere for Betydningen af Dyrskuet. Allerede ved den 6te Landmandsforsamling i Aalborg var der fremført Klager over, at Dyrskuet kun varede én Dag (selve Forsamlingen varede 5 Dage), men først nu — altsaa efter Forløbet af 5 Aar, og efter at der i Mellemtiden var afholdt en Landmandsforsamling uden foretagen Forandring — indtraadte der en relativ Forbedring i denne Henseende, idet det blev vedtaget, at Dyrene skulde blive paa Pladsen 2½ Dage.

Bedømmelsen fandt saa Sted Dagen inden det egentlige Dyrskue, og Dyrene skulde blive paa Udstillingen til Kl. 12 Dagen efter Dyrskuet.

I en anden Henseende var der ogsaa sket et betydeligt Fremskridt; der fandt nemlig for første Gang (foruden den sædvanlige Præmieæskning af enkelte Dyr) en Konkurrence Sted mellem Samlinger, bestaaende af 5 Køer og 1 Tyr af „Eget Tillæg af Malkerace“. Skjønt denne Konkurrence havde en halv privat Karakter, idet enhver af de Kon-

Digitized by Google

kurrerende maatte tilskyde et Beløb, som blev anvendt til Præmier, vidner det dog om, at man forskjellige Steder i Landet havde arbejdet paa at danne „Stammer“.

Iøvrigt kan man ikke skjønne nogen Forandring fra de tidligere Dyrskuer. Inddelingen af Kvæget var meget tarvelig, næsten mere primitiv end ved den foregaaende Landmandsforsamling. Der var nemlig kun 2 Klasser: Malkekvæg og Fedekvæg, saa at ikke engang Inddelingen hentydede til det Ønskelige i en Gruppering efter Racen; og at heller ikke denne Gang vedkommende Races Navn blev lagt til Grund for Rangeringen, fremgaar bl. a. af, at man blandt „Fedekvæg“ fandt Individer af Angler-, fynsk, dansk og Ayrshire-Race, ganske vist ved Siden af Dyr af jydsk, „blandet“, Marsk-, engelsk og „ubekjendt“ Race. Blandt „Malkekvæget“ fandtes Individer af „dansk“ (røde, sorte, blaabrogede, rødbrogede), fynsk, sjællandsk, jydsk, Angler-, Ayrshire-, blandet Ayrshire- og „ubestemt“ Race.

Med Hensyn til Præmierne til Malkekvæg skal her kun nævnes de, der tilfaldt Samlinger. Der var ialt fremstillet 8 Samlinger, nemlig fra:

1. Ourupgaard — Angler-Race,
2. Gundersløvholm do.,
3. Brattingsborg (Samsø) do.,
4. Glibing Mølle — Ayrshire-Race,
5. Rask do.,
6. Nedenskov — Schweizer- og blandet Schweizer-Race (ifølge Præmielisten i den officielle Beretning «jydsk»),
7. Barritskov — blandet Angler- og Ayrshire-Race (ifølge Præmielisten: blandet Angler og jydsk),
8. Ringstedkloster ved Skanderborg — Racen ej opgivet.

Præmierede bleve Samlingerne fra Ourupgaard, Gundersløvholm, Glibing Mølle, Nedenskov, Barritskov og Rask med henholdsvis 1ste, 2den, 3die Præmie, Præmie og Sølvmedaille, Sølvmedaille og Broncemedaille.

At imidlertid Principerne for denne Bedømmelse ikke kunne have været meget strænge, og at f. Ex. den Fordring til Ensartethed, man senere satte, ikke kan have været ledende, frem-

Digitized by Google

gaar af, at hverken Samlingen fra Nedenskov eller fra Barritskov indeholdt Dyr af ens Lød.

I Samlingen fra Nedenskov vare saaledes Tyren og 2 Køer røde, medens de 3 andre Køer vare henholdsvis skimlet, sortbroget og graarygget.

I Samlingen fra Barritskov var Tyren rød med Stjerne, og af Køerne vare de 3 røde, de 2 sorte.

Hertil kommer, at det gjør et alt andet end godt Indtryk at se, at disse 2 Samlinger, hvis Individer ifølge Opgivelse fra Ejerne og ifølge Kataloget ere af henholdsvis blandet Schweizer-Race og blandet Angler- og Ayrshire-Race, i Præmielisten opgives at være af ren jydsk Race og af blandet Angler- og jydsk Race. Det er, ligesom om man derved vilde have søgt at dække det Mislige i at præmiere Dyr af saa uensartet Oprindelse, som Individerne af disse Samlinger. Muligvis har det været ganske smukke Individer og maaske ogsaa gode Brugsdyr, og det er ikke usandsynligt, at de ere blevne prisbelønnede for at opmuntre til at fremstille Samlinger; men sikkert er det, at den Slags Opmuntring gjør meget mere Skade end Gavn. Hvis det endda havde været daarlige, ja slette Individer af samme Race, eller hvis det blot havde været Dyr med ens Lød — selv om saa Racerne ikke havde været opgivne — saa havde ialtfald ikke denne Præmiering kunnet give „Sort paa Hvidt“ for, at hverken Udstillere eller Dommere vare synderlig kræsne og heller ikke overvættes kritiske.

Hvad Præmierne til „Fedekvæg“ angaar, da er der Intet af særlig Interesse at fremhæve. — Der var ialt anmeldt 269 Stykker Hornkvæg, hvoraf mødte 268.

Hvad Forhandlingerne i Horsens angaar, da var Spørgsmaalet om Kvægfedning paa Dagsordenen. Som Resultat af Diskussionen derover fremgik, „at man ansaa det for afgjort, at man var bedre tjent med Bibeholdelsen af den jydske Kvægstamme“ end med at anvende engelsk Fedekvæg, og at man ansaa den jydske Kvægstamme for at være „modtagelig for alle de Forbedringer, der vare mulige, naar den ved Opfodringen blev behandlet paa den rette Maade“, samt „at den jydske Kvægraces særegne Ud-

Digitized by Google

vikling som Fedekvæg netop var en Anbefaling for den paa de store Markeder"[1]). Iøvrigt mente man, at det betalte sig bedst at udføre Kvæget i halvfedet Stand, og at det var mest lønnende at fodre med den daarligste utærskede Sæd.

Dette Resultat tyder paa den ene Side paa, at det var begyndt at gaa op for den jydske Landmand, at det kunde betale sig at udvikle Kvæget i ensidig Retning (den „særegne Udvikling som Fedekvæg"), men paa den anden Side er det klart, at Midlerne til Specialiseringens Virkeliggjørelse endnu ikke stode rigtig klart for Landmændene i det Store og Hele taget.

Den næste, den **9de Landmandsforsamling** afholdtes i **Odense** i Slutningen af Juni og Begyndelsen af Juli Maaned **1863.**

Ved dette Møde var Varigheden af Dyrskuet forlænget til 2 Dage; desuden kunde Enhver faa Adgang paa Bedømmelsesdagen (mod at erlægge en Afgift af 2 Rdl.), saa at den, der vilde ofre Tid og Extraudgift, kunde nyde godt af Skuet i hele 3 Dage — altid et Fremskridt!

Af skærpede Bestemmelser kan nævnes den, at Præmietagerne skulde forpligte sig til at sørge for, at de prisbelønnede Dyr forbleve 2 Aar i Landet til Avl. Iøvrigt vare Regler og Klasseinddeling som i Horsens.

Ved at kaste et Blik paa Præmielisten opdager man imidlertid i en Henseende en vis Fremgang: Blandt „Malkekvæg" er paa en eneste Undtagelse nær (en Ko af Ayrshire-Race) alle de præmierede Individer af rød Lød; det var da i ethvert Fald en stiltiende — bevidst eller ubevidst — Anerkjendelse af den røde Farve som Hovedfarve for dansk Kvæg. Der har iøvrigt vistnok været Farver nok at vælge imellem, eftersom der var Repræsentanter for Angler- (& Gundersløvholm-), Ayrshire-, jydsk, fynsk, „dansk", holstensk (?), Alderney-[2]) og „blandet" Race.

---

[1]) Se den officielle Beretning om Landmandsforsamlingen i Horsens. Side 301 og 302.

[2]) Fra Glorup paa Fyn.

Digitized by Google

Anglerkvæget var bedst repræsenteret, men ogsaa Ayrshirekvæget mødte talrigt og (ifl. U. f. L.) med mange tilsyneladende gode Malkekøer, blandt hvilke især 5 fra Ravnholt; men det fremhæves, at de havde meget smaa Patter.

Blandt præmieret Malkekvæg kan der nævnes enkelte Dyr (Tyre, Køer eller Kvier) fra Gundersløvholm, Giesegaard, Rosenlund (Suhr), Ourupgaard, Suserup (Møller) og Brændekilde (Jensen) samt Glibing Mølle (Søltoft).

Blandt 13 Samlinger prisbelønnedes Kvæg fra Højby, Rønninge og Ladby (den Sidste fik en Præmie, som var udsat af og egentlig tilkjendt Tesdorpf, Ourupgaard).

Fedekvæget var temmelig sparsomt repræsenteret; der var ialt kun anmeldt 41 Tyre og Køer; af disse vare 12 Stkr. af blandet engelsk (Korthorn), 20 af jydsk og 9 af slesvigsk, Angler- eller fynsk Race.

Bl. A. prisbelønnedes en Ko fra Brændekilde og en fra Højby (fra den samme Besætning, som havde leveret den Samling Malkekvæg, der fik 1ste Præmie).

Der var til Dyrskuet anmeldt ialt 307 Stkr. Hornkvæg, men kun 218 Stkr. havde givet Møde. Til Bortsalg mellem Medlemmerne af Landmandsforsamlingen var der indkjøbt Dyr af rene Racer fra Udlandet.

Af Foredrag og Diskussioner ved Landmandsforsamlingen i Horsens fremgaar det bl. a., at Studefedningen i Jylland var gaaet tilbage[1]), sandsynligvis mest paa Grund af for ringe Hensyntagen til Tyrene, for daarlig Ernæring af de unge Dyr, og fordi Dyrene, efter at være omtrent fuldt fedede, førtes den lange Vej til Marsken, hvorved de sagdes at tabe ca. 3 Tommer i Brystomfang og ca. 150 Pd. i

---

[1]) Tilbagegangen har dog vistnok kun været relativ ɔ: i Forhold til de større Fordringer og de bedre Hjælpemidler (Roer og Oliekager); dog er det ikke usandsynligt, at Ytringen paa den sidste Landmandsforsamling: »at det kunde betale sig bedst at udføre i halvfedet Tilstand, og at fodre med den daarligste utærskede Sæd«, har bidraget til Tilbagegangen — eller Manglen paa Fremgang.

Digitized by Google

Vægt, inden de naaede Hamborg. Det anbefaledes at holde gode Tyre, at fodre Opdrættet rigeligere og at benytte Roer i større Udstrækning.

Indblanding af fremmed Blod tilraadedes af Nogle, fraraadedes af Andre.

Under Drøftelsen af Spørgsmaalet „Hvorledes skaffer man sig bedst gode og passende Malkekøer, og hvilken Race fortjener Fortrinet“, anbefaledes Selvtillæg i Forbindelse med omhyggeligt Udvalg af Avlsdyrene.

Med Hensyn til Racen vare Meningerne naturligvis meget delte; dog havde Anglerracen de fleste Stemmer for sig, men Vendsysselkoen og Samsøkoen havde ogsaa ligesom den fynske Ko, Ayrshire-, Ballum- og Eiderstedterracen deres Talsmænd.

Af andre Spørgsmaal af Interesse kan nævnes Spørgsmaalet om Fællesmejerierne. Disse anbefaledes, og det fremgik af Forhandlingerne, at der allerede flere Steder (i Kjøbenhavns Amt) var oprettet Fællesmejerier, og at flere agtedes oprettede.

(Desuden blev i en anden Diskussion det destinonske System anbefalet, og Ønskeligheden af en større Kontrol ved Mejeridriften fremhævet.)

Anmærkning. I Oktober Maaned 1863 blev Spørgsmaalet om en Forandring i Organisationen ved de store Landmandsmøder debatteret ved en Generalforsamling i Horsens Landbrugsforening; men først efter at en Diskussion om det samme Spørgsmaal havde fundet Sted i det kongelige Landhusholdningsselskab i Marts 1865, og efter at dette Selskab i April s. A. havde udsendt en Indbydelse til samtlige Landboforeninger til at sende Delegerede til et større Fællesmøde, hvor Landmandsforsamlingernes Ordning skulde fastsættes, fandt en saadan Samarbejden mellem Delegerede fra 24 Landboforeninger Sted i Juni 1865 paa den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

Det vedtoges saa bl. A.:

1) at der forud for hvert Landmandsmøde skulde finde et lignende Delegeretmøde Sted;
2) at den næste Landmandsforsamling skulde finde Sted i Aarhus 1866;

Digitized by Google

3) at der skulde være et Tidsrum af 3 Aar mellem Landmandsforsamlingerne;
4) at Landmandsforsamlingerne skulde vare 5 Dage;
5) at Klassificeringen ved Dyrskuer og lign. skulde bestemmes paa Delegeretmøderne, og at
6) den Landmandsforsamlingerne forberedende Komite skulde bestemme Forhandlingsspørgsmaalene.

Disse nye Bestemmelser traadte strax i Kraft, og den gavnlige Virkning af dem viste sig allerede ved

Den **10de Landmandsforsamling** i **Aarhus**, der fandt Sted i Slutningen af Juni **1866**.

Her var nemlig for første Gang gjennemført en tidssvarende Klassifikation af Dyrene.

Under Hovedafdelingerne Fedekvæg og Malkekvæg vare de udstillede Dyr ordnede efter Racen, saaledes at Fedekvæget deltes i jydsk Race og „andre Racer", Malkekvæget i jydsk Race, Anglerrace og „andre Racer".

Dette maa betragtes som et stort og overordentlig vigtigt Fremskridt, navnlig i Retning af Opfattelsen af og Udsigterne for den jydske Kvægrace. Skjønt de ved de tidligere Landmandsforsamlinger fremstillede Individer af denne Race vel vare stillede dels under „Malkekvæg", dels under „Fedekvæg", saa havde dog nærmest det enkelte Dyrs Værdi som Brugsdyr i den ene eller den anden af disse Retninger været det Afgjørende ved denne Ordning, medens nu Individernes Værdi som Avlsdyr var bleven gjort til Hovedsagen; med andre Ord, medens man tidligere paa Basis af de Anlæg, den jydske Race besad qva „Mellemform", havde indrangeret de jydske Køer og Tyre under „Malkekvæg" eller „Fedekvæg", alt efter som det enkelte Dyr i Øjeblikket viste mest Tendens til at nærme sig den ene eller den anden af disse Yderpunkter, saa havde man ɔ: i det Mindste de Mænd, der havde ordnet Dyrskuet, nu paa den ene Side opgivet Haabet om og Troen paa Mellemformens Almægtighed, og paa den anden Side havde man givet de jydske Kvægopdrættere Lejlighed til i det Mindste at forsøge at levere faktiske Beviser paa den jydske Races Evne til at bøje sig i saa ensidig Retning, at Resul-

Digitized by Google

tatet af Bøjeligheden kunde blive en Spaltning af den oprindelige jydske Race i 2 Grene: Malkerace og Kjødrace.

Det jydske Kvæg var da ogsaa overmaade talrigt repræsenteret paa Dyrskuet; der var saaledes anmeldt af jydsk Fedekvæg omtrent 3 Gange saa mange Dyr, som af Fedekvæg af „andre Racer“, og af jydsk Malkekvæg omtrent dobbelt saa mange Individer som af Anglerrace og „andre Racer“ tilsammen.

Skjønt det jydske Kvæg imidlertid ikke skal have udmærket sig ved Ensartethed, og skjønt der selv blandt de præmierede Køer var Individer, som man kunde være i Tvivl om, hvorvidt man skulde henføre dem til Fede- eller Malkegruppen[1]), kan man ikke fragaa, at det jydske Kvæg blev særlig udmærket ved den 10de Landmandsforsamling.

Dette fremgaar af Præmielisten og navnlig af Præmielisten over Gruppen „Samlinger af ensartet Malkekvæg af eget Tillæg“ (1 Tyr og 5 Køer [3 Køer og 2 Kvier]). Skjønt der nemlig var mødt (eller dog anmeldt[2])) 19 Samlinger, hvoraf

8 af ren jydsk Race
2 - blandet do. do.
4 - Angler do.
1 - slesvigsk do.
1 - Ayrshire do.
1 - bl. Samsø (Ayrshire og Angler) do.
1 - spansk[3]) do.
1 - engelsk[4]) do.;

bleve alle Præmierne i denne Afdeling tildelte jydske Samlinger, af hvilke den ene endogsaa (omend Individerne vare sortbrogede) var opgivet som værende af blandet jydsk Race.

Disse (med henholdsvis Kongepræmie, 2den, 3die og 4de Præmie) prisbelønnede Samlinger vare fra Holbækgaard

---

[1]) Se Tidsskrift for Landøkonomi, 1866, S. 269.
[2]) Det fremgaar nemlig ikke af Beretningen, hvilke af de anmeldte Dyr, der udebleve.
[3]) Rødt Kvæg fra Leerbjerggaard pr. Helsingør.
[4]) Alderneyblanding fra Slesvig.

Digitized by Google

(Mourier-Petersen), om hvilken Samling Kommiteen bemærkede, „at den i alle Henseender var fortrinlig og ensartet“, fra Clausholm (Terndrup), fra Tamsgaard (H. Jørgensen) og fra Ørumgaard (Buus), hvilken sidste Samling, der bestod af Individer af „blandet jydsk Race“, af Dommerkommiteen dog fik Skyld for at være „noget mindre ensartet.

At Fuldkommenheden virkelig heller ikke var naaet selv af disse faa præmierede Stammer, fremgaar bl. A. af, at kun et Par af dem fik Præmie ved senere Landmandsforsamlinger.

Naa, en af Aarsagerne til, at det jydske Kvæg tilsyneladende begunstigedes ved denne Lejlighed, har begribeligvis ogsaa været den, at Landmandsforsamlingen afholdtes i Jylland, og at derfor de fleste af Øernes bedre Besætninger, som især bestode af Anglerkvæg, slet ikke vare repræsenterede — i det Mindste ikke ved en større Samling Dyr. Saaledes var der f. Ex. ingen Samling anmeldt fra Gundersløvholm. Alligevel blev denne Gaards Stamme meget hædret, idet baade en Tyr og en Ko fra Gundersløvholm fik 1ste Præmie, hver i sin Afdeling, ligesom ogsaa en Kvie fik 2den Præmie. Disse 3 Individer vare for saa vidt af yderligere Interesse, som det var henholdsvis den bekjendte Tyr „Bakewell“, en Halvsøster til den og en Datter af den.

Af andre præmierede Anglertyre og Køer kunne nævnes Tyre fra Mattrup, Vilhelmsborg (Blædel) og Ørumgaard, og Køer fra Voxnæsgaard (Saxtorph) og Thomasminde (Koch).

Blandt Kvæg af jydsk Federace præmieredes en Tyr, en Ko og en Kvie fra Nandrup paa Mors (Buchwald), Tyren med Kongepræmie.

Foruden Afdelingerne Malkekvæg og Fedekvæg var der paa Dyrskuet i Aarhus udstillet „Fedt og slagtefærdigt Kvæg“ — det var altsaa første Gang, at der med det almindelige Dyrskue ved Landmandsforsamlingerne var forbundet et Fedeskue af nogenlunde Betydning, idet der ialt var mødt ca. 50 Stkr. Stude, Tyre, Køer, Kvier og Kalve, fedede til

Digitized by Google

Slagtning. Af Tillægsdyr var der anmeldt 440 Stkr. Hornkvæg, men kun mødt 269 Stkr.

Dyrskuet varede kun 1 Dag foruden Bedømmelsesdagen, paa hvilken man kunde faa Adgang mod at erlægge 2 Rdlr.

Paa Landmandsforsamlingen i Aarhus var „Fedningsspørgsmaalet" og det dermed i Forbindelse staaende „Exportspørgsmaal" Gjenstand for en Diskussion, der indlededes af Tesdorpf, som gjorde opmærksom paa, hvorledes ikke alene Smørexporten, men ogsaa Kreaturexporten var stegen i de senere Aar og navnlig, efter at der 1863 var begyndt en regelmæssig Dampskibsfart paa Storbritannien; tillige meddelte Tesdorpf de Forandringer, der vare foregaaede med Kjødpriserne her i Landet siden Foraaret 1865, idet Prisen var stegen paa de forskjellige Kjødsorter med 50—100 pCt.

Iøvrigt mærker man af Diskussionen, at der var megen Interesse fremme for Kreaturfedning i Jylland og af jydsk Kvæg. At den jydske Race absolut burde have Fortrinet fremfor andre — især fremfor de engelske — Kjødracer, var man dog aldeles ikke fuldtud enig om (Fedeskuet vidnede jo egentlig kun om, at man kunde opnaa udmærkede Resultater af Fedningen i Jylland). Tillige fremgik det af Forhandlingerne, at man i høj Grad savnede tilstrækkelige Jærnbaner og Udførselshavne, af hvilke Sidste der især var Trang til en paa Jyllands Vestkyst.

Anmærkning: Paa et Delegeretmøde i Juni 1868 i Anledning af den 11te Landmandsforsamling blev det vedtaget, at Udlændinge skulde have lige Adgang til Præmieæskning med de danske Udstillere. Dette bidrog til, at Raceinddelingen blev omhyggelig gjennemført ved

den **11te Landmandsforsamling i Kjøbenhavn** i Juli Maaned **1869**.

Kvæget var ordnet i 2 Hovedgrupper, I. Tillægsdyr, II. Fedekvæg til Slagtning.

Tillægsdyr vare inddelte i A) Malkekvæg og B) Kjødkvæg.

Malkekvæget var atter delt i 1) jydsk Kvæg, 2) Anglerkvæg, 3) andet indenlandsk Kvæg, 4) udenlandsk Kvæg med Underafdelingerne a) Højlandsk (Ayrshire,

Digitized by Google

Schweizer o. s. v.), b) Marskkvæg (Hollandsk etc.), samt en særlig Gruppe 5) en Samling Ungkvæg af eget Tillæg og af samme Race,

Kjødkvæget i 1) jydsk Race, 2) andre (inden- og udenlandske) Racer.

I hver af Malkekvægets Afdelinger var der foruden de sædvanlige Grupper med enkelte Dyr [Tyre (ældre og yngre), Køer og Kvier] en 5te Gruppe: En Samling af eget Tillæg.

I Afdelingen „Kjødkvæg“ var der derimod ingen Gruppe for Samlinger. — I det Efterfølgende skal af Hensyn til Pladsen kun de Gaarde, fra hvilke Samlinger fremstilledes, og de, fra hvilke Samlinger prisbelønnedes, nævnes. (Se nedenfor).

Det var en meget smuk Repræsentation af saavel Danmarks som vort Naboland Sveriges paa dette Tidspunkt mest anerkjendte Kvægstammer.

Med Hensyn til selve Bedømmelsen indeholder den officielle Beretning nogle Bemærkninger, som ikke ere uden Interesse.

Om den sammen med Ourupgaardsamlingen præmierede Samling af Anglerkvæg fra Annissegaard bemærkes saaledes, at „Kommiteen erklærede denne for at være den mest ens-

Præmierede Samlinger af Malkekvæg af

Jydsk Race.	Anglerrace.	Andet indenlandsk Malkekvæg.	Udenlandsk Kvæg		Ungkvæg.
			Marsk.	Højland.	
Klausholm (Terndrup).	Ourup-gaard.	Sengeløse (P. Hansen), bl. Angler Landrace.	Bulltofta (L. Kockum).	Skarhult (Jakobsen), Ayrshire.	Dybeck.
Dronning-gaard (Arenstorff).	Gunders-løvholm.		Dybeck (Wallis).		Holbæk-gaard
	Annisse-gaard (Lund).				Gunders-løvholm.
					Skarhult.

Digitized by Google

Ikke-præmierede Samlinger af Malkekvæg af

Jydsk Race.	Anglerrace.	Andet indenlandsk Malkekvæg.	Udenlandsk Kvæg		Ungkvæg.
			Marsk.	Højland.	
Waarst (C. Johannsen).	Øbjerggaard (Buchwald).	Leerbjerggaard (N. Petersen), indenlandsk mørkrødt [1]).	Rosengaard Malmø (P. Kockum).		Valsølille (Bech) jydsk.
	Frijsenborg (Frijs).	Ravnholt (Sehested-Juel), bl. Ayrshire og Nordsl.	Sæbyholm (Skånske Sukkerfabriks Aktiebolag).		Klausholm jydsk.
		Broholm (Sehested), bl. Angler og fynsk.			Harrestedgaard (Jensen). Angler og Gundersløvh.
					Fuglebjerggaard (Neergaard), Angler.
					Bavelse (Brohm), bl. Angler og fynsk.
					Broholm bl. Angler og fynsk.
					Leerbjerggaard «indenlandsk».
					Bjerbolund Sverige.
					Alnarp Pugerup, Skaane.

[1]) Racen er den samme, som ved Landmandsforsamlingen i Aarhus kaldtes «spansk».

Digitized by Google

artede, men da de enkelte Individer havde naaet en ængstelig Finhed, turde man ej tilkjende den nogen højere Præmie end 3die."

Denne Dom synes paa den ene Side at tyde paa, at man i ethvert Tilfælde paa en enkelt Gaard her i Landet var gaaet principmæssigt frem i sin Bestræbelse for at danne en Malkestamme[1]). Paa den anden Side vidner det om, dels at man paa denne Gaard var gaaet for ensidigt frem, idet der vistnok var taget for lidt Hensyn til Kreaturernes Kropbygning, dels at Frygten for, at Finhed i Bygning og Tuberkulose skulde følges ad, allerede i 1869 var fremme.

Om Gruppen: Samlinger af „andet indenlandsk Kvæg" bemærkede Dommerkommiteen, „at disse i det Hele vare af underordnet Godhed og meget uensartede"; den præmierede Samling fra Sengeløse fik ogsaa kun 4de Præmie.

Dommen tyder bl. A. paa, at Samlingen fra Ravnholt paa Fyen ikke har været særlig udmærket. Som det vil erindres, rostes ved Landmandsforsamlingen i Aalborg 1856 Ayrshirekvæget paa Ravnholt, der fremhævedes som et af de eneste Steder, dette Kvæg var lykkedes. Nu — 1869 — altsaa efter 13 Aars Forløb, se vi for det Første (af Kataloget), at det oprindelig rene Ayrshirekvæg er blevet krydset med Nordslesvigere; for det Andet (af Præmielisten og Bedømmelsen), at heller ikke denne Blanding har været særlig udmærket.

Hvor lidet imponerende der har været ved alle disse i denne Gruppe udstillede Samlinger, fremgaar yderligere af, at Kommiteen henstillede til Overvejelse for Fremtiden, om det overhovedet vilde være rigtigt at uddele Præmier for Samlinger i denne Afdeling.

Denne „Henstilling" tyder ogsaa paa, at man har næret ringe Haab om, at Samlinger af Kvæg, der maatte nøjes med Betegnelsen „andet indenlandsk Kvæg", kunde blive mere

---

[1]) Fra Annissegaard er dog ikke senere ved Landmandsforsamlingernes Dyrskue Samlinger blevne præmierede.

Digitized by Google

ensartede end de ved Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn fremstillede Prøver.

Hvad Kjødkvæget angaar, da skal kun anføres, at der blandt Kjødkvæg af jydsk Kvæg faldt flere Præmier (baade til Tyre, Køer og Kvier) til Buchwald paa Nandrup (Mors); tillige kan det have en vis Interesse at bemærke, at en sortbroget Tyr fra Buus, Rosvang, fik 2den Præmie blandt ældre Tyre.

De fleste Præmier til Kjødkvæg af „andre Racer, inden- og udenlandske" tilfaldt Svenskerne. At vore Naboer i det Hele taget ved Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn viste, hvor smukke Resultater der kunde opnaas ved fremmede Kvægracer, har mindre Interesse for det danske Kvægbrug, der i ethvert Fald kun paa et enkelt Omraade har slaaet ind paa en lignende Vej (Korthornets Indførsel).

Til Dyrskuet, som varede i 3 Dage foruden Bedømmelsesdagen (paa hvilken man kunde faa Adgang mod at betale 3 Rdlr.), var der anmeldt 434 Stkr. Hornkvæg, men kun mødt 380 Stkr., hvilket imidlertid var betydeligt bedre end ved de tidligere Landmandsforsamlinger. Aarsagen var vel ogsaa den, at der netop af Hensyn til, at det havde taget saa stærkt Overhaand med at udeblive med de anmeldte Dyr, var sat en Bøde af 1 eller 2 Rdlr. for hvert udeblevet Dyr.

Udstillingen af fedt Slagtekvæg bestod af ca. 60 Stkr.

Blandt de ved den 11te Landmandsforsamling stedfundne Forhandlinger maa nævnes en Diskussion over Dyrskuernes Betydning, som blev indledet af Heide, Kjærsgaard, der bl. A. tilraadede en Sammenslutning af flere mindre Landboforeninger (der var dengang ca. 60), for at iværksætte Fællesdyrskuer. Under Diskussionen viste der sig en Del Stemning for Vigtigheden og Betydningen af saadanne Fællesforetagender samtidig med, at man ikke oversaa den Nytte, som de mindre og i Antal tiltagende Landboforeninger kunde yde ved Afholdelsen af lokale Dyrskuer.

Under Forhandlingerne om samme Spørgsmaal holdt Prosch et fortrinligt Foredrag, hvori han ved Siden af at fremhæve Betydningen af rene Racer gjorde opmærksom paa, at vi her-

Digitized by Google

hjemme havde Meget at indhente endnu, inden vi kunde slaa os til Ro. Han omtalte Fremgangen hos det vestjydske Kvæg og anskueliggjorde, hvormeget det dog endnu stod under de berømte engelske Kjødkvægracer, ligesom han bemærkede, at vore Malkeracer endnu stode paa et langt lavere Standpunkt end f. Ex. de bedste Ayrshire- og Alderneyracer. Tillige opfordrede han, hvad Malkekvæget angik, til at have Opmærksomheden stærkt henvendt paa Dyrenes Sundhedstilstand.

Den **12te Landmandsforsamling** fandt Sted i **Nykjøbing p. Falster** i Slutningen af Juli Maaned **1872**.

Da flere af de i Kjøbenhavn præmierede Dyr efter Dyrskuet vare blevne solgte, blev det gjort til Pligt for Præmietageren for Fremtiden at betale de for Handyr modtagne Præmier tilbage, hvis Dyret blev solgt ud af Landet, inden 1 Aar var gaaet, eller hvis Dyrets Brug som Tillægsdyr inden dette Tidsrum tilintetgjordes.

Hvad selve Dyrskuet angaar, da var Inddelingen omtrent som i Kjøbenhavn., kun var der ingen særskilt Klasse for udenlandsk Kvæg (der var vel en Klasse for „Kvæg af andre inden- og udenlandske Racer", men derved var nærmest tænkt paa selve Landets Besætninger), og der var kommen 2 Hold Samlinger i Stedet for tidligere 1 Hold, nemlig a) „Samlinger af eget Tillæg eller eget Opdræt" og b) „Samlinger af ren Race". Det var altsaa paa en Maade en dobbelt Lettelse: For det Første kunde nemlig — ifølge Inddelingen — Dyr, der som Kalve vare indkjøbte af Udstillerne, faa Præmie, og for det Andet kunde en Mand, der med Blik for Ensartethed hos Individerne havde indkjøbt en Samling Kvæg, tage Præmie for sit i nævnte Retning praktiske Blik.

At den nye Inddeling kunde give og gav (se senere) Anledning til en slig Fremgangsmaade, maa betragtes som et uheldigt Tilbageskridt. Paa den anden Side sporedes der et Fremskridt i Fordringen om, at Individerne i Samlingerne skulde være af ren Race.

Anglerkvæget var naturligvis — eftersom Landmands-

Digitized by Google

forsamlingen var paa en af Øerne — talrigst og smukkest repræsenteret.

Blandt de præmierede Anglertyre skal nævnes en Tyr fra Bakkebølle pr. Vordingborg (Tyren Bakkebølle II., tilhørende H. Hansen) samt en fra Gaunø (Reedtz-Thott); begge vare tillagte paa Gundersløvholm; fremdeles et Par Tyre fra Ourupgaard og en fra Vilhelmsborg pr. Assens (Blædel) og endelig Tyre fra Corselitze paa Nykjøbing p. Falster (Hansen) og fra Fuglebjerggaard (Neergaard).

Af præmierede Angler-Køer kunne nævnes Individer fra Ourupgaard, fra Fuglebjerggaard og fra Rosenlund.

Blandt Samlinger af eget Tillæg eller eget Opdræt fik Samlingerne fra Ourupgaard, Gjedsergaard, Søllestedgaard pr. Stokkemarke (L. Jørgensen) og Hardenberg pr. Saxkjøbing (Plenge) Præmier, en Samling fra Fuglebjerggaard „Hædrende Omtale“.

Blandt „Samlinger af ren Anglerrace“ prisbelønnedes 4, men da Individerne i denne Klasse Samlinger dels vare indkjøbte i Angel, dels vare tillagte og opdrættede hos Andre end Udstillerne, har det mindre Interesse at vide, fra hvilke Gaarde de hidrørte.

Det jydske Malkekvæg skal have været meget smukt, omend ikke meget talrigt repræsenteret. Blandt Tyre præmieredes en fra Valsølille foruden 6 fra Jylland; blandt Køer 1 fra Klausholm.

Fra Klausholm og fra Østerhaab ved Horsens (Winther) præmieredes „Samlinger af eget Tillæg eller eget Opdræt“.

Fra Pederstrup pr. Stokkemarke paa Lolland (Reventlow) en Samling indkjøbt jydsk Kvæg.

I Afdelingen „Malkekvæg af andre indenlandske og udenlandske Racer“ præmieredes bl. A. Tyre fra Suserupgaard ved Sorø (Møller) og en Ayrshiretyr („Walter Scott“) fra en Gaard i Østerby paa Samsø, hvilken Tyr havde faaet 1ste Præmie baade i Aarhus 1866 og i Kjøbenhavn 1869; fremdeles en Tyr af blandet Angler- og fynsk Race fra Wilhelmsborg. Der var i denne Afdeling ingen „Samlinger

Digitized by Google

af eget Tillæg eller eget Opdræt" fremstillet og kun en Samling af „ren Race", nemlig Breitenburgere fra Bøtø Gaard (Tesdorpf), indkjøbte i Holsten.

Blandt jydsk Kjødkvæg prisbelønnedes en Tyr fra Nandrup o. fl.; blandt „Kjødkvæg af andre inden- og udenlandske Racer" 3 Korthornstyre (fra Bøtøgaard, fra Dalbygaard pr. Kolding (Petersen) og fra Heagaard i Halland [Stael v. Holstein]).

De præmierede „Samlinger af Ungkvæg" vare fra Corselitze, Klausholm og Kjærstrup ved Maribo (Friederichsen); desuden var der mødt Samlinger af Ungkvæg fra Ourupgaard, Hardenberg og Valsølille.

Anmærkning. Med Hensyn til Antallet af de mødte Dyr kan Intet bestemt opgives, da Opgivelserne i de officielle Beretninger fra Landmandsforsamlingen i Nykjøbing og Landmandsforsamlingen i Viborg samt i Tidsskrift for Landøkonomi ere vidt forskjellige[1]).

Paa Foranstaltning af Maribo Amts økonomiske Selskab blev der ved Nykjøbingmødet ved offentlig Avktion bortsolgt 50 Anglerkvier. Tillige solgtes for engelsk Regning 2 Korthornstyre og en Flok Ayrshirekvæg.

I Nykjøbing var det første Gang, at Dyrskuet varede 5 Dage — inklusive Bedømmelsesdagen — (altsaa lige saa længe som selve Landmandsforsamlingen), hvilket man for Fremtiden vedblev med, og for første Gang blev der her (af Buus) givet en orienterende Oversigt over Udstillingen af Hornkvæg.

Denne „orienterende Oversigt" blev imidlertid til et fortrinligt Foredrag, i hvilket Buus — næst efter at gjøre Rede for Principerne for Bedømmelsen og dvæle ved Præmieringen — fremstillede sine Anskuelser om de forskjellige Racer og om Principerne i Kvægavlen. At give en udførlig Fremstilling af selve Detaillerne i hans udmærkede og meget værdifulde Foredrag vil blive for vidtløftigt paa dette Sted.

„Kvægfedningsspørgsmaalet", der var paa Dagsordenen ved Landmandsforsamlingen i Nykjøbing, blev ind-

---

[1]) Ifølge Beretning fra Viborgmødet — S. 270 — mødte i Nykjøbing 294 Stkr. Tillægsdyr af Hornkvæg og 26 Stkr. Slagtekvæg.

Digitized by Google

gaaende behandlet af Tesdorpf, der navnlig anbefalede stærkere Fodring til Fedekreaturerne og ved Tal viste de gode Resultater, der derved kunde opnaas. Tillige fremhævede han det større, sikrere og regelmæssigere Udbytte baade af Korn og Græs, der opnaaedes ved Gødningen fra stærkt fodrede Fedekreaturer.

Han omtalte, at man i Thylands landøkonomiske Forening ogsaa var kommen til det Resultat, at Betingelsen, for at Fedningen skulde betale sig, var et bedre Hold i Forbindelse med Selvtillæg. Spørgsmaalet om, hvilken Race der egnede sig bedst til Fedning, besvaredes derimod ikke afgjørende.

Af Forhandlingerne angaaende Mejerivæsenet fremgaar, at Koldtvandsmejerierne, der ved sidste Møde — 1869 — lige vare begyndte at faa Indpas herhjemme, nu (1872) vare temmelig almindelig udbredte. — Tillige anbefaledes Ismejerierne (det Schwartz'ske System), der var kommet frem og allerede vare temmelig almindeligt i Sverige.

Den **13de Landmandsforsamling** fandt Sted i **Viborg** i Slutningen af Juni og Begyndelsen af Juli **1875**. Paa Delegeretmødet til Ordningen af dette Landbrugsmøde var der vedtaget flere Forandringer med Hensyn til Inddelingen af Kvæget paa Dyrskuet.

Til Klasserne „Anglerkvæg" og „Jydsk Malkekvæg" var tilføjet „af ren Race", og „Malkekvæg af andre inden- og udenlandske Racer" forandredes til „Malkekvæg af andre Racer eller Stammer". Tilføjelsen „af ren Race" til Gruppen „Samlinger af eget Tillæg eller eget Opdræt" udgik.

Holdet: „En Samling, bestaaende af (Antal Kvæghøveder) af ren Race" slettedes som værende overflødigt.

Det jydske Kjødkvæg deltes i 5 i Stedet for i 3 Hold, idet der ligesom ved Malkekvæget blev to Hold Tyre (ældre og yngre) samt et Hold Samlinger.

„Kjødkvæg af andre inden- eller udenlandske Racer" rettedes til „Kjødkvæg af andre Racer eller „Stammer".

Disse og andre mindre væsentlige Forandringer ere et godt Tidens Tegn paa den Vægt, der i stigende Grad lagdes

Digitized by Google

paa rene Racer, ligesom Udeladelsen af Holdet „Samlinger af ren Race“ uden Hensyn til, om Individerne vare af eget Tillæg, tyder paa, at det var gaaet op for de ledende Mænd, at det var af Vigtighed istedetfor at slappe Fordringerne at gjøre dem saa strænge, som det paa nogen Maade kunde gaa an, uden dog at skærpe dem ud over den Grænse, som Kvægbrugets Standpunkt i Øjeblikket afskar.

Af de blandt jydsk Malkekvæg præmierede Tyre skal nævnes Tyren Simon IV fra Drastrup (H. Simon), der fik Kongepræmien, og som senere fik en ikke liden Betydning igjennem sit talrige Afkom. At dømme efter et Lithografi af denne Tyr (i den officielle Beretning) maa det have været et særdeles velbygget Dyr med fint Hoved og ret fine Horn, lidt Spækkam, ikke særlig fine Lemmer og en — for en Tyr af Malkeracen — temmelig kort Ryg.

De mødte Samlinger af jydsk Malkekvæg vare fra Dronninggaard pr. Hjørring (hvis Kvægstamme siges at have været konstant paa Dronninggaard siden 1839), fra Ørumgaard ved Randers, Rosvang, Klarupgaard (Brandt), Klausholm, Holbækgaard og Gudrunkloster pr. Lemvig (Olesen).

Blandt disse Samlinger, som jo alle hidrørte fra Jyllands bedste Besætninger, fik Samlingen fra Klausholm Kongepræmie, Samlingerne fra Holbækgaard og Dronninggaard henholdsvis 2den og 3die Præmie. Samlingen fra Ørumgaard havde faaet Præmie, hvis der ikke i samme havde været en Kvie, som endnu ikke havde kælvet.

Under Gruppen „Samlinger af Ungkvæg“ var der fremstillet 5 Samlinger, som alle vare fra Jylland. Præmierede bleve Samlingerne fra Koldkjærgaard pr. Aarhus (Petersen) (jydsk), fra Vestervig Nedergaard (Breinholt) (Korthorn) og fra Frijsenborg (Angler).

I den „orienterende Oversigt“ ytrede Buus, at man endnu for det jydske Kvægs Vedkommende savnede Ensartetheden.

Ved Siden heraf fremhævede han, dels at det kun var forholdsvis faa Steder i Jylland, at Anglerkvæget kunde trives

Digitized by Google

i Længden og bevare sin stærkt udviklede Malkeevne, dels hævdede han, at det jydske Kvæg ved en planmæssig Fremgangsmaade lod sig uddanne til en Malkerace, der i Malkeevne kunde maale sig med Anglerracen, selv om man (saaledes som det havde været Tilfældet paa Rosvang) gik ud fra det vestjydske Kvæg, som af Jyllands Kvæg er det mindst udviklede Malkekvæg.

Blandt „Anglerkvæg“ præmieredes Tyren Bakkebølle III (Søn af den ved forrige Landmandsforsamling præmierede Tyr Bakkebølle II) med Kongepræmien, skjønt der (ifølge det Foredrag, Buus holdt) var opstaaet Tvivl om, hvorvidt Malkekarakteren kunde siges at være bevaret i den, hvilken Tvivl man ogsaa stedes i ved at betragte Billedet af den; navnlig vare Hovedet, Forparten og Lemmerne ikke fri for at kunne kaldes grove. En Tyr fra Gundersløvholm (Bakewell III, Søn af Bakewell II) fik 2den Præmie, medens Tyre fra Kjærsgaard (Heide) og Møgelkjær (Schaffalitzky de Muckadell) fik henholdsvis 3die Præmie og „hæderlig Omtale“.

Blandt yngre Tyre skal nævnes 1ste Præmietyren Brefort, der tilhørte og var opdrættet af en Gaardmand (H. Madsen) paa Sophiendal ved Kjerteminde, men var tillagt i Munderup paa Sjælland (af N. Jensen).

En Ko fra Rosenlund fik 2den Præmie.

Der var fremstillet Samlinger af Anglerkvæg fra Frijsenborg, Bygholm (Hejde), Møgelkjær, Rosenlund, Westerborg (Skafte) og Ourupgaard.

Samlingerne fra Ourupgaard og fra Møgelkjær fik henholdsvis Kongepræmie og 2den Præmie.

I Klassen Malkekvæg af andre Racer og Stammer præmieredes en Tyr af fynsk Race fra Aasum ved Odense (tilhørende Gaardejer Møllegaard, tillagt og opdrættet af Gaardejer H. Hansen, Kværndrup ved Svendborg), at dømme efter en Afbildning af denne Tyr, var det et meget smukt Individ, der maaske var noget svær af Forpart og grov af Lemmer. Alle de mødte Samlinger i denne Afdeling prisbelønnedes,

Digitized by Google

nemlig Ayrshire-Samlingerne fra Rask og Tyrrestrup og Samlingen af nordslesvigsk Kvæg fra Søbygaard (Bache).

Om denne Afdeling: „Malkekvæg af andre Racer og Stammer“ udtalte Dommerkomiteen, at det var meget vanskeligt at bedømme de forskjellige Dyr, da de vare af meget uensartet Beskaffenhed, ligesom den i det Hele taget fandt Afdelingen mindre heldigt repræsenteret.

Dette var ogsaa paa den ene Side Grunden til, at Kongepræmien ikke uddeltes, paa den anden Side bidrog vel den besværlige Bedømmelse til, at det til denne Afdeling hørende „fynske“ Kvæg ved næste Landmandsforsamling blev stillet paa et mere passende Sted.

Af „Kjødkvæg af jydsk Race“ skal nævnes de præmierede Samlinger fra Nandrup, Mors, og fra Hem, Skive (Kaastrup), som fik henholdsvis Kongepræmie og 2den Præmie. At imidlertid sidstnævnte Samling ikke kan have været særlig fortrinlig, fremgaar af, at Dommerne bemærkede, at den kun fik Præmie, fordi der i Holdet ikke var fremstillet andre præmieværdige Dyr, hvilken Udtalelse man vel nærmest maa betragte som en Art Undskyldning.

At der ikke fremstilledes flere end 3 Samlinger i dette Hold (de nævnte tvende og en tredie [fra Staarupgaard], der imidlertid ikke fik Præmie), havde vel sin Grund i, at der paa det daværende Tidspunkt ikke var flere virkelige Kjødkvægstammer i Jylland, som havde naaet en præsentabel Udvikling i denne ensidige Retning. Samlingen fra Nandrup kan det paa den anden Side lige saa lidt undre os at se hædret med Kongepræmie, da Individerne fra Buchwalds Besætning paa de 3 foregaaende Landmandsforsamlinger vare blevne tilkjendte flere af de høje Præmier.

I det Hele taget maa man dog sige, at Udstillingen af jydsk Kjødkvæg tydede paa, at dette havde gjort betydelige Fremskridt, hvilket navnlig skal have vist sig ved den stærkere Udvikling, dette Kvæg allerede i en forholdsvis ung Alder havde i Sammenligning med for ca. en halv Snes Aar siden[1]).

[1]) Se den officielle Beretning, S. 265: Oversigt over Udstillingen af Kjødkvæg og fedt Slagtekvæg.

Digitized by Google

At Korthornskvæget efterhaanden var blevet mere almindeligt herhjemme, fremgaar af, at Antallet af udstillede Dyr i Afdelingen „Kjødkvæg af andre Racer eller Stammer", i hvilken Afdeling de fleste Dyr vare af Korthornsrace, var omtrent ligesaa stort, som Antallet af de udstillede jydske Kjøddyr.

At fremdeles Krydsningen med Korthornet var en Faktor, der ikke betragtedes som uden Indflydelse paa Kvægavlen, fremgaar af, at der paa Landmandsforsamlingen i Viborg fandt en (af Dyrlæge Oppermann indledet) Diskussion Sted over Spørgsmaalet: „Er Krydsning med fremmede Racer tilraadelig? og da under hvilke Forudsætninger?" — et Spørgsmaal, som der naturligvis dog ikke blev givet afgjørende Svar paa — dertil vare Meningerne altfor delte. Man maa dog sige, at i ethvert Fald de vægtigste Stemmer hævede sig til Fordel for den jydske Races Bestaaen og Specialisering, skjønt Krydsningen og „Mellemformens" Bibeholdelse ogsaa havde deres Talsmænd.

(Til Dyrskuet var der i det Hele mødt 311 af 412 anmeldte Tillægsdyr af Hornkvæg; der var desuden fremstillet 52 — af 61 anmeldte — Slagtekvæg.

Ved den **14de Landmandsforsamling** i **Svendborg** i Begyndelsen af Juli **1878** var der atter foretaget et Par Forandringer i Klasseinddelingen af Dyrene.

For det Første skulde de udstillede Samlinger være af eget Tillæg **og** eget Opdræt (ikke som tidligere af eget Tillæg eller eget Opdræt) med Undtagelse af Tyren, som kunde være af eget Tillæg eller eget Opdræt. Derimod blev Gruppen „Anglerkvæg af ren Race" forandret til „Angler og **rødt dansk Kvæg** af ren Race", en Forandring, man kan opfatte som et Udtryk for, at Anglerkvæget og det fra dette stammende danske Kvæg — især fra Fyen — endelig havde faaet fuldstændig „Borgerret" herhjemme.

Tidligere havde Kvæget af saakaldet „fynsk" Race paa Landmandsforsamlingerne været henvist til Afdelingen „Malkekvæg af andre Racer" — en Ordning, som egentlig altid har været højst mærkelig og tydet paa en vis Inkonsekvents i Op-

Digitized by Google

fattelsen af Racebegrebet; thi endskjønt de stedlige Forskjelligheder i Fyen og Sjælland vel kunne have givet Afkommet efter de paa disse 2 Øer anbragte Anglerkvæg et noget forskjelligt Præg, saa er og bliver det dog urimeligt at kalde Anglerkvægets — (rene eller blandede) — Descendenter, der komme fra Sjælland (og Jylland), for Anglerkvæg, naar den samme Races Descendenter fra Fyen maa nøjes med — eller hædres med — Navnet „fynsk“ Kvæg.

Der er imidlertid Intet saa galt, at det ikke er godt for Noget; medens det tidligere ganske vist havde givet Anledning til Bryderi for Dommerkommiteen, at det røde „danske“ Kvæg havde maattet nøjes med at dele Plads med alle mulige „ikke danske“ Racer, blev den nye og absolut mere tidssvarende og „retfærdige“ Ordning Andledning til, at den „Harmoni“, der forhen havde været udbredt over Afdelingen „Anglerkvæg af ren Race“, blev forstyrret. Forstyrrelsen udgik imidlertid ikke fra det „fynske“ Kvæg (naar man da tænker paa, hvad der — i det Mindste nu — forstaas ved „fynsk“ Race), men, som man nok kunde have forudset det, fra de mange daarlige, ilde byggede Individer af rød Farve og af saakaldet „dansk“ Race, som fandtes rundt omkring i Landet — og vel ogsaa paa Fyen —; sandsynligvis Rester, mere eller mindre „rene“, af det gamle sjællandske og fynske Kvæg.

Afdelingen „Anglerkvæg eller rødt dansk Kvæg af ren Race“ var iøvrigt meget righoldig og indeholdt selvfølgelig mange smukke Repræsentanter baade for „Angler“ og „Fyenboer“.

Der uddeltes en Mængde Præmier i denne Afdeling — især til Tyre — nemlig 5 Præmier, 4 Extrapræmier og 7 „hædrende Omtale“ til ældre Tyre foruden 2 Præmier og 1 „hædrende Omtale“ til yngre Tyre.

Da en stor Del af disse Tyre hørte til Stammer, der endnu ere anerkjendte som Landets bedste, skulle de mest bekjendte her nævnes:

Williamsborg (Martini), Ourupgaard, Vilhelmsborg, Elkenøre (R. Hansen), Nybøllegaard (Smidt), Gundersløvholm, Sophiendal (Tyren „Brefort B“, H.

Digitized by Google

Madsen), Næsbyhoved (Jørgensen), Korsebølle (Fabricius), Brænderupgaard (Christiansen), Ryslinge (L. Rasmussen).

Blandt Tyre, der ikke præmieredes, skal nævnes Tyren „Bakkebølle IV“, Helbroder til „Bakkebølle III“, der fik Kongepræmie i Viborg 1875 og Søn af „Bakkebølle II“, der fik Kongepræmien i Nykjøbing; denne Tyr mødte som Vidnesbyrd om, at Bakkebøllernes Rolle som Repræsentanter for det udprægede Malkekvæg var udspillet. Det var en tykhornet, sværlemmet, knokkelstærk Tyr, der dog udmærkede sig ved sin gode Hud, sit gode Haarlag og udmærkede Spejl[1]).

Følgende Samlinger prisbelønnedes i samme Afdeling: Holevsamlingen (J. Hansen) fik Kongepræmie, medens Ourupgaardsamlingen, der egentlig som Malkekvæg betragtet skal have været den mest udprægede, maatte nøjes med 2den Pr., fordi Individernes Legemsbygning (muligvis paa Grund af deres forholdsvis høje Alder (ca. 10 Aar) og stærke Mælkeydelse (8—10,000 Pd. aarlig i de senere Aar) lod en Del — og efter Manges Mening meget — tilbage at ønske.

Fremdeles præmieredes Samlinger fra Brænderupgaard og fra Ladby, og endelig fik Samlinger fra Ravndrup (H. Nielsen) og fra Korsebølle „Hæderlig Omtale“.

Blandt præmieret Malkekvæg af jydsk Race skal jeg nævne en Tyr fra Drastrup (Tyren „Simon IV“), en Ko fra Hem (L. Kaastrnp) og en Samling fra Borupgaard (Wedell-Wedellsborg).

Blandt „Samlinger af Ungkvæg“ præmieredes Kvæg fra Knuthenborg (Knuth) (jydsk Kjødrace) med 1ste Præmie (Kronprinsens), Samlingen fra Ourupgaard med 2den Præmie, medens Samlingerne fra Egneborg (Svendsen) af Anglerrace, fra Ravndrup (H. Nielsen) af fynsk, fra Hem (Kaastrup) af jydsk, fra Nakkebølle (Mackeprang) af „rød dansk“ og fra Brænderupgaard af fynsk Race fik henholdsvis 1ste, 2den, 3die, 4de og 5te Extrapræmie.

[1]) Se Buus's Foredrag om Udstillingen af Malkekvæg ved den 14de Landmandsforsamling.

Digitized by Google

Blandt jydsk Kjødkvæg præmieredes en Samling fra Hem (Kaastrup) med Kongepræmie.

Blandt Kjødkvæg af andre Racer eller Stammer har det sin Interesse at se, at Buchwald fra Nandrup, som tidligere altid havde faaet Præmie for sit jydske Kjødkvæg, dennegang fik 2 Tyre af Korthornsrace prisbelønnede.

Der var ialt anmeldt 366 Stkr. Tillægsdyr af Hornkvæg, men der mødte kun 282 Stkr. — foruden ca. 30 Stkr. Slagtekvæg [1]).

Ved Landmandsforsamlingen i Svendborg holdt Buus et meget smukt Foredrag om Malkekvæget, et Foredrag, i hvilket han ikke alene holdt sig til Malkekvæget paa Dyrskuet, men egentlig gav en Oversigt over hele Landets Kvægbrug og endogsaa dvælede ved Landbrugets Udvikling i de sidste 25 Aar. At Buus ved denne Lejlighed som sædvanlig optraadte som Talsmand for de ensidigt udviklede Malkeracer og navnlig den ensidigt udviklede jydske Malkerace, behøver blot at antydes.

Om Udstillingen af Kjødkvæg og fedt Slagtekvæg holdt Jessen et Foredrag, i hvilket han — efter at have fremhævet, at det jydske Kjødkvæg vel var gaaet frem i Retning af „tidlig Modenhed“, men at det endnu stod tilbage, hvad „Formen“ angik, fordi det ved Siden af at tjene som Malkekvæg tillige maatte gjøre Nytte som Kjødproducent — yttrede Følgende: „Det vil forhaabentlig være indlysende, paa den ene Side at den ensidige Udvikling af den jydske Race som Kjødkvæg ikke er den almindelige Kvægbrugers Sag, og at en Fortsættelse fra hans Side af de hidtidige Bestræbelser herfor endog vil være farlig for den jydske Kvægraces Bestaaen i mange Egne, og paa den anden Side at en Udvikling af Malkeevnen og Triveligheden, samtidig med at den gode Form bevares, vil være den rette Vej til at forøge Udbyttet af de Besætninger, som benyttes til Studetillæg.“

---

[1]) Som sædvanlig ere Tallene i den officielle Beretning (som her ere anvendte) og de i Tidsskrift for Landøkonomi i Modstrid med hverandre.

Digitized by Google

Jessen frakjendte derfor ingenlunde det ensidigt udviklede Kjødkvæg dets Betydning, men vilde have, at det skulde være Enkeltmands Sag at danne disse Stammer, uden hvilke det vilde være umuligt at bevare vor Kjødrace og Kjødproduktion. Han henviste til det forholdsvis ringe Antal Korthornsdyr i England og fremhævede, at jydsk „Korthorn“ vilde have det Fortrin fremfor „engelsk Korthorn“, at det stod Landracen nærmere og derfor lettere smeltede sammen med den. Han omtalte som en Stamme, der havde en Fremtid for sig, Kvæget fra Knuthenborg pr. Maribo, som ret godt kunde maale sig med Korthornet, hvad Legemsbygningen angik, og som tillige havde Finhed og Tørhed af Hoved og Lemmer. — At Jessen efter det 15de Landmandsmøde i Aalborg vilde gaa et Skridt videre og fuldstændig opgive Haabet om Dannelsen af „jydsk Korthorn“, lader dette Foredrag ved den 14de Landmandsforsamling ane.

Efter et Tidsmellemrum af 5 Aar[1]) afholdtes

Den **15de Landmandsforsamling** i **Aalborg 1883** i Slutningen af Juni og Begyndelsen af Juli Maaned.

For Dyrskuets Vedkommende var der ved dette — indtil nu sidste — Landmandsmøde sket den Forandring, at alle Blandinger eller Krydsninger, som tidligere vare stillede under Afdelingen „Malkekvæg af andre Racer eller Stammer“, udelukkedes fra Bedømmelse og Præmiering som Tillægsdyr. Desuden var der for Malkekvægets Vedkommende kommen en ny Afdeling for Samlinger fra mindre Besætninger (paa eller under 20 Køer) foruden den Sædvanlige. Medens der i denne skulde være 1 Tyr og 5 Køer (eller 1 Tyr, 3 Køer og 2 kjendelig drægtige Kvier), fordredes der fra de mindre Besætninger kun en Samling af 3 Køer, samt at den af Ejeren benyttede Tyr skulde være fremstillet paa Dyrskuet og funden præmieværdig.

---

[1]) Den jydske Fællesforening havde foreslaaet dette længere Mellemrum af Hensyn til, at de af de 3 Fællesforeninger (i Jylland, Fyen og Sjælland) afholdte Fællesdyrskuer nu havde ophævet Trangen til at holde Landmandsforsamling hvert 3die Aar.

Digitized by Google

Blandt „Angler- eller rødt dansk Kvæg af ren Race" præmieredes Tyre fra Ourupgaard, Hellerup (Kattrup) Tyren „Max", Nordenaasgaard (Fuglebjerg — Jeppesen) Tyren „Nordenaas", Skjoldemose (Schaffalitzky de Muckadell) Tyren „Skjoldemose", Holev (J. Hansen) Tyren „Kresten", Møllegaard (Odense — Clausen) Tyren „Alexander I", Rosenfeldt (Oxholm) Tyren „Volf", Thurebyholm (Thalbitzer) Tyren „Thestrup", Allersløv (Præstø — P. Hansen) Tyren „Allersløv".

Af disse Tyre vare de 3 („Nordenaas", „Thestrup" og „Allersløv") af hel eller delvis Gundersløvholm Afstamning, og 1 („Volf") af blandet Gundersløvholm- og Øbjerggaard-Stamme. Desuden var der fremstillet en Tyr — „Faxinge II" — fra Faxinge (Jens Jensen), der havde en daarlig Bevægelse, samt en Tyr af Bakkebøllefamilien, der naturligvis var for grov.

Der var ialt kun anmeldt 16 Tyre hørende til denne Afdeling, som dog ikke var daarligt repræsenteret, idet der foruden disse 16 Tyre kun var anmeldt 2 enkelte Køer og 3 Samlinger; af disse fik den udmærket smukke Ourupgaard Samling Kongepræmie, medens de 2 andre Samlinger — hvoraf ingen var af bekjendt Stamme, og den ene endog bestod af lutter i Angel indkjøbte Dyr — ikke prisbelønnedes.

Det jydske Kvæg var betydeligt rigeligere repræsenteret, og af præmierede „større Samlinger" skal nævnes Samlinger fra Borupgaard, Rodstenseje (Jensen), Birkelse, Rosvang, Sønder-Elkjær; af „mindre Samlinger" var der fremstillet 4, som alle fik Præmie, nemlig fra Hem, Nørre Onsild (Hobro — Larsen), Vorning (Faarup — Wernersen) og fra Kirketerp (Hobro — Nielsen).

I det Foredrag, Buus holdt (se senere), ytrede han imidlertid om disse Samlinger, at han fandt, at det var et Misgreb, at Samlingen fra Hem var præmieret som Malkekvæg, skjønt han fremhævede, at denne Samling var en god Repræsentant for det vestjydske Kvæg, der skal baseres paa Studeopdræt; han satte de smaa (i samme Afdeling præmierede)

Digitized by Google

Samlinger fra de lettere Egne i Jylland (Egnen mellem Hobro og Viborg) højere som Malkekvæg og sammenlignede dem med Ourupgaardsamlingen, som de kun adskilte sig fra ved Farven og Størrelsen af Individerne.

Blandt Malkekvæg af „andre Racer" præmieredes en Samling hollandsk Kvæg fra Stensballegaard (Søltoft).

Blandt Kjødkvæg fik den eneste udstillede Samling (fra Hem — Kaastrup) Kongepræmie, blandt Ungkvæg præmieredes Samlinger fra Rydhauge (Beck), Hem (Kaastrup), Vestervigkloster (Breinholt) og fra Holev (J. Hansen).

Desuden var der fremstillet 2 fortrinlige Samlinger af Ungkvæg, nemlig fra Birkelse og fra Borupgaard; disse Samlinger bleve dog ikke præmierede; den første fordi Tyren havde misdannede Horn, den sidste fordi Tyren var for ung.

Ved Landmandsforsamlingen i Aalborg holdt Buus et Foredrag om „Malkekvæget i Danmark", hvilket Foredrag er noget af det Bedste, der i den Retning hidindtil er præsteret paa vore Landmandsforsamlinger. Det er unødvendigt at gjentage her, hvad omtrent alle de nuværende Landboskrifter i deres Beretninger om Aalborgmødet indeholde i udførlig Form; det skal kun bemærkes, at en af de Ting, som Buus offrede hele sin Veltalenhed paa, var at anbefale den ensidige Udvikling af Kvæget som den eneste Vej, der kunde være Tale om at slaa ind paa og fortsætte ad i vor Tid, da Landbruget var saa fuldtud baseret paa Husdyrbruget.

Han sagde, at vi absolut maatte opgive Tanken om at holde fede eller kjødfulde malkende Individer. At det, han tilraadede, ikke var uudførligt i Praxis, fremlagde han de mest ubestridelige Beviser for: Fakta. Han havde nemlig udstillet 3 Samlinger af jydsk Kvæg fra Rosvang, som var den smukkeste Illustration til hans Foredrag, man kunde ønske sig.

Den ene af disse Samlinger var første Generation af eget Tillæg efter Køer, der oprindelig vare af vestjydsk Race — altsaa nærmest af jydsk Kjødrace. Ved denne Samling var det alene Behandlingen, Fodringen og Plejen og ikke Arven fra Forældrene, der havde udviklet Individerne til Malkedyr.

Digitized by Google

Den anden Samling bestod af Goldkøer og viste, at den ved Malkningen afmagrede Ko kunde samle Kjød paa sig.

Den tredie Samling bested af Ungkvæg fra de to yngste Aargange, og deres ubestridelige Malkepræg trods den unge Alder viste, hvad Arven fra Forældrene i Forbindelse med et planmæssigt Opdræt kan tilvejebringe.

At Køer af Malkeracen ogsaa kunne fyldestgjøre de Fordringer, der stilles, hvor man lægger sig efter Studeopdræt og Studefedning, paastod Buus, idet han henviste til, hvad der var præsteret fra Sønder Elkjær.

Medens saaledes Buus betragtede „Specialiseringen" som Landbrugets og særlig Kvægbrugets Løftestang, og derved maaske nærmest tænkte paa Malkekvæget, forlod Jessen efter Aalborgmødet denne Vej for Kjødkvægets Vedkommende, hvilket fik sit Udtryk i hans Ytring: „. . . . alle Drømme om Dannelsen af en jydsk Kjødrace som en Slags jydsk Korthorn ere opgivne . . . ." [1]).

Om Jessen har havt Ret ved at udtale denne Sætning, maa Tiden vise.

* * *

Efter ovenstaaende Uddrag af de Kvægbruget vedrørende vigtigste Punkter fra de indtil nu afholdte 15 danske Landmandsforsamlinger staar blot tilbage at give et kort Resumé af samme.

Som allerede bemærket, var det i Begyndelsen alene Forhandlingerne mellem Medlemmerne af Landmandsmøderne, der vare af Interesse ved disse. Der var derfor fra Begyndelsen af heller ingen Grund til ikke at afholde disse Møder en Gang om Aaret, saaledes som det ogsaa fandt Sted for de 3 første Landmandsforsamlingers Vedkommende.

Det var først, efter at der var blevet sat et større Apparat — med Dyrskuer, Redskabs- og Produktudstillinger —

---

[1]) Ugeskr. f. Landmænd 1883. II. Side 37.

Digitized by Google

i Virksomhed, at det — tildels af økonomiske Hensyn — ikke lod sig gjøre at holde Landmandsforsamling hvert Aar.

Da efterhaanden den vaagnende Sans særlig for Husdyrs-Avlen og -Bruget havde udviklet sig mere og mere til virkelig og grundfæstet Interesse, og da de enkelte Egne udviste denne Interesse ved aarlig at afholde større eller mindre Dyrskuer, som tilsidst endte med at blive Fællesdyrskuer for større Landsdele, blev Tidsrummet mellem Landmandsmøderne forlænget først til 2, saa til 3 og endelig for det senest afholdte og det kommende Mødes Vedkommende til 5 Aar.

Skjønt der vel afholdtes Dyrskuer ved de første Møder, vare disse kun af lokal Karakter, og det var først efter Loven af 31. Marts 1852, at der afholdtes et centralt Dyrskue for hele Landet ved Landmandsforsamlingen i Kjøbenhavn 1852. Dyrskuet, der i Begyndelsen kun havde en Varighed af 1 Dag, blev fra den 8de Landmandsforsamling, 1861, efterhaanden forlænget og endte med at vare lige saa længe som hele Mødet, altsaa 5 Dage, hvilket første Gang var Tilfældet ved den 12te Landmandsforsamling i Nykjøbing 1872.

Medens Inddelingen af Dyrene oprindelig var meget tarvelig og kun bestod af 2 Klasser: Malkekvæg og Fedekvæg, blev der efterhaanden taget mere og mere Hensyn til de specielle Racer.

I Begyndelsen — ved den 7de, 8de og 9de Landmandsforsamling, 1859, 1861 og 1863 — kunde man kun svagt spore denne vaagnende Sans for Betydningen af rene Racer. Afdelingerne „Malkekvægrace“ og „Fedekvægrace“ (som endda kun fandtes 1859 i Haderslev og hverken 1861 eller 1863, da Betegnelsen var den sædvanlige: „Malkekvæg“ og „Fedekvæg“) indeholdt nemlig hver især Individer af de mest forskjellige Racer og Blandinger, og den samme Race havde Repræsentanter i begge Afdelinger, hvilket ogsaa kan opfattes som et Udtryk for, at man ikke havde faaet Blikket op for den forskjellige Vægt, der maa lægges paa Tillægsdyr og Brugsdyr.

[Ved Horsensmødet 1861 var det første Gang, at der blev anvendt Stamtavler i skematisk Form for nogle af de udstillede Dyr, skjønt der allerede ved Flensborgmødet

Digitized by Google

1854 var gjort et Tilløb dertil. Fremdeles var der i Horsens første Gang udstillet Samlinger af Malkekvæg af eget Tillæg].

Først 1866 ved Aarhusmødet — altsaa efter at det første Delegeretmøde i Anledning af Landmandsforsamlingerne havde fundet Sted — lagdes Raceforskjellighederne virkelig til Grund for Inddelingen, idet Kvæget deltes i 1) Malkekvæg af a) jydsk Race, b) Anglerrace og c) andre Racer, og 2) Fedekvæg af a) jydsk Race og b) andre Racer.

Tillige fandtes for første Gang i Aarhus en særlig Afdeling for fedt Slagtekvæg.

Ved den 11te Landmandsforsamling i Kjøbenhavn 1869 var Raceinddelingen især af Hensyn til Udlandets (Sveriges) Deltagelse omhyggeligere gjennemført, ligesom det ogsaa var første Gang, at Betegnelsen „Kjødkvæg" anvéndtes i Stedet for som tidligere „Fedekvæg" — uagtet Prosch allerede 10 Aar tidligere havde gjort opmærksom paa det Uheldige i denne sidste Betegnelse. Det var fremdeles i 1869 første Gang, at der fandtes en særlig Afdeling for Samlinger af Ungkvæg, og at der førtes en Protokol over de ved Dyrskuet bedømte Dyr.

Ved Nykjøbingmødet 1872 var det egentlig først, at der stilledes nogenlunde bestemte Fordringer med Hensyn til Racerenhed, og endda kun for „Samlinger af Ungkvæg"s Vedkommende; men samtidig aabnede den Omstændighed, at der var en særskilt Klasse for „Samlinger af ren Race", uden at Individerne behøvede at være hverken tillagte eller opdrættede af Udstilleren, en mindre heldig Adgang til en Præmieæskning, som den kunde høste Gavn af; der havde det bedste Øje for et godt Kreatur, uden Hensyn til om Vedkommende havde viist, at han ogsaa besad praktisk Dygtighed til at lede Dyrenes Udvikling i den Retning, som delvis betingede deres særegne „Præg" og Værd.

Ved den 13de Landmandsforsamling, 1875, vare Fordringerne om Racerenhed udstrakte baade til Anglerkvæget og det jydske Kvæg.

Digitized by Google

Det var fremdeles første Gang, at der var en særlig Afdeling for Samlinger af Kjødkvæg.

Den 14de Landmandsforsamling, 1878, var den første, hvor det „røde danske Kvæg“ blev stillet sammen med Anglerkvæget. Tillige vare Fordringerne til de udstillede Samlinger skærpede, idet de skulde være af eget Tillæg og eget Opdræt, i Stedet for som tidligere af eget Tillæg eller eget Opdræt.

Paa den 15de Landmandsforsamling var endelig Fordringen om Racerenhed ført fuldstændig igjennem, idet Tillægsdyr, som vare Blandinger eller Krydsninger, ikke kunde præmieres. Tillige var der ved denne Landmandsforsamling taget Hensyn til Besætningernes Størrelse, idet „Samlinger“ vare delte i: 1) Samlinger for større og 2) Samlinger for mindre Besætninger.

* * *

De danske Landmandsforsamlingers Forhold til vort Kvægbrug har — udtrykt i faa Ord — været dette: Langsomt, men sikkert at bidrage til at vise, hvilken Betydning det har at udvikle Landracerne i ensidig Retning, svarende til Landets særlige, naturlige Beskaffenhed.

At det Princip, som derved kan siges at være blevet fastslaat som det, der ubetinget bør være „ledende“ i det Hele og Store, vil vedblive at staa ved Magt i Danmark, derom kan der næppe tvivles, naar man fæster Tanken paa det enorme Opsving, det danske Mejeribrug har taget i de seneste Decennier.

Digitized by Google

14 DAY USE
RETURN TO DESK FROM WHICH BORROWED
LOAN DEPT.

This book is due on the last date stamped below, or
on the date to which renewed.
Renewed books are subject to immediate recall.

20Mar'57BK

REC'D LD

MAR 18 1957

LD 21-100m-6,'56
(B9311s10)476

General Library
University of California
Berkeley

Digitized by Google

YB 16566

578247

SF196
G4G6

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

Digitized by Google